

μικροφιλολογικά τετράδια 16

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

Αθησαύριστα χρονογραφήματα
στην Εφημερίδα του 1891

Εισαγωγή - Επιμέλεια
Σωτήρης Τσέλικας

Λευκωσία
2014

Στο εξώφυλλο: Σκίτσο του Μιχαήλ Μητσάκη από τον Σπύρο Βανδώρο. Πρώτη δημοσίευση στο Μιχαήλ Μητσάκης, *Φιλολογικά έργα*, τακτοποιημένα και φροντισμένα από τον Δημ. Π. Ταγκόπουλο, τ. Α': *Αθηναϊκαί σελίδες*, Αθήνα, Έκδοσις της Εταιρίας "Τόπος", [1920].
Φωτογραφία του Μιχαήλ Μητσάκη (σ. 2). Πρώτη δημοσίευση: εφ. *Εμπρός* 12.6.1916.

μικροφιλολογικά τετράδια 16
Παράρτημα περιοδικού μικροφιλολογικά (αρ. 36)

Διεθνής Βιβλιογραφικός Αριθμός Σειράς: ISSN 1986-2059

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Γ. Κατσιμπαλης στη «Σημείωση» που προτάσσει στη Βιβλιογραφία Μιχαήλ Μητσάκη σημειώνει ότι σε αυτή έχει καταγραφεί, χωρίς σημαντικές ελλείψεις, το σύνολο του δημιουργικού έργου του Μητσάκη [στο εξής: Μ.], ωστόσο «ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής του, καθαρά βιοποριστικό και δημοσιογραφικό, δημοσιευμένο ανυπόγραφα ή με άγνωστα για μας ψευδώνυμα, παραμένει ανεξιχνίαστο αλλά και χωρίς κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον».¹ Η κατηγορηματική αυτή απαξίωση του δημοσιογραφικού έργου του Μ. από τον Κατσιμπαλη θα πρέπει σε κάποιο βαθμό να λειτούργησε αποτρεπτικά για τους μελετητές, με αποτέλεσμα να απουσιάζουν έκτοτε συστηματικές προσπάθειες για να συμπληρωθούν τα κενά της εργογραφίας του. Ωστόσο η απαξίωση αυτή είναι αρκετά άδικη, καθώς μεταξύ των δημοσιογραφικών κειμένων του Μ. συγκαταλέγονται και σημαντικά κριτικά κείμενά του, ενώ δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις κειμένων του που κινούνται στο μεταίχμιο μεταξύ λογοτεχνίας και δημοσιογραφίας και ο υβριδικός χαρακτήρας τους καθιστά δύσκολη την ειδολογική κατάταξή τους.

Ένα σημαντικό κενό στην εργογραφία του Μ. αποτελούν τα έτη 1891-1892, για τα οποία ο Κατσιμπαλης καταγράφει μόνο 9 δημοσιεύματα (λήμματα 246-254). Ειδικότερα για το 1891, που θα μας απασχολήσει εδώ, καταγράφονται μόνο 5 δημοσιεύματα, όλα στην *Εφημερίδα*, τα τέσσερα ανυπόγραφα και το ένα ψευδώνυμο με την υπογραφή «Καιροσκόπος». Σε αυτά ο Λ. Βαρελάς έχει προσθέσει δύο σημειώματα του Μ. που συνεχίζουν τη διαμάχη του με τον Γρ. Ξενόπουλο («Γραμματάκι προς τον «Περαστικόν»», *Εφημερίς* 25.4.1891 [υπογρ. Ο τέως (και ίσως και εις το μέλλον) κριτικός] και «Δια τον αδιόρθωτον και ανυπόφορον «Περαστικόν»», *Εφημερίς* 3.5.1891 [υπογρ. Ο τέως κριτικός]), ενώ με πειστικά επιχειρήματα έχει ταυτίσει με τον Μ. τον ψευδώνυμο «Ζ.../Ζήτα» που υπογράφει δύο σημειώματα για τον Παπαδιαμάντη (*Εφημερίς* 24.8.1891 και 2.9.1891).² Ωστόσο, κατά το 1891, μετά την αποχώρησή του από το Αττικόν Μουσείον, ο Μ. θα πρέπει να βρήκε στέγη στην *Εφημερίδα* και να συνεργάστηκε συστηματικά με αυτήν.³ Πράγματι, η έρευνα στην *Εφημερίδα* δείχνει ότι μπορούμε να του αποδώσουμε με βεβαιότητα τα παρακάτω 29 δημοσιεύματα: 10 με την υπογραφή «Καιροσκόπος», 17 με την υπογραφή «Παρατηρητής» και δύο ανυπόγραφα.

1. «Ο Κοινωνισμός εν Ελλάδι», *Εφημερίς*, 6.2.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
2. «Τρεις προτάσεις», *Εφημερίς*, 23.2.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
3. «Αποκηράτικα θεάματα», *Εφημερίς*, 3.3.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
4. «Η περιπλανωμένη», *Εφημερίς*, 19.3.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
5. «Αθήναι και Αθηναίοι (Σκέψεις υποψηφίου ... αυτοκτόνου)», *Εφημερίς*, 2.4.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
6. «Ο αντισημιτισμός εν Ελλάδι», *Εφημερίς*, 10.4.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
7. «Ο πεσμένος στύλος», *Εφημερίς*, 29.4.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
8. «Ο μικρός Πάρνελλ», *Εφημερίς*, 7.5.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
9. «Ποιητικοί αγώνες», *Εφημερίς*, 19.5.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
10. «Πενήντα ακόμη!», *Εφημερίς*, 23.5.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
11. «Σπαρτιατικά πράγματα», *Εφημερίς*, 31.5.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
12. «Παρά τα σύνορα», *Εφημερίς*, 25.6.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
13. «Μπιραρία – Ζυθοπωλείον», *Εφημερίς*, 4.7.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
14. «Το νέον 21», *Εφημερίς*, 12.7.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
15. «Η κακομοίρα η ποίησις», *Εφημερίς*, 16.7.1891 [ανυπόγραφο]

16. «Ξενικοί γάμοι», *Εφημερίς*, 21.7.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
17. «Ο Ιωάννης Μωρέας», *Εφημερίς*, 24.7.1891 [ανυπόγραφο]
18. «Αι διαδηλώσεις του Κολωνακίου», *Εφημερίς*, 2.8.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
19. «Εξοντώσωμεν αλλήλους», *Εφημερίς*, 3.8.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
20. «Η Λύσσα», *Εφημερίς*, 4.8.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
21. «Ας γυρίσωμεν το φύλλον!», *Εφημερίς*, 6.8.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
22. «Τα παράδοξα του αιώνος», *Εφημερίς*, 19.8.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
23. «Τα ήθη μας», *Εφημερίς*, 22.8.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
24. «Αθηνά» - «Μινέρβα», *Εφημερίς*, 25.8.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
25. «Βλέμμα επί της πρωτευούσης», *Εφημερίς*, 6.9.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
26. «Το δράμα του Μάγερλιγκ», *Εφημερίς*, 10.9.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
27. «Η λύσις του ανατολικού ζητήματος», *Εφημερίς*, 15.9.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]
28. «Τα άτοπα», *Εφημερίς*, 20.9.1891 [υπογρ. Παρατηρητής]
29. «Η καθαριότης εν Αθήναις», *Εφημερίς*, 13.10.1891 [υπογρ. Καιροσκόπος]

Το «Καιροσκόπος» είναι γνωστό ψευδώνυμο του Μ., αφού με αυτό υπογράφει αρκετά κείμενά του στο Αττικόν Μουσείον. Επιπλέον, ο Κατσίμπαλης καταγράφει, όπως αναφέρθηκε ήδη, κι ένα άρθρο υπογεγραμμένο με το ίδιο ψευδώνυμο στην *Εφημερίδα* («Ο εθνικός ύμνος», *Εφημερίς* 15.9.1891), το οποίο ο ίδιος ο Μ. αναγνώρισε ως δικό του σε μεταγενέστερο άρθρο του.⁴ Ωστόσο παραμένει δυσεξήγητο γιατί ο Κατσίμπαλης δεν καταγράφει και τα άλλα 10 άρθρα που υπογράφονται με το ίδιο ψευδώνυμο στην *Εφημερίδα*, τα οποία έχουν γραφτεί σίγουρα από τον ίδιο άνθρωπο, καθώς όλα δημοσιεύονται μέσα σε αρκετά σύντομο χρονικό διάστημα, από τον Αύγουστο ως τον Οκτώβριο του 1891, όλα φέρουν την ίδια ψευδώνυμη υπογραφή και όλα αποτελούν ιδιαίτερη στήλη της εφημερίδας με τον τίτλο «Σημειώσεις και Εντυπώσεις». Μόνο υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε: ίσως ο Κατσίμπαλης οδηγήθηκε στο άρθρο για τον εθνικό ύμνο από τη μεταγενέστερη αναφορά του Μ. σε αυτό, χωρίς όμως να ελέγξει αν ο ίδιος δημοσίευσε και άλλα άρθρα με το ίδιο ψευδώνυμο στην *Εφημερίδα*, ή ίσως είχε στη διάθεσή του ένα ελλιπώς σωζόμενο σώμα της *Εφημερίδος* του 1891.

Σε αντίθεση με το «Καιροσκόπος», το αρκετά συνηθισμένο στα έντυπα της εποχής ψευδώνυμο «Παρατηρητής», απ' όσο ξέρουμε, δεν χρησιμοποιήθηκε άλλη φορά από τον Μ.⁵ Όμως αρκετά εσωτερικά στοιχεία των συγκεκριμένων άρθρων παραπέμπουν ευθέως στον Μ., μερικά από τα οποία είναι τα εξής: ο «Παρατηρητής» είναι μάλλον σπαρτιατικής καταγωγής και, όπως ο Μ., θλίβεται για το μεταναστευτικό κύμα που ερημώνει τη Λακωνία, ενώ εκδηλώνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αποξήραση των βάλτων της (κειμ. 10, 11)⁶ αγαπά ιδιαίτερα την Κέρκυρα και δεν χάνει ευκαιρία να την υμνήσει για τις ομορφιές της φύσης της και τον πολιτισμό της (κειμ. 2, 6, 8): έχει έντονο ενδιαφέρον για την Ήπειρο (κειμ. 2, 12)⁷ τιμά ιδιαίτερα τον αγώνα του 1821 και επικρίνει την αποκριάτικη διακωμώδησή του (κειμ. 3). Στα παραπάνω εσωτερικά στοιχεία θα πρέπει να προστεθεί και μια ορθογραφική ιδιοτυπία. Τα χρόνια αυτά το ενεργητικό απαρέμφατο γράφεται συνήθως με ει: (είχε) διδάξει, ενώ το παθητικό με η: (είχε) διδαχθή. Ο Μ. όμως προτιμά συνήθως και για τους δύο τύπους μια άλλη σπανιότερη ορθογραφία με η και υπογεγραμμένη: (είχε) διδάξη, (είχε) διδαχθή. Η ορθογραφική αυτή ιδιαιτερότητα εντοπίζεται και στα παραπάνω κείμενα. Πολύ μεγαλύτερη όμως αξία για την ταύτιση του «Παρατηρητή» με τον Μ. έχει η εσωτερική μαρτυρία που παρέχει το άρθρο «Ο πεσμένος στύλος», το οποίο Αφορά τις ακαθαρσίες γύρω από τον πεσμένο στύλο του ναού του Ολυμπίου Διός. Σε αυτό ο «Παρατηρητής» σημειώνει ότι πριν ενάμισι περίπου έτος ξανάγραψε για το συγκεκριμένο θέμα ένα ανώνυμο σημείωμα στην *Εφημερίδα* και στη συνέχεια ένα ανυπόγραφο άρθρο στο περ. *Εστία*. Πρόκειται ασφαλώς για

αναφορά στο άρθρο του Μ. «Εντυπώσεις. Αρχαία Μνημεία» που δημοσιεύτηκε ενυπόγραφα στο περ. *Εστία* στις 22.5.1890.⁷

Ακόμα πιο σημαντική όμως και αποφασιστική για την ταύτιση του «Παρατηρητή» με τον Μ. είναι μια άγνωστη ως τώρα εξωτερική μαρτυρία του Παλαμά, την οποία έθεσε πρόσφατα υπόψη μου ο Λ. Βαρελάς. Ειδικότερα, ο Παλαμάς σε άρθρο του με τίτλο «Όσα μου κάμνουν εντύπων. Θέματα δι' άρθρα», που δημοσιεύτηκε στην εφ. *Αχρόπολις Εσπερινή* της 21.6.1897, αναφέρει: «Έξοχος χαρακτηρισμός τῆς ἀεικινήτου αυτοκρατείας, ἣτις φεύγει καὶ φεύγει καὶ φεύγει, ἐδημοσιεύθη πρὸ χρόνων πέντε ἕξ εἰς τὴν “Ἐφημερίδα”. ἔργον τοῦ θυελλώδους πνεύματος τοῦ Μιχαήλ Μητσάκη.» Ασφαλώς ο Παλαμάς αναφέρεται στο άρθρο «Η περιπλανωμένη» του «Παρατηρητή», που αποτελεί μια έξοχη ψυχογραφία της αυτοκρατείας Ελισάβετ της Αυστρίας. Ο Μ. επιμένει ιδιαίτερα στην αεικίνητη περιπλάνηση της αυτοκρατείας, εικάζοντας ότι προσπαθεί έτσι να ξεφύγει ίσως από την ανία, την πλήξη, τις ψυχικές θύελλες και τον πυρετό των αισθήσεων ή της διανοίας που τυραννούν την ψυχή της και αναγνωρίζοντας σε αυτήν, όπως ομολογεί, ένα κομμάτι του εαυτού του. Η εξαιρετική ποιότητα του δημοσιογραφικού αυτού κειμένου εξηγεί γιατί ο Παλαμάς το θυμόταν ακόμη και το μνημονεύει μετά από έξι χρόνια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα από τα κείμενα που φέρουν την υπογραφή «Παρατηρητής» προσφέρει ένα επιπλέον στοιχείο ενισχυτικό για την ταύτιση του «Z.../Ζήτα» με τον Μ., που έχει προτείνει ο Λ. Βαρελάς. Στο άρθρο «Ποιητικοί αγώνες» που δημοσιεύτηκε τον Μάιο ο «Παρατηρητής»/Μ. αναφέρει ειρωνικά, ήδη από τότε, τον παραλληλισμό του Παπαδιαμάντη με τον Πόε και τον Ντίκενς που επιχειρήσε η *Νέα Εφημερίδα*, παραλληλισμός που θα αποτελέσει αφορμή και για το κατοπινό σημείωμα του «Z...».

Τα δύο ανυπόγραφα κείμενα υπ' αρ. 15 και 17 μπορούν κι αυτά να αποδοθούν με βεβαιότητα στον Μ., επειδή παραπέμπουν σε αυτά ο «Παρατηρητής» και ο «Καιροσκόπος». Συγκεκριμένα για το πρώτο υπάρχει παραπομπή στο άρθρο «Τα άτοπα» (κείμεν. 28), ενώ στο δεύτερο παραπέμπει το άρθρο «Ας γυρίσωμεν το φύλλον!» (κείμεν. 21).

Τα παραπάνω κείμενα σίγουρα δεν εξαντλούν τη συνεργασία του Μ. στην *Εφημερίδα*, λείπουν όμως οι εξωτερικές μαρτυρίες που θα μας επέτρεπαν να του αποδώσουμε κι άλλα άρθρα. Παρόλα αυτά, πιστεύω ότι μπορούμε να ξεχωρίσουμε μια ομάδα 11 άρθρων, που έχουν όλα τη μορφή επιστολής και τα οποία αρκετά εσωτερικά στοιχεία μάς επιτρέπουν με αρκετή σιγουριά να τα συνδέσουμε με τον Μ. Έξι από αυτά φέρουν την ψευδώνυμη υπογραφή «Ο κύριος δε Σεβινιέ» και δημοσιεύονται στη στήλη «Μικρά Γράμματα Ολάνοικτα». Τα άλλα πέντε έχουν την υπογραφή «Ο άγνωστος φίλος» και δημοσιεύονται στη στήλη «Γράμματα προς τον Διευθυντή».

- i. «Προς τον κ. επί των Στρατιωτικών Υπουργόν», *Εφημερίς*, 16.8.1891 [υπογρ. Ο κύριος δε Σεβινιέ]
- ii. «Προς την Α. Μεγαλειότητα τον Σουλτάνον», *Εφημερίς*, 18.8.1891 [υπογρ. Ο κύριος δε Σεβινιέ]
- iii. «Προς την Α. Εξ. τον Γαζή Οσμάν πασάν, τέως υπουργόν και ήδη μακαρίτην», *Εφημερίς*, 23.8.1891 [υπογρ. Ο κύριος δε Σεβινιέ]
- vi. «Προς τας δεσποινίδας Μούσας», *Εφημερίς*, 26.8.1891 [υπογρ. Ο κύριος δε Σεβινιέ]
- v. «Προς τας 33 νέας γυμναστρίας», *Εφημερίς*, 16.9.1891 [υπογρ. Ο κύριος δε Σεβινιέ]
- vi. «Προς τον Βαλμασέδαν», *Εφημερίς*, 19.9.1891 [υπογρ. Ο κύριος δε Σεβινιέ]
- vii. «Το πολεμικόν πνεύμα της φυλής», *Εφημερίς*, 31.10.1891 [υπογρ. Άγνωστος φίλος]
- viii. «Η πολιτική και τα Μετέωρα. Οι φοιτηταί και η γραμματική», *Εφημερίς*, 5.11.1891 [υπογρ. Ο άγνωστος φίλος]

- ix. «Ποιηταί και κριταί», *Εφημερίς*, 6.11.1891 [υπογρ. Ο άγνωστος φίλος]
x. «Στρατιωτικά μέτρα», *Εφημερίς*, 11.11.1891 [υπογρ. Ο άγνωστος φίλος]
xi. «Μία μεγάλη αναμόρφωσις», *Εφημερίς*, 27.11.1891 [υπογρ. Ο άγνωστος φίλος]

Τα έξι πρώτα άρθρα είναι εξαιρετικές επιστολές που απευθύνονται είτε σε μυθολογικά (vi) είτε σε υπαρκτά πρόσωπα, ζωντανά (i, ii, v) ή νεκρά (iii, vi). Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η έκτη επιστολή προς τον José Manuel Balmaceda, τον πρόεδρο της Χιλής που είχε αυτοκτονήσει πρόσφατα, η οποία αποτελεί εξαιρετικό ψυχογράφημα του ανθρώπου της δύναμης που αρνείται τη ζωή, όταν αυτή δεν μπορεί να είναι όπως την θέλει.

Και στα κείμενα αυτά εντοπίζεται το γνωστό ύφος του Μ. με τη συσώρευση ασύνδετων και πολυσύνδετων σχημάτων, καθώς και η ιδιοτυπία στη γραφή του απαραιτήτου που σημειώθηκε παραπάνω. Και κάποια άλλα όμως εσωτερικά στοιχεία ενισχύουν την απόδοση στον Μ. Στην πρώτη επιστολή προς τον υπουργό των στρατιωτικών, ο «κύριος δε Σεβινιέ» αναφέρει ότι κατοικεί κοντά στη λεωφόρο Κηφισίας, όπου βρίσκεται και το Υπουργείο Στρατιωτικών κι απ' όπου περνά για να πάει σπίτι του. Η λεωφόρος Κηφισίας που αναφέρει είναι η σημερινή λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας και πράγματι ο Μ. κατοικούσε εκεί κοντά, στο Κολωνάκι, αρχικά στην οδό Αλωπεκής και στη συνέχεια στην οδό Πλουτάρχου (η πρώτη παράλληλη και η δεύτερη κάθετη στη λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας).⁸ Συχνά, επομένως, θα κατέβαινε τη λεωφόρο Βασιλίσσης Σοφίας και θα περνούσε μπροστά από το Υπουργείο Στρατιωτικών, όταν πήγαινε στη δουλειά του στα γραφεία της *Εφημερίδος*, που βρίσκονταν στην οδό Κολοκοτρώνη 15, κοντά στη Σταδίου. Επίσης, το άρθρο «Ποιηταί και κριταί» αποτελεί μια κριτική της κριτικής του Αριστοτέλη Πετσάλη για την παράσταση της τραγωδίας *Κυψελίδαί* του Δ. Βερναρδάκη, με ενδιαφέρουσες απόψεις για την κριτική και τους λογοτεχνικούς κανόνες. Ο συντάκτης του άρθρου φαίνεται να εκτιμά ιδιαίτερα το συγκεκριμένο έργο του Βερναρδάκη και ο Δ. Ταγκόπουλος, για να να δείξει τον θαυμασμό του Μ. για έργα γραμμένα σε ποικίλες γλωσσικές εκδοχές της ελληνικής, αναφέρει, ανάμεσα σε άλλα, και ότι αυτός απάγγελλε «πери-κοπές πολύστιχες από τους "Κυψελίδες" του Δ. Βερναρδάκη, που 'σαν γραμμένοι σε απελπιστική υπερκαθαρεύουσα».⁹ Τέλος, και κάποιες επιλογές λέξεων δείχνουν προς την κατεύθυνση του Μ. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η χρήση του επιθέτου «πρωτογενής» αντί του «πρωτόγονος»: «φυτὰ τοσοῦτον ἄγρια καὶ τοσοῦτον πρωτογενῆ» (κειμ. vi), «νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸν πρωτογενῆ βίον τῶν δασῶν καὶ τῶν τραγῶν των» (κειμ. vii). Η ίδια χρήση εμφανίζεται και σε άρθρο του «Παρατηρητή»: «κατὰ τοὺς πρωτογενεῖς καιρούς» (κειμ. 16), καθώς και του «Καιροσκόπου»: «λαῶν νέων, ὄλως διάφορον καὶ πρωτογενῆ ἐχόντων τὴν ἀντίληψιν τῆς ὑπάρξεως» (κειμ. 22).

Όλα τα παραπάνω κείμενα ανήκουν ειδολογικά στην κατηγορία του χρονογραφήματος και έτσι προσδιορίζει ένα από αυτά, το «"Αθηνά" - "Μινέρβα"», και ο ίδιος ο Μ., χρησιμοποιώντας τον γαλλικό όρο «κρονίκ». Θέμα τους έχουν τον σχολιασμό, συχνά ειρωνικό ή χιουμοριστικό, ποικίλων όψεων της νεοελληνικής πραγματικότητας, όπως είναι τα εκλογικά ήθη, οι αλληλοσκοτωμοί, η οικοδομική μανία των Αθηναίων, η έλλειψη φωτισμού της πρωτεύουσας, το γλωσσικό ζήτημα, η αδιαφορία για τα αρχαία μνημεία, η μετανάστευση, κ.ά. Την εργασία που επιτελεί την προσδιορίζει με ακρίβεια ο ίδιος ο Μ. στο άρθρο «Εξοντώσωμεν αλλήλους», όπου περιγράφει χιουμοριστικά τους συναδέλφους του, μεταξύ των οποίων εντάσσει και τον εαυτό του: «Κοινωνιολόγοι καὶ δημοσιολόγοι, ἔθνολόγοι καὶ πολιτειολόγοι, σοβαρογράφοι καὶ θυμηδογράφοι, παρατηρηταὶ καὶ καιροσκόποι (η συμπάρθεση εδώ των

δύο ψευδωνύμων του ασφαλώς δεν είναι τυχαία), φιλόσοφοι και μελετηταί, ψυχολόγοι και άστειολόγοι, χρονογράφοι και άρθροκόποι, άγαπητοί έν Χριστώ συνάδελφοι και άδελφοί, όλοι οι παρακολουθούντες και προσέχοντες και έξετάζοντες και έρευνώντες την σύγχρονον παρ' ήμίν ζώήν, οι κρατούντες τά πρακτικά τής έποχής μας και αναλύοντες και ανατέμνοντες και περιγράφοντες και έξεικονίζοντες αυτήν, οι σπουδάζοντες και σκεπτόμενοι και συζητούντες και άπεραντολογούντες επί τών ήθών τής χώρας μας». Όπως φαίνεται από το προηγούμενο παράθεμα, τα ψευδώνυμα «Παρατηρητής» και «Καιροσκόπος» επισημαίνουν δύο καιρία προσόντα του χρονογράφου, την οξεία παρατήρηση της κοινωνικής πραγματικότητας και την εκμετάλλευση των κατάλληλων ευκαιριών για την άσκηση κριτικής. Τα άλλα δύο ψευδώνυμα με τα οποία υπογράφονται τα επιστολικά χρονογραφήματα παραπέμπουν σε επιστολικές πρακτικές. «Ο κύριος δε Σεβινιέ» αποτελεί ευθεία παραπομπή στη διάσημη επιστολογραφία της Madame de Sévigné (1626-1696) η οποία επί 30 χρόνια αλληλογραφούσε με την κόρη της σχολιάζοντας την αυλή του Λουδοβίκου ΙΔ' και την παρισινή κοινωνία. Τα γράμματά της, όπως και αυτά του Μ., ήταν ουσιαστικά ανοιχτά, καθώς από ένα σημείο και μετά γνώριζε ότι αντιγράφονταν και κυκλοφορούσαν σε ευρύτερο κύκλο. «Ο άγνωστος φίλος» εντάσσεται στη συνήθη πρακτική της αποστολής ανώνυμων επιστολών στις εφημερίδες. Όπως είναι εμφανές, και οι επιστολικές πρακτικές στις οποίες παραπέμπουν τα ψευδώνυμα αυτά στόχο έχουν τον σχολιασμό και την κριτική της κοινωνικής πραγματικότητας.

Τα χρονογραφήματα του Μ. διαθέτουν αρκετά από τα χαρακτηριστικά και τις αρετές των λογοτεχνικών έργων του, καθώς όπως σημειώνει ο Δ. Ταγκόπουλος «γι' αυτόν ημπορεί κανείς αδιάσταχα να πει ότι ανέβασε τη δημοσιογραφία έως τη λογοτεχνία».¹⁰ Ο πεζογράφος Μ. έχει χαρακτηριστεί συχνά ως «αλκοολικός της περιγραφής» (χαρακτηρισμός που του αποδόθηκε από τον Κ. Παρορίτη στον Νουμά 17/707, 24.10.1920, 261), ενώ έχει επισημανθεί από την κριτική και η κυριαρχία της όρασης στο πεζογραφικό του έργο.¹¹ Το ίδιο ισχύει και για τα χρονογραφήματά του, όπου συχνά η περιγραφή κυριαρχεί. Έχουμε έτσι ωραίες περιγραφές σκηνών του δρόμου, όπως των αποκριάτικων θεαμάτων (κείμ. 3) ή των προεκλογικών εκδηλώσεων (κείμ. 14, 18), αλλά και ενός ξενοδοχείου (κείμ. 24), του οικοδομικού οργανισμού της πρωτεύουσας (κείμ. 25), κ.ά. Η κυριαρχία όμως της όρασης δεν θα πρέπει να μας κάνει να παραβλέψουμε ή να υποτιμήσουμε τον εξίσου σημαντικό ρόλο του ήχου στο έργο του Μ., τόσο σε επίπεδο περιεχομένου όσο και μορφής. Όσον αφορά το περιεχόμενο, ο Μ. αρκετά συχνά παραθέτει λαϊκούς διαλόγους ή λαϊκά άσματα, όπως π.χ. στα εδώ χρονογραφήματα τον διάλογό του με τον φύλακα των στύλων του Ολυπίου Διός ή τα εκλογικά συνθήματα και τραγούδια. Όπως έχει επισημανθεί, οι παραθέσεις αυτές υπηρετούν κυρίως την αληθοφάνεια της ρεαλιστικής αφήγησης ή περιγραφής.¹² Κάποτε όμως ο ήχος κυριαρχεί απόλυτα στο πλαίσιο της περιγραφής και γίνεται το βασικό θέμα, όπως για παράδειγμα στο αφήγημα «Στο βαπόρι», το οποίο δεν είναι παρά αποτύπωση των ήχων επάνω σε ένα βαπόρι, όταν ετοιμάζεται για την αναχώρησή του: η φλυαρία δύο επιβατών η οποία τακτικά διακόπτεται από τον τρομερό κρότο που κάνει το βαρούλκο καθώς ανεβάζει τα εμπορεύματα. Αλλά και σε επίπεδο μορφής ο Μ. είναι «σκλάβος της όμορφης, της ηχηρής φράσης», όπως τον χαρακτήρισε ο Δ. Ταγκόπουλος,¹³ και γι' αυτό στο έργο του κυριαρχούν τα σχήματα λόγου και έχουν μεγάλη σημασία τα ηχητικά αποτελέσματα που αυτά παράγουν. Η κυριαρχία αυτή της ρητορικής στην κατασκευή της φράσης πιστοποιεί ότι τα κείμενα του Μ. δεν προορίζονται τόσο για σιωπηλή ανάγνωση, όσο κυρίως (όπως κάθε ρητορικό κείμενο) για μεγαλόφωνη απαγγελία, ώστε ο ακροατής τους να απολαύσει πλήρως τη ρητορική τέχνη τους.

Είναι γνωστό άλλωστε πόσο ο ίδιος απολάμβανε να απαγγέλλει δυνατά και πόσο εκτιμούσε τα ρητορικά έργα του Ηλία Μηνιάτη.

Κρίνοντας τη σύγχρονή του ελληνική πραγματικότητα ο Μ. αντλεί τα κριτήριά του από δύο βασικά αξιακά συστήματα. Το πρώτο αντιπροσωπεύεται από την ελληνική επανάσταση του 1821 και τα ιδανικά της, την απελευθέρωση και την εθνική ολοκλήρωση, τον ηρωισμό και την φιλοπατρία, γι' αυτό και ο Μ. δείχνει πάντα ζωηρό ενδιαφέρον για τον υπόδουλο ελληνισμό ή θαυμάζει τον ηρωικό τυχοδιωκτισμό του Σκεντέρμπεη και του Βαλμασέδα. Το δεύτερο αξιακό σύστημα αντιπροσωπεύεται από τον δυτικό κόσμο και τις αξίες του πολιτισμού και του ανθρωπισμού, κι ως ένα δείγμα τέτοιου πολιτισμένου περιβάλλοντος εκτιμά την Κέρκυρα. Κινείται έτσι μεταξύ πατριωτισμού και κοσμοπολιτισμού. Συχνά όμως υιοθετεί και διάφορες πρακτικές συμβίβασμού των δύο αυτών αξιακών συστημάτων. Για παράδειγμα, επικρίνει έντονα την εξωτερική μετανάστευση (κείμ. 10, 11) και τους γάμους Ελληνίδων με ξένους (κείμ. 16), θεωρώντας και τις δύο αυτές πράξεις ως εθνική προδοσία, στην πρώτη περίπτωση γιατί οι μετανάστες στερούν την εργασία τους από την πατρίδα που την έχει ανάγκη για την εθνική ολοκλήρωσή της, στη δεύτερη γιατί οι Ελληνίδες που παντρεύονται ξένους στερούν τα παιδιά τους από την Ελλάδα. Δεν θεωρεί όμως ότι ο πατριωτισμός του έρχεται σε αντίθεση με τον κοσμοπολιτισμό του σε αυτές τις περιπτώσεις, επειδή και αρκετά δυτικά κράτη, και κυρίως η Ιταλία την οποία χρησιμοποιεί ως παράδειγμα, υιοθετούν επίσης πολιτικές για να περιορίσουν τα δύο αυτά φαινόμενα.

Σε πολιτικό επίπεδο ο Μ. δεν ασκεί ποτέ κριτική στον βασιλικό θεσμό, ενώ αντίθετα, όπως συμβαίνει συχνά τον 19^ο αι., είναι έντονα επικριτικός απέναντι στον κοινοβουλευτικό θεσμό και τα εκλογικά ήθη που καλλιεργούν τον φατριασμό. Έχει επίσης έντονη απέχθεια για τον Τρικούπη, ενώ ασκεί έντονη κριτική στα χρονογραφήματά του και στην κυβέρνηση του Δηλιγιάννη, αν και από το υπόλοιπο έργο του φαίνεται πως απέναντι στον τελευταίο η στάση του ήταν ενίοτε πιο φιλική. Οι πολιτικές αυτές θέσεις του μπορούν, πιστεύω, να εξηγηθούν αν λάβουμε υπόψη το ιδανικό της εθνικής ολοκλήρωσης που τον απασχολεί έντονα. Προφανώς βλέπει τον βασιλικό θεσμό ως ενοποιητικό στοιχείο του έθνους σε αντίθεση με τον κοινοβουλευτισμό που καλλιεργεί την αντιπαλότητα και τον φατριασμό σε μια εποχή που το έθνος θα πρέπει να αγωνιστεί με όλες του τις δυνάμεις για τον υπέρτατο σκοπό. Παρόμοια, η αντιτρικουπική στάση του μπορεί σε σημαντικό βαθμό να οφείλεται στο γεγονός ότι ο Τρικούπης, σε αντίθεση με τον Δηλιγιάννη, μετέθετε πάντοτε για το μέλλον την εθνική ολοκλήρωση προτάσσοντας τον εκσυγχρονισμό της Ελλάδας. Σε παρόμοιους λόγους θα πρέπει να αποδοθεί και η έντονη εχθρότητά του απέναντι στον σοσιαλισμό (κείμ. 1) και τον αντισημιτισμό (κείμ. 6, 8), την εισαγωγή των οποίων στην Ελλάδα θα αντιμετωπίσει με ειρωνεία.¹⁴ Μάλλον πιστεύει ότι οι δύο αυτές θεωρίες, όπως και ο κοινοβουλευτισμός, θα λειτουργήσουν διχαστικά στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας, και γι' αυτό υπερασπίζεται τους Εβραίους της Κέρκυρας τονίζοντας με επιμονή ότι είναι ισότιμοι έλληνες πολίτες και ως τέτοιοι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από το ελληνικό κράτος.

Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας του Μ. διακρίνεται κυρίως στα χρονογραφήματα που ασχολούνται με κοινωνικά θέματα και όπου φαίνεται η υψηλή εκτίμησή του για τη θέση και την εργασία των γυναικών στην ελληνική κοινωνία (κείμ. ν), η θετική στάση του απέναντι στον εξευρωπαϊσμό του αστικού περιβάλλοντος της πρωτεύουσας (κείμ. 24, 25), η εμμονή του με την ατομική υγιεινή και την καθαριότητα (κείμ. 29), κ.ά.¹⁵

Τέλος κάποια χρονογραφήματά του έχουν και φιλολογικό ενδιαφέρον, όπως το άρθρο του για τον Μωραές, το χρονογράφημα «Ποιητικοί αγώνες» που αφορά τους διαγωνισμούς Λασσάνειο και Φιλαδέλφειο του 1891 (στον δεύτερο μάλιστα, όπως λέγεται, συμμετείχε τη χρονιά αυτή και ο ίδιος με τη συλλογή του *Στίχοι ελεύθεροι*),¹⁶ το χρονογράφημα «Μπιραρία - Ζυθοπωλείον», όπου γελοιοποιεί τις ακρότητες της αντιπαλότητας για το γλωσσικό ζήτημα, το άρθρο «Ποιηταί και κριταί» για την παράσταση των «Κυψελιδών» του Βερναρδάκη, κ.ά.

Αναδημοσιεύονται εδώ τα περισσότερα κείμενα του «Παρατηρητή» και του «Καιροσκόπου» (εκτός από τα υπ. αρ. 8, 10, 12, 20, 22, 26, 27, 28, 29), τα δύο ανυπόγραφα και από τα κείμενα του «Κυρίου δε Σεβινιέ» μόνο η εξαιρετική ψυχογραφία του Βαλμασέδα. Διορθώθηκαν σωληπρά προφανείς τυπογραφικές αβλεψίες, ενώ χρησιμοποιήθηκαν οι γωνιώδεις αγκύλες <> για να δηλωθούν προσθήκες ή διορθώσεις στο κείμενο και οι μυστακοειδείς {} για διαγραφές. Ο Δ. Ταγκόπουλος είχε χαρακτηρίσει «ακατάστατη» τη γλώσσα του Μ. ως προς τις γλωσσικές επιλογές του,¹⁷ αλλά είναι γνωστό ότι εξίσου ακατάστατη είναι συχνά και η ορθογραφία του. Έτσι, ακόμη και μέσα στην ίδια περίοδο, συναντώνται διπλοτυπίες όπως: ἀφήνει / άφίνει, κατορθώνει / κατορθώνει, ήξεύρω / είξεύρω, τόρα / τώρα κλπ., ενώ και το ενεργητικό απαρέμφατο, που προτιμά, όπως σημειώθηκε, να το γράφει με ήτα και υπογεγραμμένη, δεν λείπουν περιπτώσεις που το γράφει με ει. Η ορθογραφική αυτή ακαταστασία διατηρήθηκε, γιατί η τυχόν εκδοτική αντιμετώπισή της απαιτεί γενικότερη θεώρηση του συνόλου του έργου του Μ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γ. Κ. Κατσιμπαλης, *Βιβλιογραφία Μιχαήλ Μητσάκη*, Αθήνα, Τυπογρ. Σεργιάδη, 1942, σ. 3.
2. Βλ. Α. Βαρελάς, «Η κρυμμένη ουρά της φιλολογικής διαμάχης Μητσάκη - Ξενόπουλου (1891)», *Μικροφιλολογικά* 29 (Ανοιξη 2011) 22-28, και του ίδιου «Ο Ζ.../Ζήτα και ο Παπαδιαμάντης: Άλλη μια πρόταση για την ταύτιση του ψευδωνύμου», *Νέα Εστία* 1835 (Ιούλ.-Αύγ. 2010) 63-93.
3. Στο λήμμα για τον Μ. στο *Λεξικόν Εγκυκλοπαιδικόν. Συμπλήρωμα* (Αθήνα, Μπεκ και Μπαρτ, 1902-1905) αναφέρεται ότι «συγχρόνως συνειργάζετο έν τῇ “Εφημερίδι” τοῦ Δημ. Κορομηλά, συντάσσων μετ’ εὐφύιας τὰ πρακτικὰ τῆς βουλῆς», χωρίς όμως ακριβέστερο χρονικό προσδιορισμό.
4. «Ραγκαβής και Ὕμνος», εφ. *Το Ἄστυ*, 22.8.1894 (=Μ. Μητσάκης, *Κριτικά κείμενα, επιστολές, ποίηση, τ. Β'*, επιμ. Μ. Γ. Σέργης, Αθήνα, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, 2007, σσ. 158-161).
5. Στην *Εφημερίδα* του 1890 υπάρχει άλλη μια σειρά άρθρων που υπογράφονται με το ψευδώνυμο «Παρατηρητής» και δημοσιεύονται από τον Μάρτιο έως τον Σεπτέμβριο του 1890, τα οποία όμως για λόγους υφολογικούς, γλωσσικούς και πραγματολογικούς δεν μπορούν να αποδοθούν στον Μ. Μάλλον ανήκουν στον Δημ. Κακλαμάνο, στον οποίο αποδίδει ένα από αυτά («Μία ποιητική εσπερίς», *Εφημερίς* 22.3.1890) ο Γ. Κατσιμπαλης, *Βιβλιογραφία Κωστή Παλαμά. Β' 1876-1900*, Αθήνα, Τυπογρ. Σεργιάδη, 1943, σ. 27, αρ. 795. Ο Κακλαμάνος θα σταματήσει να συνεργάζεται με την *Εφημερίδα* στα τέλη του 1890, καθώς τότε συμμετέχει στη δημιουργία της καθημερινής εφημερίδας *Το Ἄστυ* που διαδέχθηκε την ομώνυμη εβδομαδιαία σατιρική.
6. Για τη μετανάστευση πρβ. τα άρθρα του Μ. «Οι εκπατριζόμενοι» [υπογρ. Μ.], *Ακρόπολις*, 21.8.1886 και «Η μετανάστευσις», *Νέα Εφημερίς*, 12.10.1887 [=Μ. Μητσάκης, *Κριτικά κείμενα...*, ό.π. (σημ. 4), σσ. 254-256 και 314-319]. Για τους βάλτους της Λακωνίας πρβ. Μ. Μητσάκης, «Ο βάλτος του Τρινάσου», εφ. *Εστία*, 15.5.1895 και τις επιστολές του προς τον Κ. Πασαγιάννη με ημερομηνία 28.2.1895, 3.5.1895 και 6.7.1895 [=Μ. Μητσάκης, *Κριτικά κείμενα...*, ό.π. (σημ. 4), σσ. 476-478 και 721-727].
7. Μ. Μητσάκης, «Εντυπώσεις. Αρχαία Μνημεία», *Εστία* 29/16 (22.4.1890) 252-253 (=Μ. Μητσάκης, *Κριτικά κείμενα...*, ό.π. (σημ. 4), σσ. 414-418).
8. Για την οδό Αλωπεκής βλ. Δ. Π. Ταγκόπουλος «Πρόλογος» στο Μ. Μητσάκης, *Φιλολογικά έργα*, επιμ. Δ. Π. Ταγκόπουλος, τ. Α': *Αθηναϊκαί σελίδες*, Αθήνα, Έκδοσις της Εταιρίας “Τύπος”, [1920], σ. 13. Για την οδό Πλουτάρχου βλ. τη συνέντευξη του Μ. στον Μποέμ, «Σύγχρονοι Έλληνες Συγγραφείς: Μιχαήλ Μητσάκης», εφ. *Το Ἄστυ*, 24-25.3.1893.
9. Δ. Π. Ταγκόπουλος, ό.π. (σημ. 8), σ. 11.
10. Δ. Π. Ταγκόπουλος, ό.π. (σημ. 8), σ. 12.

11. Η Λίζυ Τσιριμώκου (*Εσωτερική ταχύτητα. Δοκίμια για τη λογοτεχνία*, Αθήνα, Άγρα, 2000, σ. 87) θεωρεί ότι με τα αθαναιογραφήματα του Μ. «από την ακοή, κυρίαρχη αίσθηση στην προφορική κουλτούρα, περνάμε στη βαθμιαία πριμοδότηση της όρασης (από τη “λογοτεχνία του αυτιού”, θα λέγαμε, στη “λογοτεχνία του ματιού”)».
12. Λ. Τσιριμώκου, ό.π., σ. 100-102
13. Δ. Π. Ταγκόπουλος, ό.π. (σημ. 8), σ. 11.
14. Το άρθρο «Ο αντισημιτισμός εν Ελλάδι» του «Παρατηρητή» αναφέρει, χωρίς να το αποδίδει σε κάποιον, και η Ευτυχία Λιάτα, *Η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος στον κυκλώνα του αντισημιτισμού. Η “συκοφαντία για το αίμα” του 1891*, Αθήνα, ΕΙΕ/ΙΝΕ, 2006, σσ. 70-71. Η επικριτική στάση του Μ. απέναντι στον αντισημιτισμό μάς επιτρέπει να επανεκτιμήσουμε και το αφήγημά του «Εβραίοι», για το οποίο ο Μ. Γ. Σέργης («Εισαγωγή» στο Μ. Μητσάκης, *Αφηγήματα και ταξιδιωτικές εντυπώσεις*, τ. Α', Αθήνα, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, 2006, σσ. 78-81) επισημαίνει ότι επαναλαμβάνει αρκετά από τα αρνητικά στερεότυπα που κυκλοφορούσαν τον 19ο αι. για τους Εβραίους. Ωστόσο, η επανάληψη κάποιων στερεοτύπων δεν σημαίνει οπωσδήποτε και εχθρότητα απέναντι στους Εβραίους. Η Φρ. Αμπατζοπούλου (*Ο άλλος εν διωγμό. Η εικόνα του Εβραίου στη λογοτεχνία. Ζητήματα ιστορίας και μυθοπλασίας*, Αθήνα, Θεμέλιο, σσ. 112-3) θεωρεί ότι στο συγκεκριμένο κείμενο του Μ. «το γκέτο της Κέρκυρας τού γεννά οίκτο, απέχθεια αλλά και λυρική διάθεση» και ότι «ο “Εβραίος” εδώ κατασκευάζεται ως Άλλος, που είναι δεσμώτης και δέσμιος του σκοτεινού Εαυτού».
15. Για κείμενα στο Corpus του Μ. όπου εκφράζονται ανάλογες με τις παραπάνω ιδεολογικές θέσεις βλ. Μ. Γ. Σέργης, «Εισαγωγή», ό.π. (σημ. 14), σσ. 59-142.
16. Τον συσχετισμό του Μ. με τη συγκεκριμένη συλλογή έκανε για πρώτη φορά ο Γ. Κατσιμπαλης στο *Βιβλιογραφικό Συμπλήρωμα* για τον Μ. Δεν είναι σαφές όμως πού βασίστηκε γι' αυτό.
17. Δ. Π. Ταγκόπουλος, ό.π. (σημ. 8), σ. 10-11.

*

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Μιμητικώτερον μεταξύ πάντων τῶν ζῶων ὅλοι βέβαια ἐδιδάχθημεν κατὰ τὴν παιδικήν μας ἡλικίαν ὅτι κρίνεται ὑπὸ τῶν φυσιοδιφῶν ὁ πῖθηκος. Δυστυχῶς ὅμως ἡ πρόοδος εἰς ἡλικίαν καὶ εἰς μόρφωσιν πολλὰς συνήθως καὶ ἀντιλήψεις ἐσφαλμένας μεταβάλλει καὶ σαθρὰς διδασκαλίας ἀνατρέπει, ὅχι ὀλίγοι δ' ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς ἄλλοτε, ἀνδρωθέντες καὶ παρακολουθοῦντες τὴν σύγχρονον παρ' ἡμῖν ζωὴν, θὰ ἠρώτησαν ἀναμφιβόλως μετ' ἀνησυχίας ἑαυτοὺς μὴ τυχὸν οἱ σοφοὶ φυσιοδίφαι, ὧν ἡ γνώμη ὡς ἀξίωμα ἐδιδάχθη εἰς αὐτοὺς, δὲν ἔμερολήπησαν ἐν τῇ περι τῆς μιμητικῆς ἱκανότητος τοῦ τετραχείρου καὶ κερκοφόρου ἀνθρωποειδοῦς ἀποφάνσει των, ἀδικήσαντες χάριν αὐτοῦ τὸ δίχειρον καὶ ἐστερημένον οὐρᾶς τοιοῦτο, ὅπερ ὀνομάζομεν «Ἕλληνα τῆς σήμερον». Τὴν ἀνησυχίαν δὲ αὐτὴν, καταδήλως δὲν εἶνε προωρισμένον νὰ διαλύσῃ ἢ νὰ ἐλαττώσῃ τὸ ἀρτίως ἐκδοθὲν «Καταστατικὸν τοῦ Κοινωνικοῦ Συνδέσμου»,¹ ὀκτασέλιδον φυλλάδιον διανεμόμενον ἀπὸ ἡμερῶν τινων εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων. Τίς ὁ Σύνδεσμος οὗτος, ποῖοι οἱ δημιουργοὶ αὐτοῦ, πόσα τὰ μέλη, εἰς ποῖον μέρος ἔχει στήσει τοὺς πεννάτας του, ποῦ εἶνε καὶ τί νὰ κάμνῃ ἐν συνόλῳ, δὲν διδασκόμεθα ποσῶς ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ φυλλάδιου, θὰ ἦτο δ' ἴσως καὶ ἀδιάκριτος ἀξίωσις νὰ ζητήσῃ κανεὶς νὰ τὸ μάθῃ ἀπὸ σύνδεσμον, ὅστις φαίνεται πολὺ συμπλεκτικὸς πρὸς τὸ κρατοῦν ἐν πάσαις ταῖς σημεριναῖς κοινωνίαις καθεστῶς καὶ πολὺ ἐναντιωματικὸς πρὸς τὴν ἐν γένει ἰσχύουσαν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν. Διὸ καὶ ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος φυλλάδιου δύο τινὰ μόνον πληροφοροῦμεθα, ὅτι ὁ σύνδεσμος οὗτος ἰδρύθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν λήξαντα Ἰανουάριον, καὶ ὅτι γραμματέα, μόνον ὄρατὸν πλανήτην ἐκ τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν ἰδρυτῶν του, ἔχει τὸν κ. Βασιλείου Δουδούμην, πρὸς ὃν δέον ν' ἀπευθύνωνται οἱ θέλοντες ν' ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ νέου σωματείου. Διὰ τὴν λιτότητα ὅμως τῶν τοιούτων πληροφοριῶν, μᾶς ἀποζημιώνει πλουσιοπαρόχως τὸ φυλλάδιον, ἐκθέτον ἀρκετὰ σαφῶς καὶ τὸ πρόγραμμα καὶ τὸν κανονισμὸν τῆς ἰδιορρήθμου ἐταιρείας. Κατὰ ταῦτα σκοπὸς αὐτῆς εἶνε τίποτε περισσότερον, τίποτε ὀλιγώτερον ἢ «ἡ

θεμελίωσις νέας κοινωνίας ἐξασφαλιζούσης οικονομικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προκύψῃ ἠθικὴ ἀνάπτυξις εἰς ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς». Πρὸς θεμελίωσιν δὲ τῆς νέας ταύτης κοινωνίας προτίθεται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς μέσα «τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ ἥδη παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἠθικὴν ὑπάρχον κοινωνικὸν σύστημα δύναται καὶ πρέπει νὰ μεταβληθῇ ἄρδην». Καὶ καλὸν μὲν τοῦτο, καλλίτεροι ὅμως ἀκόμη αἱ κατόπιν λεπτομέρειαι. Κατὰ τὰς γενικὰς οικονομικὰς ἀρχὰς τοῦ Συνδέσμου, ἡ πολιτεία ὀφείλει ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς οικονομικῆς ἀνεξαρτησίας ἐκάστου ἀτόμου, κηρύττουσα κτῆμα τῆς Κοινωνίας ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ τὸν πλοῦτον, τουτέστιν ὅλα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀναγκαίων καὶ χρησίμων προϊόντων. Ἐκαστον δ' ἄτομον ἀφ' ἑτέρου ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ ἐργασίαν τινὰ ἀναγκαίαν καὶ χρησίμον εἰς τὴν ὅλην Κοινωνίαν, ἀντὶ τῆς ὁποίας δικαιοῦται νὰ ἔχῃ ἐν αὐτῇ ἐξασφαλισμένα ὅλα τὰ χρειώδη τοῦ βίου. Καὶ ἄδηλον μὲν ἂν εἰς ὅλα τὰ χρειώδη ταῦτα τοῦ βίου συμπεριλαμβάνονται καὶ αἱ γυναῖκες, διότι περὶ αὐτῶν οὐδεὶς λόγος γίνεται, ἀλλ' οἱ μὴ ἐργαζόμενοι κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ἀποστεροῦνται αὐστηρῶς «τῆς συμμετοχῆς τοῦ πλούτου», ἐνῶ τούναντι εἰς πλήρη συμμετοχὴν δικαιοῦται ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐργασθῇ, – ὅπερ λίαν εὐχάριστον διὰ τοὺς ἀναπήρους, τοὺς ἠλιθίους, τοὺς παράφρονας καὶ τοὺς ὀκνηροὺς, ἀφοῦ νόσος καὶ ἐκ τῶν πλέον ἀκατανικήτων μάλιστα καὶ ἡ ὀκνηρία. Αἱ δὲ πολιτικαὶ τοῦ σωματείου ἀρχαὶ συνίστανται εἰς τὴν ἴδρυσιν μικρῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων Δήμων, «συνδεδεμένων» ὅμως καθ' ὁμοσπονδίας, αἵτινες ὁμοίως «συνδεδεμένοι» θ' ἀποτελῶσι τοιοῦτον τῆς Κοινωνίας ὄργανισμὸν, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ παντοῦ ... *σύνδεσμος!* Ἀμήν! Οἱ τοιοῦτοι Δήμοι δὲ θ' ἀντικαταστήσουν τὰς ὑπαρχούσας Κυβερνήσεις, ἂν ἐννοεῖται αὐταὶ σταθοῦν νὰ τὰς ἀντικαταστήσουν οἱ ἀξιότιμοι οὗτοι κ.κ. Δήμοι. Οὕτω δὲ φθάνομεν εἰς τὰς μεγάλας «γενικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς» τοῦ συλλόγου καὶ τοῦ γραμματέως του ἢ τοῦ γραμματέως τοῦ συλλόγου του, αἱ ὁποιαὶ εἶνε ἡ καθολικὴ Ἀλήθεια, Ἀγάπη καὶ Δικαιοσύνη, παραγωγοὶ τῆς πραγματικῆς Ἐλευθερίας, τῆς ἀλτρουιστικῆς Ἀδελφότητος καὶ τῆς ἁρμονικῆς Ἐνότητος. Ἐβίβααα!! Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ὁ καNONισμὸς, καθορίζων τὰς βάσεις τῆς ἐργασίας καὶ τὸν τρόπον τοῦ καταρτισμοῦ καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ σωματείου. Ὅλ' αὐτὰ δὲ ἀναμφιβόλως, παρ' ὅλον τὸν στοιχειώδη καὶ ἀπλοϊκὸν τρόπον τῆς ἐκθέσεώς των, σχετίζονται προφανῶς πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ζωτικώτατα τῶν ζητημάτων ἅτινα συνταράσσουσιν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον σήμερον, πιθανώτατα δὲ οὔτε ὁ Μάρξ, οὔτε ὁ Λασσάλ,² ἀλλ' οὔτε ἰδίως ὁ Κροπότκιν δὲν θ' ἀπηρεῖτο τὸν Δουδούμη, βλέπων ὅτι καὶ εἰς χώραν τόσον νεαρὰν καὶ ἀρτιπαγῆ ὡς ἡ ἰδικὴ μας γίνονται εὐπρόσδεκτοι καὶ ἀρχαί, αἵτινες μόνον εἰς γεγηρακυίας κοινωνίας θὰ ὑπέθετε κανεὶς ὅτι εἶνε δυνατὸν ν' ἀναφανοῦν καὶ νὰ ὑπάρξουν. Ἀλλὰ τὴν χαρὰν αὐτὴν εἴτε τῶν δύο νεκρῶν μεγάλων κοινωνιστῶν εἴτε τοῦ ἐπιζώντος ἔκουσίως ex-πρίγκιπος³ καὶ δεσμώτου θὰ διέκοπτε πιθανῶς ἡ εἶδησις ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ φοβερώτερα τῶν πραγμάτων εἰσαγόμενα, πρῶτον μὲν ἔρχονται φερόμενα εἰς τὸ δισάκκι ἀνθρώπων πᾶν ἄλλο ἢ ἐπιφόβων, δεῦτερον δὲ ὑφίστανται, πιθανῶς ὡς ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας, χημικὴν τινα ἀλλοίωσιν καθιστῶσαν αὐτὰ ὅλως ἀκίνδυνα. Τοιαυτὴ δὲ ἔμελλεν οἴμοι! νὰ εἶνε καὶ ἡ τύχη τοῦ Σοσιαλισμοῦ, ὅστις ἐνῶ πρὸς τὴν Δύσιν ἐπιδεικνύει τὴν μορφήν αὐτοῦ αὐτόχρομα ἀγρίαν καὶ φρικώδη, καθ' ὅλας τὰς μέχρῃ τοῦδε ἀποπειρας μεταφυτεῦσεως αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐπεφάνη εἰς αὐτὴν ὑπὸ ὄψιν ἀληθῶς ἀστειοτάτην, ὅπως δὲν ἐνθυμούμεθα πλέον ποῖος ἀρχαῖος διπρόσωπος θεός.⁴

Παρατηρητής

*

ΤΡΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, τὴν καλὴν Κέρκυραν, τὴν εὐώδη Κέρκυραν, τὴν Κέρκυραν τὴν πολιτισμένην, τρεῖς προτάσεις μᾶς ἤλθον ἐσχάτως διαμιᾶς. Τὴν πρώτην τὴν ἐγέννησεν

ἡ γῆ της, ἡ πλουσία καὶ ἡ γόνιμος, ἡ ρωμαλέα καὶ ἡ χαριτόβουτος, ἡ δημιουργικὴ καὶ ἡ ἀνθρώπαρτος, ἡ γῆ της ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι περιέσωσε μέσα εἰς τὰ βαθέα σπλάχνα της ὅλον τὸν χυμὸν ὃν ἔδωκεν εἰς τὰς ἀρχεγόνους χώρας ἡ μήτηρ φύσις, ἡ γῆ της ἀπόλαυσις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν αἰσθήσεων μέθη, ἡ γῆ της ἡ πάσης εὐμορφίας πλήρης καὶ πλήρης πάσης ποιήσεως, – καὶ εἶνε ἡ πρακτικώτερα τῶν ἰδεῶν καὶ ἡ θετικώτερα τῶν προτάσεων, ἡ περὶ ἰδρύσεως Γεωργικῆς Τραπεζῆς ἐν τῇ νήσῳ, ἣν ὑπέβαλε πρό τινος εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀντιπρόσωπός της κ. Πολυχρόνης Κωνσταντάς. Τὴν ἄλλην τὴν ἐνέπνευσαν αἱ παραδόσεις της αἱ πνευματικαί, ἡ ὡς φιλολογικὸν κέντρον ἀκμαίου ἄλλοτε ζωῆ της, ἡ ἀνάμνησις τῶν χρόνων καθ' οὓς ἦτο εἷς τῶν μᾶλλον φωτεινῶν σταθμῶν ἐν τῇ νυκτὶ ἣτις ἐκάλυπτε τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, – καὶ εἶνε ἡ περὶ ἀνασυστάσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας πρόσφατος εὐχὴ τοῦ δημοτικοῦ της συμβουλίου. Καὶ τὴν τρίτην τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν θέσιν της, τὴν ζηλευτὴν ἄμα καὶ θλιβεράν, ὡς γείτονος τῆς τραχείας Ἠπειροῦ καὶ τῆς δυσπροσίτου Ἀλβανίας, ἀκροτάτης γωνίας τῆς ἐλευθέρας πατρίδος πρὸς τῶν δούλων τὴν χώραν, καταφυγίου τῶν διωκομένων καὶ φάρου ἐλπίδος διὰ τοὺς στενάζοντας ὑπὸ τὸν ζυγόν, – καὶ εἶνε ἡ σκέψις περὶ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν Σκενδέρμπεην, ἣν ἀγάλλεται ὅτι συνέλαβον τινὲς ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ διαμενόντων Ἀλβανῶν καὶ Ἠπειρωτῶν, συστήσαντες κ' ἐπιτροπὴν πρὸς τοῦτο.

Καὶ ἡ μὲν πρότασις τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ δὲν θὰ ἔχανεν ἴσως ἂν ἦτον κἄπως εὐρυτέρα, διότι ἂν δὲν ἀπατώμεθα ἀποβλέπει εἰδικῶς μόνον τὴν Κέρκυραν, τοὺς Παξοὺς καὶ τὴν Λευκάδα. Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ ἴδρυσις Γεωργικῆς Τραπεζῆς εἶνε ζήτημα ὅπερ συνδέεται πρὸς συμφέροντα πολὺ γενικώτερα καὶ ἐθνικώτερα ἢ ἡ ἀπλὴ διευκόλυνσις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῶν τριῶν νήσων. Εἶνε ἀληθὲς ὅμως ἐπίσης ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ ἀγροτικὸς οὗτος πληθυσμὸς τελεῖ ὑπὸ ἰδιαιτέρους ὁλως ὄρους καὶ συνθήκας δικαιολογούσας τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην περὶ τούτου μέριμναν, διὰ τοὺς γνωρίζοντας δὲ τὰ ἐπτανησιακὰ πράγματα ὁ κ. Κωνσταντάς⁵ εἶνε δι' αὐτὸν εἶδος μικροῦ Πάρνελλ.⁶ Δὲν ἀφιέρωσε δὲ βέβαια ὑπὲρ ἀναξίου ἐνδιαφέροντος πελάτου τὴν φροντίδα του. Καὶ ἡ χώρα καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἐπτανήσου εἶνε προδήλως ἄξια πάσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως. Θὰ ἔλεγεν ὅμως κανεὶς ὅτι πρὸς τὸν τοπικιστικὸν ἐγωϊσμὸν τῶν ἀγαθῶν Ἐπτανησίων, ὅστις εἶνε ὄντως μέγας, ἡ ἑλλ. διοίκησις ἀπὸ τῆς ἐνώσεως κ' ἐντεῦθεν, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐφιλοτιμήθη ν' ἀντιτάξῃ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πόθους ἢ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀδιαφορίαν ὄχι ἐλάσσονος μεγέθους. Εὐνόητον δὲ ὅτι αὕτη δὲν ἦτον ἡ ἀρμοδιωτέρα τακτικὴ πρὸς τόπον ὃν ἡ φύσις ἐπροίκισε μὲ ὅλα τὰ δῶρα, ἀρτίως δὲ εἶχον καταλίπη κατακτηταὶ τυραννικώτατα μὲν διοικήσαντες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐθίσαντες αὐτόν οὐχ ἤττον εἰς ὅλα τῆς ἐν πολιτισμῷ διαβιώσεως τὰ καλά. Καὶ διὰ τὸν ἀπαξ μόνον διελθόντα <τὴν γῆν>⁷ εἶτε τῆς γραφικῆς Κερκύρας εἶτε τῆς ὑλώδους Λευκάδος εἶτε τῆς γλυκείας Ἰθάκης εἶτε τῆς μυροβόλου Ζακύνθου εἶτε τῆς σκυθρωπῆς Κεφαλληνίας καταφανὲς ἔγινε βεβαίως ὅτι κάθε μία ἐκ τῶν εὐλογημένων αὐτῶν νήσων δὲν ἐχρειάζετο καὶ πολὺν κόπον διὰ ν' ἀπομείνῃ ὅ,τι ἦτον ἄλλοτε, ὁ ζηλευτότερος δηλαδὴ τῆς Εὐρώπης κῆπος, προσκύνημα κάλλους κ' ἐνδιαίτημα μοναδικόν, πηγὴ δὲ συγχρόνως πλοῦτου καὶ εὐμαρείας εἰς χεῖρας οἰασθῆποτε κυβερνήσεως καὶ οἰουδῆποτε ἔθνους ὅπερ νὰ μὴν ἀπασχολῆ ἀκαταπαύστως ἡ ἀλληλοσφαγῆ, ἡ θεσιθηρία, ἡ λογοκοπία καὶ ὁ ρουσφετοπόλεμος· ἀλλ' ἐπίσης καταφανὲς θὰ ἔγινεν ἐν τούτοις ὅτι ἂν ἡ χώρα οὐδὲν ἀπώλεσεν ἔκτοτε εἶτε τῶν φυσικῶν εἶτε τῶν ἐπικτήτων της θελγῆτρων, ἀναμφιβόλως ὅμως καὶ δὲν εὐημερεῖ ἐν γένει ὅσον πρίν. Μία τῶν ὀρθοτέρων καὶ χαρακτηριστικωτέρων παρατηρήσεων τοῦ τελευταίου περιηγηθέντος τὴν Ἀνατολὴν ἄγγλου συγγραφέως καὶ πολιτευομένου Σώλφεβρ⁸ εἶνε, ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἐπτανήσου εἰς ἄκρον μὲν εὐχαριστημένος πάντοτε διὰ τὴν μετὰ τῆς ὁμοφύλου Ἑλλάδος ἐνωσίν του, μετὰ πόθου ὅμως συγχρόνως ἐνθυμείται τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἐπλημμύρων τὸν τόπον αἱ ἀγγλικάι λίραι. Καὶ κατ' ὀλίγον δὲ ἂν ἡ πρότασις τοῦ ἀξιότιμου κ. Κωνσταντά θὰ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς λιάν φυσικῆς ταύτης νοσταλγίας, θὰ ἤξιζε βεβαίως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ μελετηθῇ δεόντως.

Ἡ ἑτέρα τῶν τριῶν προτάσεων μᾶς ἤλθε καὶ πρὸ ἐτῶν τιῶν ὑπὸ τὸν τύπον τῆς συστάσεως ἐν Κερκύρα δευτέρου ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου. Ἐνθυμούμεθα δὲ ἀναμφιβόλως ὅλοι ὅτι ἔγινε δεκτὴ διὰ γενικῆς ἀνατριχιάσεως, ἡ δημοσιογραφία δὲ ἡρμήνευσε καταλλήλως τὴν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι φρίκην τοῦ πανελληνίου. Καὶ ἀληθῶς, δεῦτερον ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἐξακολουθοῦντος νὰ ὑπάρχη διαρκῶς τοῦ πρώτου, παράγοντος τοὺς καρποὺς οὓς παράγει, καταντήσαντος ὅπου ἐκατήντησε, θεωρουμένου κοινῶς ὡς ἑνὸς τῶν σπουδαιότερων αἰτίων τῆς ἐθνικῆς κακοδοαμονίας μας, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ἐξ ἐκείνων ἅτινα ἀκούονται μετ' ἀγαλλιᾶσεως. Ἀλλὰ σήμερον, μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων πέντε ἐτῶν, δὲν ἠξέυρω διατί, ἡ αὐτὴ πρότασις, ἐμὲ δὲν εὐρίσκει τοῦλάχιστον τόσον δυσμενῆ καὶ ἀτίθασσον πρὸς αὐτήν. Εἶνε ἄρά γε ἀποτέλεσμα τοῦ διαρρέυσαντος χρόνου; Εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς νέας διατυπώσεως τῆς προτάσεως, ὅχι πλέον ὡς περὶ συστάσεως δευτέρου Πανεπιστημίου, ἀλλ' ἀνασυστάσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας; Δὲν θὰ ἤμποροῦσα νὰ τὸ ὀρίσω ἀκριβῶς. Ἀλλὰ μὲ τὴν κατάστασιν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ταῦτα ἔτη, τὸ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἴδρυμα, ὅπερ λέγεται Πανεπιστήμιον, μὲ τὴν αὐτόχρονην σκολιὰν καὶ ἐπιβλαβῆ πορείαν ἣν ἠκολούθησεν ἀνέκαθεν ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους, μὲ τὴν ἐκπόρευσιν τῶν ἱερωτάτων ἥτις ἀπὸ πολλοῦ τελεῖται ἐν αὐτῷ, μὲ τὴν ἐκλυσιν πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπῆρε τὸν κατήφορον καὶ τὴν κακομοιρίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐβυθίσθη, ἡ πρότασις αὐτὴ, περὶ ἀνασυστάσεως τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, οὕτως αἰφνιδίως ἐρχομένη, γεννᾷ σειρὰν ὄλην περιέργων σκέψεων εἰς τὸ πνευμά μου. Καὶ συλλογίζομαι τί καλὰ θὰ ἦτον εἰ δυνατόν νὰ ἐκλείετο μὲν τὸ ἐν Ἀθήναις τοσοῦτον ἐκτραπέν του προορισμοῦ του καὶ παραγνώρισαν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ Πανεπιστήμιον, νὰ ἔπαυε λειτουργοῦν, ν' ἀνέστελλε διὰ τινὰς τοῦλάχιστον δεκάδας ἐτῶν τὴν καταστρεπτικὴν διὰ τὸν τόπον ἐπήρειάν του, ἀφοῦ δὲ εἶνε οὕτως ἢ ἄλλως ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως καὶ ἀνωτέρας παιδεύσεως διὰ τὸ Ἔθνος, νὰ ἦνοιγεν ἕξαφνα τὰς πύλας του, ἐκεῖ πέραν, εἰς τὴν καλὴν νῆσον, ἄλλο καθίδρυμα, ἀνάλογον, ἀλλ' ὅχι ποτέ, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ ὅλων ὅσοι ἀπέθανον, ποτὲ ὅμοιον, μὲ ἄλλο ὄνομα, τὸ τόσας γλυκείας ἀναμνήσεις καὶ τόσας εὐγενεῖς παραδόσεις ἐνθυμίζον αὐτὸ ὄνομα «Ἰόνιος Ἀκαδημία», ὅπερ νὰ λειτουργῇ ἡσυχον καὶ ἀθόρυβον, γαλήνιον καὶ σεμνόν, ἐν τῇ γλυκύτητι καὶ τῇ ἡρεμίᾳ τῆς μαγικῆς φύσεώς της, μακρὰν τοῦ κονιορτοῦ τῶν Ἀθηνῶν, μακρὰν τῆς πολιτικῆς, μακρὰν τῆς Βουλῆς, μακρὰν τῶν ἐφημερίδων, μακρὰν τῆς παντοίας ἀχρειότητος καὶ χυδαιότητος εἰς ἣν κυλιέται ἡ πρωτεύουσά μας, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ μὴ διαπληκτίζωνται οἱ φοιτηταὶ πρὸς τοὺς καθηγητάς, ὅπερ θὰ μὴ μεταβάλλουν εἰς ξενῶνα καὶ οἶκον ἀπωλείας οἱ διδάσκαλοι τῆς νεότητος, τοῦ ὁποίου οἱ ὑπάλληλοι νὰ μὴ σύρωνται εἰς τὰς εἰρκτάς ὡς καταχραστοὶ καὶ νὰ μὴ κορυβαντιῶσιν οἱ ἰθύντορες, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ μὴν ἀστράπτουν τὰ πολύκροτα καὶ νὰ μὴ πάλλωνται μαγκοῦραι, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ βασιλεύῃ ἡ Ἀμάθεια, νὰ μὴ κυριαρχῇ ἡ Κακοῆθεια, νὰ μὴ πρυτανεύῃ ἡ Μωρία, νὰ μὴν ὠρύεται ἡ Δοκησιοσοφία, νὰ μὴ προεξάρχη ἡ Θρασύτης, νὰ μὴν ἀκολασταίνῃ ὁ Τραμπουκισμός, ἀλλ' ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Φιλοσοφία, ἡ Ποίησις, τὰ Γράμματα ἐν γένει καὶ ἡ Ἐργασία ἡ ἀληθῶς πνευματικὴ καὶ εἰλικρινὴς καὶ εὐσυνειδητος καὶ μετρίοφρων καὶ ἀνταξία τοῦ ὀνόματος, νὰ ζῶσιν εἰς ἐνδιαίτημα ἀρμόζον καθ' ὅλα εἰς αὐτάς, κατοικίαν σοφῶν καὶ φιλομαθῶν ἄσυλον, πολιτισμοῦ καὶ προόδου φαινὸν κέντρον καὶ πραγματικῆς μορφώσεως κ' ἐκπαιδεύσεως ἀκοίμητον λύχον καὶ ὄχι «φλογερὸ καμίνι» πάσης ἀθλιότητος καὶ διαφθοράς. Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν πλήρη εὐμενείας τὴν φορὰν αὐτὴν πρὸς τὴν πρότασιν τῶν ἐντίμων κερκυραίων, καὶ δὲν τὴν εὐρίσκω πλέον καὶ τόσον ἄλογον, καὶ σχεδὸν θὰ ἠγχοῖμην ὑπὲρ τῆς πραγματοποίησεως αὐτῆς. Ἀλλὰ νὰ ἤμεθα ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι (ἢ) θὰ ἔκλεινε προτῆτερα τὸ ἄλλο.

Ἀλλ' οὐτε ὑπὸ τὴν ἐλαχίστην κἂν συζήτησιν βεβαίως θὰ ἠδύνατο νὰ τεθῇ ἡ ὀρθότης τῆς περὶ ἰδρύσεως ἀνδριάντος εἰς τὸν ἥρωα τῆς μεσαιωνικῆς Ἠπείρου σκέψεως τῶν ἐν Κερκύρα συμπατριωτῶν του. Δὲν θὰ ἦτο δὲ πιθανῶς ἀπλοῦν παραδοξολόγημα ἂν ἰσχυρίζετο τις ὅτι ἀκριβῶς ἀπόδειξις τῆς σημασίας τῆς ιδέας ταύτης εἶνε ὅτι ἕμεινε σχεδὸν ἀπαρατήρητος ἐν Ἀθήναις. Διὰ τοὺς μὴ ὄντας ὅμως ὅλους ξένους πρὸς τὴν ἴστο-

ρίαν τοῦ συγχρόνου ἑλληνισμοῦ θὰ εἶνε ἀναμφιβόλως γνωστόν, ὅτι ἂν ὑπάρχη κατὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τοὺς προηγηθέντας τῆς μουσουλμανικῆς κατακτῆσεως μορφή τις, ἐφ' ἧς νὰ δύναται νὰ σταματήσει εὐχαρίστως τὸ βλέμμα τοῦ μελετῶντος τὴν ἱστορίαν αὐτήν, αὕτη εἶνε ἡ ἀνδρική καὶ ὑπερήφανος μορφή τοῦ Γεωργίου Καστριώτου. Τοὺς ἀγῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ πρὸς τὸν ἐπερχόμενον δεινὸν ἐξ Ἀσίας ἐχθρὸν τρεῖς κυρίως κατὰ τοὺς χρονογράφους τῆς ἐποχῆς ἄνδρες ἐξεπροσώπησαν, ὁ Οὐγγρος Ἰωάννης Οὐνώαδης, ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἡ Σκενδέρμπεης καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. Ἄλλ' ὁ Οὐνώαδης, ἐκτὸς τῆς ὄλως ξένης πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν καταγωγῆς αὐτοῦ, ἐπανειλημμένως μᾶλλον ἐβλάψε διὰ τῆς γενναίας ἀλλ' ἀτασθάλου αὐτοῦ πορείας τὸν ἀγῶνα εἰς ὃν εἶχεν ἀναμιχθῆ, μολοντί δὲ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων τοῦ καιροῦ ὡς «Γιάγκος ὁ πανθαύμαστος καὶ μέγας στρατιώτης» πολλάκις ἐν τούτοις ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἐχθρὸν. Ὅ δὲ τελευταῖος τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, καίτοι ἀξιότατος γενόμενος τῆς ἀθανασίας διὰ τῆς ἡρωϊκῆς του πτώσεως, ἀπλῶς ὅμως ἐξήγησε δι' αὐτῆς τὰ πολλαπλὰ σφάλματα βασιλείας ἣν δὲν διέκρινε πάντοτε ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια. Ἄλλ' ὁ ἀληθῶς δεινότατος ἀναδειχθεὶς ἐκ τῶν ἀντιπάλων τῶν ἐπιδρομέων ὑπῆρξεν ὁ Καστριώτης, ὁ ὠραιότατος ὡς ἱστορεῖται τὴν ὄψιν καὶ γενναϊότατος τὴν ψυχὴν καπετάνος τῆς Ἀλβανίας, ὁ οὐδέποτε στρέψας τὰ νῶτα πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ οὐδέποτε παρ' αὐτῶν ἠττηθεὶς. Ἡ σελις δὲ ἡ ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς περιγράφουσα τὰ κατ' αὐτὸν θὰ ἦτο καὶ ἐξαιρετοῦ μὲν ἀφ' ἐνὸς ἐνδιαφέροντος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐκάστοτε ἀναφανέντων ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου μεγάλων τυχοδιωκτῶν, ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρας ὄλως σημασίας διὰ τὸν νεώτερον ἑλληνισμὸν, ὡς ἀποδεικνύουσα κάλλιον πάσης ἄλλης τὴν κοινότητα τῆς καταγωγῆς, τῶν πόθων καὶ τῶν ἀγῶνων ἑλλήνων καὶ ἁλβανῶν. Υἱὸς τοῦ ἠπειρώτου Ἰωάννου Καστριώτου, παρεδόθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων ἀδελφῶν του, ὡς διηγεῖται ὁ ἡμέτερος ἱστορικός,⁹ παῖς ἔτι, πρὸς τοὺς Τούρκους ὡς ὄμηρος. Ἐξισλαμισθεὶς δὲ καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν τὸσον διεκρίθη καὶ διὰ τὸ κάλλος του καὶ διὰ τὴν πολεμικὴν του ἀξίαν καὶ διὰ τὴν περὶ τοὺς λόγους ἀκόμη ἱκανότητά του, ὥστε ἠγαπήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ ὅστις ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν σώματος πεντακισχιλίων ἐκλεκτῶν ἑλλήνων. Ἀλλά, μετονομασθεὶς Σκενδέρμπεης, δὲν ἐλησμόνησε οὐχ ἦττον οὔτε τὴν πατρίδα του οὔτε τὴν πίστιν του οὔτε τὸ ἀληθές ὄνομά του, καί, μόλις ἠδυνήθη, ἠτομόλησε πρὸς τοὺς Οὐγγρους, παραλαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γραμματέα τοῦ Μουράτ τὸν ἠνάγκασε νὰ υπογράψῃ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου πλάστων διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποῖου τῷ ἀπενέμετο ἡ διοίκησις τοῦ ὄχυροτάτου φρουρίου τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Κρούας.¹⁰ Φονεύσας δὲ ἀμέσως τὸν πλαστογράφον καὶ λαβὼν τὸ φερμάνιον ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἔγινε κύριος τοῦ Κρούας, ἀνέλαβε τὸ ἑλληνικὸν αὐτοῦ ὄνομα Γεώργιος Καστριώτης, κ' ἐκήρυξεν ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων. Γνωστότατον δὲ εἶνε πόσον ἐδείχθη δεξιὸς ὡς ἡγεμῶν τοῦ μικροῦ ἑλληνοαλβανικοῦ κράτους ὅπερ συνέπηξε, πόσον κρατερώς καὶ πεισματωδῶς ἐπάλαισε κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, καὶ πόσον χρήσιμος ἐφάνη πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἐν γένει ἀγῶνα ἐν Ἀνατολῇ. Ἐχρειάζετο δὲ ἴσως μόνου τοῦ πεπρωμένου ἢ δυσμέμεια ἴν' ἀποβῶσι μάταιοι οἱ δεινοὶ αὐτοῦ ἀγῶνες καὶ ἀνεκπλήρωτα τὰ μεγαλεπήβολα πράγματι σχέδια. Ἡ ἰδρῶσις λοιπὸν ἀνδριάντος εἰς τοιοῦτον ἄνδρα, παρ' ἑλλήνων καὶ ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, εἶνε σκέψις κρείττων καὶ μᾶλλον ἐπίκαιρος τῆς ὁποίας θὰ ἦτο δύσκολον νὰ εὑρεθῇ, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν πανταχόθεν πολεμεῖται ὁ ἑλληνισμὸς ἐν Ἀνατολῇ καὶ σχετικῶς πρὸς τὴν θεσιν εἰς ἣν εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ, ἀδιαλείπτως ὑπονομεύμενος πρὸ πολλοῦ καὶ ἀπειλούμενος ὕ' ἀποξενωθῆ τῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν σχέσεων ὅχι μόνον τῶν στενότερον συνδεομένων πρὸς αὐτὸν λαῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πλέον τῶν ὁμοφύλων. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ βίου καὶ τῶν ἀγῶνων τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ὅστις δὲν ἐλησμόνησεν ὑπὸ τὸν Τούρκον τὴν πρώτην πίστιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀληθῆ του καταγωγὴν καὶ τὸ πραγματικὸν ὄνομά του, θὰ εἶνε τὸ καλλίτερον μᾶθημα ὅπερ δυνάμεθα νὰ δώσωμεν σήμερον πρὸς ὅλους ὅσοι τὰ ἐλησμόνησαν ἢ τείνουσι νὰ τὰ λησμονήσουσι· θὰ εἶνε δὲ συγχρόνως καὶ ἄριστον διδάγμα ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν πολὺ

ισχυροτέραν αὐτῶν τὴν μνήμην καὶ πολὺ πλέον ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς τιμῆς πρὸς ὄλους ὅσοι ὑπηρετήσαν ἢ ὑπηρετοῦσιν ὀπωσδήποτε τὸν ἑλληνισμόν. Καὶ ἡ ἀναστήλωσις τοῦ μαρμαρίνου Σκενδέρμπεη, ὅστις ὀρθούμενος ἐπὶ τῆς κερκυραϊκῆς Σπανιάδας¹¹ ἠ' ἀποβλέπη πρὸς τῆς Ἀλβανίας τὰ παράλια, θὰ εἶνε ἅμα ὁ μᾶλλον ἐπίσημος ἀρραβῶν φιλίας καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἀλβανούς, πολιτικωτάτη δὲ ὄντως πράξις καὶ ἐθνικώτατον διάβημα.

Παρατηρητής

*

ΑΠΟΚΡΗΑΤΙΚΑ ΘΕΑΜΑΤΑ

Ὡς μὲ πληροφοροῦν, σήμερον εἶνε ἡ τελευταία Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς. Μολονότι ὁμῶς ἔχω πλήρη πεποίθησιν εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν μεταδιδόντων μοι τὴν εἶδησιν αὐτὴν, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐδυσκολεύθη ἄρκετὰ νὰ τὸ πιστεύσω. Διότι τὴν κυρίαν αὐτὴν δὲν κατώρθωσα ὡς τώρα νὰ τὴν συναντήσω. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκεῖ που περὶ τὴν Πλάκαν συνεκρούσθη μίαν τῶν ἡμερῶν μὲ τὴν Καμήλαν,¹² ὅτι εἶδον πρὸς στιγμὴν παρὰ τὸ Ζάππειον τυλισσόμενον τὸ Γαῖτανάκι, καὶ ἀλευρωμένα ἢ μουντζουρωμένα ρυπαρά τινὰ καθάρματα χορεύοντα ἐν τινι πλατείᾳ. Ἄλλ' ὄλ' αὐτὰ δὲν πιστεύω ν' ἀποτελοῦν Ἀπόκρῳων πραγματικὴν, ὡς ἐκείνας εἰς ἃς ἐσυνειθίσαμεν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὑποθέτω δὲ ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης θὰ ἦτο καὶ ὁ πολλὸς κόσμος, ὅστις ἐξεχύθη τὴν περασμένην Κυριακὴν ἀνὰ τοὺς δρόμους περιμένον κατὰ νὰ ἰδῇ καὶ μὴ κατορθώσας νὰ ἰδῇ τίποτε. Καὶ δὲν γνωρίζω μὲν ὀποίου εἶδους θὰ εἶνε ἡ σημερινὴ Κυριακὴ, νομίζω ὁμῶς κρίνων ἐκ τῶν ἕως τώρα σημείων τῶν καιρῶν ὅτι ἡ Ἀπόκρῳος τὸν χρόνον τοῦτον ἐπροτίμησεν ἀντὶ νὰ ἐμφανισθῇ κυρίως εἰς τοὺς δρόμους ὅπως ἄλλοτε, νὰ περιορίσῃ τὴν ἐμφάνισιν της μόνον ἰδίως εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς καὶ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐσπερίδας, ὅπου ὁμολογουμένως παρέστη ἀρκούντως εὐπρεπῆς. Δυστυχῶς, ἂν ἐφέτος ἡ Ἀποκριὰ δὲν ἠδύοχησε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὰς πλατείας μας ὑπὸ τὴν ἀνθρωπινὴν ὄψιν της, Ἀποκριᾶς δηλαδὴ εὐθύμου, παστρικής, εὐφυοῦς, πολιτισμένης, δὲν ἀπηξίωσεν ἐν μέρει νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τὴν νεοελληνικὴν, δηλαδὴ τὴν τραγικὴν, τὴν ἡλιθίαν, τὴν ἀτοπωτάτην καὶ οἰκτροτάτην τῶν ὄψων αὐτῆς. Καθ' ὅλην τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα, ἐκτὸς τῆς Καμήλας, τοῦ Γαϊτανιοῦ, τῶν Ροπάλων¹³ καὶ τῶν τοιοῦτων πράγματι μεγαλοφυῶν ἐπινοήσεων τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ πνεύματος, συχνότατα συνήντων ὁμίλους περιέργων περιουκλούντων πολυπληθῶς κάρρον, ἐφ' οὗ ὠρθοῦτο γεννάδας τις, φέρων πολὺπτυχον φουστάνελλον, μακρὸν λευκὸν πρόσθετον πώγωνα καὶ μύστακα, μὲ πάλαν ἐλικοειδῆ κρεμαμένην παρὰ τὸ πλευρόν, κρύπτων δὲ τὴν ἀληθῆ ἀθλίαν του προσωπικότητα ἐντὸς τῶν δανείων τούτων ἐνδυμάτων κατὰ τρόπον κινοῦντα αὐτόχρομα τὸν ἔμετον.

Καὶ ὁ παλληκαρᾶς αὐτὸς ἐβόα δεινὸν ἀπὸ τοῦ κάρρου, καὶ ἐκόπτετο, καὶ ἀπήγγελλεν, ὦ! ἀπήγγελλε! στίχους ὑμνοῦντας δῆθεν τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν ἐπανástασιν, τὴν πατρίδα, τὴν πίστιν καὶ τὸ 21 διὰ σχημάτων καὶ κινήσεων, μετὰ προφορᾶς καὶ φωνῆς, δυναμένων νὰ ἐξαναγκάσωσι νὰ βύσῃ τὰ ὦτά του καὶ ν' ἀνακραυγάσῃ ἐξ ἀηδίας καὶ ἀγανακτήσεως καὶ κωφάλαλον ἐκ γενετῆς ἀκόμη. Οἱ στίχοι νομίζω ὅτι εἶνε τοῦ Παράσχου. Καὶ σὰς ἔρχεται νὰ σιχαθῆτε διὰ παντὸς καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν ἐθνισμόν σας, καὶ τὴν ποίησιν, καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν. Ὁ κόσμος τριγύρω κυττάζει σιωπῶν, ἢ γελᾷ βλακωδῶς, ἢ περιεργάζεται χαιίνων. Καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα πάντων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν κεντρικωτέρων δρόμων, πρὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινῶ ἀνεχομένου καὶ ἀδιαφοροῦντος, ὁ ἱερός ἀγὼν κωμωδοποιεῖται, ἢ φουστάνελλα ἐξευτελιζεται, ἢ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ διασύρεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος προκαλεῖ τοὺς καγχασμούς. Καὶ ἀφοῦ γίνουσι λίαν εὐσυνειδήτως πάντα ταῦτα, ὁ ἦρωας τοῦ κάρρου, ὁ ποιητὴς τοῦ σταυροδρομοῦ, τῆς πλατείας ὁ ἀρματωλός, καταπαύει, καὶ μεταβαλλόμενος εἰς διακονιάρην, βγάζει δίσκον πρὸς συλλογὴν πενταρῶν διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ μεθύσῃ! Ἄλλο θέαμα ἀνάλογον εἶδα ἐπανειλημμένως

τὸ ἐξῆς: Ἐπὶ κάρρου, τοῦ αἰωνίου καὶ ἀπαραιτήτου κάρρου, διελαύνου<ν> τὴν ὁδὸν Σταδίου, εἰς φουστανελλοφόρος πάλιν, μασκαρᾶς, ἀρχιμασκαρᾶς τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἕνας μάγκας φορῶν κόκκινην ὡς ἡ τῶν κλητῆρων μας ζακέτταν, ἕνας μελανειμωνῶν ὡς ρασοφόρος, καὶ τινες ἄλλοι βδελυκτοὶ μετμηφισμένοι. Ὁ πρῶτος φαίνεται ὅτι παριστάνει τὴν Ἑλλάδα, ὁ δεῦτερος τὴν Ἀγγλίαν, ὁ τρίτος τὴν δούλην Κρήτην, καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ μεταξύ αὐτῶν <ἀ>μείβονται ἔμμετροι ἢ πεζοὶ διάλογοι, πολλὰ καὶ διάφορα, ποικίλα καὶ ἀηδέστατα ἐκφράζοντες καὶ παριστῶντες. Καὶ ἀφοῦ τελειώσουν αἱ μεταξύ των αὐταὶ σκηναί, μονολογεῖ πάλιν ὁ φουστανελλᾶς, καὶ ὠρύεται, καὶ βραχνοφωνεῖ:

*Ἀγωνιστὴς εἶμαι, παιδιά, κ' ἐγὼ τοῦ εἰκοσιένα
κ' εἶδαν τὰ μάτια μου πολλὰ σὲ χρόνια περασμένα!*

Καὶ τὸ πλήθος πάλιν καγγάζει, καὶ οἱ περιεστῶτες πάλιν ἐμπαίζουν, καὶ ἡ ὁμήγυρις πάλιν χάσκει, καὶ ἔπειτα πάλιν δίσκος, καὶ πάλιν πεντάρης, καὶ πάλιν κραββαρισμός καὶ διακονιά! Μοῦ εἶπαν δὲ –καὶ χαίρω χάριν μεγάλην ὅτι δὲν τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου– ὅτι καὶ ἄλλο κάρρον ἐθεάθη μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾧ ὡς πτῶμα ξαπλωμένη ἔκειτο ἡ Κρήτη, καὶ κάμποσοι τριγύρω ρακενδύται, τὴν ἐμοιρολογοῦσαν, τὴν ἠρωΐδα, οἱ κατὰπτυστοι! Ὅλα αὐτὰ εἶνε δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον κατὰ γράμμα φοικῶδη καὶ ἀπαίσια καὶ εἰδεχθῆ. Μολοντί δὲ ἀναμνησκόμεθα ὅτι κατ' ἀνάλογον σχεδὸν τρόπον, ἀπὸ τοῦ κάρρου τοῦ Θεσπίδος, ἐγεννήθη ἡ ἀρχαία Τραγωδία, μὲ κίνδυνον νὰ χάσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ νὰ στερῶσωμεν καὶ τὸ ἔθνος μας τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ἀγοραίων θεαμάτων μέλλουσαν νὰ προκύψῃ πιθανῶς ἡμέραν τινὰ ἐπίσης καρρογέννητον νεοτέραν Ἑλληνικὴν Τραγωδίαν, θὰ παρεκαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἵνα ἡ κοινὴ κατακραυγὴ καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἡ ἀστυνομία ἐμποδίσῃ διὰ σήμερον τοῦλάχιστον τὴν τοιαύτην ἀναιδῆ ἐκπόρνευσιν τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ 21 τὴν διαπόμπευσιν καὶ τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν τὴν ὁδοκύλισιν καὶ ποδοκύλισιν.

Παρατηρητῆς

*

Η ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΗ

Ἦλθεν, εἶδεν, ἀπῆλθε. Διότι, ἀπαράλλακτα ὡς εἰς τὸν ἀρχαῖον Ρωμαῖον,¹⁴ τῆς ἀρκεῖ νὰ ἐπιφαίνεται, νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἀπέρχεται. Ἀλλὰ κατορθώνει ἄρα γε καὶ νὰ νικᾷ ὡς ἐκεῖνος, νὰ νικᾷ τὴν βασιλικὴν ἀνίαν ἥτις κατέχει τὰ στήθη της, τὴν μυστηριώδη καὶ ἀδάμαστον θλίψιν ἥτις διαβιβρώσκει τὴν ζωὴν της, τοὺς ἀγνώστους πόθους, τὰς κρυφὰς σκέψεις καὶ τὰ ἀλλόκοτα αἰσθήματα, ἅτινα φαίνονται νὰ δεσπάζουν τῆς ψυχῆς της; Τῆς ἐρειπωμένης μας ἱερᾶς Ἀκροπόλεως ἢ θεᾶ, τοῦ ἄττικοῦ πεδίου ἢ εὐγενῆς ἀποψις, τοῦ Λυκαβηττοῦ ἢ κατατομῆ, ἐφάνησαν ἄρα γε εἰς αὐτήν, περισσότερονον εὐχάριστα, ὀλιγώτερον ἀδιάφορα, ἀξιώτερα προσοχῆς τινός, ἢ τῆς Τοσκάνης τὰ μεσαιωνικὰ μέγαρα καὶ τῆς Ἀλβανίας τὰ τραχέα ὄρη καὶ αἱ ἠλιοκαεῖς ἀκταὶ τῆς Ἀλγερίας καὶ τὰ ὀδοντωτὰ παράλια τῆς Δαλματίας καὶ τῆς Ἑπτανήσου αἱ ἀνθισμένα κλιτῆς; Εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρήκεν ἄρα γε τὸν τόπον ὃν ἐπιθυμεῖ πιθανῶς ὡς καταφύγιον διὰ τὴν ἀλήτιδα ὑπαρξίν της; Εἰς τὰς Ἀθήνας μας ἀπήλαυσεν ἄρα γε, κατὰ τὸ ἡμερονύκτιον τοῦλάχιστον τῆς ἐν αὐταῖς διαμονῆς, τὴν ἡσυχίαν τοῦ σώματος ἢ τοῦ πνεύματος τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν τέρφιν, ἣν ἀπὸ ἐτῶν τόσον πεισμώνως καὶ τόσον ματαίως φαίνεται νὰ ζητῆ;... Τίς οἶδεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν μέσῳ ἡμῶν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα τόσον αἰφνιδία καὶ ἀστραπιαία ἐμφάνισις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ αὐτοῦ μετεώρου, δὲν ἐπῆλθε βέβαια διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν περιεργον ἐντύπωσιν, ἣν ἀπὸ πολλοῦ προκαλεῖ, παρ' ὅλῳ τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ, ἢ ἰδιόρρυθμος προσωπικότης, αἱ καινοφανεῖς ἔξεις, αἱ πρωτότυποι τάσεις καὶ διαθέσεις, καὶ ὁ ἀήθης ἐν γένει βίος τῆς παραδόξου ταύτης βασιλείσεως.

Παράδοξος, καὶ ὡς γυνὴ καὶ ὡς αὐτοκράτειρα,¹⁵ εἶνε ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, ἡ σύζυγος τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἡ μήτηρ τοῦ Αὐτοκτόνου.¹⁶ Καὶ θὰ ἐλεγέ τις, ὅτι εἶτε ἐξ ἰδίας βουλήσεως, εἶτε ὑπ' ἀδήλου μοίρας ὠθουμένη, φέρεται Αὐτὴ νὰ θέσῃ τὴν κορωνίδα

εις τὸ ἐκπληκτικὸν θέαμα, ὅπερ παριστῶσι πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν λαῶν τῶν αἰ βασιλεύουσαι τῆς Εὐρώπης γενεαί, κατὰ τὸ τέλος τοῦτο τοῦ αἰῶνος. Πασίγνωστον βεβαίως εἶνε τὸ περιλάλητον τοῦ Δωδὲ βιβλίον,¹⁷ τὸ εἰκονίζον τὴν ζωὴν τῶν ἐν ἐξορία συγχρόνων βασιλέων. Ἀλλὰ τοῦ ἐν πάσῃ ἐκκεντρικότητι ἢ ἀφροσύνῃ ἢ κραιπάλῃ βίου τῶν ἐκπτώτων ἡγεμόνων, ὁποῖον περιγράφει αὐτὸν ὁ Γάλλος συγγραφεύς, δὲν διαφέρει πάρα πολὺ καὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ σήμερον ἡ ζωῇ, ἐκπτῶτοι δὲ ἢ ἐνθρονισμένοι, παρητημένοι ἢ ἐπίδοξοι, κάτοχοι ἢ μνηστῆρες, μεγάλοι ἢ μικροί, ἐν τῷ ἰδίῳ παραδοξότητος στραβίῳ περιέρχονται ἔμπροσθεν ἡμῶν. Εἰς τὸν αἰῶνα αὐτόν, ὅστις τόσα εἶδε καὶ ἔπραξε θαυμάσια, ἀπέμεινε φαίνεται ἡ τύχη ν' ἀποκαλύψῃ ἐντελῶς καὶ τῆς πορφύρας τὴν ματαιότητα καὶ τῆς δυνάμεως τὴν κενότητα καὶ τῆς ὑπεροχῆς τὴν ἀχρησίαν, ἐπιδεικνύων ὑπὸ τοὺς συγχρόνους ἄνακτας ὀλογύμους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι τὸ ἄπλετον φῶς, ὅπερ κατ' αὐτὸν κατέκλυσε τὸν κόσμον, δὲν ἐπιτρέπει πλέον εἰς αὐτοὺς νὰ κρύπτονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τὴν ἀλουργίδα, ἐνοοῦντες δὲ τοῦτο καὶ αὐτοὶ νομίζεις ὅτι δὲν σκέπτονται ἢ πῶς νὰ τὴν ἀποτινάξουν, διὰ νὰ ἐπιδειχθοῦν ὡς ἀπλοὶ θνητοί, ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὑπόστασιν. Τὸ σινικὸν τεῖχος ὅπερ ἐχώριζε τοὺς ἄρχοντας κατέπεσε πρὸ πολλοῦ, τῶν ἐρειπίων του δὲ ὀπίσω ἐπεφάνησαν οἱ ἡμίθειοι με' ὄλας τὰς ἀδυναμίας, τὰ πάθη, τὰ ὄνειρα, τοὺς πόθους ἢ τὰς μικρότητας τῶν κοινῶν βροτῶν. Τὰς πνευματικὰς τρικυμίας καὶ τοὺς κλύδωνας τῆς ταλαιπώρου ψυχῆς τοῦ ἐστεμμένου Ἀμλέτου τῆς Βαυαρίας¹⁸ παρηκολούθησε τὸ δημόσιον τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, ἀπαρᾶ λάρκτες ὅπως παρακολουθεῖ ἐν τῷ θεάτρῳ τὰς τύχας τοῦ ἥρωος τοῦ Ἄγγλου τραγικοῦ. Τοῦ αἵματηροῦ ἐρωτικοῦ δράματος τοῦ Μάγερλιγκ δὲν ἐλησμονήθη ἀκόμη ἡ φρικτὴ ἀπήχησις. Τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας¹⁹ ἡ ἀφρόντιστος καὶ ἐκκελυμένη καὶ πλήρης ἐπεισοδίων πᾶν ἄλλο ἢ βασιλικὴ ζωὴ εἶνε παγκοίνως γνωστὴ. Διὰ μέσου τῶν παχέων τῆς Γατσίνας τοίχων ὁ κόσμος κατορθώνει ἐν τούτοις ν' ἀκούῃ τοὺς φόνους τῶν στρατιωτῶν οὓς ἐπιτελεῖ ἢ τὰς κραυγὰς τοῦ ἐξάλλου τρόμου ἅς βάλλει ὁ νευροπαθὴς μέγας Τσάρος²⁰ εἰς πᾶν θύρας τρίξιμον. Τὸν γερμανικὸν θρόνον κατέχει νεανίας,²¹ μᾶλλον ἀπροσδόκητος τοῦ ὁποῖου ἡγεμῶν δὲν ἐθεάθη μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν, καὶ ὅστις ζῆ ὡσεὶ ἐφαρμοζῶν τὴν περὶ ὑελίνης κατοικίας τῶν δημοσίων ἀνδρῶν ρῆσιν τῶν ἀρχαίων. Ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ αὐτόχειρος τοῦ Μπάροτ²² θεώμεθα διηνεκὴ παρελάσιν τρελλῶν, ὧν αἱ ἐφημερίδες ἀναγγέλλουν καὶ τὰς ἐσχάτας μονομανίας. Τοὺς πλείστους τῶν ἀνηκόντων εἰς βασιλικὰ γένη βλέπομεν ὡσεὶ ἀχθομένους ἀπιστεῦτως ὑπὸ τὸ στέμμα ἢ τὸ ἀξίωμα ὅπερ φέρουν ἢ μέλλουν νὰ περιβληθοῦν καὶ διαφλεγόμενους ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ζήσουν ὡς ἡμεῖς. Τὸν Σουηδὸν Ὅσκαρ²³ ἐγκαταλείποντα χάριν τοῦ ἔρωτος τὸν θρόνον, δὲν ἐβράδυνε ν' ἀκολουθήσει ὁ Βάττεμβεργ,²⁴ παραιτούμενος πάσης ἡγεμονικῆς ἐλπίδος καὶ ἀξιώσεως διὰ νὰ νυμφευθῇ ἀπλῆν ἠθοποιόν, ὑπὲρ πάσας δὲ ἔκτακτος ὑπῆρξεν ἡ φανταστικὴ σχεδὸν μεταμόρφωσις τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου²⁵ εἰς τυχοδιώκτην ἐμποροπλοίαρχον, κυλιόμενον ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν κυμάτων, ἄδῃλον ἂν ζῶντα ἢ νεκρόν. Πριγκίπισσαι καὶ δούκισσαι ἀνέρχονται συνεχῶς, ὑπὸ τὴν λάμπιν τοῦ φωταερίου ἢ τοῦ ἠλεκτρικοῦ, τὰς σανίδας τῶν κίρκων καὶ τῶν σκηνῶν. Τὸ πνεῦμα τῶν νέων περὶ τῶν πραγμάτων ἰδεῶν, τῆς πεπωμένης φορᾶς τῆς παγκοσμίου ζωῆς πρὸς ἀτιμήτους τρίβους, τῆς τόσον διαφόρου ἢ ἄλλοτε ἀντιλήψεως τῆς ὑπάρξεως, ὅπερ πληροὶ ἤδη τὴν ὑφήλιον, φαίνεται ὡς εἰσελάσαν βιαίως καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν δυναστῶν καὶ ὡς σαλεύον τὰ παλάτια τῶν κοιρανῶν, τῶν δὲ σερβικῶν σκανδάλων²⁶ αἱ ταλευταῖαι ἡχοὶ ἤνωσαν λίαν ἐπικαιρῶς τὴν στρηνῆ τῶν κραυγῶν κατὰ τρόπον ἀληθῶς πρωτάκουστον εἰς τὴν συναυλίαν αὐτὴν τῆς βασιλικῆς παραφροσύνης.

Παραφροσύνης, – καθ' ὅσον ἐννοεῖται ἀφορᾶ τὴν αἴσθησιν τὴν ὁποίαν κάμνουν εἰς τὸ χυδαῖον κοινὸν τὰ θεάματα αὐτά. Διότι, ὅσον με' ἀφορᾶ, ὄχι ὀλίγους ἐκ τῶν ἐπιστήμων αὐτῶν ἐκκεντρικῶν καὶ ἰδιοτρόπων, ἐρημιτῶν καὶ πλανοδίων, ἐπικουρείων καὶ ὄνειροπόλων, ἀφροντίστων καὶ ἀνησύχων, τοὺς εὐρίσκω λογικωτάτους καὶ συμπαθεστάτους. Ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω διατί, μεταξύ αὐτῶν, ὅλως ἰδιατέρως, ἀνέκαθεν ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον μου καὶ τὴν συμπάθειάν μου ἢ Αὐτοκράτειρα αὐτῆ, ἥτις μᾶς ἀφῆκεν ἀποτόμως τὴν

κάρταν της εσχάτως. Και ἴσως-ἴσως, αἰτία αὐτοῦ ἀκριβῶς εἶνε, ὅτι ἐξ ὅλων αὐτὴ μᾶλλον κατώρθωσε, καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ἀκόμη ἐν ἡ ζωῶν, νὰ περιβάλλῃ ἑαυτὴν διὰ ρωμαντικωτάτου μυστηρίου. Ὁ θέλων νὰ ζητήσῃ οἰασθήποτε πληροφορίας περὶ αὐτῆς ἐκπλήττεται εὐρίσκων, εἰς καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ βιογραφικαὶ εἰδήσεις καὶ περὶ τοῦ τελευταίου βουλευτικοῦ παντῶν κράτους πολιτισμένου ἀφθονοῦν, τὸν ἀμητὸν πᾶν ἄλλο ἢ πλούσιον. Ὅ,τι εἶνε κοινῶς γνωστὸν περιορίζεται εἰς τὴν ἡλικίαν της, ἥτις θὰ ὑπερβαίνει σήμερον κατὰ δύο ἢ τρία ἔτη τὰ πενήκοντα, ὅτι ἦτον ἀπλῆ περιγίψισσα τῆς Βαυαρίας, καὶ ὅτι εἰς ἐρωτικὸν μυθιστόρημα ὀφείλει τὴν ἄνοδόν της εἰς ἕνα τῶν μεγαλειτέρων θρόνων τῆς γῆς. Ὁ τὰς πλείονας σχετικῶς εἰδήσεις παρέχων περὶ αὐτῆς εἶνε ὁ περίφημος χρονογράφος τῶν συγχρόνων εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν Παῦλος Βασιλῆς.²⁷ Καὶ ἀπὸ αὐτὸν μανθάνομεν, ὅτι τὸν θρόνον ἀνῆλθ<ε> νέα, ὡραία, μεγαλοπρεπεστάτη τὸ παράστημα καὶ γοητεύουσα τὴν ὄψιν. Ἐξαιρετικῆς κυρίως ἐπιβολῆς καὶ πλαστικότητος ἦτον –καὶ εἶνε ἀκόμη– τὸ σῶμα της, ἡ κομψότης τοῦ κορμοῦ αὐτῆς καὶ τῆς ὀσφύος της ἡ λεπτότης καὶ ἡ χάρις. Ἀλλ’ ἀντὶ νὰ ἐπιδειχθῇ εἰς τὸν κόσμον ἐν ὅλῃ τῇ αἴγλῃ τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ἰσχύος της, ἀντὶ ν’ ἀναλάβῃ καὶ νὰ ἀσκῆσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀξιωματοῦ αὐτῆς, ἀντὶ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ὑψηλῆς θέσεώς της, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι, ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, δὲν ἐζήτησεν ἢ πῶς ν’ ἀποφύγῃ πάντα ταῦτα. Ἐκτὸς τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ἀναποφεύκτων ἀνωτέρων κύκλων, ἡ πρωτεύουσα της δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ καυχήθῃ ὅτι τὴν ἐγνώρισεν. Εἰς τὰς ἐορτάς της, εἰς τὰς συναθροίσεις της, εἰς τὸς περιπάτους της, δὲν τὴν ἐνθυμοῦνται ἢ σπανιώτατα ἐμφανιζόμενῃ. Φαντασθῆτε, ὅτι ὑπάρχουν ἐν Βιέννῃ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι καθ’ ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας της δὲν τὴν εἶδαν ποτέ! Αἰτία τούτου νομίζει ὁ βιογράφος της ὅτι εἶνε ἀκριβῶς ἡ βασιλικότης τοῦ χαρακτῆρος της, ζηλοτύπου κατὰ βάθος ὅλων τῶν αὐτοκρατορικῶν προνομίων καὶ φίλου τῶν ἡγεμονικῶν παραδόσεων. Καὶ ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα της ἀντιλαμβάνεται ἀφ’ ἑτέρου καλῶς συγχρόνως ὅτι οἱ λαοὶ δὲν τρέφουν πλέον πρὸς τοὺς προϊσταμένους αὐτῶν κανὲν ἐκ τῶν αἰσθημάτων τῶν ἄλλοτε, ὁ χαρακτῆρ της αὐτὸς τὴν ἀναγκάζει νὰ ἀπεχθάνεται νὰ παρουσιάζεται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου μόνον ἐπὶ θεάματι. Καὶ τὴν εἶνε ἡ ἀπέχθειά της αὐτῇ, ὥστε καὶ δύο ἐπισήμους ἡμέρας τοῦ ἔτους, ὅτε ἀπαραιτήτως ὄφειλε νὰ παρουσιάζεται εἰς τὸ πλῆθος καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμφανίζεται ἐν πάσῃ λαμπρότητι, κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς, πεζῇ κατὰ τὸ ἔθιμον, ἐν μέσῳ ὅλων τῶν κυριῶν τῆς αὐλῆς, παρακολουθουμένη ὑπὸ ἐκλεκτῶν ἀκολουθῶν βασταζόντων τὰς οὐρὰς τῶν ἐσθῆτων της, τὸ βιεννέζικον δημόσιον μανθάνει πάντοτε ὅτι ἡ Αὐτοκράτειρα δὲν θὰ παραστῇ διότι εἶνε ἀδιάθετος καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἀλλ’ ἂν εἰς τὴν γελαστὴν Βιέννην δὲν ἀξιοῖ νὰ ἐμφανισθῇ, εἰς τὴν ποιητικὴν, τὴν φεουδαλικὴν Οὐγγαρίαν ἐπεφάνῃ ἐπανειλημμένως, φέρουσα θαυμασίως τὸ γραφικὸν ἔνδυμα τοῦ τόπου, πάγκαλος, ἐξέμαθε ταχύτατα τὴν γλῶσσαν, καὶ ἔγεινε τὸ εἶδωλον τῆς μαγουαρικῆς ἀριστοκρατίας. Τοῦ Τυρόλου τὰ βουνὰ τὴν βλέπουν συχνότατα, Ἀμαδρουάδα μονῆρη καὶ ρεμβώδη. Καὶ αἱ ἄκται τοῦ κυανοῦ Δουνάβεως ἀντηχοῦν ἀδιακόπως ἀπὸ τὸ κυνηγετικὸν κέρας τῆς ρωμαλέας Ἀρτέμιδος. Καὶ δὲν ἀδιαθετεῖ ὅταν πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ προσφιλῆ αὐτῇ ἵπποδρόμια, ἐνῶ δὲ τὸσον φεύγει τὴν θέαν τοῦ πλῆθους, δὲν νομίζει ὅτι ἐκπίπτει συνδεομένη διὰ φιλίας πρὸς τὰς ἵππευτριάς τῶν κίρκων. Αὐτὴ ἡ ἴδια εἶνε ἀμαζῶν πρώτης τάξεως. Καὶ διὰ νὰ εἶνε πάντοτε ὡραία, ὅπως καὶ εἶνε, μμμεῖται τὸ παράδειγμα τῆς Diane de Poitiers²⁸ ἡ ὁποία ἔλεγεν ὅτι διὰ νὰ εἶνε αἰετοπεπρωμένη ὡραία ἐφρόντιζε νὰ δέχεται κάθε πρῶν, πρὶν ἔβῃ ὁ ἥλιος, τὴν δροσιὰν τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ πρόσωπόν της ἐπάνω εἰς τὸ ἄλογον. Ἐξαισιῶς δὲ κατέχει καὶ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πρακτικὴν τῆς ἵππασίας, τέχνην ἢ μᾶλλον ἐπιστήμην ἐξόχως δύσκολον διότι παραλλάσσει μὲ κάθε ἄλογον. Ἀλλὰ δι’ αὐτὴν λέγουν ὅτι καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς ἀκόμη διαγωνιζόμενος μαζί της παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σκαμάνδρου δὲν θὰ τὴν ἐνίκη. Οἱ ἄγγλοι τὴν ἀνεκέρησαν τὸν πρῶτον σύγχρονον διδάσκαλον τῆς ἵππασίας ἐν τῷ κόσμῳ. Καββαλικεῦει δὲ καὶ πεζοπορεῖ μανιωδῶς καὶ ἀδιαλείπτως. Καὶ αὐτὰ εἶνε τὰ γνωστὰ μεγάλα της πάθη: ἡ ἵππασία, τὸ κυνήγι, αἱ ἐκδρομαί, ἡ μανάξια. Εἰς τὰ πολιτικά οὐδὲ κατ’ ἐλάχιστον ἀναμιγνύεται. Ἔχει ὅμως τὴν

διεύθυνσιν τῆς αὐλῆς, διότι ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ, τοῦ ὁποίου ἀνάλογοι καθ' ὅλα εἶνε αἱ ἀπομονωτικαί, ἱππευτικαί καὶ θηρευτικαί διαθέσεις, τῆς ἀφίνει πλήρη ἐλευθερίαν· τὴν ἐλευθερίαν ὅμως αὐτὴν φαίνεται, ὅτι τὴν μεταχειρίζεται διὰ νὰ μὴ φροντίξῃ διόλου. Περιεργὸν δὲ σχετικὸν ἀνέκδοτον φέρεται περὶ τούτου, καθ' ὃ ὁ Αὐτοκράτωρ μελαγχολικῶς ἐμακάριζεν ἀνώτερόν τινα ὑπάλληλον, ὃν συνεργαζόμενον μετ' αὐτοῦ εἶχε κρατήσει νὰ συμφάγωσι, διότι ἀναχωρῶν ἤμποροῦσε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ πρῶτον τυχὸν ρεστωρὰν διὰ νὰ φάγῃ ἀνθρωπινά, ἐνῶ ἡ Α. Μ. δὲν ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον. Ἐκτὸς τούτων, λέγεται ὅτι ἡ Αὐτοκράτειρα λατρεῖ τὴν ὁμοιοπαθητικὴν ἰατρικὴν. Ἐφαρμόζει ἐπιμόνως τὴν ὑδροθεραπείαν καὶ τὰς σωματικὰς ἐντριβὰς, συμπληρωματικὰς τῶν ἱππληατικῶν ἀσκήσεων, τὴν μμεῖται δὲ ὅλη ἡ αὐλή. Δὲν ζητεῖ ὅμως, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλης, συμβουλὰς, ὅταν χρειάζεται, ἀπὸ εἰδικούς ὁμοιοπαθητικούς ἐπιστήμονας, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ λυπῇ τὸν γηραιὸν ἰατρὸν τῆς αὐλῆς, ὡς εἶπε ποτε πρὸς τινα βλέποντα αὐτὴν μετ' ἐκπλήξεως ἀποστελλούσαν τηλεγράφημα δι' οὗ ἐξήτει ἰατρικὴν τινα συμβουλὴν ἀπὸ ἑνα ἀνώτερον ἀξιωματικόν.

Ἄλλην ἱστορίαν, προσθέτει ὁ εἰρημένος βιογράφος τῆς, δὲν ἔχει, ὅπως οἱ εὐτυχεῖς λαοί. Ἄλλ' ἡ ἔλλειψις αὐτῆ ἱστορίας γνωστῆς ἔχει πράγματι σχέσιν τινα καὶ ὁμοιότητα πρὸς τῶν εὐτυχῶν λαῶν τὴν ὑπαρξιν; Ὅπως δὴ ποτε, αὐτὰ εἶνε ὅλα τὰ λεγόμενα καὶ γραφόμενα περὶ αὐτῆς. Ἐκτὸς αὐτῶν, κυκλοφοροῦν ἐννοεῖται καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐξ ἐκείνων ἅτινα ἡ βάνουσος πολυπραγμοσύνη τῶν ὄχλων ἐφευρίσκει, ἀνακαλύπτει, διηγείται καὶ διαδίδει προκειμένου περὶ οἰουδὴ ποτε κἀπως ὑπερέχοντος ἀτόμου. Ἄλλ' ἐξ ὄλων αὐτῶν, ἐν κυρίως θὰ ἤμποροῦσε τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι βεβαίως κοινὴ ψυχὴ δὲν κατοικεῖ εἰς τὰ στήθη τῆς βασιλίσσης αὐτῆς, ἥτις ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, μὴ ἀρκουμένη νὰ εἶνε φίλη ἱππευτικῶν καὶ ὀρχηστρικῶν, νὰ διέρχεται ἐν τῇ μονῶσει καὶ τῇ ἀπομακρύνσει τῶν ὁμοίων τὰς ἡμέρας τῆς, νὰ κυνηγᾷ καὶ νὰ ρεμβάζῃ, ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν κοπάζουν συνήθως τὰ βίαια αἰσθήματα καὶ ἡρεμεῖ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα ψυχραίνεται καὶ ἀρχίζουν νὰ λωφάζουν αἱ αἰσθήσεις, μετεβλήθη αἴφνης εἰς ἐπίμετρον καὶ εἰς ἀλήτιδα, καὶ περνᾷ τὴν ζωὴν τῆς τρέχουσα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὡς ἡ ἀπλουστέρα ἰδιώτις, ἐν πάσῃ ἀνεπισημότητι καὶ φαντασιοπληξίᾳ, περιπλανωμένη καὶ θαλασσοβίος. Εἰς τὴν ὀριστικὴν αὐτὴν τροπὴν τῆς ζωῆς τῆς, δὲν θὰ συνετέλεσε βέβαια ὀλίγον καὶ ἡ τραγωδία τοῦ Μάγερλιγκ. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ ἀναμφίβολως καὶ προτῆτερα νὰ τὴν ἐστενοχώρει ἀρκετὰ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ, Αὐτοκρατείας τοῦ λήγοντος ἸΘ' αἰῶνος, εἰς ὃ τὴν ἀνεβίβασεν ἡ μοῖρα, νὰ τὴν ἐβάρυνε πολὺ τὸ στέμμα ὅπερ ἔφερε, νὰ ἐδίψα ἄλλου εἶδους βίον καὶ τύχας διαφόρους, διὰ νὰ περιέλθῃ εἰς τοιαύτην λήθην αὐτῶν, νὰ ἐπιδεικνύῃ τόσῃ πρωτοφανῇ σχεδὸν περιφρόνησιν πρὸς τὸν τίτλον τῆς, νὰ φαίνεται τόσον προκλητικῶς ἀδιαφοροῦσα πρὸς τὰς κρατοῦσας προλήψεις, πρὸς τὰς ιδέας, τὰς συνηθείας καὶ τὴν γνώμην τῶν ὁμοτίμων τῆς, καὶ τῶν συρφετῶν τὴν παρακολουθοῦσαν αὐτὴν ἔκτοτε αὐθάδη περιέργειαν. Διότι, πρὸ πολλοῦ, ζῆ σχεδὸν ὡς νὰ ἦτο παρητῆμένη. Τὸν περισσότερον χρόνον τῆς διέρχεται ἐπὶ τοῦ Μιραμάρ, σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ ἄτμόν. Τώρα διαπλέει τὴν Ἀδριατικὴν, τώρα ἐμφανίζεται εἰς τὴν Δαλματίαν, τώρα κατέρχεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Τὴν περιμένουν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ γίνεται γνωστὸν ὅτι ἀνέχρουμε νύκτωρ πρύμναν πρὸς τὴν Ἀλγερίαν. Εἰς τὴν Τοσκάνην τὴν εἶδαν νὰ περιέρχεται τοὺς δρόμους, κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας, μόνη, μετὰ μιᾶς ἀκολούθου. Πολλάκις ἀγνοεῖται καθολοκληρίαν ποῦ εὐρίσκειται. Πότε ἐπιστρέφει εἰς Βιέννην ἐνῶ κανεὶς δὲν τὴν περιμένει καὶ ἄλλοτε φεύγει διὰ μιᾶς χωρὶς εἰς κανένα νὰ εἰπῇ τίποτε. Οὐδαμοῦ προαγγέλλει ἢ σπανιώτατα πῶς θὰ ὑπάγῃ καὶ ἀνιᾷ θανασίμως ὅταν εὐρίσκειται πρὸ ὑποδοχῶν καὶ δεξιῶσεων. Εἰς κανένα δὲν εἶχεν ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ τόσον γρήγορα καὶ ἐσπευσμένως κ' ἐδῶ. Καὶ εἰς τὸν παρὰ τὴν κοιλάδα τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Κορίνθου φρουροῦντα Πελοπίδαν ὀφειλομένον ὅτι δὲν ἦλθε καὶ δὲν ἔφυγε χωρὶς νὰ τὴν πάρωμεν σχεδὸν εἶδησιν.²⁹ Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὅπου ἔμεινε μετ' ἐκπλήξεως εἶδαν οἱ ἀνθρωποὶ του ὅτι οὔτε κἀν βιβλίον ἐγγραφῆς εἶχαν φέρῃ μαζὶ τῶν οἱ συνοδεύοντες αὐτὴν. Καὶ οἱ ἐπισκέπται οἱ ἐπίσημοι ἐνεγράφησαν εἰς ἕνα ἀπλοῦν φύλλον χαρτιοῦ. Καὶ Ἐκείνη, ἐπῆρε τὸ χαρτί, τὸ ἐκύτταξεν ἐν ὑψίστῃ ἀδιαφορίᾳ, τὸ

ἔκαμεν ἓνα κουβαράκι καὶ τὸ ἐτίναξεν εἰς τὴν θερμάστραν. Ἐξαιρετικῶς, ἔμεινε πρό τινος ἀρκετὸν καιρὸν εἰς τὴν Βιέννην. Καὶ εἶπαν ὅτι ὁ Πάπας κατὰ τὴν ἐν Ρώμῃ διαμονὴν τῆς τὴν κατήχησε, τὴν ἐξωμολόγησε καὶ τὴν συνεβούλευσε νὰ ἐπιστρέψῃ πλέον διαρκῶς παρὰ τῷ συζύγῳ τῆς, νὰ ἡσυχάσῃ, νὰ παύσῃ τὴν πλανήτιδα ζωῆν τῆς, νὰ μείνῃ εἰς τὴν Βιέννην ἐφεξῆς, ἐγκαταλείπουσα ὑπαρξίν μὴ συμβιβαζομένην πρὸς τῆς θέσεώς τῆς τὸ μεγαλεῖον. Ἄλλ' εἰς ἀπάντησιν τῶν διαδόσεων αὐτῶν καταβαίνει εἰς τὴν Κέρκυραν, μᾶς παρουσιάζεται ἔξαφνα ἐδῶ καὶ λέγουσιν ὅτι διόλου παράξενον νὰ κινήσῃ διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα.

Ἔρχεται μὲ τὴν βάρκαν μόνῃ τῆς καὶ ἀνεβαίνει ἐπάνω, διηγεῖται πρὸς τοὺς ἐπισκέπτας ὁ μοναχὸς τοῦ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς θαλασσολήμνης τοῦ Χαλκιοπούλου ἐν Κερκύρᾳ μαγικῶ νησιδίου, ὅπερ φαίνεται ὡς ἐπιθαλάσσιος ἀνθοδέσμη καὶ φέρεται διὰ τὴν μικρότητά του τὸ τόσον γελοῖα ἀκαλαίσθητον ὄνομα Ποντικονῆσι. Ἔρχεται μόνῃ τῆς καὶ κάθεται, χωρὶς νὰ μιλή μὲ κανέναν, ὥρας ὀλοκλήρους, εἰς τὴν ταράτσαν. Καὶ ἀποβλέπει πέραν πρὸς τὸ σαπφείρινον πέλαγος, καὶ τὸν καταγάλανον οὐρανόν, καὶ τῆς γλυκειάς νήσου τὰ βαθυπράσινα φυλλώματα, καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν ὀρέων τὰς ἀπορρώγας ἀκτᾶς. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔμαθε τί νὰ σκέπτεται τάχα κατὰ τὰς μακρὰς αὐτὰς ὥρας ὁ ἐστεμμένος αὐτὸς θῆλυς Ἀχασβῆρος³⁰ τῆς ἐποχῆς μας. Κανεὶς δὲν ἔμαθε ποίων στοχασμῶν ἔρμαιον φέρεται ὁ νοῦς τῆς καὶ ποίου ἀχθους παρακαλεῖ τὸν ἄνεμον τοῦ πόντου νὰ ἀπαλλάξῃ τὰ εὐρέα στέρα τῆς. Κανεὶς δὲν ἔμαθεν ἂν τὸ ἀπλούμενον πρὸ αὐτῆς ἐξαίσιον πανόραμα ἠδυνήθη ν' ἀποδιώξῃ τὴν γαμφώνυχα πλήξιν, τὴν καρδιοβόρον λύπην, τὸν πυρετὸν τῶν αἰσθήσεων ἢ τῆς διανοίας, οὗτινος ἀναποφεύκτως εἶνε θῦμα. Καὶ κανεὶς ἴσως δὲν θὰ τὸ μάθῃ, προτοῦ ἡμέραν τινά, διὰ καταστροφῆς τινος ἀνελπίστου καὶ ἀπροσδοκῆτου, συναποφέρῃ μαζί τῆς εἰς τὸν τάφον τὰ βασιλικά μυστικά τῆς. Ἀλλὰ, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὸ περιβάλλον αὐτὴν μυστήριον, ὅλοι ἐκεῖνοι ὅσους βασανίζει τῆς ζωῆς ἢ ἀνία, ὅσους χεμάζουν ψυχικὰ θύελλαι, ὅσους τυραννεῖ τῆς καρδίας τὸ ἀκοίμητον πῦρ καὶ τοῦ πνεύματος ἡ ἄπαντος ὠρυγῆ, ὅσους σπαράσσουν ἄρρητο πόθοι, κρύφια σκέψεις, ἀόριστα πάθη, ἄδηλοι ὀρέξεις ἢ ἀσυνήθεις ὀδύνη δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ συμπαθείας ν' ἀκούουν ἀείποτε τὸ ὄνομα καὶ ν' ἀποβλέπουν πρὸς τὴν ζωὴν τῆς ταλαιπώρου αὐτῆς βασιλίσσης, πρὸς τὴν ὁποίαν προδῆλως ἢ Ἐπαρξίς ἐφεύσθη, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν καταφανῶς, οὔτε τὸ κάλλος, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ δύναμις, οὔτε ἡ δόξα, αἱ μεγάλαι αὐταὶ ὦ Ἀμλέτε λέξεις, δὲν ἤρκεσαν νὰ δώσουν τὴν μίαν ἄλλην ἐκείνην λέξιν, ὀπίσω τῆς ὁποίας ματαίως τρέχει αἰώνως ἡ ἀνθρωπότης, – τὴν εὐτυχίαν.

Παρατηρητής

*

ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ (Σκέψεις ὑποψηφίου ... αὐτοκτόνου)

Μετὰ πολλῆς περιεργείας εἶχα πρό τινος παρακολουθήσῃ τὰ μεταξὺ δύο περιέργων, ὡς ὑπογράφοντο, διαμειφθέντα ἐν τῇ Ἐφημερίδι ἐπὶ τῇ καταπτώσει τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει στύλου, ὃν εἶχεν ὡς γνωστὸν ὀρθώσῃ ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων πρὸς ἀναπέτασιν τῆς ἐθνικῆς σημαίας κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐορτάς. Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν δύο τούτων ἀληθῶς περιέργων Περιέργων ἀνήγγελλεν, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, τὸ γεγονός τῆς καταπτώσεως τοῦ ἐν λόγῳ στύλου, ἀνατραπέντος ὑπὸ βιαίας πνοῆς ἀνέμου χειμερινοῦ, καὶ ἡρώτα ποῦ ἐν τῷ αὐτῇ περιπτώσει θὰ ἐκρεμοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς δημοτικὸς των ἄρχοντας, ἂν τοῖς ἐπήρηχοτο ἢ ἰδέα αὐτῆ. Ὁ ἄλλος ὅμως περιέργος, ἐμφανισθεὶς μετ' ὀλίγον, προσέβαλλεν, ὅτι ἂν ἐπεθύμουν νὰ πράξουν τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Κεχροπίας, οἱ στύλοι βεβαίως δὲν θὰ ἔλειπαν, διότι ἱκανοὺς καὶ ἄλλους τοιοῦτους ἐφρόντισε νὰ στήσῃ ἡ δημοτικὴ ἡμῶν Ἀρχὴ ἐν αὐτῇ τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος.³¹ Ἡ μικρὰ αὐτὴ περιὶ στύλων καὶ κρεμάλας συζήτησις περιωρίσθη ἕως ἐδῶ, ἀφῆκεν ὅμως εἰς τὸ πνεῦμά μου τὴν ἐντύπωσιν ὅτι προήλθεν ἐκ

πλήρους ἐλλείψεως κριτικοῦ πνεύματος παρὰ τοῖς μὴ στερουμένοις ἄλλως εὐφυῖας καὶ παρατηρητικότητος συζητηταῖς. Διότι βάσιν ἀπιθανωτέραν ἐκείνης ἐφ' ἧς ἀμφοτέροι ἐστηρίχθησαν, βεβαίως πολὺ δύσκολον μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο νὰ εὐροῦν. Προφανῶς σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ δὲν εἶνε πολλοὶ οἱ πιστεύοντες εἰς τὰ θαύματα· ἀναμφιβόλως ὅμως γενικῆ θὰ ἦτον ὑποθέτω ἐν τῇ ὑψηλῇ ἢ κατάπληξιν πρὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ θαύματος τῶν συγχρόνων Ἀθηναίων, ὅχι ἀπαγχονιζόντων, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐξεγειρομένων ὅπως μερμινῶσι περὶ τῆς πόλεως, ἀπολύτως δὲ ἀνεξελέγκτους καὶ ἀνενοχλήτους ἐν εὐαγγελικῇ ἀνοχῇ ἀφίνουσι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς τῶν οὐδὲν ἀπολύτως πράττοντας ἢ καὶ συντελοῦντας μάλιστα εἰς τὴν κακοδαιμονίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα αὐτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, πολλὰ τετράποδα ψευδῶς φημιζόμενα διὰ τὴν ἄκραν ὑπομονητικότητα αὐτῶν εἶδα μέχρι τοῦδε συχνότατα καταλαμβανόμενα ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν ὑπὸ τοῦ πόθου ν' ἀποτινάξουσι τὰ σάγματα αὐτῶν, Ἀθηναίους ὅμως δημότας καὶ πολιτάς ἔστω καὶ ἀπλῶς ἀσχάλλοντας διὰ τὰ ἀνθρωποσάγματα ἅτινα ἐκουσίως κατὰ τετραετίαν φορτώνονται ἐπὶ τῆς ράχεως αὐτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα δημάρχων ἢ παρέδρων ἢ συμβούλων πολὺ σπανίως.

Ἄν ἤθελαν νὰ κρεμάσουν τοὺς ὁποιοῦσδήποτε ἄρχοντας αὐτῶν, τῶν ὁποίων καθήκον εἶνε ἡ περὶ τῆς πόλεως φροντίς καὶ οἵτινες ἐκτὸς μὲν τῆς ἐξουσίας κόπτονται δῆθεν παντοιοτρόπως ὑπὲρ αὐτῆς, μόλις δὲ ἀναλαμβάνοντες αὐτὴν φαίνονται ποτιζόμενοι τὸ ὕδωρ τῆς ἀρχαίας Λήθης καὶ τῆς Ἀμερμνησίας τὸ βότανον, τὴν ἐγκαταλείπουν δὲ ἔρμαιον πάσης ρυπαρότητος, πάσης οἰκτρότητος, πάσης αἰσχρότητος, πάσης φαραωνικῆς πληγῆς, πάσης μάλιστα φυσικῆς ἢ ἐπικτήτου καθιστώσεως αὐτὴν πόλιν ἀκατοίκητον διὰ πᾶν ἄλλο εἶδος γνωστῶν ζώων ἢ παχυδέρμων διπόδων στερουμένων ἐκ γενετῆς πᾶν ἔχνος αἰσθήσεως, δὲν θὰ εἶχαν ἀνάγκην βέβαια οὔτε τοῦ καταπεσόντος στόλου τῆς Ἀκροπόλεως ἀλλ' οὔτε καὶ τῶν ὀρθίων τοῦ Συντάγματος οἱ ἄστοι τῶν Ἀθηναίων, διότι καὶ ὁ Ἐλαιῶν δὲν εἶνε μακρὰν καὶ τῆς Πεντέλης τὰ δάση, μολοντοὶ ἀδιαλείπτως ἐλαττούμενα ὑπὸ τοῦ πυρός, περιέχουν ἀκόμη εὐτυχῶς ἀρκετοὺς ὑψιθενεῖς κορμούς καὶ ἀρκετὰ ἰσχυρὰ στελέχη. Ἀλλ' ὁ ἐπισκεπτόμενος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰς νεωτέρας Ἀθήνας καὶ βλέπων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν κατάστασιν αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πλήρη αὐτὴν ἀναισθησίαν τῶν κατοίκων, ὅχι ἀδίκως θὰ ὑπέθετεν ἴσως ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ ἀναγγεῖλῃ ἢ τὸ μάθῃ, ἔγιναν ἐξαφνα μυστηριωδῶς ἀπαξάπαντες ὁπάδοι τῆς νέας θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς αἰρέσεως τοῦ μεγάλου ρώσπου Τολστόϊ, ἧς τὸ κυριώτερον δίδαγμα εἶνε ἡ ἀπόλυτος ἀνοχὴ παντὸς κακοῦ, εἴτε πρᾶγμα εἴτε ἄνθρωπος εἶνε τοῦτο, εἴτε κωνορτοὺς εἴτε δῆμαρχος ἐπικαλεῖται. Ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν καὶ αὐτὸς τῆς αἰρέσεως ὁ ἰδρυτῆς ἂν ἤρχετο αἰφνιδίως εἰς Ἀθήνας καὶ ἐξήρχετο μίαν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν καθ' ἃς φυσᾷ ἄνεμος εἰς τὰς ὁδοὺς θὰ ἐξηκολούθει νὰ ἐμμένῃ εἰς τὰ ἴδια τοῦ δόγματα. Πρὸς τοιαύτης ἀπιστεύτου σχεδὸν στωικότητος τὸ ὕψος μόνον ὄντα δυνάμενα ἴσως κἄπως νὰ ἐξιχθοῦν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι θὰ ἦσαν οἱ ἐλέφαντες ἢ οἱ ἵπποπόταμοι, καὶ κατὰ προτίμησιν οἱ χοῖροι. Ἀφοῦ ὅμως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέδειξαν μέχρι τοῦδε ὅτι δὲν τοὺς εἶνε ἀδύνατος ἡ ὑπερφιλοσοφικὴ αὐτὴ ἀπάθεια, ὑπερέχουν δὲ σχεδὸν κατὰ πολὺ τῶν εἰρημένων ἐν παχυδερμῖα συναδέλφων των, δὲν ὑπάρχει βεβαίως κανεὶς λόγος διὰ νὰ ζητήσουν νὰ κρεμάσουν τοὺς δημοτικούς τῶν ἀρχοντας.

Τὸ μόνον, ὅπερ πιθανὸν νὰ ἀπεφάσιζαν νὰ κάμουν ἡμέραν τινά, ἂν ἀπέκτων τυχὸν αἰσθησὶν τινα τῆς καταστάσεως καὶ τῆς πόλεως καὶ ἑαυτῶν, θὰ ἦτον νὰ κρεμασθοῦν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Διότι προφανῶς δὲν ἐξηγεῖται πολὺ εὐκόλως, πῶς, οἱ μὲν Ἄγγλοι κάτοικοι τοῦ Λονδίνου, ζῶντες εἰς μίαν τῶν πρωτίστων ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πόλεων τοῦ κόσμου, αὐτοκτονοῦν συχνότατα, διότι ἡ πρωτεύουσα τῶν ἔχει τὸ ἀτύχημα νὰ κεῖται ὑπὸ συννεφῶδη οὐρανὸν καὶ νὰ τυραννῆται ὑπὸ τῆς ὀμίχλης, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν Ἀθηναίων, ζῶντες εἰς πόλιν οὐδὲν μὲν σχεδὸν ἐκ τῶν προσόντων πόλεως πολιτισμένης ἔχουσαν, μαστιζομένην δὲ ὑπὸ ἀναλόγων, ἂν ὅχι χειροτέρων, δεινῶν, δὲν αὐτοκτονοῦν. Τὸ ἐπ' ἐμοί, ὅταν κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν τοῦ ἔτους βλέπω ἀπὸ τοῦ παραθύρου μου τὴν ἀττικὴν πεδιάδα ἐξαφανιζομένην ὑπὸ τὰ σύννεφα τοῦ κωνορτοῦ, θεωρῶ δὲ ἄνωθεν ἀπλούμενον

γαλήνιον καὶ ἀνέφελον τὸν θεσπέσιον καταγάλανον οὐρανόν, τὸ σπλὴν τὸ ὁποῖον με καταλαμβάνει, ἀναλογιζόμενον ὅτι ὑπὸ τοιοῦτον στερέωμα εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχη ἐπὶ τῆς γῆς τοιαύτη κόλασις, ὅποια χάρις εἰς τὴν κτηνωδίαν ὄλων ἡμῶν εἶνε ἡ μεγαλῶνυμος πρωτεύουσα μας, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συγκριθῆ πρὸς τὴν πεσσιμιστικὴν ἀνίαν καὶ τοῦ μᾶλλον νευροπαθοῦς λόρδου ἢ βαρωνέττου τοῦ Ἦνωμένου Βασιλείου. Καὶ διὰ τοῦτο, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐξετασθῆ μὴπως ἡ κατὰ τὰ δύο παρελθόντα θέρη ἐνσκήψασα καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοκτονικὴ ἐπιδημία, ἥς κ' ἐφέτος πρῶτα τινὰ κρούσματα ἠκούσθησαν ἀπὸ τοῦδε καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῆς ὁποίας πλείστοι ὄσοι λόγοι προεβλήθησαν, δὲν εἶνε τυχὸν ἄλλο τι ἢ τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς ἐξεγέρσεως ἐπὶ τέλους τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἀθηναίῳ. Διότι δὲν ἠμπορῶ ἀπολύτως νὰ ἐννοήσω πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξέρχωνται ἄνθρωποι εἰς τοὺς δρόμους κατὰ τοιαύτας τινὰς ἡμέρας, χωρὶς αἱ μᾶλλον ἀπαίσιαι ἰδέαι καὶ τὰ μελανώτερα συναισθήματα ν' ἀρχίζων νὰ κυκλοφοροῦν ἐν τῇ διανοίᾳ των καὶ ἐν τῇ ψυχῇ των.

Περὶ τοῦ Ἰσπανοῦ ἱεροεξεταστοῦ Τορκουεμάδα λέγεται ὅτι εἶχεν ἐξεύρη διὰ τὰ θύματα του τὰς μᾶλλον ἀπιθάνους καὶ καινοφανεῖς βασάνους, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ταῦτα εὑρισκον πολὺ προτιμότερον καὶ ἡδονικὸν σχεδὸν τὸν παρευθὺς θάνατον. Ὁ Ἀμερικανὸς δὲ ποιητὴς Πόου, ἐν τινι διηγήματι αὐτοῦ,³² ἐφαρμόζει ἐπὶ τοῦ σώματος ἐνὸς τῶν ἡρώων του βασανιστήρια, ἅτινα κατὰ τὴν κοινὴν τῶν κριτικῶν ὁμολογίαν ἐκπλήττουν διὰ τῆς φρικώδους αὐτῶν πρωτοτυπίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ καταναγκαστικὸς περίπατος ἐν ἀθηναϊκῇ ὁδῷ καθ' ἡμέραν θυέλλης κονιορτοῦ, δὲν νομίζω ὅτι θὰ καθυστερεῖ ἐν διαγωνισμῷ φρικαλεότητος. Ἀναμφισβητήτως δέ, ἂν οἱ διαμένοντες εἰς τὴν χώραν αὐτὴν εἶχον ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον διάφορον τὸν ὄργανισμόν, μεταξὺ αὐτῶν ὁ περίφημος ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος Ἠγησίας, ὁ ἐπικληθεὶς Πεισιθάνατος, ὡς διδάσκων τὴν πρὸς τὴν ζωὴν περιφρόνησιν, μεταξὺ αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγρευθῆ τοὺς περισσοτέρους ἀκολούθους, εὐρίσκοντας τῆς ἀνυπαρξίας τὰς ἀγκάλας πολὺ προτιμότερας τοῦ μαρτυρίου τοιοῦτου ἀβιώτου βίου. Τῶν καταναγκαστικῶν δὲ τούτων περιπάτων καὶ τῆς ἐν τόσον ἀπολαυστικῇ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πόλει ἐν γένει διαμονῆς ὑφιστάμενης ἀπὸ ἐτῶν ἤδη τὴν ρηθεῖσαν βάσανον, καὶ ἀναγινώσκων ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰ ὀνόματα τῶν ἀξιολύμων κυριῶν οἵτινες θεωροῦνται ὡς οἱ πιθανώτερον μέλλοντες νὰ θέσουν κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς τὴν ὑποψηφιότητά των διὰ τὴν Δημοκρασίαν, συνάγων δὲ ἐκ τούτων τὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν ὅτι καὶ ἡ ἀμυδροτέρα ἐλπίς περὶ μεταβολῆς τῆς ἐπικρατοῦσης καταστάσεως πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἔπομένως πλέον ἢ ματαία, ἐγώ, πολίτης ἕλληνας, κάτοικος Ἀθηνῶν, χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ δημοσιογράφος, εἰδοποῶ πανηγυρικῶς τοὺς συμπολίτας μου ὅτι θέτω τὴν ὑποψηφιότητά μου εἰς τὴν ... Αὐτοκτονίαν.

Παρατηρητὴς

*

Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Νομίζω ὅτι εἶνε καιρὸς πλέον νὰ ὁμιλήσωμεν ὀλίγον καὶ περὶ τῶν ἐν Κερκύρα συμβαινόντων.³³ Μετὰ τὸν κοινωνισμόν, ὅστις ἐσχάτως ἔκαμεν ἀστείαν τινὰ ἀπόπειραν εἰσβολῆς καὶ εἰς Ἑλλάδα διὰ τοῦ «Κοινωνικοῦ Συνδέσμου» τοῦ ἀφανοῦς καὶ ἀοράτου ἀποστόλου του κ. Δουδοῦμη, μετὰ τὸν πνευματισμόν, ὅστις λίαν ἐπικαίρως ἐνεφανίσθη καὶ αὐτὸς κατὰ τὰς παρελθούσας Ἀπόκρεω διὰ τοῦ κ. Δομίνου καὶ τοῦ «Πυθαγόρα»³⁴ του διὰ νὰ ἐκλείψῃ ἀμέσως μετὰ τὴν παρέλευσίν των, μετὰ τὸν ὑπνωτισμόν καὶ τὸν μαγνητισμόν οὐδ' ἀπεκάλυψεν ἡμῖν εἰς θεάτρα καὶ εἰς δρόμους, εἰς καφενεῖα καὶ εἰς κλούβ, ὁ ἐκ Πολωνίας ἐνσκήψας μεταξὺ ἡμῶν Καλιόστρος,³⁵ φαίνεται ὅτι ἀπειλούμεθα ὑπὸ τῆς μεταφουτεύσεως εἰς τὸν τόπον καὶ ἄλλης, πολὺ ὀλιγώτερον ἀκινδύνου, ἐφευρέσεως, ἐκ τῶν ἀπείρων τοιοῦτων ἐπιστημονικῶν, πολιτικῶν, κοινωνικῶν ἢ θρησκευτικῶν, αἵτινες νέμονται τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον, τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὗτος εἶχεν ἤδη

κάμη τὴν εἴσοδον αὐτοῦ καὶ πρότερον, κατ' ἀνάλογον πρὸς τὸν κοινωνισμὸν καὶ τὸν πνευματισμὸν τρόπον, ὑπὸ τὴν φαιδρὰν καὶ ἀβλαβὴ μορφὴν, διὰ τῶν πολυγλώσσων καὶ παραδόξων δραμάτων τῆς κυρίας Μαρίας Μηχανίδου,³⁶ εἵδους τινὸς θήλεος Ἑλληνο-Δρυμόν,³⁷ περὶ ὧν διὰ μακρῶν διέλαβεν ἄλλοτε δεόντως ἡ Ἐφημερίς.³⁸ Ἄλλ' αἱ ἐν Κερκύρα λαμβάνουσαι χώραν ἀπὸ τινος ἀλλόκοτοι σκηναὶ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὁ βαπτιστικὸς καὶ προστατευόμενος τοῦ διασήμου θρησκομανοῦς γερμανοῦ ἱερωμένου παπα-Στέκερ³⁹ ἀπεφάσισε νὰ παρουσιασθῆ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν καὶ ὑπὸ τὴν σοβάρων καὶ τραγικὴν αὐτόχρημα ὄψιν τοῦ πρὸς τὴν ὁποίαν τίποτε κοινὸν δὲν ἔχουν αἱ εὐθυμόταται τραγωδαί τῆς κυρίας Μηχανίδου.⁴⁰ Τὰ συμβάντα τὰ προκαλέσαντα τὰς λυπηρὰς ταύτας σκηναὶς ἔγιναν ἀρχοῦντως γνωστὰ διὰ τοῦ τύπου, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἀφήγησιν αὐτῶν. Μία κόρη εὐρέθῃ σφαγμένη καὶ κρεμασμένη ἐντὸς σάκκου ἔμπροσθεν τῆς θύρας Ἰσραηλιτικῆς τινος οἰκίας. Κατ' ἀρχὰς ἐθεωρήθη ὡς ἑβραία καὶ ὁ φόνος τῆς ἀπεδόθη εἰς χριστιανούς· κατόπιν ἐλέχθη ὅτι ἦτο μὲν ἑβραία, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ φονεῖς τῆς ἦσαν Ἰσραηλίται· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ὄχλος συνέλαβεν, ἄδηλον πῶς, τὴν ιδέα ὅτι αὐτὴ μὲν ἦτον χριστιανή, οἱ φονεῖς τῆς δὲ ἑβραῖοι, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐξέσπασεν εἰς διέγερσιν ἀπρηχαιωμένων θρησκευτικῶν ζητημάτων, παλαιῶν φυλετικῶν ἀντιζηλιῶν, προλήψεων ἄλλων καιρῶν, μεσαιωνικῶν δογματικῶν ἐρίδων, μεγαλοποίησιν δὲ τῶν συμβάντων ὅλως ἀπρόοπτον καὶ ἀπροσδόκητον. Ἐκτοτε, ἡ καλὴ Κέρκυρα, ἡ γλυκεῖα νῆσος, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὴν θαυμάζουν διὰ τὴν εὐμορφίαν τῆς φύσεώς τῆς, διὰ τὴν ἡμερότητα τῶν ἡθῶν τῆς, διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν τῆς, ὅστις τὴν καθιστᾷ ἐξαιρετικὸν ὄντως τόπον διαμονῆς διὰ τὴν ζῶντα ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἑλλάδι ἡ τὸν διερχόμενον ἐξ αὐτῆς, εἶνε τὸ θέατρον ἀληθοῦς ἐμφυλίου πολέμου, ἐκραγέντος μεταξὺ τῶν δύο μᾶλλον πολυαριθμῶν ἐκ τῶν γενῶν τοῦ μιγάδος πληθυσμοῦ τῆς, εὐρίσκεται δὲ εἰς κατάστασιν σχεδὸν ἀγρίαν. Τῆς καταστάσεως ταύτης αἱ λεπτομέρειαι δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωσταί, διότι ἡ νοήμων καὶ ἐμβριθῆς ἄμα κυβερνήσις ἡμῶν ἔλαβε τὸ ὑψίστης ὄντως πολιτικῆς φρονήσεως καὶ κοινωνικῆς περινοίας μέτρον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκεῖθεν ἐλευθέραν μεταβίβασιν τηλεγραφημάτων καὶ εἰδήσεων, ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐπιδρομῆς ξενικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν χώραν, κηρύξῃ δὲ τὴν νῆσον εἰς ἀποκλεισμόν, διὰ νὰ πληρωθῆ τὸ ρηθὲν ὅτι μυστηριώδης μοῖρα συνδέει πρὸς τὴν λέξιν ταύτην τὰς ἐποχὰς καθ' ἃς ἡ Ἑλλάς ἔχει τὴν τύχην νὰ κυβερνᾶται παρὰ τοῦ κ. Δηλιγιάννη.⁴¹ Καὶ περὶ μὲν τῆς ὅλως ἰδιαιτέρας καὶ πρωτοφανοῦς ἀντιπαθείας καὶ τοῦ μίσους τοῦ ἐπανειλημμένως καὶ πρὸ τῆς περιστάσεως ταύτης ἐκδηλωθέντος, ὅπερ φαίνεται νὰ τρέφῃ πρὸς τὸν τηλεγραφον καὶ τὰς ἄλλας τοιαύτας σατανικὰς ἐφευρέσεις τοῦ νεωτέρου πνεύματος ἡ παρούσα κυβερνήσις, δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ κωμικὴν ιδέα καὶ ἐντύπωσιν νὰ συλλάβῃ τὸ κοινόν. Ἄλλ' ὁ περιορισμὸς τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα μόνον εἰς τὸ αὐτόχρημα γελιοῦδες αὐτὸ μέτρον καὶ ἡ ἐκτράχυνσις τῆς ἐν Κερκύρα καταστάσεως, μάλιστα δὲ ἡ ἐπὶ ἡμέρας παράτασις αὐτῆς, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ζήτημα οὐσιωδέστατα ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς χώρας. Ἐξ ὧν ἔγιναν γνωστὰ μέχρι τοῦδε, ἐμάθαμεν ὅτι αἱ δύο ἐν Κερκύρα φυλαί, ἡ ἰθαγενῆς καὶ ἡ παράσιτος, συνεπιεία τοῦ σκοτεινοῦ φόνου νεκρῶν παιδείκης, ἄδηλον ἂν ἑβραίας ἢ χριστιανῆς, ἡρεθίσθησαν κατ' ἀλλήλων, τῶν μὲν ἑβραίων ἀποδιδόντων τὸν φόνον εἰς τοὺς χριστιανούς, τῶν δὲ χριστιανῶν εἰς τοὺς ἑβραίους· ἐξ ἀφορμῆς τούτου συγκρούσεις καὶ βιαιοπραγαὶ ἀλλεπάλληλοι ἔλαβον χώραν μεταξὺ αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲ ἐπεκράτησεν ἡ δευτέρα γνώμη, συνθεθεῖσα πρὸς τὰς λαϊκὰς ιδέας τὰς συνήθεις τῷ ὄχλῳ πάσης χριστιανικῆς χώρας περὶ τῶν ἑβραίων, τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἐθίμων των, οἱ πολυπληθέστεροι καὶ ἰσχυρότεροι φυσικῶς ἐν τῇ νήσῳ χριστιανοὶ ἐξεμάνησαν κατὰ τῶν μετ' αὐτῶν συμβιούων ἀλλοθρησκῶν συμπολιτῶν των, ἐπολιόρησαν αὐτοὺς εἰς τὴν συνοικίαν των καὶ ἀπειλοῦσι τὴν ὀλοσχερῆ ἐξόντωσίν των. Ὁ ἀναβρασμὸς οὗτος, τὰ ἄτακτα κινήματα, ἡ πολιορκία, ἡ ἀναρχικὴ ὄψις τῆς πόλεως καὶ ἡ ἐμπόλεμος στάσις τῶν δύο ἀντιθέτων στρατοπέδων διαρκοῦσιν ἐφ' ἱκανόν, δεινοῦνται δὲ ὡς εἰκάζεται ἐπὶ μᾶλλον. Εὐρισκόμεθα ἐπομένως

πρὸ ἀληθοῦς κρούσματος ἀντισημιτισμοῦ, ἐξεγερθέντος ἐκ τυχαίου περιστατικοῦ, ὅστις διόλου παράδοξον νὰ λάβῃ λίαν ἐπικινδύνους διαστάσεις.

Τὸ πρᾶγμα, προκειμένου περὶ πόλεως ὡς ἡ Κέρκυρα, εἶνε ἀρκετὰ σπουδαῖον, πρὸς περιστολὴν δὲ αὐτοῦ ἀμέσως ἐν ἀρχῇ ἔπρεπε νὰ λάβῃ εὐθὺς πᾶν δυνατὸν μέτρον ἢ ἔξουσία. Ἡ ἐν Κερκύρᾳ ἰσραηλιτικὴ κοινότης εἶνε ἴσως ἡ μᾶλλον πολυάριθμος ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι. Τῆς ἐμπορικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς νήσου ἡ κοινότης αὐτῆ εἶνε εἰς τῶν κυριωτέρων παραγόντων. Τὰ μέλη αὐτῆς εἶνε πολῖται Ἕλληνες, ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους, ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ τοῦ ἐκλέγεσθαι, ἐκπληροῦσι πάσας τὰς πρὸς τὸ ἔθνος εἰς ὃ θεωροῦνται ὡς ἀνήκοντες ὑποχρεώσεις ἀπαρλλάκτως ὡς οἱ λοιποὶ κάτοικοι καὶ εἶνε κατὰ πάντα ἰσότιμοι πρὸς αὐτούς. Οἱ πλείστοι μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν εὐπορίαν, τὴν ὑπέροχον θέσιν, τὴν κοινοφελῆ ἐν τῷ τόπῳ δρᾶσιν. Τὰ περισσότερα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων εὐρίσκονται εἰς χεῖρας ἑβραίων, εἰς τὴν χρηματικὴν δὲ ἐμπειρίαν αὐτῶν ὀφείλεται καὶ πολὺ βεβαίως ἢ μ' ὄλην τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἰκονομικὴν δυσπραγίαν τῆς νήσου ὅχι τόσοσὺν δυσάρεστος ἐν γένει κατάστασις τῆς. Οἱ ἰσραηλιταὶ ἐπιστήμονες παντὸς κλάδου εἶνε ἱκανοὶ καὶ χρησιμώτατοι, ἀναφέρονται δὲ μεταξὺ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων. Καὶ πολιτεύονται δὲ ἀρκετοὶ ἐξ αὐτῶν, ὅχι βεβαίως ἐπὶ ζημίᾳ τῆς θετῆς πατρίδος των. Καθόλου δὲ εἰπεῖν βιοῦσιν εἰρηνικώτατα μετὰ τῶν καθαρῶς ἐντοπίων, κοινὰ ἔχοντες τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα, ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀγάπῃ, κερκυραῖους θεωροῦντες ἑαυτοὺς καὶ κερκυραῖοι θεωροῦμενοι, ἴσην τρέφοντες τὴν στοργὴν πρὸς τὸν τόπον, καὶ τέκνα αὐτοῦ ἀληθῆ ὄντες, συναγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς βωτικῆς ἀμίλλης ἀπαράλλακτα πρὸς εὐημερίαν καὶ ἀλλήλων καὶ τῆς χώρας αὐτῶν. Εἶνε λυπηρότατον λοιπὸν ὅτι ἐν ἀπλοῦν ἔγκλημα, ὅπωςδῆποτε καὶ ὑφ' οἷασδῆποτε περιστάσεις τελεσθέν, ἦλθε νὰ σπεῖρῃ τὸν σπῆρον τῆς διχονοίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτην κοινωνικὴν ἀνωμαλίαν ἐν τῷ τόπῳ. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶνε τοσοῦτ' ἄλλο λυπηρόν, ὅσῳ, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, δὲν δικαιολογεῖται ἀπὸ τίποτε ἀπολύτως. Τὸ νὰ τελεσθῆ ἐν οἰονδήποτε ἔγκλημα εἰς μέρος τι τοῦ κράτους δὲν εἶνε βεβαίως τόσοσὺν ἀσύνηθες, δὲν εἶνε δὲ ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἐβιάσθησαν ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ἐκακοποιήθησαν ἢ ἐκρεουργήθησαν κορασίδες ἢ παιδιὰ. Ἀλλὰ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐγκλημάτων, ἔρευναν τοῦ τρόπου τῆς τελέσεως αὐτῶν, ἀνεύρεσιν καὶ τιμωρίαν τῶν ἐνόχων ὑπάρχουν ἐπίτηδες εἰδικαὶ ἀρχαὶ πρὸς τοῦτο τεταγμέναι ὑπὸ τῶν νόμων. Καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτὰς καὶ μόνας ἀπέκειτο ἡ αὐθωρεῖ ἐνέργεια τῶν δεόντων σχετικῶς καὶ πρὸς τὸ ἐν Κερκύρᾳ ἔγκλημα. Ἀφοῦ δὲ οἱ ἐν τῇ νήσῳ Ἰσραηλιταὶ εἶνε πολῖται Ἕλληνες καὶ θεωροῦνται ὑποκείμενοι εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους ὡς οἱ χριστιανοί, ἀναμφιβόλως καμμίαν σημασίαν δὲν εἶχεν οὔτε ἡδύνατο ποσῶς νὰ ἐπηρεάσῃ τῆς δικαιοσύνης τὴν ἔρευναν ἂν ἡ φονευθεῖσα ἦτο χριστιανὴ ἢ ἰσραηλιτις, ἢ ἂν οἱ φονεύσαντες αὐτὴν ἐπίστευον τὸν Χριστὸν ἢ τὸν Ἰεχωβᾶν.

Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπροσδοκῆτως ἀνεφύησαν ἀμφιβολίαι καὶ διαφωνίαι ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐθνικότητα τῆς κόρης καὶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου αὐτῆς, αὐταὶ δὲ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἐξέγερσιν θρησκευτικῶν ζητημάτων καὶ προλήψεων καὶ εἰς φυλετικῶν ἐρίδων ἔκρηξιν, καθήκον τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀρχῶν καὶ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ προλάβουν πᾶσαν ἐκ τούτων ἀνωμαλίαν καὶ πᾶσαν ταραχὴν, ἐνεργούσαι πρὸς τοῦτο μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ταχύτητος καὶ αὐστηρότητος. Ἐὰν ἡ φονευθεῖσα κόρη ἦτο ἰσραηλιτις καὶ εἶχε φονευθῆ ὑπὸ χριστιανῶν, δὲν εἶπετο βεβαίως ἐκ τούτου ὅτι οἱ ἰσραηλιταὶ ἔπρεπε ν' ἀφεθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὸν νόμον τοῦ Δὺντς ἔστω καὶ ἐφ' ἐνὸς χριστιανοῦ. Ἐὰν δὲ ἦτο χριστιανὴ καὶ ἐφονεύθη παρ' ἰσραηλιτῶν, κατ' οὐδένα λόγον βεβαίως εἶπετο ὁμοίως ἢ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀγρίου αὐτοῦ νόμου ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν ἐναντίον ὀλοκλήρου κοινότητος.

Ἐὰν τοιαῦται δὲ τάσεις δι' οἰουδήποτε λόγους καὶ ὅπωςδῆποτε ἐξεδηλοῦντο ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον εἶτε παρὰ τοῖς μὲν εἶτε παρὰ τοῖς δέ, ἢ κῆρις τῆς ἐνόπλου δυνάμεως, αἱ φυλακαὶ καὶ αἱ ἐπίτηδες ὠρισμέναί ποινὰ δὲν ἐπενόθησαν βεβαίως ἐπὶ ματαίῳ κατὰ τῶν ἀπειλούντων τὴν διατάραξιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Ἀλλ' ἀντὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιβαλλομένων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου καθηκόντων, φαίνεται ὅτι κυριωτάτην αὐτῶν

ὑποχρέωσιν καὶ φροντίδα ἐθεώρησαν, αἱ μὲν ἐν Κερκύρα ἀρχαὶ νὰ ἐρευνῶσι ποία τις ἦτον ἡ ἐθνικότης τῆς κορασίδος καὶ νὰ ἐκδίδωσι πιστοποιητικὰ περὶ αὐτῆς, ἡ δ' ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις νὰ προλάβῃ ὅσον ἡδύνατο μήπως γίνῃ τι γνωστὸν ἐκ τῶν ἐκεῖ πέραν τελουμένων καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ κ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τὸν προσφιλῆ αὐτῇ μυστικισμόν. Ἀπέδειξαν δὲ καὶ ἐκεῖναι καὶ αὕτη καταδῆλως ἀδράνειαν, ἀναποφασιστικότητα καὶ ἀνικανότητα ἐν γένει, ἥμισυ τιμῶσαν αὐτάς, σχοῦσαν δὲ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργήσῃ οἰκτρότατον ἐπεισόδιον, ἐξ ἐκεῖνων ἅτινα ἀτιμάζουσι πᾶσαν πολιτισμένην χώραν καὶ πάντα λαόν, καὶ τὸ ὁποῖον παρατεινόμενον καθίσταται κατὰ γράμμα εἰδεχθές. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἔγεινεν ἕως χθές, δὲν εἶνε ἀναμφιβόλως λόγος νὰ μὴ γίνῃ καὶ σήμερον, καὶ συνεπῶς ὑποθέτω ὅτι ὀλόκληρος ὁ τύπος καὶ ἡ κοινωνία ὀφείλει νὰ προσκαλέσῃ αὐτὴν ἐπιτακτικῶς νὰ λάβῃ παραχρῆμα τὰ ταχύτερα καὶ τ' ἀποτελεσματικώτερα τῶν μέτρων διὰ νὰ δοθῇ πέρας ἐπὶ τέλους εἰς αὐτό. Εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλουσι νὰ βοηθήσουν αὐτὴν πάσῃ δυνάμει ἐξ ἀπαραιτήτου καὶ ἀναποφεύκτου καθήκοντος καὶ αἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων, οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες, οἱ πολιτευόμενοι ὅποιασδήποτε ἀποχρώσεως, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐξασκούντες ἐπιτροπὴν τινα ἀνεπτυγμένοι, νοήμονες καὶ ἄξιοι τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνθρώπου πολιτῆς τῆς, ἀνεξαρτήτως θρησκείματος καὶ ἐθνικότητος.

Παρατηρητής

*

Ο ΠΕΣΜΕΝΟΣ ΣΤΥΛΟΣ

Κύριε Διευθυντὰ τῆς ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

Μετ' εὐχαριστήσεως οὐ μικρᾶς εἶδα ἀνελπίστως ἐν τῇ προχθεσινῇ Ἐφημερίδι τὰ περὶ τῆς οἰκτρᾶς καὶ βδελυροτάτης ἀληθῶς καταστάσεως τοῦ χαμαὶ κατακειμένου Στύλου τοῦ Ὀλυμπιείου γραφέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιολύτου φίλου καὶ συναδέλφου κ. Βέρη,⁴² ἐπίσης δὲ τὰ ἐν τῇ χθεσινῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντιβέρη,⁴³ ὡς καὶ τὰς πρὸς καθαρισμὸν αὐτοῦ δι' ἀτομικῆς ἐνεργείας, τῇ προτάσει τοῦ πρώτου, γενομένης συνεισφορᾶς.⁴⁴ Θὰ παρακαλέσω ὁμως νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἰπῶ καὶ ἐγὼ ὀλίγας λέξεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ὡς ἀναμεμιγμένους κάπως εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται ὑπόθεσιν προπολλοῦ.

Ὁ ὑποθέτων τυχὸν ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ τε Στύλου τοῦ Ὀλυμπιείου καὶ τῶν ἄλλων ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἀρχαίων μνημείων χρονολογεῖται ἀπὸ ἡμερῶν ἢ ἀπὸ ἐβδομάδων ἢ ἀπὸ μηνῶν μεγάλως μὰ τὴν ἀλήθειαν θὰ ἡπατάτο. Μεγάλως ὁμως ἐπίσης ἀπατάται καὶ ὁ δι' ἐπιστολῆς του συνεισφέρων χθὲς πρὸς τὸν ρηθέντα σκοπὸν φοιτητῆς κ. Θεοχάρης, νομίζων ὅτι τὸ πρῶτον νῦν ἀκούεται κραυγὴ ἀγανακτήσεως διὰ τὴν ἐπονείδιστον ταύτην ὄψιν των. Δυστυχῶς, ὅσον ὁ φίλος μου κ. Βέρης ἐδείχθη ἀπλοϊκὸς ἐν τῷ ἄλλως μετ' ἀριστοτεχνικῆς χάριτος γεγραμένῳ ἄρθρῳ του «Ὁ Ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ αἱ ἀρχαιότητες τοῦ Ἐφόρου», φαντασθεῖς ἔστω καὶ ἐπὶ στιγμῆν τὸν κ. Καββαδῖαν τυπτόμενον ὑπὸ τῆς Συνειδήσεώς του, πράγματος δηλαδὴ μηδέποτε δυναμένου νὰ ὑπάρξῃ ἐντὸς τοῦ ἀτόμου Καββαδιῶν καὶ ἐν γένει Ἑλλήνων δημοσίων ὑπαλλήλων, ἄλλο τόσον ἀπλοϊκὸς δείκνυται καὶ ὁ κ. Θεοχάρης ἐκφράζων τὴν ἡδονὴν του διότι ἤκουσεν ἐπιτέλους κραυγὴν ἀγανακτήσεως διὰ τὰ τελούμενα περὶ τὸν Στύλον καὶ ὑποθέτων ὅτι αἱ κραυγαὶ ἦ καὶ αἱ ὠρυγαὶ καὶ ἀγανακτήσεις τῶν πολιτῶν εἶνε δυνατόν νὰ συντελέσουν εἰς τίποτ' ἐν Ἑλλάδι.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω κρίνω καλὸν ν' ἀφηγηθῶ κατωτέρω γεγονότα τινὰ, ἱκετεύων νὰ μὴ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκτιθέμενα χάριν ἐγώιστικῶν λόγων – ὅπερ ἄλλως τε δὲν θὰ εἶνε καὶ πολὺ λογικόν, διότι ταῦτα δὲν χρησιμεύουν ὡς θὰ ἴδῃτε ἢ ἀπλῶς εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς τε ἰδίας ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ δούλου σας μηδαμινότητος καὶ τῆς τοῦ τύπου καθόλου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ.

Οὔτω, πραγματικῶς, κραυγὴ ἀγανακτήσεως περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στύλου δὲν ἀκούεται τὸ πρῶτον ἤδη, ὡς νομίζει ὁ κ. Θεοχάρης, διότι τοιαύτην, καὶ ἀρκετὰ μάλιστα ὀξεῖαν, ἔβαλεν ὁ ὑποφαινόμενος πρὸ ἐνός καὶ ἡμίσεος, ἂν δὲν ἀπατάται, περίπου ἔτους,

ἐν αὐτῇ τῇ Ἐφημερίδι. Ἐπισκεφθεῖς δηλαδή κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας κατὰ τύχην τὸν κατακειμένον συντετριμμένον γίγαντα καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἔνθεν μὲν κ' ἐκείθεν καὶ πανταχόθεν κεκαλυμμένον ὑπὸ παντοίων ρυπαροτήτων, οὐρων, περιττωμάτων, ἀκαθαρσιῶν καὶ βδελυγιῶν ἀκατονομάστων, ἀσχημιζόμενον δὲ συγχρόνως καὶ μαινώμενον διὰ ποικίλων ἐπ' αὐτοῦ ἀχρεῖων ἐπιγραφῶν, ὀνομάτων, ἀρχικῶν στοιχείων, γελοιογραφιῶν κλπ., ἐλευθέρως καὶ ἀνεξέλεγκτως χαρασσομένων ὑπὸ παντὸς γυναιόπαιδος ἢ διαβάτου, φρίξας δὲ καὶ καταγανακτῆσας διὰ τὸ ἀπίστευτον θέαμα, ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι ἀνωνώμως μετ' ὀλίγον σύντομον ἀρθρίδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ βδελυγμίαι τῶν Ἀθηνῶν», περιγράφων λεπτομερῶς τὰ κατ' αὐτόν.⁴⁵ Διὰ τὸ μὴ κατηγορηθῆναι δὲ καὶ ἐγὼ ἐπὶ ἀπλοϊκότητι, σπεύδω νὰ δηλώσω ὅτι τὸ ἀρθρίδιον εἶχα γράφει ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὸ γράψω καὶ ἀνακομίσω ἐμαυτὸν, καίτοι ἤμην ἀπολύτως βέβαιος ὅτι κανὲν ἀποτέλεσμα δὲν ἔμελλε νὰ ἐπιφέρει. Οὐδέποτε ὅμως ἐφантаζόμην ὅτι θὰ ἐγίνονην ἀκουσίως δι' αὐτοῦ καὶ μείζονος βλάβης πρόξενος. Ἐγεῖνα ὅμως, φίλοι κύριοι, ἔγεῖνα, καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀρθριδίου ἔσχον τὴν περιέργειαν νὰ ἐπισκεφθῶ κ' ἐκ δευτέρου τὸν γηραιὸν στῦλον. Καὶ ἐννοεῖται μὲν ὅτι εὗρον αὐτὸν καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς κατάστασιν, περιβαλλόμενον τουτέστι πάντοτε ὑπὸ τῶν περιγραφεισῶν ρυπαροτήτων καὶ κοσμούμενον ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν κλπ., ἀλλ' εἰς ταῦτα εἶχε προστεθῆ παρὰ μὲν τὸ πλευρὸν αὐτοῦ γελοιοδέστατος καλούμενος στυλίσκος, καρφωμένος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὄρθιος, ἐφ' οὗ ἐκυμαίνετο χαρτίον, ἐν εἶδει ἀνεμοδείκτου, εἰς ὃ πλησιάσας ἀνέγνωσα τὰ ἐξῆς αὐτολεξεῖ: «Ἀπαγορέβετε τὸ οὐρὴν ἀφστειρὸς εἰς τὴν πεσμένην κωλόνα καὶ εἰς τῆς δύο ἄλλες», ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ στύλου ἢ κοσμοῦσα τὸν τραυματίαν ἔτι καὶ νῦν σωρεία τῶν ἐρυθρῶν σταυρῶν καὶ αἱ διάφοροι μὲ τὴν αὐτὴν ὀρθογραφίαν ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἀπαγορευτικαὶ ἐπιγραφαί. Ἐρεθισθεῖς αὐτῆς εὐνοήτως ὑπὸ τῶν νέων τούτων ἀνοσιουργημάτων, ἄτινα δὲν ἐπεριμένα, ὑπέθεσα φυσικῶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ φύλαξ τοῦ παρακειμένου κομιφοῦ φυλακείου, ὁ πληρωνόμενος ἀκριβῶς διὰ τὸ ἐπιβλέπει τὴν καλὴν συντήρησιν καὶ τὴν εὐπρέπειαν τῶν τριγύρω μερῶν, ὃν μάρτην εἶχον ἀναζητήσῃ κατὰ τὴν προηγουμένην ἐκδρομὴν μου, λαβάν φαίνεται, ἄδηλον πῶς, γνώσιν τῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι καὶ θέλων ἐπὶ τῷ ἀνυποστάτῳ βεβαίως φόβῳ μὴ χάσῃ τὴν θέσιν νὰ φανῇ ἐκπληρῶν τὸ καθήκον του χωρὶς συγχρόνως νὰ κοπιᾷ καὶ νὰ εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ μένῃ εἰς τὸ φυλάκειον, εἶχεν ἐπινοήσῃ καὶ διαπράξῃ πάντα ταῦτα. Ἀνεζήτησα λοιπὸν καὶ πάλιν τὸν ἀχρεῖον αὐτὸν καὶ μετὰ μακροῦς ἀγῶνας τὸν ἀνεκάλυψα ρεμβάζοντα καὶ κινουῦντα τοὺς πόδας του ἐκεῖ κάπου, συνήφθη δὲ μεταξὺ ἡμῶν ὁ ἀκόλουθος διάλογος, ὃν κληροδοτῶ ἐν πιστοτάτῃ περιλήψῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους:

- Δὲν μοῦ λές, κύριε, τοῦ λόγου σου, εἶσαι ἐδῶ φύλαξ;
- Ναῖσκε, τί ἀγαπᾷς;
- Καὶ δὲν μοῦ λές, τὰ βλέπεις ἐκεῖνα κεῖ πέρα ἢ δὲν τὰ βλέπεις;
- Καὶ τί σὲ μέλει ἐσένα ἂν τὰ βλέπω ἢ δὲν τὰ βλέπω;
- Ἄμ' γιατί σ' ἔχουν ἐδῶ πέρα λοιπόν;
- Καὶ ποιὸς τοὺς εἶπε νὰ μ' ἔχουν;... μπορεῖς ἐσύ, κύριε, νὰ κάθῃσαι ὅλη τὴν ὥρα καὶ νὰ κυττᾷς τί κάνει ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος;... Κόσμος εἶνε, περνάει, κάνει τὴν ἀνάγκη του, γράφει τ' ὄνομά του, φεύγει, ἀνίτε γύρευε... Σάματις περνάει ἕνας καὶ δύο;... Εἶνε περαστικὸ τὸ μέρος...
- Μὰ καλὰ, ἐκεῖνο τὸ καλαμάκι ποιὸς τὸ ἀπίθωσε κεῖ πέρα;... Κ' ἐκεῖνα τὰ «Ἀπαγορέβετε τὸ οὐρὴν» ποιὸς τὰ γράφει;...
- Ὡχ ἀδερφέ, δέ μ' ἀφίνεις;... Ξέρω γὼ ποιὸς τὰ βάλε κι αὐτά; Δὲ βαρεῖσαι τώρα;...
- Τί δὲ βαρεῖσαι, μωρέ σκυλί, ποῦ ἐδῶ ἔρχονται τόσο ξένοι καθε μέρα καὶ τὰ βλέπουν καὶ μᾶς κάνουν χάξι ὄλους μας... Δὲν πιάνεις νὰν τὰ σβύσης;...
- Ἐγὼ νὰν τὰ σβύσω; Καὶ σβύνουν ἔτσι νομίζεις τοῦ λόγου σου;... Αὐτὰ θέλουν ἄκουα φόρτε γιὰ νὰ σβύσουν... Πήγαινε πὲς στὴν ἐπιτροπὴ, στὴν ἐφορεία, νὰ μοῦ δώσουν πέντ' ἔξη δραχμάς νὰ πάρω ἄκουα φόρτε, νὰν τὰ σβύσω...

Πρὸ τοῦ ἀκαταμαχῆτου αὐτοῦ ἐπιχειρήματος ἐθεώρησα περιττὸν νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ἀρκετὰ πρωτότυπον, θὰ τὸ ὁμολογήσετε, συνδιάλεξιν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἔκρινα

καθηκόν μου νὰ δημοσιεύσω καὶ ἄλλο ἄρθρον, ἐνυπόγραφον τοῦτο, ἐν τῇ Ἑστῖα, ἐκθέτον ἀρκετὰ λεπτομερῶς καὶ τ' ἀνωτέρω καὶ ἀνακινοῦν πάλιν τὸ ζήτημα.⁴⁶ Ἐννοεῖται ὅτι καὶ αὐτὸ δὲν ἔσχε κανὲν ἀπολύτως ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον καὶ ὁ πινακιογράφος τότε τῆς Ἐφημερίδος ἀνεκίνει ἐκ νέου αὐτό, μετὰ μῆνας δὲ καὶ ὁ νῦν ἐνθυμηθεὶς αὐθις τὸ πρᾶγμα κ. Βέρης ἐδημοσίευσεν, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἀνωδύμως ἄρθρον σχετικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα». Καὶ πάντων ὅμως τούτων τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἴσον καὶ τὸ μηδέν.

Τὴν τύχην ταύτην πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι μέλλει νὰ πάθῃ καὶ ἡ νέα ἤδη ἀξιέπαινος ἀπόπειρα τοῦ κ. Βέρη.⁴⁷ Δὲν φρονῶ δὲ ὅτι καὶ ἡ δι' ἰδιωτικῆς φροντίδος ἐκζήτησις τῆς ἐξαλείψεως τοῦ αἵσχος τούτου τῆς πρωτευούσης παρέχει μείζονας ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ὁ κ. Καββαδίας, ὡς γνωστὸν, περὶ ἀρχαιολογίας, ἀρχαίων εὐρημάτων, ἀρχαίων μνημείων, καλαισθησίας, διακοσμῆσεως, συντηρήσεως κ.λ.π. αὐτῶν, ἔχει ὅλος διόλου ἰδικὰς τὸν γνώμας καὶ θεωρίας. Ταύτας ἀπέδειξεν ἐπανειλημμένως καὶ τρανῶς ἀναστατάσας σχεδὸν ἐκ βάθρων καὶ μετασχηματίσας ἄρδην τὴν ὄψιν τῆς Ἀκροπόλεως, δὲν ἠμπόδισε δὲ αὐτὸν εἰς τοῦτο οὔτε τῶν μᾶλλον νοημόνων ἐκ τῶν συναδέλφων τοῦ ἡ ἀποδοκιμασία, οὔτε τῶν πλείστων ἐκ τῶν ξένων ἀρχαιολόγων αἱ μομφαί, οὔτε τῶν ὀλίγων ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν εὐμοιροῦντων καλαισθητικῆς τιнос ὀπωσδήποτε μορφώσεως λογίων, ἐπιστημόνων ἢ ἀνθρώπων ἀπλῶς ἐν γένει ἢ κατακραυγή.⁴⁸ Ἐπίσης ταύτας ἀπέδειξεν, ἐν συμμορία μετὰ τοῦ κ. Δραγούμη καὶ Γερμανοῦ τιнос ἀρχαιολόγου, εἰς τὰ περιφρημα καὶ μεγαλοφυῆ τῆς Καπνικαρέας ἔργα.⁴⁹ Καὶ ἐπίσης ταύτας καθημερινῶς ἐπιδεικνύει εἰς τὰς ποικίλας ὄλων τῶν ἄλλων ἐν Ἀθήναις ἀρχαίων μνημείων παραμορφώσεις, μεταβολάς, προσθαφαιρέσεις καὶ καθόλου βιαίας ἢ ὑπόλους ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεις. Διόλου παράξενον λοιπὸν ὁ νέος οὗτος Μωροζίνης νὰ φρονῇ πιθανῶς ὅτι καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ τε κατακειμένου χαμαὶ στόλου τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τῶν παρ' αὐτὸν διὰ πολυεῖδων πέριξ ἢ καὶ ἐπ' αὐτῶν συγχρόνων ἀραβουργημάτων καὶ προϊόντων εἴτε διὰ τῆς γραφίδος εἴτε ἄλλως πως ἀποτιθεμένων καὶ ἐγκολαπτομένων ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, δὲν βλάπτει ἢ ἴσως καὶ συντείνει εἰς τὸ κάλλος καὶ τὴν ὄλην αὐτῶν παράστασιν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, θεωρῶ αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἐμποδίσῃ διὰ παντὸς μέσου πᾶσαν ἀπόπειραν πρὸς μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος. Ἦδη δὲ ὡς εἶδατε, τὸ ἀπέδειξε διὰ τῆς παρεμποδίσεως καὶ τῆς ἀπειλῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀστυνομίας κατὰ τοῦ σταλέντος ἐργάτου, ἦν ἀνεφάρτα χθές.⁵⁰

Εγὼ δὲ ἀναμένω αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐκτὸς τῆς ἀστυνομίας νὰ ἰδῶ καὶ ἡ καμμίαν ἴλην ἵππικὸν σταθμεύουσαν μὲ γυμνὰ τὰ ξίφη περὶ τοὺς στόλους πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ἀθλίων οἵτινες θὰ ἐτόλμων νὰ πλησιάσωσι διὰ νὰ τὸν καθαρίσωσι καὶ διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῶν περὶ αὐτὸν περιττωμάτων.

Ἐπομένως, μολοντί ἡσθανόμην μεγάλην διάθεσιν πρὸς τοῦτο, δὲν θὰ συμμεθέξω δυστυχῶς εἰς τὰς διενεργουμένας ὑπὸ τῆς Ἐφημερίδος ὑμῶν συνεισφοράς καὶ τοῦτο διότι θεωρῶ αὐτὰς ματαίας. Μετὰ πάσης ὁμως εὐχαριστήσεως δηλώ ὅτι εἶμαι πρόθυμος νὰ καταθέσω εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Ἐφημερίδος δραχμὰς πεντήκοντα ὡς ἀπαρχὴν πρὸς διενέργησιν ἐράνων, εἰς οὓς δύνανται νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἤδη συναχθέντα ποσά, οἵτινες νὰ δοθῶσιν ὡς ἀμοιβὴ εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης, ὅστις αἰσθανόμενος βαθέως ὅλον τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως τῶν ἀρχαίων μνημείων ἐν τῇ πόλει ἡμῶν αἴσχος, ὅπερ ἔπρεπε πάντες νὰ αἰσθανόμεθα, βλέπων δὲ συγχρόνως τὸ ἀδύνατον τῆς μεταβολῆς αὐτῆς ὀπωσδήποτε, θ' ἀπεφασίε κανὲν ἀπόγευμα, καθ' ἣν ὥραν ἀκριβῶς τελεῖται ὁ περίπατος τοῦ Ζαππείου, νὰ συλλάβῃ ἀπὸ τοῦ σβέρκου τὸν κ. Γενικὸν Ἐφορον τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος Παναγιώτην Καββαδίαν, νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν ἐκόντα ἄκοντα κρατῶν πάντοτε στερεῶς ἀπὸ τοῦ προρρηθέντος σβέρκου τοῦ μέχρι τοῦ πεπτωκότος στόλου τοῦ Ὀλυμπίου, καὶ ἐκεῖ νὰ τοῦ τρίψῃ καλὰ τὴν μούρην ἐπὶ τῶν περιβαλλουσῶν αὐτὸν παντοίων ρυπαροτήτων.

Δέξασθε κτλ. / Ὅλος ὑμέτερος
Παρατηρητής

Φαίνεται ότι η κατακαϊμένη ή φιλολογία μας απέφασισεν ἐπὶ τέλος νὰ ἀρχίσῃ νὰ κινήται καὶ αὐτὴ μὲ τὰ σωστά της. Ἡ καὶ ἂν δὲν τὸ ἀπέφασισεν ἀκόμη ἡ ἰδία, ἄνδρες ἀξιότιμοι καὶ φιλοπάτριδες, βλέποντες ὅτι μόνη αὐτὴ σχεδὸν κυρίως καθυστρειῖ ἐν τῇ ἐθνικῇ προόδῳ, ἀπέφασισαν θέλουσαν μὴ θέλουσαν νὰ τὴν πειθαναγκάσουν νὰ κινήθῃ κἄπως, οὕτως ἢ ἄλλως, νὰ τὴν σπρώξουν κομματάκι πρὸς τὰ πρόσω. Τοιουτοτρόπως, ὁ περιοδικὸς τύπος ἀπὸ χρόνου τινὸς ἤρξατο πολλαπλασιαζόμενος καὶ ἀναπτυσσόμενος. Ἡ βιβλιακὴ παραγωγὴ αὐξάνει καὶ προκόπτει ἐπαισθητῶς. Περὶ τὸ θέατρον συνωστισμὸς ἀληθῶς περίεργος παρατηρεῖται ἀφ' ἱκανοῦ, δραματοῦργοι καὶ κωμωδιογράφοι πολυάριθμοι καὶ ὑπὸ παραδόξῳ δημιουργικοῦ ὄργανοῦ κατεχόμενοι καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἐμφανίζονται ὁσημέραι, ἡ δραματικὴ κριτικὴ ἐνέσκηψεν ἀρκετὰ σοβαρῶς μεταξὺ ἡμῶν, νεαροὶ τῶν γραμμάτων ἀγωνιστὰ καὶ παλαίμαχοι αὐτῶν στρατιῶται ἀνέλαβον φιλοτιμῶς ὑπὸ τὴν ἀφιλοκερδῆ κηδεμονίαν των τὴν ἐγκαταλελειμμένην ἀλήτιδα ἑλληνικὴν σκηνήν, ἀνηγγέλη δὲ ἤδη ἐπισήμως εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ὀλβίας πρωτευούσης ὅτι ἡμέραν τινά, –πιθανώτατα κατὰ τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα,– θὰ ἐξυπνήσουν χωρὶς νὰ ἔχουν ἀποβραδῆς εἶδησιν καὶ θὰ τρίβουν τὰ νυσταλέα μάτια των βλέποντες ἰδρυμένην καὶ λειτουργοῦσαν ὡς διὰ μαγείας ἐν Ἀθήναις τὴν Ἑλληνικὴν Κωμωδίαν, la Comédie Grecque ou Hellénique, πῶς; Τὸ βωδεδίλλ ἐνεκλιματίσθη ὡς φαίνεται πλέον ὀριστικῶς καὶ παρ' ἡμῖν. Τὰ ἄλλα εἶδη τῆς ποιήσεως βλέπουν ὁσημέραι ἐνδυναμουμέναι τὰς τάξεις των διὰ τῆς προσελεύσεως νέων μαχητῶν. Τὸ τέως ὀλοσχερῶς παρημελημένον διήγημα ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται κατὰ τὴν ἐν χρήσει φρασεολογίαν καὶ αὐτὸ σπουδαίως, ἀνέλαβε δὲ καλοκαγάρθως ὑπὸ τὴν προστασίαν του αὐτὸ καὶ ὁ τύπος, ἀποκαλύψας ἡμῖν μάλιστα ὅτι ἀπεκτήσαμεν ἤδη καὶ διηγηματογράφους τινὰς ἀκραφινῶς μὲν ἑλληνοπρεπεῖς καὶ ἀπὸ πάσης ψώρας ξενισμοῦ ἀπηλλαγμένους, ἀλλὰ καὶ παρεμφερεῖς ὅμως ἀφ' ἐτέρου κατὰ τὰ προσόντα «ἔτσι σὰν τὸν Πόε τὸν ἀμερικανόν, σὰν τὸν ἄγγλον Δίκενς», ἴσως «ἔτσι κἄπως» καὶ πρὸς τὸν ρῶσον Λέρμοντωφ, πιθανῶς «κἄπως ἔτσι» καὶ σὰν τὸν Ἰρλανδὸν Μάκ-Κάρτυ.⁵¹ Εἰς ἐπίμετρον δὲ καὶ ἀγῶνες ἰδρῦθησαν ἀπὸ τριετίας ἂν δὲν ἀπατώμεθα ὁ ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ Φιλαδέλφειος λυρικός καὶ ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δραματικὸς Λασσάνειος, ὑπὸ ἐκλάμπρου ὁμολογουμένως γεννηθέντες οἰωνούς.

Ἡ προθεσμία πρὸς ὑποβολὴν ἔργων εἰς τοὺς δύο τούτους διαγωνισμοὺς δι' ἐφέτος ἔληγεν ὡς γνωστὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ τρέχοντος Μαΐου. Ἄλλ' ἡ Πρυτανεία τοῦ περιδόξου Πανεπιστημίου μας διὰ προσφάτου τινὸς εἰδοποιήσεώς της ἀναγγέλλει ὅτι, ἐπειδὴ πολλοὶ ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ὅπως ὑποβάλωσιν ἔργα εἰς τὸν Λασσάνειον διαγωνισμόν, δὲν προφθάνουν δὲ νὰ πράξουν τοῦτο ἐντὸς τῆς ὀρισμένης προθεσμίας, αὐτὴ παρατείνεται μέχρι τοῦ τέλους Ἰουνίου. Δὲν δυσκολεύομαι νὰ ὁμολογήσω διαρρήδη ὅτι ἡ ἀναβολὴ αὕτη πληροῖ τὴν καρδίαν μου ἐλπίδων περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἑλληνικῆς δραματικῆς τέχνης. Πρῶτον, δὲν ἐπίστευα ποτὲ ὅτι τόσοι πολλοὶ ἔμελλαν νὰ εἶνε οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ κατέλωσιν εἰς αὐτὸν μ' ὅλον τὸ δελεαστικὸν τοῦ χιλιοδράχμου γέρατος. Καὶ δεῦτερον, ἀφοῦ δὲν ἤρκεσεν εἰς αὐτοὺς ἡ μέχρι τοῦδε ταχθεῖσα ὄχι βεβαίως ἄγαν σύντομος προθεσμία, θὰ εἴπῃ ὅτι ἐξάπαντος οἱ ἄνθρωποι θὰ διαφλέγωνται ὑπὸ πόθου λίαν ἀκράτου πρὸς τελειοποίησιν τῶν καλλιτεχνημάτων των καὶ εὐσυνειδησίας ὄχι συνήθους περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των. Πολύ μείζονος ὅμως εὐφροσύνης ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν μου δευτέρα τῆς μεγαλοπρεποῦς Πρυτανείας εἰδοποίησις, δι' ἧς τὸ κοινὸν πληροφορεῖται ὅτι ὠρίσθησαν ἤδη καὶ οἱ κριταὶ τοῦ μέλλοντος διαγωνίσματος, οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ κ.κ. Νεοκλῆς Καζάκης, Δημήτριος Σεμιτέλος καὶ Θεόδωρος Ἀφεντούλης.

Ὁ κ. Καζάκης εἶνε ὡς γνωστὸν ὁ περιώνυμος καθηγητῆς τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου, ὁ πρῶν διευθυντῆς τοῦ τμήματος τῆς Στατιστικῆς, ὁ ὑψηροφῆς καὶ λιγυρὸς καὶ ἀειπάρθενος ὄπαδὸς τοῦ κ. Τρικούπη, ὁ διαπρεπὴς μεταφραστὴς καὶ διαπρεπέστερος ἀρθρογράφος τῆς ἀειμνήστου καὶ ἀξιοδακρύτου Ὁρας.⁵² Ταῦτα δὲ πάντα δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχη τις ὁ ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἀμφιβάλλων ἂν ἀποτελώσιν ἡ ὄχι τίτλους κριτοῦ συγχρόνου

δραματικού διαγωνισμού ἀπολύτως ἀναμφισβητήτους· ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι καὶ ἡ φιλολογία ἡμῶν ὀφείλει εἰς τὸν ἀξιότιμον κ. τέως διευθυντὴν τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων καὶ ἱκανὰς φανταστικοτραγικὰς βιογραφίας διαφόρων μεγάλων ἀνδρῶν ἐν τῇ ἄλλοτε ἐκδιδομένῃ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ,⁵³ ὡς καὶ τὴν διάπραξιν στίχων τινῶν, – πράγματα ὄντως ἐπιρρωνύοντα μεγάλως τὰ δικαίωματά του ἐπὶ τὴν κηδεμονίαν τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ δράματος.

Τὸν κ. Δημήτριον Σεμιτέλον ὁ κόσμος γνωρίζει ὡς καθηγητὴν ἐπίσης νεκρᾶς τινος γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, γραμματικὸν συγγραφέα λατινικοῦ τινος συντακτικοῦ κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς λόγον πεζὸν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς ἔμμετρον, ἄνδρα μὴ εὐνοηθέντα ὑπὸ τῆς μητρὸς φύσεως διὰ τριχώσεως ἀκατασχέτου, ψαλλόμενον δὲ διὰ τοῦτο συνεχῶς ὑπὸ τῶν σατυρικῶν τῆς ἡμέρας αἰοιδῶν, καὶ τακτικὸν θαμῶνα τοῦ καφφενείου Γιαννοπούλου. Οὐδεὶς δὲ βεβαίως θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ ὁμοίως καὶ ἀπαραλλάκτως ὅτι καὶ πάντα ταῦτα δὲν ἔχουν ἄμεσον καὶ αὐτόδηλον σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρίτον, τὸν σεβαστὸν δηλαδὴ κύριον Ἀφεντούλην, τούτου καὶ πλείονα ἔτι εἶνε τὰ προσόντα, διότι καὶ τῆς Φαρμακολογίας καθηγητὴς διατελεῖ, καὶ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ζαννείου Νοσοκομείου ἰατρὸς τυγχάνει, καὶ πατριωτικὸς ρήτωρ, καὶ ἐνὸς ἡ δύο δραμάτων μεταφραστῆς, καὶ στιχουργημάτων ἱκανῶν ἐργάτης, ἐχρημάτισε δὲ ἂν δὲν σφάλλωμεν καὶ τοῦ μακαρίτου Βουτσιναίου κριτῆς πολλάκις. Ἡδύνατο δὲ καὶ τὰ στιχουργήματα νὰ μὴν εἶχε γράψῃ ἀξιόλογα καὶ τὰ ξένα δράματα νὰ μὴν εἶχε μεταφράσῃ, νὰ ἦτο δὲ καταλλήλοτατος καὶ μόνον ὡς ἰατρὸς καὶ φαρμακολόγος, ἀφοῦ ἔγενεν ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα Ὀλύμπια⁵⁴ τὸ πείραμα τῆς δι' ὑδραυλικῶν καὶ μηχανικῶν κρίσεως τῶν ἔργων τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῶν τοιούτων,⁵⁵ οὐδεὶς δὲ λόγος βέβαια νὰ μὴν ἐφαρμοσθῇ τὸ αὐτὸ μέτρον καὶ ἡ αὐτὴ τακτικὴ καὶ λογικὴ καὶ διὰ τὴν ποιήσιν.

Οὕτως, ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἰδρυθεὶς καὶ λειτουργῶν ἀπὸ τινος⁵⁶ Λασσάνειος δραματικὸς ἀγὼν προσλαμβάνει ὀριστικῶς τὴν ὄψιν καὶ φαίνεται κληρονομήσας⁵⁷ καθ' ὅλα τὰς παραδόσεις τοῦ περιφήμου ἐκείνου καὶ ἀληθμονήτου Βουτσιναίου, καταφωρᾶται πασιφανῶς ὡς παραφυὰς ἀλλόκοτος ἐκείνου, ἀναμφίβολον δὲ προδήλως ὅτι ὁμοίους μέλλει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν τύχην καὶ τοὺς καρπούς.

Ὁ ἄλλος, ὁ Φιλαδέλφειος λυρικός, φαίνεται κάπως ὡσεὶ φιλοδοξῶν νὰ εἶνε κατὰ τὸ δυνατὸν περισσότερον μοντερνιστικός. Τὰ δύο πρῶτα αὐτοῦ ἔτη, ἂν δὲν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐνδοξα καὶ στήσαντα αὐτὸν ἐπὶ βάσεων ἀσφαλῶν καὶ ὑποσχομένων πολλὰ καὶ ταῖς γενναῖα, ἀπέδειξαν οὐχ ἧττον αὐτὸν ὡς μὴ ἀνάξιον προσοχῆς, δυνάμενον δὲ ὅπωςδῆποτε ν' ἀσκήσῃ ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλολογικῆς παραγωγῆς, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται αὕτη ἡμπορεῖ νὰ ὑποβοηθηθῇ καὶ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ διαγωνισμούς. Ἡ φιλολογικὴ δὲ νεότης τῆς ἐποχῆς – ὅπερ ἀρκετὰ σπουδαῖον – φαίνεται φερομένη πρὸς αὐτὸν μεθ' ἱκανῆς εὐχαριστήσεως καὶ μὴ ἀποβλέπουσα μετὰ δυσμενείας. Περὶ αὐτοῦ δὲν ἐγνώσθη μέχρι τοῦδὲ τι, οὔτε ἂν πολλοὶ εἶνε οἱ ὑποβαλόντες ἢ ἐκδηλώσαντες τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑποβάλωσιν, οὔτε ἂν ὀλίγοι, οὔτε ἂν ἀρκετὴ εἶνε ἡ δοθεῖσα προθεσμία, οὔτε ἂν ἡ παράτασις τῆς εἶνε ἀναγκαία. Ὁ αὐτὸς δὲ μυστικισμὸς τηρεῖται καὶ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν κριτῶν, τῶν ὁποίων ἄγνωστα ἔτι μένουσιν τὰ ὀνόματα. Τὸν μυστικισμὸν τοῦτον ἀνέκαθεν ἐφάνη ἐπιθυμήσας νὰ τηρῇ ὁ Φιλαδέλφειος, βραδέως πάντοτε καὶ μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῶν ἔργων ἀποφασίζων ν' ἀναγγεῖλῃ τοὺς κριτὰς του, – τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ ἴσως νὰ ἔχῃ καὶ τὰ καλὰ του, ἀλλ' ἴσως ἔχει καὶ ἐλαττώματά τινα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ περιωρισμένου ὅλως κύκλου τῆς παρ' ἡμῖν φιλολογικῆς κινήσεως καὶ τῆς ἀναποφεύκτου ἐπομένως συγχρωτίσεως τῶν εἰς αὐτὴν ἀσχολουμένων, – ἔδειξε δ' ἐπίσης κλίσιν τινα καὶ πρὸς τὴν ἰσοβιότητα ἐνίων ἐκ τῶν κριτῶν του,⁵⁸ ὡς καὶ τὸ ὑπερβολικῶς μακροχρόνιον τοῦ καιροῦ, ὅστις χρειάζεται εἰς αὐτοὺς πρὸς κατάρτισιν τῶν ἐκθέσεών των, ἔξαμήνου σχεδὸν καὶ πλέον ἔτι.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν τοιούτων ζητημάτων δὲν θὰ ἤμην ἴσως ὁ μᾶλλον ἀρμόδιος νὰ ἀποφανθῶ ὀριστικῶς, θὰ ἠυχόμην ὅμως ὅπωςδῆποτε τὸν περὶ τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἀνακοί-

νωσιν τῶν ὀνομάτων τῶν κριτῶν μυστικισμὸν νὰ ἐφήρμοξε μᾶλλον ἰδίως ὡς πρὸς τὴν διακοίνωσιν τῶν ὀνομάτων τῶν διαγωνιζομένων πρὸ τῆς κρίσεως, ἔστω καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους. Διότι τοῦτον τὸν ὄρον νομίζω ἐγὼ τοῦλάχιστον ὡς τὸν κυριώτερον καὶ παρέχοντα ἐχέγγυον ἀληθῆς εὐσυνειδήτου καὶ ἀνεπηρεάστου ὅσον τὸ δυνατόν καὶ ὀθενδῆποτε διεξαγωγῆς τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τελέσεως αὐτοῦ, παρευρισκόμενος καὶ ἐγὼ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ζαπτείου μετὰ τοῦ ἄλλου κόσμου, καὶ συμπαρακαθήμενος πλησίον ἐνὸς ἐκ τῶν νεωτέρων ἡμῶν ποιητῶν, μετ' ἐκπλήξεως ἤκουα αὐτὸν νὰ μοῦ ἀνακοιῇ τὰ ὀνόματα τῶν πλείστων ἐκ τῶν διαγωνιζομένων, ἐνῶ ἀκόμη ἀνεγινώσκετο ἡ κρίσις, κανεὶς δὲ ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ βήματος κατατεθειμένων ἐνσφραγίστων φακέλλων δὲν ἐφαίνετο καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἀνοιχθῆ. Δὲν κατώρθωσα δὲ ὁ ἀπλοϊκὸς καὶ ἀμαθὴς δούλος σας νὰ ἐννοήσω πῶς ὁ ποιητὴς μου ἠδύνατο διαμέσου τῶν διόπτρων του νὰ διακρίνῃ ὡς διὰ μαγείας ὅ, τι ὑπετίθετο, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ κριταὶ δὲν εἶχαν ἔτι διακρίνῃ!

Ὅπως δὴποτε, ὁ ἐφετεινὸς Φιλαδέλφειος προμηνύεται ὑπὸ μίαν ἔποψιν καὶ ὀλίγω μᾶλλον ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ τῇ θελήσει τοῦ ἀγωνοθέτου σχεδὸν ἀπεκλείσθησαν αὐτοῦ οἱ διαγωνισθέντες κατὰ τοὺς δύο πρώτους, νέοι δὲ ὅλως παλαισταὶ θὰ κατέλθωσιν εἰς αὐτόν. Ἐπομένως, ἂν ἡ ἐκλογή τῶν κριτῶν γίνῃ ἀληθῶς ἐπιτυχῆς καὶ τηρηθῶσιν οἱ ἀπαραίτητοι πρὸς πραγματικὴν τέλεσιν αὐτοῦ κανόνες, διόλου ἀπίθανον νὰ ἔχῃ κάποιαν ἀληθινὴν σημασίαν διὰ τὴν φιλολογικὴν ἡμῶν τοῦ 1891 περίοδον. Ἀναμένωμεν λοιπὸν αὐτὸν μετ' ἐλπίδων!⁵⁹

Παρατηρητής

*

ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ ζήτημα τῆς λακωνικῆς μεταναστεύσεως. Διότι ἡμεῖς τοῦλάχιστον τὸ θεωροῦμεν σπουδαιότατον. Ἀφοῦ πληροφοροῦμεθα ὅτι καὶ ἄλλαι μεταναστῶν ὀμάδες ἐτοιμάζονται εἰς ἀναχώρησιν! Ἀφοῦ πληροφοροῦμεθα ὅτι ὀλόκληρα σχεδὸν χωρία τῆς Λακεδαιμόνος ἀρχίζουν νὰ ἐρημώνωνται ἀνδρῶν καὶ νέων! Ἀφοῦ πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ καταστρεπτικὴ αὐτὴ πανοῦκλα ἀπειλεῖ νὰ λάβῃ ἔτι μείζονας διαστάσεις! Καὶ νομίζομεν ὅτι καθόλου δὲν ὑποθάλομεν οὐδὲ εὐνοοῦμεν οὐδὲ τὴν παραμικρὰν πρὸς τὸν μωρὸν τοπικισμὸν σχέσιν ἔχομεν ζητοῦντες καὶ πάλιν ἀκόμη θερμότερον ἢ τὴν πρώτην φορὰν νὰ τραπῇ τέλος ἡ κοινὴ καὶ ἰδίως τῶν ἀρμοδιωτέρων πρὸς τοῦτο ἡ προσοχὴ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Ὅταν ἐν μέρος τοῦ Ἔθνους, ὅταν ἐν τμήμα τῆς χώρας, ὅταν ἐν μέλος τοῦ σώματος τῆς πατρίδος, καὶ ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων μάλιστα, καταλαμβάνεται ὑπὸ τοιούτων καὶ ἀναλόγων νόσων, κανεὶς βεβαίως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ Ἔθνος, ὅτι ἡ χώρα, ὅτι ἡ πατρίς δὲν πρέπει νὰ προσέξῃ ἰδιαιτέρως εἰς αὐτὸ, νὰ μὴ ζητήσῃ τὰ αἷτια τῆς νόσου, νὰ μὴ ἐπιδιώξῃ τὴν ὀπωςδὴποτε θεραπείαν τῆς, ἐκ φόβου μὴ τυχὸν ἐνθαρρύνῃ τὸν τοπικισμὸν. Ἡ κακομοῖρα ἡ Σπάρτη δὲν πιστεύομεν νὰ ἠνώχλησεν ἀναμφιβόλως ἔως σήμερα τὴν κοινὴν πατρίδα! Οὔτε ἐζήτησέ ποτε ἐξαιρετικὸν τι προνόμιον ἢ χορήγημα ἢ εὐεργέτημα ἢ αἷτημα, οὔτε ἀπήλασεν οὐδέν, οὔτε παρεπονέθη καὶ διὰ τίποτε! Εἶχε μάλιστα τὴν ἠρωικὴν αὐταπάρησιν ἢ τὴν ὅπως ἄλλως θέλετε χαρακτηρίστε τὴν νὰ μὴν ἐκλέγῃ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων παρὰ καὶ βουλευτὰς τῆς ἀκόμῃ περὶ παντὸς ἄλλου φροντίζοντας ἢ περὶ αὐτῆς. Καὶ ἀφοῦ δὲν εἶχαν τὴν ὄρεξιν ἢ δὲν ἦσαν ἄξια ἢ ἄλλως δὲν ἠμποροῦσαν νὰ φροντίσουν δι' αὐτὴν τὰ ἰδιά τῆς τέκνα, τὰ γνωρίζοντα καὶ ὀφείλοντα νὰ τὴν πονοῦν ξεχωριστὰ καὶ ἔχοντα συμφέροντα ταυτιζόμενα μὲ τὰ ἐκείνης, δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πλέον τί ἔκαμῆ ποτε δι' αὐτὴν ἢ καθόλου διοικήσις, ἢ ἐν γένει ἐξουσία. Καὶ ἴσως κατὰ βάθος θὰ ἔπρεπε μὰ τὴν ἀλήθειαν νὰ εἶνε κάπως εὐχαριστημένη ὅτι εὐρέθη καὶ ἡ μετανάστευσις αὐτῆ διὰ νὰ γείνη ἔστω καὶ οὔτω μίαν ἡμέραν λόγος τις δι' αὐτὴν.

Καὶ ἡ μὲν μετανάστευσις αὐτῆ δὲν ἔχει κυρίως τὰς ρίζας τῆς, ὡς τὸ εἶπαμεν ἤδη, εἰς

τὴν ἄκραν τοῦ τόπου κακοδαιμονίαν, οὗτ' ἐξηγεῖται, οὔτε δικαιολογεῖται ἐξ αὐτῆς. Οἱ μεταναστεύοντες Λακεδαιμόνιοι εἶναι ἰδίως Οἰνούντιοι, Θεραπναῖοι καὶ Γερωνθῖται, τῶν βορειοανατολικῶν τουτέστι δῆμων κάτοικοι, καί, ὅπως λέγουν, πηγαίνουν νὰ κάμουν τύχην, πηγαίνουν νὰ ἰδοῦν κόσμον, πηγαίνουν νὰ πλουτήσουν! Εἶνε φυλαὶ ἀποδημητικοῦ καὶ τυχοδιωκτικοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ τὸ κακὸν ἐκ τῶν δῆμων αὐτῶν ἐν οἷς προπολλοῦ ὑπέβροσκε λεληθότως ἀρχίζει νὰ μεταδίδεται, καίτοι μετριώτερον, καὶ εἰς ἄλλους, καὶ τὸ παχύγεων δ' Ἔλος καὶ ὁ λιπαρὸς Τρίνασος καὶ αἱ εὐάνδροι Κροκεαὶ καὶ ἡ δροσερὰ Φάρις καὶ ἡ ὀρεινὴ Φελλία ἀπειλοῦνται ὑπὸ τοῦ μολύσματος προδήλως. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐπιβάλλεται ἀναποφεύκτως εἰς ὅλους ἡμᾶς νὰ κυττάξωμεν τί τρέχει τέλος πάντων ἐκεῖ κάτω, νὰ ἰδοῦμεν πῶς μπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὸ πρᾶγμα, νὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀναστειλώμεν αὐτό, νὰ προλάβωμεν τὴν μεγαλειτέραν του ἐπέκτασιν, νὰ ἀντιταχθῶμεν ἐμπρὸς του κατὰ δύναμιν.

Δὲν φεύγουν οἱ Λακεδαιμόνιοι μόνον διότι ὁ τόπος των κακοδαιμονεῖ· ἀλλ' ἂν αὐτὸς ἦτον ὁ κύριος λόγος δι' ὃν φεύγουν, καὶ ἂν ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν ἦσαν, ὅπως εἶνε, ἀσύγνωστοι, ὡς λησμονοῦντες τῆς καθόλου πατρίδος τὸ συμφέρον ἀπέναντι τοῦ ἰδιοῦ ἑαυτῶν, ἄρα γε ὑπὸ τὴν καθαρῶς ἀνθρωπίνην ἔποψιν θὰ ἀπέμεναν τάχα τόσον ὅσον φαίνονται ἀμαρτωλοί; Ὡς παράδειγμα ἀπλοῦν τῆς ἐν Λακεδαίμονι ἐπικρατοῦσης καταστάσεως ἀνεφέραμεν προχείρως εἰς τὸ προηγούμενον ἀρθρίδιον ἡμῶν αὐτὸ καὶ μόνον πρὸς στιγμὴν ἐνθυμηθέντες τὸ τοῦ παρὰ τὸν Λακωνικὸν κόλπον εὐρέος τέλματος, ὅπερ εἶνε κατὰ πάντα ἀνάλογον πρὸς τὰ μεσσηνιακὰ περὶ ὧν τόσος πάταγος ἔγινε καὶ τόσα μέρμυρα ἐλήφθησαν καὶ τόσα χρήματα ἐξωδεύθησαν καὶ ἰδιαίτεροι νόμοι ἐψηφίσθησαν, εἰς οὓς βεβαιώθη ἀξιόλογα θὰ ἤμποροῦσε ταυτοχρόνως νὰ περιληφθῇ καὶ τὸ λακωνικόν, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ὅλη ἱστορία αὐτοῦ εἶνε ψωροδοουλεῖα 90-100 χιλιάδων δραχμῶν, ἐνῶ δι' ἐκεῖνα χρειάζονται δεκάδες ἑκατοντάδων. Τὰ αὐτὰ δὲ ἔγιναν καὶ γιὰ τὸ ἔλος τοῦ Μουστοῦ παρὰ τὸ Ἄστρος, καὶ δι' ἄλλα ἐν Πυλῖα, καὶ διὰ τὰ τῆς Φθιώτιδος ἐπανειλημμένως καὶ διὰ τὸ τοῦ Τρινάσου ἀπολύτως τίποτε!⁶⁰ Ἀλλὰ μήπως θὰ ἦσαν ἐν καὶ δύο ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ ἀπαριθμήσῃ παραδείγματα; Διὰ τοὺς ἐπιθαλασσίους δρόμους τοῦ Μεσολογγίου καὶ τ' ἄλλα ἐν Αἰτωλίᾳ ἔργα πολυτελείας ἤμποροῦσαν βέβαια νὰ ἐξοδεύωνται ἀπὸ τὸν κ. Τρικούπην ἑκατομμύρια ἐπὶ ἑκατομμυρίων, καὶ ἐνθυμείσθ' ἀναμφιβόλως ὅτι ἐχρειάσθη πρό τινος καιροῦ νὰ χαλάσουν τὸν κόσμον διὰ συγκλητικῶν ἀναφορῶν καὶ ἐπιστολῶν καὶ ἀνταποκρίσεων καὶ ἰκεσιῶν τὰ καυμένα τὰ κορίτσια τοῦ Μιστρᾶ τὰ ὅποια ἔρχονται ὡς ἐργάτιδες εἰς τὰ καταστήματα τῆς Σπάρτης διὰ νὰ κάμουν ἐν ἀπλοῦστατον γεφύρι, γεφυράκι, ἐπάνω σ' ἕνα ποταμὸν ἀπ' ἔξ' ἀπὸ τὴν πόλιν, νὰ μὴν θαλασσοπνίγνεται κάθε πρωὶ καὶ βράδυ, ὅπου πηγαίνερχονται φαιδρὰ γιὰ τὴν δουλειάν των. Διὰ νὰ ἰδρῦνται μεγαλοπρεπῆ δημόσια κτίρια καὶ νὰ δημιουργῆται συνοικισμὸς ὅλως ἀκατοίκητος καὶ νὰ πετάγωνται εἰς τὸν ἀέρα μυριάδες ἐπὶ μυριάδων χιλιάδων διὰ τὴν οἰκτρὰν καὶ ἀχρηστοτάτην Κόπραιναι τῆς Ἄρτας μόνον καὶ μόνον διὰ τὰ συμφέροντα καὶ διὰ τὸ κέφι τοῦ κ. Καραπάνου,⁶¹ ἤμποροῦσαν νὰ εὐρίσκωνται χρήματα, καὶ διὰ νὰ συγκοινωνήσῃ μὲ δρόμον τῆς ἀνθρωπιᾶς ἡ Σπάρτη πρὸς τὴν Τρίπολιν, μεθ' ἧς τόσα κοινὰ συμφέροντα τὴν συνδέουν, ἐχρειάζοντο νὰ περάσουν ἐξῆντα χρόνι' ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας της, καὶ ἀκόμη ὁ δρόμος δὲν ἐτελείωσεν ἂν δὲν ἀπατῶμαι! Διὰ νὰ δίδονται παχύτατα ρουσφέτια εἰς ἰδιώτας καὶ πολιτευομένους, ὑπαλλήλους καὶ ἀέργους, ἀπίστους καὶ πιστούς, κτήνη καὶ ἀνθρώπους, ἀπὸ τὰς κάθε τόσον κυβερνήσεις, ἤμποροῦσαν βέβαια νὰ χρησιμεύουν τὰ <χρ>ήματα⁶² τῶν δημοσιῶν ἔργων καὶ τὰ ταμεῖα τῆς ὁδοποιίας καὶ αἱ ἄλλαι ληστρικαὶ τοῦ παρὰ τῶν φορολογουμένων ἐπαρχιῶν <***>⁶³ ἐπινοήσεις, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἕνα ἄλλον δρόμον ἡ Σπάρτη πρὸς τὰς ἀδελφὰς αὐτῆ Καλαμάς καὶ μὴ συγκοινωνῇ δι' ἀτραποῦ τινος ὑπερθεν τῆς φρικτῆς ἰδεῖν καὶ ἐμβλέψαι Λαγκάδας τοῦ Ταυγέτου οὐκ ἐξῆν γενέσθαι! Ἐπὶ ἐξῆντα χρόνια ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας της, ἀφήνοντο τὰ γραφικώτατα ποτάμια της, «ἡ Κελεφίνα ἢ φόνισσα καὶ ὁ Ἴρις ὁ λεβέντης», ὅπως τὰ ὀνομάζουν τὰ δημοτικὰ τραγούδια

της, να συνεπαίρουν τὸν κόσμον εἰς τὰ θολὰ των τὰ νερά. Κελεφίνα δὲ ἐστὶ διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὴν πατρίδα των ἀπὸ τὴν γεωγραφίαν τοῦ Βακαλοπούλου⁶⁴ ὁ Οἶνους καὶ Ἴρις ὁ Εὐρώτας. Μάλιστα! Καὶ ξεύρετε ἐπάνω-κάτω τί ποτάμια εἶνε ὅταν καταβιάζου; Ἀκούσατε καὶ πάλιν τὰ δημοτικὰ τραγούδια, φίλοι κύριοι! «Ὁ Ἴρις σέρνει πρόβατα κ' ἢ Κελεφίνα ἀνθρώπους». Ἐν τῶν κυριωτέρων εὐεργετημάτων τοῦ τόπου ἦτον τέως ἢ διενεργουμένη ἐν μεγάλῳ⁶⁵ ἐν αὐτῷ ποιητικωτάτη ἀλλὰ καὶ παραδοφωρωτάτη κουκκουλοτροφία καὶ μεταξουργία. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατὰ ἔπαθε πρὸ χρόνων, δὲν ἐστάθη δὲ τρόπος νὰ διορθωθῇ τὸ <π>άθημά⁶⁶ της, καὶ ἐστείρευσε σχεδὸν ἀπὸ τὴν χώραν μίαν μορφή εὐημερίας. Ἐν γένει δὲ μεταξὺ τῶν ἐλληνίδων χωρῶν, αἵτινες ἀπέμειναν ἔρμαια πάσης ἀγριότητος καὶ ἀτυχίας καὶ ἀθλιότητος καὶ κακομοιρίας, μίαν ἐκ τῶν πρώτων θέσεων θὰ ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ καὶ ἢ καλή, ἢ γραφικὴ, ἢ εὐφορος, ἢ ἀνδρική, ἢ ἐπιβλητικῶς ὠραία Λακεδαίμων.

Ἦδη ὅμως, χάρις εἰς τὴν μεταναστευτικὴν λέπραν, τὰ καθήκοντα τῆς κυβερνήσεως ἀπέναντι τοῦ τόπου αὐτοῦ εἶνε ἀναποφεύκτως πλέον ὠρισμένα καὶ ἐπιβεβλημένα, ἢ δὲ παράλειψις των θ' ἀπετέλει ἀληθὲς ἔγκλημα. Ὅφειλε λοιπὸν πρώτον μὲν ἐξάπαντος νὰ ζητήσῃ πληροφορίας ἀκριβεῖς καὶ ἀσφαλεῖς περὶ τῶν κυριωτέρων τοῦλάχιστον ἀναγκῶν της καὶ νὰ προβῇ συντόμως εἰς τὴν περὶ αὐτῶν ἐργασίαν, ἵνα ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς κατοικοῦς της τὴν ιδέαν, ὅτι ὑπάρχει που καὶ κάποιον ἀρχὴν προνοοῦσαν κἀπὼς δι' αὐτούς, δὲν εἶνε ὅπως νομίζουν ὅλως ἐγκαταλελειμμένοι εἰς τὴν τύχην των. Δεύτερον ὀφείλει νὰ ἐρευνήσῃ λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὰ κυρίως μέρη, τὰς αἰτίας καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ρεύματος τῆς μεταναστεύσεως καὶ νὰ προβῇ ἀμέσως εἰς τὰς καταλλήλους ἐνεργείας διὰ νὰ διδάξῃ, νὰ νουθετήσῃ, νὰ ἐπιβληθῇ, νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς τυφλωθέντας πληθυσμοὺς ἀπὸ τὴν φόραν ποῦ ἐπῆραν, καθιστώσας εἰς αὐτοὺς πολλαχῶς αἰσθητὴν τὴν ὑποχρέωσιν τὴν ὅποιαν ἔχουν πρὸς τὸν τόπον των, τὴν ζῆμίαν καὶ τὸ ὄνειδος ἅτινα ἐγκολάπτουν εἰς τὴν ὄλην πατρίδα των, τὴν βλάβην ἣν προξενοῦν εἰς ἑαυτοὺς φανταστικὰς τύχας καὶ ἀπιθήνους διώκοντες, τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις αἵτινες κατὰ τὰ βέβαια μέχρι τοῦδε διδόμενα καὶ γεγονότα τοὺς ἀναμένουν ἐν τῇ ξένῃ, τὰς ὠφελείας ἃς ἔμπορουν νὰ προσδοκοῦν ἐφεξῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ των τῇ χώρᾳ. Πρὸς τοῦτο δὲ ἔμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ ποικίλα μέσα, ἅτινα δὲν εἶνε προδήλως ἀνάγκη νὰ τῇ ὑποδείξωμεν ἡμεῖς. Τρίτον, πρέπει νὰ ἀπαγορεύσῃ πλέον τὴν ἔκδοσιν διαβατηρίων διὰ τοιαύτας μεταναστευτικὰς ομάδας. <***>⁶⁷ Καὶ πέμπτον νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ξένων χωρῶν πρὸς ἃς διευθύνονται οἱ μετανάστες νὰ μὴ τοὺς δέχωνται εἰς τὸ μέλλον, πειθαναγκάζουσα οὕτως αὐτοὺς νὰ μένουν ἐδωπέρα, διότι ὅταν, κύριε, προτίθῃσαι νὰ διαπράξῃς ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τοῦ τόπου σου, καὶ τοιοῦτον εἶνε ἢ κατ' ἀγέλας μετανάστευσις, ἔχω πληρέστατα τὸ δικαίωμα νὰ σ' ἐμποδίσω καὶ νὰ σὲ φυλακίσω θέλοντα καὶ μὴ μέσα εἰς αὐτόν, ἀχρεῖε! Καθῆκον ἀφ' ἐτέρου τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου, τοῦ μὴ ἐκδιδομένου ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ ὑπηρετῇ κομματικὰ ἢ ἀτομικὰ βρωμοσυμφέροντα ἢ νὰ κατατρίβεται εἰς ἀμαυροῦντων τὴν εἰκόνα του καὶ ταπεινούντων τὴν ἀποστολὴν του προσωπικῶν παθῶν τὴν δούλευσιν ἢ νὰ μωρολογῇ καὶ φληναφολογῇ κ' ἐνασχολῆται εἰς πᾶσαν σάγχλαν καὶ πᾶσαν γελοιότητα καὶ πᾶσαν ἡλιθιότητα, εἶνε νὰ ἐπιβάλλῃ ὁμοφώνως εἰς τὴν κυβερνήσιν τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑποχρεώσεις της, ἂν αὐτὴ δὲν τὰς συναισθάνεται. Καὶ καθῆκον ἔτι ἐπιτακτικώτερον ὄλων τῶν σεβομένων τὸ ὄνομά των, τῶν γινωσκόντων τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος των, τῶν διατρεφόντων τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς, τῶν ὅπωςδῆποτε ἀνεπτυγμένων καὶ μορφωμένων καὶ ἐξανθρωπισμένων λακεδαίμωνίων, εἴτε εἰς τὸν τόπον των εὐρίσκονται εἴτε ἐν Ἀθῆναις εἴτε ἀλλαχοῦ, νὰ προκαλέσουν διὰ παντὸς τρόπου ἀντιμεταναστευτικὴν κίνησιν καὶ νὰ διοργανώσουν προπαγάνδαν ἐναντίον τῆς φυγῆς, διότι εἶνε ἐντροπὴ διὰ τὴν Σπάρτην καὶ ἐντροπὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Παρατηρητής

*

Θὰ ἐπεθύμουν σφοδρότατα νὰ μάθω ποίαν ιδέαν ἄρα γε νὰ ἔχη περὶ τῶν ἐσχάτως γενομένων ἐν Πειραιεῖ σκηνῶν ὁ κ. Κωνσταντῖνος Κόντος, ἢ ὁ κ. Γεώργιος Χατζηδάκης, ἢ ὁ κ. Δημήτριος Βερναρδάκης, ἢ ὁ κ. Ἰωάννης Ψυχάρης, ἢ ὅποιοσδήποτε τῶν ὀπωσ-δῆποτε ὀμιλούντων ἢ γραφόντων περὶ τοῦ οὗτω δὴ καλουμένου γλωσσικοῦ παρ' ἡμῖν ζητήματος.

Τῶν σκηνῶν τούτων οἱ ἐν λόγῳ λόγιοι, καταγινόμενοι βεβαίως εἰς τὰς σοβαρὰς αὐτῶν μελέτας, μὴ προσέχοντες δὲ πιθανῶς πάρα πολὺ εἰς τὰ ἐν τῷ λοιπῷ κόσμῳ συμβαινόντα, διόλου παράξενον νὰ μὴ ἔλαβον ἔτι καμμίαν γνώσιν, ἴσως δὲ διερωτῶσιν ἑαυτοὺς περὶ ποίων ἄρα γε γεγονότων πρόκειται· ἀξίζει ὁμως, ὅπως θὰ ὁμολογήσουν ἐλπίζω καὶ οἱ ἴδιοι, ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ τὰ μάθουν, διὸ καὶ δὲν κρίνω ἄσκοπον νὰ τὰ ἐκθέσω ἐν συντόμῳ πρὸς αὐτοὺς ἐνταῦθα.

Ὡς γνωστόν, αἱ δημοτικαὶ ἐκλογαὶ καὶ τὰ προεόρτια αὐτῶν, ἀφ' ἰκανῶν χρόνων, ἰδίως ὁμως ἐφέτος, διεξάγονται ἐν τῇ γείτονι ἐμπορικῇ πόλει, τῆς ὁποίας ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις καὶ ἡ τόσον πρακτικὴ ζωὴ ἀναμμνήσκει ἐν μικρογραφίᾳ τὰς ἀμερικανικὰς πόλεις εἰς πολλά, μετὰ πείσματος αὐτὸ τοῦτο ἀμερικανικοῦ καὶ κατὰ τρόπον λίαν ἀνάλογον πρὸς τὰ πρωτότυπα τοῦ ὑπερατλαντείου κόσμου ἦθη. Αἱ δύο κομματικαὶ ἐν αὐτῇ μερίδες, οἱ μουσσοπουλισταὶ καὶ οἱ ρετσινισταὶ, ἀντιμάχονται μεθ' ὅσης σχεδὸν λύσσης ἐκεῖ κάτω οἱ ἐνωτικοὶ πρὸς τοὺς ἀθηνωτικοὺς ἢ οἱ δημοκρατικοὶ πρὸς τοὺς ρεπουμπλικάνους. Ὁ ἀγὼν μετὰξὺ αὐτῶν τελεῖται κρατερός, πάμπολλα δὲ εἶνε τὰ ἐκ τούτου ἐπεισόδια. Νυχθημερόν δὲ καὶ καθ' ἑκάστην διαδηλώσεις διενεργοῦνται, συναθροίσεις ποικίλαι διοργανίζονται, ἀγορεύσεις ἐκφωνοῦνται, ἐπιδείξεις παντοειδεῖς γίνονται, ξέριδες συνάπτονται, ποιήματα διανέμονται, βεγγαλικά καίονται, σημαῖα ἀναπετάννυνται, ἐπὶ πᾶσι δὲ αἱ τοπικαὶ ἐφημερίδες ἀλληλοτρῶγονται μετὰ μανίας παραδόξου, ὥσει καταληφθεῖσαι ὑπ' αἰφνιδίας καννιβαλικῆς βουλμίας.

Μία ἐκ τῶν ἐφημερίδων τούτων καλεῖται Ἀττικὴ Ἐφημερίς, ὃ δὲ συντάκτης τῆς φαίνεται ὅτι δεινὸν διεξάγει κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ ἰσχύοντος δημάρχου πόλεμον, ἀρτύων συνεχῶς τοῦτον διὰ διαφόρων προσωπικῶν ἐπιθέσεων.⁶⁸ Οὕτως, ἐν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων, εἶχεν ἐπιτεθῆ καὶ κατὰ τινος Μιχαλοπούλου, εἰς ὃν, ὡς διηγήθησαν αἱ ἀναγράψασαι τὸ συμβᾶν ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες, προσῆψε τὴν θανάσιμον μομφὴν ὅτι «κατέχει μπιραρίαν». Ὁ Μιχαλόπουλος φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐθεώρησε τὸ πρᾶγμα ὡς ἐγγίζον βαρύτερα τὴν τιμὴν αὐτοῦ, ζητήσας δὲ παρὰ τοῦ συντάκτου Σίμου τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀδικήματος διὰ τῆς δηλώσεως ὅτι κατέχει ὄχι μπιραρίαν ἀλλὰ ζυθοπωλεῖον καὶ μὴ εἰσακουσθεῖς, διωργάνωσε μετὰ φίλων του συστηματικὴν ἐκστρατεῖαν κατὰ τοῦ δημοσιογράφου ἀνά τὰ καφενεῖα καὶ τὰ μαγαζεῖα καὶ τοὺς δρόμους, ἐν τινι τῶν ἐφόδων τῆς ὁποίας ἔτραυματίσε μὲν ἑλαφρῶς ἐκεῖνον, ἐπληγώθη ὁμως καὶ ὁ ἴδιος μεθ' ἐνὸς ἐκ τῶν συντρόφων του συγχρόνως ἀρκετὰ ἐπικινδύνως.

Τῶν τραγικῶν τούτων συμβάντων ἀφορμὴ κυρία πρόδηλον βεβαίως εἶνε ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ μεγάλη αἱματοκυλίστρια τῆς Ἑλλάδος, τῆς χώρας ἡμῶν ἡ στυγνὴ θεά, ἡ ἐχιδνοπλόκαμος πολιοῦχος τῆς γῆς ταύτης, ἡ μέγαιρα Πολιτικὴ. Οὐχ ἤττον ὁμως καταφανὴς βεβαίως εἶνε καὶ αὐτόφωρος καὶ ἄλλου τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος σάρακος, τοῦ ἡμετέρου Γλωσσικοῦ Ζητήματος, ἡ ἀπροσδόκητος παρέμβασις. Τὴν δὲ παρέμβασιν αὐτοῦ ταύτην, τὴν οὕτως ἀήθη καὶ ἀπότομον καὶ ἐκπληκτικὴν καὶ ἀνθρωποκτόνον, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ἰδίως νὰ θεωρῶ ἐγὼ τοῦλάχιστον ὡς πολὺ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν, ἐξόχως χαρακτηριστικὴν καὶ δυναμένην νὰ ἐμβάλῃ πάντας ἡμᾶς εἰς σοβαρὰς σκέψεις.

Ὡς κ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπλῆς τοῦ πράγματος διηγήσεως ἐξάγεται, ἀναμφιβόλως ὁ Μιχαλόπουλος ἐθεώρησεν ὡς ὕβριν, ὅτι ὁ Σίμος, ὀμιλῶν ἐν τῇ ἐφημερίδι του περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ καταστήματός του, μετεξέρισθη πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ τελευταίου λέξιν λαϊκῆν, κοινήν, περιτρέχουσαν τὰ στόματα ἀπάντων, εὐνόητον εἰς ὅποιοσδήποτε, μὴ εὐτυχῆ-σασαν⁶⁹ δὲ ν' ἀξιοθῇ τοῦ τόσον πολυτίμου καὶ ποθητοῦ βαπτίσματος τῆς ἐν τῇ γρα-

φομένη γλώσση χρήσεως. Ἄφ' ἑτέρου δὲ ὁ Σίμος ἐθεώρει ὅτι ἀκριβῶς αὐτὴ ἦτον ἡ μόνη ἀληθῶς κατάλληλος πρὸς ἐπιτυχή ὀρισμὸν τοῦ καταστήματος, οὗτινος ιδιοκτῆτης ἦν ὁ Μιχαλόπουλος. Οὕτω δέ, οἱ δύο ἥρωες τῶν σκηνῶν τοῦ Πειραιῶς ἀποκαλύπτονται ὡς ἀκουσίως μὲν ἴσως καὶ ἀσυνειδήτως ἀλλὰ θαυμασίως προσωποποιοῦντες ὄχι μόνον τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας τοὺς διαιροῦντας τὴν σημερινὴν ἡμῶν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ τὰς γλωσσολογικὰς ἐριδας αἵτινες ἀπὸ τῆς συστάσεώς της τὴν σπαράττονται, ἀναμφίβωλον δὲ ὅτι πολὺ δεινότερον μέλλον ἐφεξῆς νὰ τὴν χωρίσουν. Ἀμφότεροι εἶνε κατὰ πάντα ἄξιοι προφανῶς νὰ καταλάβουν ἐπιφανῆ θέσιν ὄχι μόνον ἐν τῇ κομματικῇ ἱστορίᾳ τῆς γείτονος ταῖς Ἀθήναις πόλεως, ἀλλὰ κ' ἐν τῇ καθόλου φιλολογικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ παράδοξος καὶ αἱματηρὰ σκηνὴ τοῦ Πειραιῶς, ἣν προεκάλεσαν, ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ τύπῳ τῶν ἡμερῶν μας ἀπομνημονεύσεως, πρέπει ἐξάπαντος ν' ἀπαθανατισθῆ καὶ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῶν καιρῶν τούτων, Μιχαλόπουλος δὲ καὶ Σίμος θὰ ἠδύναντο ἐπὶ ἴσῳ δικαιώματι νὰ χρησιμεύσουν ὡς σημαιοφόροι ὄχι μόνον τοῦ Ρετσίνα ἢ τοῦ Μουτσοπούλου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κόντου ἢ τοῦ Ψυχάρη φέροντες εἰπεῖν, ἰστάμενοι ἐξηγηρωμένοι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν διδασκάλων καὶ συνοδεύοντες ἐρρυθμῶς τὰ πρὸς ἀλλήλους κτυπήματα τῶν γραφίδων τούτων μὲ τὰς ἡχηρὰς καὶ ἀποτελεσματικὰς βολὰς τῶν περιστρόφων των.

Τοιουτοτρόπως, διὰ τῶν τελεσθέντων τραυματισμῶν, ἡ σημασία τῶν κρινομένων τὴν προσεχῆ Κυριακὴν ἐκλογῶν⁷⁰ ἐν Πειραιεῖ ἐξαίρεται ἀλλοκοτῶς καὶ μεγάλως, ἀντιμέτωποι δὲ παρίστανται κατ' αὐτὰς σαφῶς οὐχὶ πλέον εἰς ὑπάρχων Δήμαρχος καὶ εἰς ὑποψήφιος ὀρεγόμενος νὰ τὸν διαδεχθῆ, ἀλλ' αὐτὴ αὐτὴ ἡ Καθαρεύουσα καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ Δημῶδης παλαίουσαι πρὸς ἀλλήλας ἐρρωμένως, νικῶσαι δὲ ἡ ἀποτυγχάνουσαι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοδώρου Ρετσίνα ἢ τοῦ Τρύφωνος Μουτσοπούλου. Ἐκτὸς δὲ τῆς λυμαιομένης τὸ ἡμέτερον Ἔθνος ἀφορήτως ψύρας τῆς διαιρέσεως εἰς φατρίας πολιτικὰς, διαγωνιζόμενας διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου, οὐχ ἤττον καὶ ὑλικῶς πλέον ἀπειλητικὴ ἐμφανίζεται κ' ἡ λέπρα τῆς διαιρέσεως εἰς γλωσσικὰ κόμματα, πολεμούμενα ὄχι πλέον διὰ λόγων μόνον ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, ἀποδεικνύονται δὲ ἀπιστεῦτως καὶ αἱ λέξεις βαρύνουσαι ἐν τῇ χώρᾳ μας σχεδὸν ὅσον καὶ αἱ ψῆφοι.

Ἐπὶ τῷ ἀνελπίστῳ καὶ πρωτακούστῳ τούτῳ γεγονότι δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θὰ σκιρτήσωσιν ἐκ χαρᾶς αἱ σκιαὶ τῶν θανόντων καὶ αἱ καρδίαι τῶν ζώντων ἀκόμη ἐκ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐχώρισαν τὸν τόπον, ὡς νὰ μὴ ἤρκουν αἱ τόσαι ἄλλαι ἐν αὐτῷ αἰτίαι διχονοιῶν κ' ἐρίδων καὶ διαιρέσεων, καὶ ὡς πρὸς τὴν γλώσσαν ἔτι εἰς δύο ἐχθρὰ καὶ ἀδιάλλακτα πρὸς ἀλλήλα στρατόπεδα, οἵτινες ὠρυξαν τὸ βαθὺ μεταξὺ τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου χάσμα, οἵτινες ἀπεκήρυξαν ἐντελῶς τὸν δεῦτερον καὶ κατεμέρισαν τὸν πρῶτον εἰς ἀστεῖον καὶ μὴ ἀστεῖον, οἵτινες διήρσαν τὰς νεοελληνικὰς λέξεις εἰς δύο μεγάλας ποιμένας ἐριφίων καὶ προβάτων, καὶ τὰς μὲν ἐχαρκτήρισαν μοχθηρὰς καὶ ἀποδιοπομπαίας, τὰς δὲ εὐγενεῖς καὶ πάσης χάριτος ἐμπλέους, οἵτινες ἐφεῦρον τὸν περίφημον ἀττικισμὸν καὶ διαλαλοῦσι τὸ βαρῦν κήρυγμα αὐτοῦ. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι βαθυτάτην θὰ αἰσθανθοῦν ἐπ' αὐτῷ τὴν ἀγαλλίασιν ὅλοι αἱ ψυχὰι τῶν σχολαστικῶν ἢ τῶν ἀγγραμμάτων, ὅσων τοὺς ὕπνους ἐβαυκάλισε ποτε τὸ μωρὸν ἢ ἀφιλοσόφητον ὄνειρον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σήμερον ἐν Ἑλλάδι ιδιωμάτων. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι πολλὴν θὰ ἐδοκίμασαν τὴν ἡδονὴν ὅλοι οἱ ἀμαθεῖς γραμματομάστιγες, ὅλοι οἱ κενοὶ φωνασκοί, ὅλοι οἱ ἀνίκανοι μωρόσοφοι, ὅλοι οἱ πνευματικοὶ εἰνοῦχοι, ὅλοι οἱ ἀνιαροὶ φλύαροι, οἱ δημιουργήσαντες, ὑποτρέφοντες, συζητοῦντες, ἀναμιγνυόμενοι ὀπωσδήποτε καὶ συνδαυλίζοντες παντοιοτρόπως τὸ γλωσσικὸν αὐτὸ λεγόμενον ζήτημα, βλέποντες ὅτι ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἀπὸ τῶν φυλλαδίων, ἀπὸ τῶν περιοδικῶν, ἀπὸ τῶν ἐφημερίδων, ἀπὸ τῶν γραφείων, ἀπὸ τῶν σπουδαστηρίων, ἀπὸ τῶν καθηγητικῶν ἐδρῶν, ὁ περὶ αὐτοῦ ἀγὼν ἤρχισε νὰ καταβαίη τὸσον ἐπίσης παταγωδῶς καὶ τὸσον ἐπίσης λυσσωδῶς καὶ εἰς τοὺς δρόμους.

Ὅσοι ὅμως παρατηροῦν, καὶ μελετοῦν, καὶ φιλοσοφοῦν, καὶ σκέπτονται, καὶ ἐργά-

ζονται, και φρονούν ότι ούτε δια κενών λόγων, ούτε δι' αγόνων συζητήσεων, ούτε δι' άπλών θεωριών, ούτε δια βροντωδών πυροβολισμών, ούτε δι' ασκόπων μελανοχυσιών, ούτε δι' εύσκόπων αίματοχυσιών λύνονται τὰ τοιαύτα ζητήματα, και αγαπούν την ήσυχίαν του τόπου των, και αποστρέφονται τὸ εἰδεχθὲς θέαμα τῆς παντοίας κακοδαιμονίας εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε βυθισμένος, εἶμεθα βέβαιοι ὅτι μετὰ φρίκης ἀναμφιβόλως θὰ ἀκούσουν τὴν νέαν ταύτην ἀφορμὴν τῆς ἐγκληματικότητος, ἣτις ἐνσκήπτει εἰς τὴν χώραν μας. Διότι, προδήλως, ἅπαξ γενομένης τῆς ἀρχῆς, τὸ παράδειγμα δὲν θὰ βραδύνη νὰ διαδοθῆ, κατάλληλον δὲ λίαν εἶνε πρὸς ἐξάπλωσιν τὸ ἔδαφος και ἰκανὴ ἢ εὐφλεκτος σωρευομένη ὕλη. Τὸν Μιχαλόπουλον ἀσχολούμενον νὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν δυστυχῆ Σίμον διότι ὠνόμασε *μπιραρίαν* τὸ κατάστημά του ὅπερ ἐκεῖνος ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον καλούμενον *ζυθοπωλεῖον*, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ διαδεχθῆ αὐριον ἄλλος ὅστις ἀκούων λόγου χάριν καλούμενον *αἴφνης ἀμαξοστοιχίαν* τὸ ὄργανον τῆς συγκοινωνίας δι' οὗ μεταβαίνει πρὸς ἐκτέλεσιν ὑποθέσεώς του νὰ μαχαίρωσῃ ἀσυζητητῆ ἐντὸς αὐτοῦ τὸν λέγοντα διότι δὲν τὸ εἶπε *τραῖνον*· τίποτε βέβαια δὲν ἐμποδίζει τοῦτον να μιμηθῆ ἄλλος, ὅστις ἐπιθυμῶν φέρ' εἰπεῖν νὰ ὀνομάζῃ τὰς ἐφημερίδας διὰ τοῦ περιληπτικοῦ τίτλου ὁ *τύπος* νὰ ἀπαγχονίσῃ *αἴφνης* ἄλλον ὀνομάζοντα αὐτὰς διὰ τῆς ἀπειρομεγέθους λέξεως *δημοσιογραφία*· τίποτε καταφανῶς δὲν ἐμποδίζει τρίτον ὀρεγόμενον νὰ βλέπῃ ἐπὶ παραδείγματι τὴν λέξιν *ἐνεδρα* τονιζομένην εἰς τὴν <προ>πα-ραλήγουσαν⁷¹ νὰ στήσῃ δολοφονικὴν παγίδα εἰς τὸν συμπολίτην του τὸν ἐπιμένοντα νὰ ἀπαγγέλλῃ αὐτὴν *ἐνέδραν*, και οὕτω καθεξῆς. Διόλου δὲ συνεπῶς παράξενον ἡμέραν τινα νὰ πραγματοποιηθῆ τέλος και ἡ πολυθρύλητος ἐκείνη προφητεία τοῦ μακαρίτου Δελγητῶρος περὶ τοῦ ἀντιζήλου του ἐξ Αἰτωλίας κυβερνήτου ὅτι θὰ αίματοκυλίσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐφαρμοζομένη ὅμως ἀντὶ τούτου ἐπὶ ἐκείνου ὅστις πρῶτος ἐκάλεσε παρ' ἡμῖν τὰ νεώτερα πλοῖα *ἀτμοκίνητα* ἐνῶ ὁ λαὸς τὰ ἐβάπτισε *βαπόρια*, ἢ ἐκείνου ὅστις πρῶτος εἰσήγαγε τὴν βραχεῖαν λέξιν *ἵπποσιδηρόδρομος*.

Ὅπωςδὴποτε, ἐν πάσῃ περιπτώσει, μετὰ τὸν πολιτικογλωσσικὸν καυγᾶν τοῦ Πειραιῶς, ὁ ἐν τῇ *Ἐφημερίδι* καταρτιζὼν τοὺς ἐγκληματικὸς τῶν μηνῶν ἀπολογισμοὺς πρέπει νὰ ἐτοιμασθῆ νὰ εὐρύνη μεγάλως τὰ ὄρια αὐτῶν· ὁ δὲ κόσμος ἐν γένει νὰ παρασκευασθῆ διὰ τὸ ἀπολαύσῃ τὸ καινοφανὲς θέαμα λαοῦ ἀλληλοσφραζομένου ἐν ὠμότητι, διότι ἡ ἡμίσεια μερὶς αὐτοῦ θὰ μεταχειρίζεται πρὸς ὀνομασίαν τῶν πραγμάτων ἐν πάσῃ ἀφελεῖα λέξεις, ἅς αὐτὴ μὲν θὰ νομίζῃ ὡς ἐκφραζούσας ἀπλοῦστατον χαρακτηρισμὸν αὐτῶν, ἢ δὲ ἄλλη μισὴ θὰ ἐκλαμβάνῃ ὡς ἐσχάτας ἐναντίον τῆς προσβολᾶς.

Διὰ τοῦτο ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος εἶπα ὅτι ἐτολμοῦσα νὰ ἐπιθυμῶ σφόδρα νὰ ἤξευρα ποῖαν τάχα γνώμην ἔχουν περὶ τῶν σκηνῶν τοῦ Πειραιῶς οἱ προμνησθέντες σεβαστοὶ λόγοι και σοφοὶ ἄνδρες, κολακεύομαι δὲ νὰ ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ τὴν ἀρηθηθῶν.

Παρατηρητής

*

TO NEON 21

Θεωρῶ ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι ἂν αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἀναγινώσκονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Εὐρώπῃ ἢ ἀλλαχοῦ, ἀναμφιβόλως ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος θὰ τρίβῃ μετ' ἀπορίας τὰ ὅσα και τὰ ὅματα αὐτοῦ ἀκούων τὸν κρότον και βλέπων τὸν καπνὸν τῶν ἑλληνικῶν ὄπλων πληροῦντα οὐρανομήχῃ τὸν αἰθέρα, ἐξιστάμενος πότε ἄρά γε νὰ ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα χωρὶς νὰ τὸ πάρη κανεὶς χαμπάρι ὁ νέος αὐτὸς κατακτητῆς ὅστις ἐκυρίευσεν αὐτὴν και ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐξανέστη ὁ φιλελεύθερος λαὸς τῆς και ἐπιτελεῖ τὸ νέον αὐτὸ 21.

Διότι ἀληθῶς, διὰ τὸν μεμακρυσμένον και ἀπαθῆ και ἀγνοοῦντα τὰ πράγματα θεατὴν, μόνον εἰσβολὴ ἀγρίου και μανιώδους πολέμου θὰ ἡδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπὸ μηνῶν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν κατάστασιν και μόνον ὡς ἀπηλπισμένη

ἀντίστασις χώρας ἢς αἰείποτε ὁ τράχηλος εἰς ζυγὸν τινάσσεται, ὅπως λέγει καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Ζαμπέλιος,⁷² ἐναντίον τῆς ἐπιβολῆς εἰς τὸν λαϊμὸν τῆς βρόχου ξενικοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὁ κυριαρχῶν πρὸ τόσου ἤδη καιροῦ ἐξαλλος πυρετὸς καὶ ὁ ἀνήκουστος θόρυβος καὶ ὁ ἀνθρωποφάγος ὄργασμός.

Καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι τὰ τοιαῦτα πολιτικὰ ἤθη δὲν εἶνε ὄλως πρωτότυπα γεννήματα τοῦ τόπου ἡμῶν καὶ μόνου καὶ ὅτι εἰς πλείστα καὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου μέρη κοινοβουλευτικὸν πολιτεύμα καὶ καθολικὴ ψηφοφορία καὶ συνταγματικὴ ζωὴ σημαίνει τὴν καθ' ὠρισμένον τακτικῶς χρονικὸν διάστημα μεταβολὴν τοῦ κράτους τοῦ ἔχοντος τὸ εὐτύχημα νὰ διοικῆται οὕτω εἰς θηριοτροφεῖον καὶ τῶν κατοίκων του εἰς ἀφρίζοντας καὶ ὀδοντοτρίζοντας δραπέτας φρενοκομείων. Ἀμφιβάλλω ὅμως κρίνων ἰδίως ἐκ τῶν τελευταίων τούτων δημοτικῶν μας ἐκλογῶν, ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ ποτέ ἐκλογαὶ τὸ ὑπὸ τὸ βλακῶδες ὄμμα τοῦ ἀρχιηλιθίου Νόμου πρὸς ἐξάσκησιν δῆθεν τῶν ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένων κ' ἐπιβαλλομένων καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων καὶ ὑπὸ τὸ εὐαγγελικὸν σταυροχέριασμα τῆς παραλυτικῆς Διοικήσεως πανελλήνιον ἀλληλοφάγωμα εἰς ὃ περιστάμεθα, ἀμφιβάλλω λέγω μεγάλως ἂν τὸ μελιχρὸν αὐτὸ ἄνθος τῶν Συνταγματικῶν Ἐλευθεριῶν, τὸ τὸσον πότισμα δι' αἷματος καὶ τὸσον θυμίαμα πυρίτιδος⁷³ ἀναφλεγόμενης καὶ τὸσου φρικτοῦ πατάγου ἀπαισίας βροντὰς χρειάζομενον διὰ ν' ἀναπτυχθῇ, εὔρε τόσῳ πρόσφορον ἄλλοῦ τὸ ἔδαφος καὶ εὐνοϊκὴν τὴν ἀτμοσφαῖραν.

Δὲν εἶμαι προδῆλως καθόλου εἰς θέσιν νὰ ἠξεύρω πῶς νὰ εὐρίσκουν ἄρα γε τὸ θέαμα τῆς λυμαιομένης σήμερον τὴν Ἑλλάδα καταστάσεως οἱ ὅπαδοι τῶν αὐτοδιοικήσεων καὶ τῶν ἀποκεντρώσεων καὶ τῶν λαϊκῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων θεσμῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἀγγλαμερικανικῶν ἐθίμων καὶ ὅλοι οἱ ὅποιοιδῆποτε ἄλλοι φαφλατάδες τῶν πολιτειολογικῶν θεωριῶν καὶ τῶν μεταφυσικῶν κυβερνητικῶν δοξασιῶν οἱ κουτεντέδες. Σὰς διαβεβαίω ὅμως ἐπισήμως, ὅτι εἶμαι πολὺ καλὰ εἰς θέσιν νὰ ἠξεύρω πῶς τὸ εὐρίσκουν αὐτὸ τὸ ἴδιον θέαμα ὅλοι οἱ λογικοὶ καὶ σώφρονες καὶ ἔστω καὶ ἀκροθιγῶς ἀλλὰ πραγματικῶς πολιτισμένοι ἄνθρωποι καὶ σὰς λέγω διαρρήδη ὅτι τὸ εὐρίσκουν ἀπολύτως εἰδεχθές.

Ἄν οἱ ὅσον ἀληθῶς γενναῖοι τὸσον καὶ ἀπλοῖκοι καὶ ἀγαθοὶ καὶ ἀφελεῖς καὶ εἰλικρινεῖς καὶ φιλοπάτριδες ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἵτινες ἔκαμαν πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ ἔθνους των ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κακοδαιμονίας το 21, ἠδύνατο νὰ προμαντεύσουν ὅτι ἀντὶ δι' αὐτοῦ νὰ διευθύνουν τὴν πατρίδα των πρὸς ὁδὸν ἡσύχου καὶ ἀδιαταράκτου ἐλευθέρου βίου, γαληνίου ζωῆς, ἡρέμου καὶ φιλέργου αὐθυπαρξίας, εὐπροσώπου ἐν πολιτισμῷ κ' ἐν ἀνθρωπισμῷ διαίτης, θὰ κατεδίκαζον αὐτὴν εἰς διαρκὲς 21 ἀενάων ἐμφυλίων ἐρίδων κ' ἐπιτοπιῶν σπαραγμῶν ἄνευ οὐδενὸς ἀπολύτως λόγου, καὶ ὅτι κάθε 71 ἢ κάθε 81 ἢ κάθε 91, καθ' ὃ θὰ συνέπιπτεν ὁ καιρὸς τῆς ὀριζομένης παρὰ τῶν θεσμῶν ἀλλαγῆς δημάρχων ἢ αἰρέσεως βουλευτῶν, κατ' οὐδὲν θὰ ὑστέρει τοῦ ἀρχικοῦ ἐκεῖνου ὀρισθέντος πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων, θὰ ἐπροτιμοῦσαν ἴσως ν' ἀφήσουν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ μηδὲν εἰς τὸ ὅποιον ἐκοιμᾶτο.

Ἀλλὰ ποῖον λοιπὸν μέγα κακόν, ποῖος φρικτὸς κίνδυνος, ποῖον πρωτοφανὲς δεινόν, ποῖα ἀπίστευτος αἰσχρὴ ἀπειλεῖ τοὺς συγχρόνους Ἕλληνας, καὶ ὠρέθησαν νὰ παραστήσουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κόσμου τὸ θέαμα ὅπερ παριστοῦν, καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τοιοῦτου παροξυσμοῦ ἀταξίας καὶ ἀκρασίας, καὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ τοιαύτης ἐξάψεως, καὶ συνταράσσονται ὑπὸ τοιοῦτου ἐρεθισμοῦ, καὶ ἔδραξαν τὰς κάλπας καὶ τὰ σφαιρίδια, καὶ ἤρπασαν τὰ ὄπλα καὶ τὰ φυσέκια, καὶ διηρέθησαν εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα καὶ μετέβαλαν τὸν τόπον εἰς παλαίστραν καὶ εἰς ἱππόδρομον; Διὰ νὰ κάμουν τὰς δημοτικὰς των ἐκλογάς! Ἄλλ' εἶνε τὸσον ἀπαράιτητον ἄρα γε, ὦ χριστιανοί, διὰ νὰ γείνης δήμαρχος τῆς Τραγαίας ἢ τῆς Κοντοβάζαινας, τῆς Βοστίτσας ἢ τῆς Ἀγουλινίτσας, τῆς Δρυμίας ἢ τῆς Παρακαμπυλίας, νὰ μεταβληθῆς ἐξάπαντος εἰς Καλιγούλαν ἢ Ἀτίλαν; Εἶνε τὸσον ἀνάγκη διὰ νὰ ὑποστηρίξῃς ἓνα φίλον σου νὰ ἀποκτήσῃ ἐν ἀξίωμα ἐπὶ μίαν καὶ μόνην τετραετίαν καὶ αὐτὸ νὰ διενεργήσῃ τὰς σφαγὰς τοῦ Σεπτεμβρίου ἐν μικρογραφίᾳ;⁷⁴ Εἶνε ἀνάγκη διὰ νὰ πᾶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ψηφίσῃς διὰ ν' ἀναδείξῃς

τὸν ἄρχοντα τοῦ φωροχωριοῦ σου νὰ ὀπλισθῆς ὡσπερ ἄστακὸς καὶ νὰ μεταμορφωθῆς εἰς ἄρκτον τῆς Ὑγκανίας καὶ εἰς κάπρον τῆς Νουβίας; Καὶ ἂν αὐτὸ θὰ εἶπῃ πράγματι «δημοτικαὶ καὶ βουλευτικαὶ ἐκλογαί» καὶ ἀκούοντες τὴν λέξιν δὲν φρικιάτε, διατὶ τὰ μεταξωτά σας νεῦρα, ὧ εὐγενικοὶ μου Εὐρωπαῖοι, ἀνατολικοὶ καὶ δυτικοί, νὰ ταράσσωνται τοσοῦτον ὅταν ἀκούετε νὰ σᾶς ὁμιλοῦν περὶ καννιβαλικῶν δείπνων;

Διότι ἔχετε ἀντιληφθῆ ἀκριβῶς τί γίνεται εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀφότου προεκρηύθησαν αἱ πολυπόθητοι αὐταὶ ἐκλογαί; Διὰ νὰ ἐκλεχθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας δήμαρχος ὁ κύρ Μιχαλάκης ἢ ὁ κύρ Νικολάκης,⁷⁵ ἀπὸ δύο σχεδὸν μηνῶν ἢ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἢ πόλις τῶν φώτων, ἢ κεφαλὴ τοῦ ἔθνους, ἢ ἡλιογέννητος κόρη, τὸ δαιμόνιον Πτολιέθρον, ἢ πατρὶς τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Πλάτωνος, εἶνε αὐτόχρομα ἀνάστατος. Ἡ παραλυσία ἔχει ἀπλωμένην τὸν νικηφόρον τῆς σημαίαν ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἀκαταστασία εἶνε ἡ θεὰ ἢ πολιοῦχος τῆς. Ὁ θόρυβος, ἡ βοή, ἡ μέθη, ἢ ἐξαγρίωσις τρέχουν ἀνὰ τὰς ἀγυῖας τῆς ἀχαλίνωτοι. Ἡ ἐστία τῆς προόδου, τοῦ ἐξευρωπαϊσμοῦ, τοῦ πνεύματος, τῆς λεπτότητος, τῶν γαλλικῶν, τῶν χειροκτίων, τῶν χορῶν, τῶν θεάτρων, τῶν μουσικῶν, τοῦ διλετταντισμοῦ καὶ δὲν ἤξεύρομεν τί ἄλλο εἶνε μεταμορφωμένη εἰς βασιλεῖον τῆς μαγκούρας, τῆς φωνάρας, τῆς μανίας, τῆς κραιπάλης, τῆς ὀργῆς. Αἱ ὁδοὶ πλημμυροῦν ἀπὸ μπουλούκια μαινομένων ὠρυόμενα, βρυχώμενα, βραχνοφωνοῦντα, ξελαρυγγιζόμενα, ἀλληλοὑβριζόμενα καὶ ἀλληλοαπειλούμενα. Διαδηλώσεις, ἐπιδείξεις, ἐπιθέσεις, ἀποκρηάτικα θεάματα, κραιφαί, βεγγαλικά, καυγάδες. Ὅλος ὁ στρατὸς εἰς κίνησιν, προστάγματα, καμπάσματα, ἀγριοκνιτάγματα, κυρὰν-γκρούν. Περιπολία, χωροφύλακες, σπαθιά, μουστάκια, ἄλογα. Ἀπόπειραι συλλαλητηρίων κατὰ τὸν ἀγγλικὸν τρόπον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ κουμποριαὶ κατὰ τὸν ζουλουανδικώτατον. Φόρα πενήντα ρεβόλβερ παρευθῆς! Ὅπου φύγη φύγη. Τροπὴ κόσμου περιπατοῦντος πρὸς ἀναψυχὴν εἰς τὰ τέσσερα διὰ νὰ γλυτώσῃ. Ὁ σῶζων σωζέτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἀφίνεις μισοφαγωμένον καὶ τὸ παγωτό σου. Ἀδιάλειπτος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἡμίσεος μέρους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ὡς λυσσασμένον ὑπὸ τοῦ ἐτέρου καὶ φλογερά ἐπιθυμία πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ διὰ δηλητηρισμοῦ ἐκφραζομένη δι' ἀπαύστων ἐκκωφαντικῶν ὠρυγῶν *φόλα! φόλα! καὶ τάνάπαλιν*. Ἐφοδος κατὰ τῆς δημαρχίας διὰ μέσων πολεμικῶν, συμμαχιῶν, ἐπιμαχιῶν, ἐπιστρατειῶν, ταμπουρίων, παγανῶν, ὡσὰν νὰ ἦτον ἡ Σεβαστούπολις⁷⁶ τοῦλάχιστον. Λιθοβολισμοὶ κατὰ οἰκιῶν, θραύσεις ὑέλων, σπασίματα παραθύρων, λαιδορία κατὰ γυναικῶν. Βρώμαις ἀποτιθέμεναι ἐν πλήρει μεσημβρία εἰς τῆς πόρταις τῶν ἐχθρῶν. Τραγοῦδια φρικαλέα πενθιμωτάτης καὶ βδελυρωτάτης ἐμπνεύσεως συνήθως. Μέσα στοῦ Βάλλη τὴν αὐλὴ ἐσκάψαν ἓνα λάκκο, κ' ἐθάψαν τὸν Καλλιφρονᾶ χωρὶς παπᾶ καὶ διάκο! Πάγκοινος ἐξομοίωσις τοῦ ἀποτυχόντος πρὸς πεθαμένον. Διάλογοι παντοῦ κατὰ τοιοῦτό τι ὑπόδειγμα: –Πότε γίνεται ἡ κηδεῖα του; –Στῆς δέκα. –Θεὸς σχωρέστον τὸν κακομοῖρη! –Γιὰ τὸν Καλλιφρονᾶ λές; Τώρα ὅπου καὶ ἂν εἶνε τὸν βγάνουν. –Θᾶχη καὶ μουσική; κλπ. κλπ. –Αὐταὶ εἶνε αἱ Ἀθηναί σας. Νὰ τὰς χαιρέσθε!

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ὁ νοικοκύρης Πειραιεύς, ὁ φιλόνομος Πειραιεύς, ὁ ἐργατικὸς Πειραιεύς πρόκειται νὰ βγάλῃ τὸν κύρ Θόδωρον ἢ τὸν μπαρμπα-Τρύφωνα.⁷⁷ Διακοπὴ λοιπὸν πάσης ἐργασίας, πάσης ἀσχολίας, πάσης γαλήνης, πάσης σκέψεως. Κηρύξατε τὸν πόλεμον! Ἐξω οἱ λάζοι, τὰ κουμποῦρια, τὰ σασπῶ, ἢ κάμες, ἢ καραμπίνες, τὰ γρᾶ, τὰ καρουφύλια! Ἀπάνου ὄλοι! Οἱ ἔμποροι, οἱ νοικοκυραῖοι, οἱ τραπεζίται, οἱ ἐργάται μεταβάλλονται εἰς ἄρματωλούς. Βρέ, γιατί μου εἶπες ὅτι ἔχω μπουραρία; Μπάμι! Βρέ, γιατί φωνάζεις ζήτη τοῦ Ρετοῖνα; Μπούμι! Βρέ, γιατί ρίχνεις ἄσπρο τοῦ Μουτσπούλου; Μπάμ-μπάμ, μπούμ-μπούμ, μπάμ-μπούμ, μπάμ-μπάμ-μπούμ! Τηλεγραφήματα, ἀναφοραί, διακηρύξεις, παραστάσεις. Κύριε Πρόεδρε, νὰ διατηρήσετε τὴν τάξιν, διότι δὲν ἐγγυώμεθα διὰ τίποτε! Κύριε Ἀντιβασιλεῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ συγκρατήσωμεν τοὺς φίλους μας! Ἄνδρείκελα ὑποψηφίων ἐτοιμαζόμενα πρὸς ταφήν ἐν εἶδει νεκροῦ, ἂν ἀποτύχη, μετὰ κηρίων καὶ λαμπάδων!

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἂν τολμάτε. Διὰ νὰ ἐπιτύχη ἐν Ἀργοστολίω ὁ Βενιεράτος καὶ νὰ ἀποτύχη ὁ Καβαλιεράτος, ἢ διὰ νὰ βγῆ ἐν Ληξουρίω ὁ Χαριτάτος

καὶ νὰ μῆθ' ὁ Μουστακᾶτος, ἡ Κεφαλληνία πρέπει νὰ σεισθῆ ἐκ βάθρων! Τρομοκρατία! Λίθος ἐπὶ λίθου! Χτυπάτε βρὲ παιδιά! Εἴσθε ἄνδρες ἢ γυναῖκες; Τὸ αἷμα τῶν τυράννων ἄς ρεύσῃ πρὸ ποδῶν! Φόνοι ἐπὶ φόνων, σκοτωμοὶ ἐπὶ σκοτωμῶν. Τί στέκεσθε μωρὲ κουτοί; Βγαίνει τὸ σκυλί! Νὰ ἀρπάξουμε τῆς κάλπες! Ἐπὶ σκοπὸν ἄρμ! Δίξυγον πῦρ! Ἡ νύξ τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου! Ὁ ὑποψήφιος τουφεκίζει ἐκ τοῦ παραθύρου του τοὺς ἀντιθέτους, ἀπαράλλακτα ὡς ὁ Κάρολος ὁ Θ' τοὺς Οὐγενότους!⁷⁸ Πενήντα ἀνδρεῖοι ἐπιτίθενται ἐν Βόλω καθ' ἑνὸς δικηγόρου. Ἡ ἀναρχία νέμεται τὰς Πάτρας. Καπνίζουν τὰ Καλάβρυτα, καπνίζει τὸ Ζητοῦν!⁷⁹ Ὁ μάγικος τοῦ Ἀνουσίου Ψύλλος καταδιώκει εἰς τὴν Σύραν ἐπὶ λέμβου τὸν φυγάδα Ἀργυρόπουλον,⁸⁰ ὡς ἄλλοτε ἐν Ἀλεξανδρεῖα ὁ ἀπελευθερὸς Ἀχιλλᾶς τὸν ὑπατον Ἀντώνιον.⁸¹ Εἰς τὴν Ζάκυνθον ἡ ἐκλογὴ κρίνεται προτιμότερα διὰ σφαιρῶν ἢ διὰ σφαιριδίων. Ψάλλε, Ἄγγελε Βλάχε, τὰς Σφαγὰς τῆς Ἀρσενείας!⁸² Τί τὴν θέλομεν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λεωνίδα τὴν ψηφοφορίαν καὶ τὰ κολοκοῦθια; Θάλασσα ὅλα νὰ ξεμπεριόωμεν μία ὥρ' ἀρχήτερα! Ἡ Μάν' ἡ ἀνυπόταχτη τευνῶναι τὸ ρουθούνι. Μάχαι ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν Λεύκτροις καὶ Ἀβίαι. Ὡς τα Σάλωνα σφάζουν ἀρνιά καὶ ὅς τὸ Χρισσοῦ κριάρια, ὅς τῆς Μελιτινῆς τὰ χωριά σφάζονται παλληκάρια.⁸³ Πλύσιμον τῶν κομματικῶν ἀπλύτων καὶ τῆς τελευταίας κώμης τοῦ ἐσχάτου Δήμου εἰς τὰς ἐφημερίδας. Στῆλαι ὑβρεολογιῶν καὶ προσωπικῶν ἐπιθέσεων. Πλημμύρα τοῦ τύπου ἀπὸ ἐκλογικὰ καὶ τίποτε ἄλλο. Κατασπαραγμὸς αὐτοῦ. Νὰ περιστάσις καὶ ἡ ὑπάτη ἀσημότης νὰ ἀκουσθῆ εἰς τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου μὲ τῆς δύο δραχμοῦλες μιᾶς καταχωρίσεως. Δηλώ πρὸς τὸν ἀναγνώστην Δαλιάνην ὅτι τὰ παπούτσια μου δὲν ἔχουν ἀνάγκην λούστρου, ὅταν ὅμως λάβουν βεβαιωθῆτω ὅτι προτιμηθῆσεται! Κολοσσαία φαντασμαγορικῆ εἰκὼν τοῦ πέρατος τῶν ἐκλογῶν, καθ' ἣν ἐμφανίζονται κρατούμενοι ἐκ τῆς χειρὸς 400 τόσοι Δήμαρχοι μετὰ τῶν φίλων των, ἐνῶ τὸ αἷμα πλημμυρεῖ τὴν ἔκτασιν καὶ ὁ καπνὸς θολώνει τὸν ἄέρα, καὶ ἐξακολουθοῦντες νὰ πυροβολοῦν, νὰ θύουν καὶ νὰ ἀπολλοῦν διὰ τὰ ἐπινίκια. Γενικὸς συγκλονισμὸς τῆς χώρας τοῦλάχιστον δι' ἓνα χρόνον καὶ παρασκευαί πολεμοφθίων διὰ τὰς μελλούσας ἐκλογὰς.

Τοιαύτη περίπου εἶνε ἡ ὄψις τῆς πατριδος μας ἐξήντα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακέρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς κ' ἐννέα μόνον ὑπολειπομένων διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν πανταχόθεν προμηνυόμενον ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν αἰῶνα τῆς εὐδαιμονίας, τῆς προόδου, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀπολαύσεως εἰκοστόν. Ἄν ἡ ἀναπαράστασις τῆς εἶνε ὀλίγον ὠχρὰ καὶ ἀναξία τοῦ πρωτοτύπου, νὰ μᾶς συμπαθῆτε! Διὰ νὰ ζωγραφίσῃ τις τοιαύτην ζοφώδη καὶ αἰματηρὰν εἰκόνα ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸν χρωστῆρα κανενὸς θαυμασίου κολορίστ, ὡς ὁ Δελακροῦ ἢ ὁ Ριβέρα τοῦλάχιστον. Τί γίνονται ὅμως σὰς παρακαλοῦμεν μέσα εἰς αὐτὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ εὐημερία καὶ ἡ ἰδιωτικὴ προκοπὴ καὶ ἡ πνευματικὴ κίνησις καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη καὶ ἡ φιλολογικὴ ζωὴ καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία καὶ ἡ καλλιτεχνία καὶ πᾶσα ἄλλη τέχνη καὶ ἀσχολία, ἐξ ἐκείνων ὅσαι συνήθως θεωροῦνται ὡς ἀποτελοῦσαι τὰ κυριώτατα στοιχεῖα τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ αὐτονομίᾳ διαβιώσεως τῶν ἐθνῶν; Τί γίνεται ἢ στρατιωτικὴ σύνταξις, τί γίνεται ἢ ναυτικὴ κατάρτισις, τί γίνεται ἢ ἐκπαιδευτικὴ μόρφωσις, τί γίνεται ἢ ἠθικὴ βελτίωσις τῆς χώρας; Τί γίνεται ἢ ἐσωτερικὴ ἀτέλειά τῆς καὶ τί ἢ ἐξωτερικὴ ἀδυναμία τῆς; Τί γίνονται οἱ τόσοι ἀπειλοῦντες αὐτὴν κίνδυνοι, τί γίνονται τὰ τόσα ραπίσματα ποῦ ἔφαγε, τί γίνονται οἱ προαιώνιοι πόθοι τῆς καὶ τὰ μακροχρόνια δίκαιά τῆς, τί γίνονται οἱ στεναγμοὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς καὶ αἱ προσδοκίαι τῶν φίλων τῆς καὶ αἱ φοβέραι τῶν ἐχθρῶν τῆς; Ὡχ ἀδερφέ, δὲ βαρειέσαι τώρα! Ψύλλους στ' ἄχερα! *Périssent les colonies plutôt qu'un principe!*⁸⁴ Ἄς χαθῆ ὁ ἑλληνισμὸς ἀλλὰ ἄς θριαμβεύσῃ ὁ Τσιροπινᾶς! Ἄς ἐξοντωθῆ ὅλος ὁ κόσμος ἀλλὰ ἄς καβαλλικεύσῃ ὁ Καβαλλιεράτος! Γαῖα μιχθῆτω τῷ πυρὶ καὶ φούρνος μὴν καπνίσῃ ἀλλὰ γιὰ τὸ Θεὸ νὰ μὴ μᾶς χάσῃ ὁ Χριστουλέας! Οὕτω δὲ λάμπουν τὰ σταθιά κι ἀστράφτουν τὰ τουφέκια καὶ τίθεται εἰς τὴν μὲν πάντα πᾶσα ἄλλη σκέψις καὶ λησιμονεῖται πᾶσα ἄλλη φροντίς καὶ καταπαύει πᾶς ἄλλος διαλογισμὸς καὶ περιφρονεῖται πᾶν ἄλλο ἐπιχείρημα καὶ μετασχηματίζεται ἢ Ἑλλάς εἰς πεδῖον μάχης καὶ τὸ ἐγκλημα βασιλεύει καὶ ἡ θηριωδία δεσπόζει καὶ ἡ κτηνωδία γαυριᾶ καὶ ἡ θρᾶσύτης ἀνάσσει καὶ ἡ ἀκεραιότης τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῆς

περιουσίας καθίσταται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πολυχρονεμένου μας συντάγματος λέξεις κενὴ καὶ πραγματοποιοῦνται κατὰ γράμμα οἱ στίχοι ἐνὸς τῶν σατυρικῶν ποιητῶν τῶν ἡμερῶν μας περὶ τῆς ἀναλόγου πρὸς τὰς θελλωδεστέρας ἐποχὰς τοῦ ἔθνους συγχρόνου ζωῆς ἡμῶν, ἀνακράζοντας ἐν παρωδία τοῦ πασιγνώστου ὕμνου:

Εἰς τὰς ὁδοὺς ὑψώνεται τοῦ Φόνου ὁ βωμός!

Ἀσφάλεια ὑπάρξῃς τοῦ πλέον, τοῦ ὑπάρχει;

Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!

Ἄπ' ἄκρη σ' ἄκρη χαλασμός!⁸⁵

Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολεμιστηρίου αὐτοῦ σαλπίσματος καὶ ὁ χαλασμός αὐτὸς θὰ ἐξακολουθῇ καὶ θὰ ὑφίσταται καὶ θὰ κραταιοῦται καὶ θὰ ἐπιτείνεται ἀκόμη πάντοτε κ' ἐφ' ὅσον καὶ ἂν ἐπικρατῇ τὸ συνταγματικὸν αὐτὸ λεγόμενον πολίτευμα ἐν Ἑλλάδι.

Ἄμην ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀντὶ τὰ ἐκπολιτιζώμεθα καὶ νὰ ἐξανθρωπιζώμεθα καὶ νὰ ἐξημερωνώμεθα, ὁσημέραι ἀποβαρβαρούμεθα καὶ ἀποθηριούμεθα καὶ ἀποτερατομορφούμεθα.

Καὶ τοῦ χρόνου!

Παρατηρητής

*

Η ΚΑΚΟΜΟΙΡΑ Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐγκαίριος περὶ αὐτῆς μέριμνα. – Ἡ στιχουργικὴ τῆς.

– Μέλλον εὐχάριστον. – Ὁ κ. Βεργιανίτης.

Ἄς αἰθριάσῃ τὸ σκυθρωπὸν μέτωπον τῶν μεμφιμοίρων ὅσοι εὐρίσκουν ὅτι, ἂν ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις προωθεύσαμεν κάπως μέχρι τοῦδε, ὑπὸ φιλολογικὴν ὁμῶς εἴμεθα εἰς νηπιώδη κατάστασιν ἀκόμη! Ἄς γαληνιάσῃ ὀλίγον ἢ καρδιά τῶν δυσκόλων, οἵτινες μετὰ λύπης ἀποβλέπουν πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ποιητικὴν παραγωγὴν θεωροῦντες αὐτὴν κατωτέραν ἐντελῶς λαοῦ παρασχόντος ἄλλοτε τὰ κάλλιστα ὑποδείγματα τῆς ἐν ἐρρυθμῶ καὶ ἁρμονικῇ γλώσῃ ἐκφράσεως τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων! Ἄς κατευνασθῇ ὀλίγον ὁ φλογερὸς πόθος τῶν ἀνυπομόνων, οἵτινες ἀποροῦν διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἕως τώρα ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ἔθνους εὐνοηθέντων πράγματι μὲ τὰ δῶρα τῶν Μουσῶν καὶ ἐπείγονται νὰ ἴδωσι καὶ πάλιν τὴν χώραν τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἐκτρέφουσιν ἀνταξίους ἐκεῖνων ἁοιδούς!

Χάρις εἰς τὸν ἀξιότιμον παρ' ἡμῖν ἐκδότην κ. Βεργιανίτην τὸ μέλλον τῆς συγχρόνου ἡμῶν ποιήσεως προαγγέλλεται ἀληθῶς ρόδινον, ὁμολογουμένως δὲ εὐρύτατον ἀνοίγεται εἰς αὐτὴν τὸ στάδιον. Δι' ἀγγελίας αὐτοῦ ἐσχάτως δημοσιευθείσης ὁ κ. Βεργιανίτης εἰδοποιεῖ ὅτι ἐκδίδει λίαν προσεχῶς *Στιχουργικὴ τῆς συγχρόνου ποιήσεως* «ἔργον ὅλως πρωτότυπον, δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς εἰς πάντα ἐπιθυμοῦντα νὰ συνθέτῃ στίχους, εἴτε πολλὰ εἴτε ὀλίγα γράμματα γνωρίζει οὗτος».⁸⁶ Ὁ ὄγκος τοῦ βιβλίου πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅ ἐκδότης ὅτι ἔσται οὐκ εὐκαταφρόνητος, ἀπὸ 250 δηλαδή μέχρι 300 σελίδων, σχήματος ὀγδόου. Ἡ τιμὴ δὲ αὐτοῦ ὀρίζεται διὰ τοὺς μὲν κ.κ. συνδρομητὰς εἰς δραχμὰς 3, διὰ τοὺς μὴ τοιοῦτους δὲ εἰς δρ. 5.

Νομίζομεν ὅτι ἡ πρωτοτυπία τοῦ τόσο μετριοφρόνως καὶ ἀπλῶς ἀγγελλομένου νέου βιβλίου προσπίπτει εἰς τὰ ὅμματα παντός, περιττὴ δὲ θὰ ἦτον οἰαδῆποτε πλείων περὶ αὐτοῦ σύστασις ἢ λόγος. Ἐν τούτοις δὲν θεωροῦμεν ὅλως ἄσκοπον νὰ ἐπιστήσωμεν καὶ εἰδικώτερον κάπως τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῶν εὐαρέστων καὶ θαυμαστῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῆς σωτηρίας ἐπιδράσεως τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Βεργιανίτου ἐπὶ τῆς ποιητικῆς παρ' ἡμῖν παραγωγῆς καὶ τῆς πνευματικῆς κινήσεως ἐν γένει. Γνωστὸν βέβαια εἶνε ὅτι πρὸς τὴν ἔμμετρον καὶ ἔρρυθμον, ἀδιάφορον πῶς, διατύπωσιν τῶν τε σκέψεων καὶ τῶν ἰδεῶν, ὡς καὶ τῶν ποικίλων παθῶν, συμβάντων καὶ περιστάσεων καθόλου, ἐν αἷς διατελεῖ, ἐκ κληρονομικῆς ἴσως προδιαθέσεως, δὲν διάκειται τόσο

δυσμενῶς καὶ ἤδη ὁ νεώτερος Ἕλληνας. Ἐκ τῶν ἀποφοιτῶντων παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν γυμνασίων ἢ τῶν λυκείων μέχρι τοῦδε ἐπὶ τῶν δακτύλων πιθανῶς θ' ἀριθμοῦνται ἐκεῖνοι, οἵτινες κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη ἀντὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐννοήσουν καὶ ἐκμάθουν ὀλίγον καλλιτέρον τὰς ᾠδὰς τοῦ Ὅρατιοῦ ἢ τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου δὲν προετίμων νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν διάπραξιν ραϊβῶν καὶ ἀναπήρων στιχοῦργημάτων, τὰ ἐκάστοτε ἐκδιδόμενα ἡμερολόγια καὶ περιοδικὰ θὰ ἠδύναντο πρὸ πολλοῦ νὰ χρησιμεύσουν ὡς μάρτυρες τοῦ περιέργου κατὰ ποσὸν στιχοῦργικοῦ ὄργασμοῦ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ χώρᾳ, τὰ συχνότατα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀντηχοῦντα νέα ἄδηλον πῶθεν προερχόμενα καὶ πῶς ἀναφυόμενα αἰφνιδίως ποικίλα ἄσματα θὰ ἦσαν ἢ καλλίστη ἐπιβεβαίωσις, ὡς ἐπικουρικὴ δὲ ἀπόδειξις ἐπὶ ἄλλων καὶ αἱ τελευταῖαι ἐκλογαί, καθ' ἃς ἐφάμιλλον πρὸς τὰς ψήφους ἀπανταχοῦ μέρος ἔπαιξαν κ' οἱ στίχοι. Ἐν Ἀθήναις μάλιστα ἀπὸ τινος χρόνου φαίνεται ὅτι ἐκλογὴ ἄνευ συγχρόνου πρὸς τὰς διαδηλώσεις, τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὰς ἄλλας ἐπιδείξεις γεννήσεως καὶ πλημμύρας διαφόρων ὕμνων, διθυράμβων, ᾠδῶν, σατυρῶν, θουριῶν κ.λ.π. ψαλλομένων καὶ τυπουμένων δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ. Τὴν πλημμύραν δὲ ταύτην ὑπέστημεν ἰδίως κατὰ τὰς τελευταίας παταγῶδεις δημαϊρεσίας, ὧν αἱ ἔμμετροι ἀπηχῆσεις ἀκόμη ἀκούονται εἰς τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων δι' ἐπικιῶν πρὸς τοὺς κερδίσαντας, δι' ὧν προσκαλούμεθα ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ τῶν ἐκλεκτῶν «νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε καὶ εὐθυμα τῆς νίκης μας νὰ φάλομε τραγούδια, τὸ πελεκοῦδι νὰ καῖ ἔς τὴ σημερινὴ χαρὰ μας, καὶ νικηφόροι ἔς τὴν ὑγείᾳ νὰ πιοῦμε τοῦ Μελά μας» ἢ ὑμνολογοῦνται οἱ νικηταὶ ὡς «αἱ στολαὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ δόξαι του συνάμα, εἰς τῆς ζωῆς τὸ δράμα» καὶ προτρέπονται νὰ εἶνε «πάντα τῆς χώρας οὐρανὸς καὶ ἥλιος συγχρόνως, καὶ αὖρα ζωογόνος», κλπ. κλπ.

Τὴν τάσιν λοιπὸν ταύτην καὶ τὴν διάθεσιν προφανῆς εἶνε πόσον ἐνεργῶς κέκληται νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βεργιανίτου, ἀφοῦ ἀκριβῶς εἶνε προωρισμένον νὰ διδάξῃ εἰς πάντας εἴτε πολλὰ εἴτε ὀλίγα γράμματα γνωρίζοντας τὰ μέσα τοῦ νὰ ὑπηρετῶσιν ὅσῳ τὸ δυνατόν εὐκολώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τὴν ἔμφυτον ἐπιθυμίαν των. Ἡμεῖς δὲ μετὰ βεβαιότητος καὶ εὐφροσύνης ἀναμένομεν τὴν προσεχῆ ἡμέραν, καθ' ἣν χάρις εἰς τὰ μέσα ταῦτα δὲν θὰ ὑπάρχῃ Ἕλληνας, ὅστις νὰ μὴ μεταχειρίζεται τὸ μέτρον καὶ τὸν ρυθμὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ τῶν κοινοτέρων καὶ προχειροτέρων ἀναγκῶν τῆς καθημερινῆς αὐτοῦ ζωῆς, πλείστα δὲ καὶ δυσυπολόγιστα ἀπεκδεχόμεθα τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπεριορίστου ἐκλαϊκεύσεως τῆς στιχοῦργικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, κατὰ πάντα συμφῶνως καὶ συνεπῶς ἄλλως τε πρὸς τὸ ὅλον σύστημα τοῦ ὑπερδημοκρατικοῦ καὶ ὀχλοκρατικοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐν γένει βίου παρ' ἡμῖν.

*

ΞΕΝΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ

Τὸ γεγονός τῆς μνηστείας τῆς δεσποινίδος Φώφης Α. Κρασσᾶ μετὰ τοῦ ἐκ Βρυξελλῶν κ. Φλορὰν Λαμπέρ, πέμπτης ταύτης ἐντὸς ὀλίγου σχετικῶς χρόνου ἐκ τῶν διακρινομένων ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ κοινωνίᾳ ἐπὶ γένει, κάλλει καὶ μορφώσει Ἑλληνίδων, εἶνε κοινωνικὸν σύμπτωμα ἀρκοῦντως ἀξιοσημείωτον καὶ δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον.

Τὴν μνηστείαν ταύτην ἀνήγγειλεν ἡδη ὁ ἡμέτερος τύπος, πρὸ ἡμερῶν δὲ ἡ Ἐφημερὶς ἀνέγραφε καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῆς χαριέσεως δεσποινίδος εἰς Εὐρώπην, συνοδευόμενα αὐτὴν δι' ὀλίγων λέξεων περὶ τῆς λύπης τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν στέρησιν τῆς καλῆς κόρης. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἀπλῆς ταύτης λύπης διὰ τὴν στέρησιν ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς, ἢ ἐκ τοῦ συμβάντος ἐντύπωσις τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῇ πολὺ μεγαλειότερα καὶ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐκ βαθυτέρων αἰτίων προερχομένη. Διότι αἱ ἐπανειλημμέναι αὗται μνηστεῖαι Ἑλληνίδων ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἰδίως παρ' ἡμῖν τάξεων μετὰ ξένων ἀποκαλύπτουσι μίαν ὄψιν τῆς ὄλης συγχρόνου ἐν Ἑλλάδι, μάλιστα ὅμως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, καταστάσεως, παρέχουσι δὲ ἀφορμὴν εἰς πολλὰς καὶ ὄχι λίαν εὐχαρίστους σκέψεις.

Καὶ ὑπὲρ μὲν τῆς ἀτομικῆς εὐτυχίας καὶ εὐζωίας τῆς συμπαθοῦς νέας πάντες

ἀναμφιβόλως οἱ ἀκούσαντες τὴν μνηστείαν τῆς θὰ ηὐχέθησαν ἀπὸ καρδίας, ἀνεξαρτήτως ἂν ἡμεδαπὸς ἢ ξένος εἶνε ὁ μελλόνυμφος αὐτῆς, ἡμεῖς δὲ προθύμως καὶ θερμότερας οἰουμένης ἄλλου ἀναπέμπομεν τὰς εὐχὰς ταύτας. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ χαρακτήρος τῆς μνηστείας κόρης ἀνδρὸς τόσον διακεκριμένην κατέχοντος ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν θέσιν ὅποιος ὁ πατήρ αὐτῆς καὶ ἀποτελοῦσης αὐτῆς ταύτης διὰ τῶν ἰδίων φυσικῶν καὶ ἐπιτηθέντων ἅμα χαρίτων ἐν τῶν καλλίστων κοσμημάτων τῆς ἡμετέρας πρωτεύουσας, ἐπερχομένη μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀναλόγους ἐφαμίλλων καὶ ὁμοταγῶν αὐτῇ παρθένων, ὅποια αἱ δεσποινίδες Ἀμπελᾶ, μετὰ τοῦ Βέλγου κ. Πειϋρόν, Λιλῆ Ταμπακοπούλου, μετὰ τοῦ κ. Καζενέβ, Γκόλφω Καραϊσκάκη, μετὰ τοῦ κ. Φελίξ Ἀγκιών, Ἐλίζα Σούτσου, μετὰ τοῦ μαρκαησίου Ναντουϊγιᾶ κλπ., ἐξέρχεται νομιζόμεν τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ ἄλλου οἰκογενειακοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ προσλαμβάνει γενικώτερον τοιοῦτο.

Ἀναμφιβόλως, τὸ νὰ ἐπιζητῇ ἄτομόν τι εἰς οἰονδήποτε ἐκ τῶν νεομενῶν τὴν γῆν ταύτην δύο φύλων καὶ ἂν ἀνήκῃ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ὅπωςδήποτε, εἶνε προφανῶς λίαν ἀνθρώπινον καὶ λογικώτατον καὶ ἀμεμπτον καὶ θεάρεστον. Ὅταν ὅμως ἡ ἐπιζητήσις αὕτη τῆς ἀτομικῆς εὐτυχίας δὲν στερῆται καὶ στοιχείων ἐπιβλαβῶν πῶς διὰ τὸ ἔθνος εἰς ὃ τὸ ἄτομον ἀνήκει, δὲν θὰ ἦτον ἴσως ὀλιγώτερον φυσικὸν ἂν ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ ἐνὸς τῶν ὁμοίων των συμμετεῖχε καὶ τινος δυσθυμίας ἐλαφρᾶς διὰ τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ ἔθνος τοῦτο. Τὴν δυσθυμίαν δὲ ταύτην θὰ ἐπιτραπῇ ἐλπίζομεν νὰ φανερώσωμεν ὅτι αἰσθανόμεθα ὀλίγον ὡς Ἑλληνες ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῶν πολλαπλῶν γάμων Ἑλληνίδων μετὰ ξένων, ζητοῦμεν δὲ μετὰ σεβασμοῦ τὴν ἄδειαν ἵνα ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ ἀβρότῃ ἐρμηνεύσωμεν αὐτὴν ἐνταῦθα.

Διότι τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῶν τοιούτων γάμων δὲν εἶνε καταδήλως οὔτε μεμονωμένον οὔτε αὐτοτελές, συνδέεται δὲ στενῶς καὶ ἔχει μᾶλλον τὰς ρίζας του εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν πρὸ καιροῦ κοινωνικὴν παρ' ἡμῶν ἀνατροφὴν, εἰς τὰ δεσπόμενα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἦθη, εἰς τὴν κυριαρχοῦσαν ἀντιλήψιν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰς σκέψεις καὶ εἰς τὰς κρίσεις τὰς κυκλοφορούσας παρὰ ταῖς ἀνωτέρας ἰδίως τάξεις, ἐξωτερικεῖς δ' ἀπλή καὶ ἐναργεῖς πάντων τούτων εἶνε.

Αἱ τάξεις αὗται, εἰς ὅλα τὰ ἄξια τοῦ ὀνόματος ἔθνη ἀποτελοῦσι συνήθως τὸν κυριώτερον παράγοντα τοῦ βίου αὐτῶν, εἶνε ἀναμεμιγμένοι ἐνεργότατα εἰς ὅλα τὰ κατ' αὐτόν, εἶνε τὸ κάτοπτρον τὸ μᾶλλον πιστὸν καὶ περιλαμπές τῶν ἰδεῶν, τῶν αἰσθημάτων, τῆς κινήσεως, τῆς καταστάσεως ἐν γένει τοῦ ἑαυτῶν τόπου, χρησιμεύουν ὡς ἡ πρωτοπορία τῆς ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ τῶν λοιπῶν του συναδέλφων θέσεως αὐτοῦ, διακρίνονται δὲ κυρίως διὰ τὴν φλογερὰν πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἀγάπην καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς δόξης, τῆς προόδου, τῆς εὐημερίας, τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ἀκοίμητον ἔρωτα. Ἀλλ' αἱ παρ' ἡμῶν λεγόμεναι αὗται ἀνωτέρας τάξεις ἀμφιβάλλομεν ἂν θὰ ἠδύναντο νὰ καυχηθοῦν ἀληθῶς διὰ τίποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω, κύριαν δ' αὐτῶν φιλοδοξίαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ σκοπὸν φαίνονται νὰ ἔχουν μᾶλλον τὴν ὄσφ τὸ δυνατόν μεζονα ἀποξενώσιν των ἀπὸ τοῦ ἔθνους εἰς ὃ ἀνήκουν, τὴν τελείαν πρὸς τὴν καθόλου ζωὴν τοῦ τόπου των περιφρόνησιν καὶ τὴν πλήρη ἀπάρησιν τῶν δεσμῶν τῶν φύσει συνδεόντων ταύτας πρὸς τὴν χώραν.

Καὶ ἂν μὲν τὸ πρᾶγμα εἶχε τὴν ἀφορμὴν αὐτοῦ εἰς τὸ γενικῶς ἐπικρατοῦν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πνεῦμα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς μεγάλης διαδόσεως τῶν γλωσσῶν, ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων τῆς ταχείας κ' εὐκόλου συγκοινωνίας, ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ποικίλων μετὰ τῶν διαφορῶν χωρῶν συναλλαγῶν, τῆς πνευματικῆς τελειοποιήσεως καὶ τῆς εὐρυτέρας ἐπομένως ἀντιλήψεως τῶν ὄρων τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως, κάπως ἴσως θὰ ἦτον δικαιολογήσιμον καὶ θὰ εἶχεν εὐλογοφανῆ τινὰ ἐξήγησιν. Ἀλλ' ἡ προέλευσις αὐτοῦ παρ' ἡμῶν κυρίαν ἀφορμὴν ἔχει τὴν ἐπικράτησιν ἀκριβῶς εἰδούς τινὸς νόθου πολιτισμοῦ, ἀτελοῦς μέχρι τοῦδε καὶ ἐπὶ πολὺ πιθανῶς ἔτι, ψευδοῦς καὶ ἐπιπλάστου, ἐλάχιστα μὲν τὰ κοινὰ ἔχοντος πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν τῶν ἄλλων τόπων, πηθικὸν δ' ἄπλως ἔκτυπον ἐκείνου ὄντος, καὶ συνεπαγομένου ἀναγκαιῶς ἄλογόν τινα καὶ τυφλὴν καὶ ἀνόητον καὶ ἀφιλοσόφητον ξενολατρείαν καὶ ὑποτιμησιν παντὸς ὅ,τι γηγενὲς καὶ ἑλληνικόν. Μιάς φάσεως δὲ τῆς ξενολατρείας ταύτης εἰκῶν εἶνε

καί οἱ γάμοι οὗτοι, οἱ τόσον σαφῶς παριστῶντες τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν ἐθνικοῦ αἰσθήματος.

Καθ' ὅσον ὁμως δυνάμεθα νὰ γνωρίζομεν ἡμεῖς, καὶ τοῦτο εἶνε ἴσως ἡ καλλίστη ἀπόδειξις τοῦ ἡμετέρου ψευδοπολιτισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς καὶ πραγματικοῦ, τὸ κοσμοπολιτικὸν πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, τὸ ἐκ τῶν αἰτιῶν ἅτινα ἐν περιλήψει ἀνεφέραμεν προελθόν, μόνον εἰς τὴν μεγαλειτέραν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἐπικοινωνίαν καὶ ἐπαφὴν συνετέλεσεν, οὐδαμοῦ δὲ συνεπήγαγε τὴν ἔκλειψιν ἢ καὶ τὴν ἀπλὴν χαλάρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἐν ἐκάστῃ χώρᾳ αἰσθήματος. Ἀφοῦ δὲ εἰς γεγηρακότα καὶ τόσον προωδευμένα ἐν τῷ πολιτισμῷ ἔθνη τὸ αἰσθημα τοῦτο διατηρεῖται πάντοτε ἐπίσης καὶ κατὰ τοὺς πρωτογενεῖς σχεδὸν καιροὺς ἀκμαῖον, ἢ ἔλλειψις ἢ καὶ ἡ ἀπλὴ χαλάρωσις αὐτοῦ παρ' ἔθνει τόσον νεαρῶ ὡς τὸ ἰδικόν μας θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὄχι ἀλόγως ὡς φαινόμενον αὐτόχρομα ἀπελπιστικόν, τίποτε δὲ τὸ εὐάρεστον μὴ προαγγέλλον οὔτε διὰ τὸ μέλλον οὔτε δι' αὐτὴν ἔτι τὴν ὑπαρξίν τοῦ τόπου.

Τὴν ἔλλειψιν ἢ τὴν χαλάρωσιν ταύτην τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ ἄλλοτε ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν⁸⁷ ἐξ αἰτίας τῆς ἐξακολουθούσης ἔτι δυστυχῶς λακωνικῆς μεταναστεύσεως εἰς Ἀμερικὴν. Κάλιστα δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ διῖδη κανεὶς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν τόσῳ ἐνδεικτικὴν ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς κέντροις ἀποκατάστασιν καὶ τὸν ἐκφυλισμὸν πλήθους Ἑλλήνων ἐκ τῶν μᾶλλον διακρινόμενων εἴτε ἐν τοῖς γράμμασιν εἴτε ἐν ταῖς τέχναις εἴτε ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἴτε ἄλλως πως ὀπωσδήποτε παρὰ ταῖς ξέναις κοινωνίαις. Ἀπόδειξις δὲ μὴ καθυστεροῦσα κατ' οὐδέν, καίτοι μετρίαις ἔτι κατὰ ποσὸν ἐντάσεως, ἔρχονται οἱ ξενικοὶ γάμοι, ὧν ἡμεῖς ἀναμένομεν ἐν πεποιθήσει τὸν ὁσημέραι πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν. Διότι εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὄλαι αἱ ἀνυπανδροὶ νεάνιδες εἴτε τῆς ἀνωτέρας εἴτε τῆς μέσης τάξεως τῶν κατοίκων τοῦλάχιστον τῆς πρωτεύουσας θὰ διαφλέγονται ὑπὸ δεινοῦ φθόνου πρὸς τὴν δεσποινίδα Φώφην Κρασσᾶ ἢ πρὸς τὴν κυρίαν Λιλὴν Καζνέβ. Ὅταν δὲ εἰς τὰ ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος φαινόμενα αὐτὰ προσθέσετε τὴν ἔτι μείζονα χαλάρωσιν ἢ καὶ ἐντελῆ ἐξαφάνισιν τοῦ αὐτοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος παρὰ πολλοῖς ἐκ τῶν ὀπωσδήποτε ἀνηκόντων ὡς ἐκ τῶν πολιτικῶν περιστάσεων εἰς ἄλλας χώρας ἐλληνικοῖς πληθυσμοῖς ἰδίως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅταν λάβετε ὑπ' ὄψιν τὸν καθ' ὅλον τὸν Ἑλληνισμὸν παρατηρούμενον ὁσημέραι περιορισμὸν τῶν φυλετικῶν ἡμῶν πόθων καὶ ὀνείρων, ὅταν ἀναλογισθῆτε τὴν στέρησιν παντὸς ἰδανικοῦ ἥτις φαίνεται νὰ εἶνε τὸ κυριώτερον διακριτικὸν τῆς σημερινῆς μας γενεᾶς, ὅταν συλλογισθῆτε⁸⁸ τὴν ἀριθμητικὴν ὀλιγότητα ὑφ' ἧς πάσχομεν τὴν ἐπιβάλλουσαν εἰς τὸ ἔθνος τὴν συγκέντρωσιν καὶ τῆς ἐλαχίστης ἔτι τῶν δυνάμεων αὐτοῦ εἰ δυνατόν καὶ ὄχι τὴν ἄσκοπον διασπορὰν αὐτῶν, ὅταν σκεφθῆτε ἀρκετὰ ἄλλα προφανῆ καὶ εὐνόητα ἀκόμη, θὰ ἰδῆτε ὅτι τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν δὲν εἶνε καθόλου ἐνθαρρυντικὰ καὶ ὅτι καὶ εἰς τὰ μικρότερα ἴσως κατ' ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων θὰ ἤξιζε νὰ διδῆται πλειότερα προσοχή.

Δυστυχῶς, προσοχὴν οὔτε ἐδώκαμεν, οὔτε δίδομεν, οὔτε θὰ δώσομεν φαίνεται ποτὲ εἰς τίποτε. Τὸ λυπηρὸν δὲ εἶνε ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀξιοῦντες ὅτι ἐξετάζουν κάπως γενικώτερον τὰ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς καὶ παρατηροῦν καὶ σκέπτονται καὶ μελετοῦν, δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀκούουν οὔτε γρῦ ἐκ τῶν ἀξίων παρατηρήσεως καὶ ἀκροάσεως. Θὰ ἤρκει ὁμως καὶ ἀπλῶς νὰ στρέψωμεν τὸ βλέμμα μόνον πρὸς τοὺς γείτονας καὶ ἐν ὁμοίᾳ θέσει πρὸς ἡμᾶς εὐρισκομένους διὰ νὰ ἴδωμεν καὶ νὰ ἐνοήσωμεν καὶ νὰ διδασθῶμεν πλείστα ὅσα. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἐν Ἀνατολῇ τοιοῦτους καὶ ἀντιπάλους, φυσικὰ, ἡμῶν δὲν θὰ πεισθῶμεν ἴσως νὰ στρέψωμεν οὐδέποτε τὸ βλέμμα θεωροῦντες αὐτοὺς ὡς ἐντελῶς βαρβάρους καὶ κτηνώδεις καὶ ἀνιδεοὺς παντὸς λόγου. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀδελφὴν π.χ. Ἰταλίαν δὲν πιστεύω νὰ δικαιούμεθα νὰ τρέψωμεν τὴν ἰδίαν καταφρόνησιν καὶ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας νὰ κρίνωμεν αὐτὴν ἀξίαν. Ἄν ἐστρέφομεν δὲ πρὸς αὐτὴν τὸ βλέμμα, πρὸ πολλοῦ θὰ ἐβλέπαμεν πόσον ζηλοτύπως πρὸς τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς ἔχει, πόσον ἀνεπτυγμένον εἶνε ἐν αὐτῇ τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα, πῶς ἐργάζεται πρὸς συντήρησιν, πρὸς περισυλλογὴν, πρὸς ἀπαύξησιν ἀκόμη τῶν παντοίων δυνάμεων αὐτῆς, πῶς

ἀντιλαμβάνεται τὰ πράγματα καὶ πρὸς ποῖον κατευθύνεται σκοπὸν. Τὴν ζημίαν τῆς εἰς Ἀμερικὴν μεταναστεύσεως ὑπέστη καὶ ὑφίσταται καὶ αὐτὴ ἐπίσης. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ κυττάξῃ αὐτὴν μὲ βλακῶδες ὄμμα, τὴν πολεμεῖ ἀποτελεσματικῶς. Τὸν ἐκπατρισμὸν ὅπως ἴδῃ ποτε τῶν τέκνων τῆς παρατηρεῖ μὲ δυσμενέστατον ὀφθαλμὸν. Ἀντὶ δὲ νὰ χάνῃ πληθυσμοὺς καὶ σώματα καὶ ψυχὰς εἰς αὐτὴν ἀνήκοντα, φροντίζει διὰ παντὸς τρόπον πῶς νὰ ἐλκύσῃ καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ πρὸς αὐτὴν καὶ ἄλλους, κάθε ἄλλο μάλιστα ἢ τοῦτο συλλογιζομένου. Διὰ νὰ ἐννοήσετε δὲ καλῶς ἐν γένει καὶ πῶς σκέπτεται καὶ πῶς ἐργάζεται, ἀρκεῖ καὶ μόνον τὴν ἀκόλουθον ἀρκετὰ σχετικὴν πρὸς τὸ κύριον θέμα τοῦ παρόντος ἄρθρου ἡμῶν λεπτομέρειαν νὰ μάθετε: Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ὁδηγιῶν καὶ διαταγῶν, ἃς λαμβάνουν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μάλιστα πράκτορες αὐτῆς ποῖα νομίζετε ὅτι συγκαταλέγεται σπουδαίως; Οἱ πράκτορες οὗτοι νὰ διευκολύνουν μὲν τοὺς μετὰ ἐντοπιῶν, ξένων, μὴ Ἰταλίδων δηλαδὴ γάμους Ἰταλῶν ἀν τυχαίῃ περίστασις, νὰ παρεμποδίζουσιν ὅμως πάσῃ δυνάμει τοὺς γάμους Ἰταλίδων μετὰ ξένων. Καὶ τοῦτο διότι, ὡς ἐννοεῖτε, ἡ μὲν γυνὴ χάνει τὸ ὄνομά τῆς ὑπανδρευομένη καὶ ἐκφυλίζεται καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα περιέρχονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐθνικότητα τούτου περιβάλλονται, ὁ ἀνὴρ δὲ νυμφευόμενος ὄχι.

Ἀλλὰ τὴν μὲν Ἰταλίαν οὐκ εἶναι φαίνεται καθεῦθεν τῆς προμήτορος Ρώμης τὸ ὄνειρον καὶ τὸ φάσμα. Οἱ δὲ νεώτεροι Ἕλληνες, λησμονήσαντες καὶ ποῖον ὄνομα ἠτύχησαν νὰ φέρουν καὶ ποῖαν γῆν ἔλαχεν εἰς αὐτοὺς νὰ κατοικοῦν, ἐφιλοδόξησαν καθ' ὅλα τὰ διδόμενα νὰ μεταβληθοῦν εἰς Ἀγγέλους ἢ Ἑβραίους.

Τῆς ἀθιγγανικῆς ἢ ἐβραϊκῆς ταύτης μεταμορφώσεως ἄριστον ὁμολογουμένως μέσον εἶνε καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ὠραίων Ἑλληνίδων ἀνὰ τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου. Εἶνε βέβαια ὅπως ἴδῃ ποτε ἐλεύθερος νὰ χαίρῃ καὶ νὰ κορδακίξῃ δι' αὐτὴν. Ἡμεῖς ὅμως, οἵτινες ἄλλας κἄπως ἰδέας ἔχομεν καὶ περὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ ὀνόματός του καὶ περὶ τοῦ παρελθόντος του καὶ περὶ τοῦ προορισμοῦ του καὶ περὶ τοῦ μέλλοντός του ἔτι, δὲν θὰ ἐμποδισθῶμεν, καὶ ἂν πρόκειται νὰ θεωρηθῶμεν εἴτε ὡς σωβινισταί, εἴτε ὡς ὀπισθοδρομικοί, εἴτε ὡς στενοκέφαλοι, εἴτε ὡς ἀπολίτιστοι, εἴτε καὶ ἀπλῶς ὡς μικρολόγοι, νὰ συνοψίσωμεν τὴν περὶ τοῦ γεγονότος γνώμην μας διὰ μιᾶς μόνης ἀλλὰ τελείως ἐκφραζούσης πᾶν ὅτι σκεπτόμεθα φράσεως, δι' ἧς θὰ κλείσωμεν τὸ ἀρθρίδιον τοῦτο:

Γάμοι ξενικοὶ – ἐθνικὰ πένθη.

Παρατηρητής

*

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΩΡΕΑΣ

Νεώτερα περὶ τοῦ συμπολίτου μας. – Βιβλίον δι' αὐτόν. – Ὁ ἀρχηγὸς τῶν συμβολιστῶν. – Τί εἶνε, πῶς περᾶ, τί κάμνει; – Τί λέγουν οἱ Ἕλληνες λόγιοι, τί λέγει τὸ ἀθηναϊκὸν δημόσιον;

Πολλάκις θὰ ἠκούσατε βέβαια ὡς τώρα διὰ κάποιον συντοπίτην σας, Ἕλληνα μεταβάντα πρὸ δωδεκάδος ἐτῶν εἰς Παρισίους καὶ καταγινόμενον ἐκεῖ εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποιήσιν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, γνωστὸς κοινῶς ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν τοῦ ὀνομα *Jean Moréas*, εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ σεβαστοῦ πρῶην εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου παρ' ἡμῖν κ. Ἀδαμαντίου Παπαδιαμαντοπούλου, νέος τῶν Ἀθηνῶν ἄλλοτε, ἐφ' ἱκανὸν ἐνταῦθα διαβίωσας καὶ ἀρκετὰ καὶ ἐλληνιστὶ γράψας, διακριθεὶς δ' ἐνωρίτατα διὰ τε τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ φιλολογικὸν τάλαντον αὐτοῦ. Ἡ κυριωτέρα ὅμως εὐφυΐα του ὑπῆρξε νὰ σᾶς σιχαθῇ ἐγκαίρως, ὧ Πανέλληνες, κατιδὼν δὲ σαφῶς καὶ τὴν ψωραλεότητα τῆς ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους ζωῆς καὶ τὸ μωρεπίμωρον τῆς βλακωδεστάτης σκέψεως τοῦ νὰ θέλῃς καὶ νὰ νομίζῃς ὅτι ἠμπορεῖς νὰ ὑπάρξῃς καὶ νὰ ἀναδειχθῇς ἐργαζόμενος ἐν αὐταῖς φιλολογικῶς, τὰ ἐπρύμνησεν ἓνα πρῶν διὰ τὸ Παρίσι καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν στρόβιλον τοῦ βίου τῆς μεγάλῃς τοῦ κόσμου πρωτευούσης μετὰ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ κάμῃ κάτι τι. Ἐκτοτε αἱ περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις δὲν ἦσαν καὶ πάρα πολὺ συχναὶ ἢ

λεπτομερείς, μόνον δὲ οἱ παρακολουθοῦντες κάπως ἐπιμελέστερον παρ' ἡμῖν τὰ κατὰ τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς ἐγνώριζαν, ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ πέραν καὶ κάποιος Ἑλλη-
λην τοιοῦτος καὶ τοιοῦτος ἀρχίσας πρὸ καιροῦ ν' ἀκούεται καὶ νὰ διακρίνεται, ὑποσχό-
μενος δὲ νὰ τιμήσῃ μίαν ἡμέραν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἐνῶ οἱ ἐκ Παρισίων συνήθως
ἐπανερχόμενοι ἔξυπνοι καὶ βαθύνους Ρωμηοί, βαρέως πιθανῶς φέροντες, ὅτι ὁ ἄνθρωπος
δὲν τοὺς παραεπλησίαζε καὶ πολὺ ὡς φαίνεται καὶ δὲν ἐπήγαινε νὰ φλυαρῇ μαζὶ τοὺς
εἰς κανένα ψωροκαφενὲν περὶ τοῦ Χατζοπούλου ἢ τοῦ Δημητρακάκη⁸⁹ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ
διαδίδουν ἐναμιλλῶς περὶ αὐτοῦ τὰ ἐξ ἀμάξης καὶ νὰ τὸν παριστοῦν ἐν γένει ὡς εἰδός τι
παράφρονος, γελοίου, τενεκέ, ἀρκετὰ μωροῦ καὶ ὀλίγον ψωμοζήτου. Δυστυχῶς διὰ τοὺς
κακομοίρηδες τοὺς συγχρόνους Ἀθηναίους καὶ καθόλου Ἑλλήνας οἱ ὁποῖοι δὲν ἠμποροῦν
νὰ χῶσσουν ἀκόμη εἰς τὸ εὐρὺ των τὸ μυαλὸ καὶ νὰ χωνεύσουν εἰς τὸ ντελικάτο των στο-
μάχι πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ γεννηθῇ μεταξὺ των, εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἔστω καὶ εἰς τοὺς
χιλίους ἔνας ὁ ὁποῖος νὰ ἔχη κάποιαν διαφορὰν ἀπὸ τὸν χυδαῖον συρφετὸν των καὶ κά-
ποιαν φιλοδοξίαν κάπως παραλλάσσουσαν ἀπὸ τὸ νὰ γίνῃ πρωτοδικὴς εἰς τὴν Κυπα-
ρισσίαν, βουλευτὴς εἰς τὸ Βραχώρι ἢ γιατρὸς εἰς τὴν Κασσίδαν, ὁ νέος Παπαδιαμαντό-
πουλος ἀντὶ νὰ εἶνε τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ἐμελέτα, ἐσπούδαζεν, εἰργάζετο, ἐκοπίαζεν,
ἔξοῦσεν ὅπως ζοῦν οἱ ἀληθεῖς ἄνθρωποι, εἶχε δὲ βαθμηδὸν κατορθώσει νὰ καταλάβῃ μίαν
τῶν καλλίστων θέσεων μεταξὺ τῶν νέων Γάλλων ποιητῶν. Ἠναγκάσθησαν δὲ καὶ αὐτοὶ
οἱ καϊόμενοι οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀρχίζουσαν κάπως νὰ ἐρωτοῦν τὸν ἑαυτὸν τους μήπως τάχα
ἐγελάσθησαν, ὅταν πρὸ τινος εἶδαν αἰφνιδίως νὰ ἐνσκήψῃ στὸ ψωροχωριὸ των ὁ Χρόνος,
ὁ Φιγαρῶ, τὸ Ματὲν καὶ πλείστα ὅσα ἄλλα γαλλικὰ καὶ παγκόσμια φύλλα, τὰ ὁποῖα
ἔχουν καὶ αὐτὰ κάποιαν διαφορὰν ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν Χώραν ἢ ἀπὸ τὴν Ἐπιθεώρησιν,⁹⁰
καὶ ν' ἀφιερώνουν εἰς τὸν συμπολίτην μας ὀλόκληρα πρῶτα ἄρθρα ἐπὶ τῇ ἐκδόσει νέου
τινὸς βιβλίου του καὶ ν' ἀνακηρύσσουν αὐτὸν ἐν τῶν ἐξοχωτέρων φιλολογικῶν πνευμάτων
τῆς ἐποχῆς, ἡγέτην νέας ποιήσεως ἐν τῇ συγχρόνῳ γαλλικῇ φιλολογίᾳ, ἀληθινὸν ποιητὴν
καὶ πραγματικὸν καλλιτέχνην.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα ἠγγέλλετο ὅτι ἐδόθη καὶ μέγα ἐπίσημον συμπόσιον ὑπὸ
τῶν ἀποτελούντων τὴν νέαν σχολὴν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὡς καὶ ἄλλων ἐκ τῶν
μᾶλλον διακρινομένων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς μεγαλοπόλεως, πρὸς τιμὴν
τοῦ ποιητοῦ τοῦ Περιπαθοῦς Προσκυνητοῦ,⁹¹ κατ' αὐτὸ δὲ ὁ Μωρέας ἀνεκηρύσσετο
καλοφορημένος⁹² πλεόν ἀρχηγὸς τῶν συμβολιστῶν. Ἦδη, καὶ ἄλλην εὐχάριστον εἰδησιν
ἔχομεν νὰ ἀνακινώσωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, ὅτι καὶ βιβλίον ἰδιαίτερον
ὀλόκληρον ἀφιερωμένον εἰς αὐτὸν καὶ περιέχον ἐκτενεῖς βιογραφικὰς πληροφορίας καὶ
ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου του καὶ τῶν θεωριῶν <του> καὶ ἐν γένει τῶν κατ' αὐτὸν, μελέτη με
ἄλλους λόγους ὅπως τὰς λέγουν ἐδωπέρα, ἐξεδόθη, φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν «Ἰωάννης
Μωρέας ὑπὸ Καρόλου Μωρράς».⁹³ Ὁ Μωρράς οὗτος εἶνε γνωστὸς Γάλλος λόγιος καὶ
δημοσιογράφος, Μορέας δὲ καὶ Maurras εἶνε ἀρκετὰ ἀστεῖα σύμπτωσις ὀνομάτων.

Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου μανθάνομεν πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ἀρκετὰ περιεργα περὶ
τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου. Διὰ μακρῶν ἐρευνᾶται καὶ ἐξετάζεται καὶ ἡ ἐκ τριῶν τόμων
ἀποτελουμένη σειρὰ τῶν ποιημάτων του καὶ ἡ αἰσθητικὴ του καὶ ἡ μετρικὴ του καὶ αἱ
ἀρχαὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ καθόλου. Δικαιολογεῖται καὶ ἐξηγεῖται ἡ ἀνάγκη
τῆς ποιητικῆς μεταβολῆς ἣν προκηρύσσουν οἱ συμβολισταὶ καὶ ποῖοι οἱ λόγοι οἱ
προκαλέσαντες αὐτήν. Παρατίθενται ἀποσπάσματα τῶν κυριωτέρων στίχων του καὶ
τῶν φιλολογικῶν του μανιφέστων, περιγράφεται δὲ λεπτομερῶς καὶ ὁ ἴδιος ὁποῖός τις
ἐστίν. «Ὁ x. Ἰωάννης Μωρέας, λέγει ὁ βιογράφος του, εἶνε νέος ἔτι, ὡσεὶ τριακονταεξα-
έτης. Τὸ ἦθος αὐτοῦ εἶνε ἀληθῶς ἀριστοκρατικόν. Τὸν συναντᾷ κανεὶς συνήθως ἐπὶ τοῦ
βουλεβάρτου τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῶν καφενειῶν ὅπου συχναῶς οἱ
ποιηταί, τὸ θέρος ἐπὶ τῶν ἐξῶστων αὐτῶν ἐκτεθειμένον καλοκαθάθως εἰς τὴν περιέρ-
γειαν τοῦ πλήθους. Ἡ περιβολὴ του εἶνε πάντοτε κομφοτάτη καὶ ἄμπετος. Κάμνει δὲ
ἀδιακόπως στίχους ἢ ἀπαγγέλλει διαρκῶς τοιοῦτος τοῦ Ρονσάρ, τοῦ Λαφονταίνου καὶ
ἄλλων παλαιῶν ποιητῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων τοῦ Ἄλφρεδὸ δὲ Βινύ. Ἐκ τοῦ ἡδέος δὲ

φρικασμοῦ ὅστις συγκινεῖ τὸ χεῖλός του ἔννοεῖ τις ὅτι ὁ κύριος Μωρέας αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀπολύτως εὐτυχῆ. Εὐρεν ἐν τῇ ποιήσει τὴν ὑπερτάτην ἀπόλαυσιν, τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ἀληθινήν. Εἶνε ἀληθοῦς ἀξίας ποιητής, πρωτοτυπώτατος καὶ καλλιτεχνικώτατος. Οἱ στίχοι του εἶνε μελωδικοὶ καὶ γλυκυτάτης μουσικότητος καὶ εὐρυθμίας παρὰ τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδιορρυθμίας τῆς μετρικῆς του, μ' ὅλην δὲ τὴν σκοτεινότητα δι' ἧς ἐκουσίως περιβάλλει τὰς ιδέας του κατακληίσθη ἀκροώμενοι αὐτῶν».

Καὶ ἄλλα δὲ καὶ ἄλλα λέγει ἀξακολουθῶν ὁ κύριος Μωρράς περὶ τοῦ κυρίου Μορεάς. Σεῖς δέ, ὦ μοναδικοὶ Ἑλληνες δῆθεν λόγιοι, τί λέτε; Ἐξακολουθήσατε, δυστυχισμένοι καὶ κατακαυμένοι, νὰ κυλίετε τὸν λίθον τοῦ Σισύφου καὶ νὰ κυλίεσθε εἰς τὸν βοῦρκον ὅπου ζῆτε. Καὶ σύ, ὦ ἀνεπτυγμένον καὶ χαριτωμένον καὶ παμπολιτισμένον καὶ ὑπέρσοφον Ἑλληνικὸν δημόσιον, ἐλεεινολόγει τὸν ἡλίθιον αὐτόν, διότι δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν πατριδα του διὰ νὰ βγάλῃ καμμίαν ἐφημεριδοῦλα καὶ νὰ ὑμολογῇ τὸν μεγαλοφυᾶ τοῦ Τρικούπη ὀμφαλὸν ἢ νὰ γεραίρῃ τὰ πισινὰ πτερὰ τῆς ρεδιγκότας τοῦ κυρίου Δηλιγιάννη.

*

ΑΙ ΔΙΑΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΝΑΚΙΟΥ

*Παρωδία ἐκλογῶν. – Εἰς τὸ Κολονάκι. – Τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς.
– Μέλλοντες πολῖται. – Ἀγωγή νέων Ἑλλήνων. – Κάθε τόπος καὶ ζακόν...*

Ἡ ἀπήχησις τῶν τόσον πρωτοτύπων ἐκλογῶν μας δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη. Τοῦλάχιστον εἰς μίαν τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως, ἐκεῖ ἐπάνω, εἰς τὸ Κολονάκι,⁹⁴ ἕως πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξηκολούθει νὰ βοᾷ καὶ νὰ ἀκούεται. Τὸ Κολονάκι τοῦτο διεκρίθη ἴσως ἐπὶ μεζῶνι τῶν πλείστων συναδέλφων του ζωηρότητι ἐφέτος κατὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν θέρμην ὡς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν καὶ τὴν ἐπίλυσιν τῶν φετεινῶν δημαιορῶν τῆς πρωτευούσης. Μέγας ἦτον ὁ θόρυβος πρὸ τῆς μοιραίας ἐπισήμου Κυριακῆς κ' εἰς τὰς ὁδοὺς του καὶ εἰς τὰ μπακάλικά του καὶ εἰς τὰ μανάβικα του καὶ εἰς τὰ χασάπικα του καὶ εἰς τὰς αὐλὰς του κ' εἰς τὰ σπίτια κ' εἰς τῆς ροῦγες, θόρυβος συνδιαλέξεων καὶ συζητήσεων κ' ἐρίδων καὶ φωνῶν κ' ἐπιβοήσεων καὶ τραγουδιῶν πολιτικῶν παντοίων. Ὅλοι οἱ κατοικοῦντες εἰς αὐτὸ εἶχαν καταληφθῆ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ ἐκλογικοῦ, παρηκολούθουν δὲ μετ' ἀσυνήθους πάθους τὰς ποικίλας φάσεις τοῦ ἀγῶνος, ἐν κοινῇ πολιτικομανεῖ ἀμίλλει καὶ τῶν δύο φύλων. Διότι οὐδαμῶς καθυστεροῦν ἐν τῇ ἀναμίξει εἰς τὴν πάλην καὶ ἐν τῇ περι αὐτῆς φροντίδι κ' αἱ γυναῖκες, ἐκτὸς δὲ τῶν μυρίων ἐκδηλώσεων τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν φρονημάτων τοῦ ἀνδρικοῦ γένους δεινὰ μάχαι λόγων καὶ κραυγῶν συνεχροτοῦντο καθ' ἡμέραν τακτικὰ πρὸ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν σχετικῶς πρὸς τὰ συμβαίνοντα καὶ μεταξὺ τοῦ θήλεος τοιοῦτου, πανδρευμένα δὲ κ' ἐλεύθερα, νείαι καὶ παρήλικες, κοριτσάκια καὶ γραιῖδια, χῆραι ἢ μελλόνυμφοι, πλύστραι καὶ κυρίαί, δεσποινίδες κ' ὑπηρετρίαί, μοδιστροῦλες ἢ δασκαλοῦλες, τρυφεραὶ μαθήτριά ἢ στρυφναὶ γεροντοκόραί, νοικοκυραὶ ἢ ντιστεγκέδισσαι, ἐφαίνοντο ὡσεὶ μυστηριωδῶς καταληφθεῖσαι ὑπὸ παραδόξων ἀμερικανικῶν πόθων καὶ ὀρέξεων ἢ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον κ' ἑλληνικώτερον ἐπνευσθεῖσαι τὴν ψυχὴν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης Λυσιστράτης ἢ τῆς συγχρόνου μακαρίτιδος Ροζοῦς.⁹⁵ Τίποτε ὅμως δὲν ἦσαν ὅλ' αὐτὰ πρὸ τοῦ διαβολικοῦ πατάγου τῶν διαφόρων τενεκέδων, οἵτινες μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσουν γενικῶς ἀνά τὴν συνοικίαν ν' ἀνακροῦνται ἐπὶ ἡμέρας, ἐν ἐκωφαινοῦση συναυλία, καὶ νὰ τυμπανίζωνται ἐξάλλως ἐπὶ ἐμπαιγμῶ τῶν ἀποτυχημένων, καὶ νὰ παφλάζουν ἐν ρυθμῷ εἰς ἔκφασιν τῆς ἡδονῆς τῶν νικητῶν, καὶ νὰ βροντοῦν καὶ ν' ἀντηχοῦν καὶ νὰ κτυποῦν καὶ νὰ βαροῦν καὶ νὰ μὴ ἔχουν τελειωμόν! Ἀφοῦ ὅμως ἤρχισαν κάπως νὰ κοπάζουν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ ψυχραίνωνται ὀλίγον οἱ μεγάλοι, ἐπρόβαλε κυρίαρχον τὸ παιδικὸν στοιχεῖον εὐρισκόμενον κι αὐτὸ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα εἰς τὸ στοιχεῖον του, ἀπομείναν πλέον μόνον εἰς τὸ στάδιον, μὴ ἐννοοῦν δὲ τόσον γρήγορα νὰ χάσῃ τὸ ἐκλογικὸν του γλέντι καὶ τὴν ἐκ τοῦ θορύβου διασκέδασιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἐλευθέρως ἀταξίας.

Συνήλθεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ λοιπὸν ὅλη τῆς γειτονιάς ἡ μαγκαρία, γενικὸν παιδομάζωμα τῶν λιλλιπουτεῖων τοῦ Κολωνακίου ἐκηρύχθη, ἐφηβικὴ ἐπιστράτευσις ἐσαλπίσθη, καὶ ἀπετέλεσαν ὁμάδας πυκνοτάτας καὶ κατεσκευάσε φανοὺς χρωματιστοὺς, καὶ ἐπρομηθεύθη παληοτριγωναί τινὰ καὶ ὑπεργήρους φυσαρμόνικας καὶ λύρας παραφώνους καὶ γουούσας, καὶ ἐξέλεξ' ἀρχηγούς, καὶ ἤρχισε νὰ τριγυρίζῃ τὰ σοκάκια, καὶ νὰ παρῶδῃ τὰς ἐκλογάς, καὶ νὰ διακωμῶδῃ τὰς διαδηλώσεις. Τοιουτοτρόπως δέ, ἕως προχθὲς σχεδὸν ἀκόμη, μόλις ἀναβαν τὰ φῶτα καὶ ἐκάθιζες νὰ φᾶς, ἀνετινάσσεσο περὶ τρυφῆς νομίζων ὅτι ξαναἤρχισαν νὰ κάπο ἐκλογαί, διότι οἱ δρόμοι ἐπληροῦντο ἀπὸ τοὺς σπιθαμαίους πολιτευομένους, ἤρχιζαν ν' ἀνακρούωνται τὰ τρίγωναί των καὶ ἡ φυσαρμόνικας κ' ἡ λύραις, οἱ χρωματιστοὶ των οἱ φανοὶ φερόμενοι ἐπάνω εἰς καλάμια ἢ εἰς ξύλα διεχυνον τὸ τρομαλέον φῶς των, τὰ ἐκλογικὰ τραγούδια καὶ μόττα ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν, ζητωκραυγαί δὲ καὶ ἐπιβοήθειαι καὶ σφυρίγματα καὶ ὠρυγαί ἐκ μικροσκοπικῶν λαρύγγων νὰ γεμίζουσι τὸν ἀέρα:

- Ζήτω τοῦ Στασινόπουλου τοῦ Σπύρου, ζήτωω!
- Ζήτω τοῦ Δημητρακάκη, ζήτωω!
- Ζήτω τὸ Κολονάκι!
- Φόλα! Φόλααα!
- Φόλα τοῦ Νικόλα!
- Ζήτωωω!!

Οὕτω μορφοῦνται οἱ μέλλοντες πολῖται.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν μας Ἑλλάδα τὰ παιδιὰ εἶχαν ὡς παιγνίδια τὴν πάλην καὶ τὸν δίσκον καὶ τὸν δρόμον, εἰς τὴν σημερινὴν Ἀγγλίαν ἔχουσι τὸ κρίκετ καὶ τὸ λάουν-τέννις, εἰς τὴν Γαλλίαν ἔχουσι τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις, εἰς τὴν Γερμανίαν τὴν γυμναστικὴν, κτλ. κτλ.

Εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα ἔχουσι... τὰς ἐκλογὰς καὶ τὰς διαδηλώσεις.

Καιροσκόπος

*

ΕΞΟΝΤΩΣΩΜΕΝ ΑΛΛΗΛΟΥΣ

Μία μεγαλοφυῆς ρεκλάμα. - Ἡ θαυμασιωτέρα εἰκὼν τῆς ἐποχῆς μας. - Οἱ κ.κ. Σουρμελῆς καὶ Φίλων καὶ ἡ κοινωνικὴ ἡμῶν κατάστασις. - Δύο ὄπλοπῶλαι οἱ ἐξοχώτεροι οὐμορίσται τῆς Ἑλλάδος. - Τὸ ἀγγλαμερικανικὸν πνεῦμα ἐν Ἀθήναις. - Χιοῦμορ καὶ ρεβόλβερ.

Κοινωνιολόγοι καὶ δημοσιολόγοι, ἐθνολόγοι καὶ πολιτειολόγοι, σοβαρογράφοι καὶ θυμηδογράφοι, παρατηρηταὶ καὶ καιροσκόποι, φιλόσοφοι καὶ μελετηταί, ψυχολόγοι καὶ ἀστειολόγοι, χρονογράφοι καὶ ἀρθροκόποι, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ συνάδελφοι καὶ ἀδελφοί, ὅλοι οἱ παρακολουθοῦντες καὶ προσέχοντες καὶ ἐξετάζοντες καὶ ἐρευνῶντες τὴν σύγχρονον παρ' ἡμῖν ζωὴν, οἱ κρατοῦντες τὰ πρακτικὰ τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἀναλύοντες καὶ ἀνατέμνοντες καὶ περιγράφοντες καὶ ἐξεικονίζοντες αὐτήν, οἱ σπουδάζοντες καὶ σκεπτόμενοι καὶ συζητοῦντες καὶ ἀπεραντολογοῦντες ἐπὶ τῶν ἡθῶν τῆς χώρας μας, ἐλάτε νὰ πάμεν εἰς τὸ Φάληρον συγχρόνως καὶ ὁμάδην καὶ νὰ πνιγοῦμεν εἰς αὐτὸ ἀπὸ κοινοῦ! Ἀγωνιζόμενοι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον νὰ δώσωμεν κάποιαν σχετικῶς πιστὴν εἰκόνα τῆς σημερινῆς ἐν Ἑλλάδι κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως, νὰ ζωγραφίσωμεν ἔστω καὶ ἀμυδρῶς τὴν ὄψιν τῆς, νὰ παραστήσωμεν αὐτὴν ὅποια εἶνε ἐν συνόλῳ, τίποτε δὲν ἐκάμαμεν ἀκόμη! Οὐτε τὰ «Συνταγματικὰ Μαχελλεῖα τῆς Ἑλλάδος», οὐτε τὰ ἐγκληματολογικὰ μας ἄρθρα, οὐτε οἱ κακουργηματικοὶ προῦπολογισμοὶ, οὐτε τὰ «Νέα 21» μας, οὐτε οἱ μηνιαῖοι αἰμοστάλακτοι κατάλογοι τῶν παντοίων τελομένων ἐν τῷ τόπῳ φρικταλοῦστων, ἠδυνήθησαν ὡς τώρα νὰ κατορθώσουν τὸ ποθοῦμενον! Ἄλλ' ἡ δόξα αὕτη ἐπεφυλάσσετο εἰς μίαν εἰδοποίησιν ἀπλήν, δημοσιευομένην πρὸ καιροῦ τινος εἰς τὴν Δ' σελίδα τῆς Ἐφημερίδος ταύτης, ἥτις εἰδοποίησις ἀξίζει νὰ παραμείνη καὶ ν' ἀπαθανατισθῇ ὡς αἰώνιον μνημεῖον τῆς τε καταστάσεως τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἥς εἶνε ἐν τῇ

συντομία της και τη απλότητά της τὸ εὐρύτατον και ἀπαράμιλλον κάτοπτρον, και τῆς μοναδικῆς τὸ πρῶτον μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας μεταφυτεύσεως τοῦ ἀγγλαμερικανικοῦ πνεύματος ἐν Ἀθήναις.

Συνήθως παρ' ἡμῖν αἱ εἰδοποιήσεις τῶν ἐφημερίδων εἶνε ὅ,τι πεζὸν και κοινὸν και ἄχαρι και ἀνούσιον και μονότονον. Διὰ τοῦτο και σπανίως τὰς διαβάζω. Φαίνεται ὁμως ὅτι ἐν τῇ πρωτεύουσῃ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὑπάρχουν δύο ἄνθρωποι, οἵτινες μὴ ἀρκούμενοι ὅτι ἐπιχειροῦσι διὰ τοῦ καταστήματος αὐτῶν εἶδος τι ἐμπορικῆς ἀναμορφώσεως, ἐσκέφθησαν καθ' ὅλα τὰ διδόμενα νὰ προσθέσουν παραλλήλως εἰς αὐτὴν και τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς νεοελληνικῆς ρεκλάμας. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶνε οἱ γνωστοὶ ἔμποροι κ.κ. Σουρμελῆς και Φίλων, οἱ ἔχοντες τὸ κατὰστάμα των ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Βουλῆς, ἐγγύτατα εἰς τὰ ἡμέτερα γραφεῖα. Ἐγνώριζα πρὸ χρόνων ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ κύριοι διατηροῦν ἀποθήκην διαφόρων ἀγγλαμερικανικῶν εἰδῶν, οἶον χάρτου, κλινῶν, πραγμάτων ταξειδίου, τυπογραφικῆς μελάνης, ὠρολογίων κλπ. κλπ. μάλιστα δὲ ὄπλων. Δὲν ἐγνώριζα ὁμως, ὅτι παρ' αὐτὴν διετῆρουν και ἀποθήκην ἀγγλικῆς χιούμορ, ἀληθῶς πρωτοφανοῦς διὰ τὰς Ἀθήνας.

Τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου ἔκαμα χθὲς μόλις ρίψας τυχαίως τὸ βλέμμα εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα τοῦ ἀνά χείρας φύλλον, ἐν ᾗ μετ' ἐκπλήξεως βαθείας και φαιδρότητος σχεδὸν ἐξάλλου, μεταξὺ ποικίλων ἄλλων εἰδοποιήσεων, εὗρηκα και τὴν ἐπομένην θαυμασίαν, ἧς παρέχω εἰς ὑμᾶς ἀκριβῆ περιγραφὴν. Διὰ νὰ τὴν ἀπολαύσετε δὲ ἐν ὅλῃ τῇ πρωτοτυπία της ἡμπορεῖτε νὰ κυττάξετε κ' οἱ ἴδιοι εἰς τὸ χθεςινὸν ἢ ἴσως και εἰς τὸ σημερινὸν φύλλον και θὰ τὴν ἰδῆτε.

Ἡ εἰδοποίησις φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: Ἐξοντώσωμεν ἀλλήλους!

Ἀμέσως δὲ ἀποκάτω παρατάσσει τὸ σχῆμα μακροτάτου και παχυτάτου ρεβόλβερ, ὄπερ ὡς δορυφόρος⁹⁶ περιβάλλον ἑκατέρωθεν δύο φοβεραὶ μάχαιραι, παρὰ τὰς ὀξείας και ἐπιμήκεις λεπίδας τῶν ὁποίων σημειοῦται ἀφελέστατα: λεπίς 26 ἑκατοστὰ και λεπίς 19 ἑκατοστὰ. Ὑπ' αὐτὰ δὲ γράφει μὲ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα τὰ ἐξῆς αὐτολεξεί: *Ρεβόλβερ και φυσέκια γνήσια.*

Σμῖθ και Οὐέσον, ὄλων τῶν μεγεθῶν, καθὼς και τῆς νέας ἐφευρέσεως Safety Hammerless, πωλοῦνται εἰς τὸ πλεθρὸν τῆς Βουλῆς κατὰστάμα ἀγγλαμερικανικῶν εἰδῶν Μ. Τ. Σουρμελῆ και Φίλωνος, μόνων διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσώπων τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐργοστασίου Smith et Wesson.

Πωλοῦνται και μάχαιραι σοβαρῶν διαστάσεων, ἐξ ἀγγλικῆς ξυραφογάλυβος μὲ λαβὰς στιβαρὰς και χορταστικὰς.

Σπεύσατε, Ἕλληνες, μικροὶ τε και μεγάλοι, γενναῖοι Ρουμελιώταις, Μωραῖταις και Νησιώταις, συμπληρώσατε και τελειοποιήσατε τὸν ὄπλισμόν των σελαχίων, τῶν ζωνῶν και τῶν θυλακίων σας! Τὰ γνήσια περιστροφὰ Σμῖθ και Οὐέσον, ἂν και φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀκριβὰ, ἐντούτοις εἶνε τὰ οἰκονομικώτερα ρεβόλβερ τοῦ κόσμου ἔνεκα τῆς ἀπαραμίλλου στερεότητος, εὐθυβολίας και διαπεραστικότητος των, διότι δὲν κινδυνεύει νὰ «λαθεύσης» τὸν ἐχθρόν σου και νὰ φυλακισθῆς ἀνωφελῶς ἐπὶ ἐβδομάδας ἴσως, διότι ἐξέβγαλες ἀδιάφορον διαβάτην ὑπὸ εὐνοϊκὰς μάλιστα περιστάσεις δύνασαι και ΤΡΕΙΣ ὁμοῦ ἐχθροὺς σου νὰ διατρυπήσης κατὰ σειρὰν μὲ μίαν σφαῖραν, σπουδαία οἰκονομία τώρα ὅτε ἔνεκα τῆς βαρείας φορολογίας τὰ γνήσια φυσέκια κατήντησαν τόσον ἀκριβὰ!

Ἀποφεύγετε τὰς γερμανοεβραϊκὰς ἀπομιμήσεις και ὅλα ἐν γένει τὰ ρεβόλβερ τῆς φευτοφτηνίας, τὰ «μποῦμ ἔμεῖς – κάτω 'μεῖς!» Ἀγοράζετε ρεβόλβερ ἀμερικανικὰ Σμῖθ και Οὐέσον, ποῦ κάμνουν δουλειὰ *παστρικὴ και οἰκονομικὴ!*

Αἶ, πῶς σὰς φαίνεται; Εὐρίσχετε ὅτι ὑπῆρξεν ἄλλος ἐξ ὄσων ἔως τώρα ἔγραψαν περὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, περὶ τῆς κοινωνικῆς μας καταστάσεως ἐν γένει, περὶ τῆς καθόλου ὄψεως ἦν παριστᾶ τὸ ἔθνος μας, ὅστις ἔδωκεν ἀκριβεστέραν, πληρεστέραν, τελειοτέραν, μεγαλοπρεπεστέραν τὴν εἰκόνα της ἢ ἡ ἀπλῆ αὐτὴ εἰδοποίησις δύο ἀπλῶν ἐμπόρων; Ἐννοεῖτε ὅλην τὴν σημασίαν της, ἀντιλαμβάνεσθε ὅλην τὴν ἀξίαν της, ἐμβαθύνετε εἰς τὸ

πνευμά της, παίρνετε κάβον από την φιλοσοφία της; Έδιαβάσατε ποτέ σας σάτυραν μάλλον έπιτυχή, έμπαιγμόν μάλλον καυστικόν, κοροϊδιάν έναντίον όλοκλήρου έθνους μάλλον έπίσημον; Έγώ δέν έδιάβασα ποτέ μου. Καί αυτό δέ καθ' έαυτό μόνον τό γεγονός δύο όπλοπωλών, οί όποιοί άναγγέλλουν τό έμπόρευμά των μετά τοιαύτης ύψηλής ειρωνείας καθ' όλον τόν τόπον είς όν τό πωλούν, μετά φαιδρότητας τόσον ξεκαρδιστικής όσον και φρικωδώς macabre, μετά τόσης ψυχράς και άπαισίας εύθυμίας, έμπαίζοντες άνέδην τούς άγοραστάς των άλλα ύπερβέβαιοι ότι δέν θά τούς χάσουν διά τοϋτο, διότι τό έμπόρευμά των τούς είνε άναγκαιότερον και άπό τό ψωμί άκόμη, είνε έξ έκεινων μάλλον χαρακτηριστικά των όποιων δέν ύπάρχουν.

Τί σās λέγουν αί μάχαιραι αύται, αί συσταινόμεναι είς τούς συγχρόνους Έλληνας ως έχουσαι «λαβάς στιβαράς και χορταστικάς;» Τί σās λέγουν οί ύπολογισμοί των λεπίδων των έν πάση άκριβεία; Τί σās λέγει ή έπιγραφή τής ειδοποιήσεως, τό βαρύηχον και ύπερέξοχον έκείνο «Έξοντώσωμεν άλλήλους!» όπερ οί κ.κ. Σουρμελής και Φίλων βάλλουν πρός τόν Έλληνισμόν, γνωρίζοντες καλώς ότι εκφράζουν τόν μυχώτερόν του πόθον, τό άλληθές έθνικόν διαφλέγον αυτόν αίσθημα, τήν άκαταμάχητον όρεξιν ήτις κατέχει ως άπόλυτος κυρίαρχος τήν στιγμήν αύτην τά στήθη του; Τί σās λέγουν αί περι των ρεβόλβερ Σμιθ και Ουδέσον λεπτομερείς περιγραφαι και έξηγήσεις, αί διαβεβαιώσεις ότι δέν κινδυνεύεις νά «λαθεύσης» τόν έχθρός σου δι' αύτών, ή κολοσσαία προπάντων παρατήρησις ότι «μάλιστα δύνασαι και τρεις όμοϋ έχθρούς σου νά διατριπήσης δι' αύτών κατά σειράν με μίαν σφαιραν, σπουδαία οικονομία τώρα ότε ένεκα τής βαρείας φορολογίας τά γνήσια φυσέκια κατήνησαν τόσον άκριβά!»; Τί σās λέγει ή περι αύτών σύστασις ότι «κάμνουν δουλειά παστρική και οικονομική», προκειμένου περι φόνων, ώσαν ν' άπηυθύνετο πρός δημόσιον κανιβάλων;...

Έγώ νομιζώ ότι ή ειδοποιήσις αύτη δύναται αξιόλογα ν' άναπληρώση τόμους όλοκλήρους κοινωνικών και πολιτειολογικών μελετών. Νομιζώ δέ συγχρόνως ότι είνε και τό μόνον ύπόδειγμα άλληθούς άγγλικού χιοϋμορ, όπερ έγράφη έως τώρα έν Ελλάδα. Τό χιοϋμορ τό άγγλικόν, όπως τό όρίζει ό Ταιν και άλλοι, συνίσταται είς τό νά λέγης διά σοβαροϋ και έπισήμου τόνου τά κωμικώτατα των πραγμάτων ή διά κωμικού τά σοβαρώτατα και φοβερώτατα. Είνε είδος παγεράς και άγρίας φαιδρότητας, εύθυμογραφίας, διά τήν όποιαν δέν ήξεύρεις άν πρέπει νά γελάσης ή νά κλαύσης, ειρωνείας άπαθούς κ' αίματηράς, ή όποία ήμπορεί νά σοϋ προκαλέση άτάκτους και φρενήρεις καγχασμούς, ένψ συγχρόνως τό σώμά σου διατρέχει ρίγος, τά νεϋρά σου πειράζονται, και δοκιμάζεις παράδοξον αίσθημα άνησυχίας και κακοδιαθεσίας. Τοιοϋτον είνε τό πνεϋμα και τοϋ Σαίξπηρ και τοϋ Κάρλαϋλ και τοϋ Θάκεραι και τοϋ Μάρκ Τουαίν και τοϋ Στέρν και τοϋ τρυφεροϋ Δίκενς ένίοτε και τοϋ σοβαροϋ Μακώλαιϋ κάποτε και όλων έν γενεί των άγγλαμερικανών, καθ' έξοχήν δέ τοϋ μεγαλειτέροϋ ίσως των οϋμορίστ, τοϋ Swift. Η άγγελία δέ των κ.κ. Σουρμελή και Φίλωνος φαίνεται ως νά είνε έμπνευσμένη άκριβώς άπό μίαν άκτίνα τοϋ χιοϋμορ τοϋ Σουάίφτ τοϋτοϋ.

Τοιαύτην οϋσαν τήν έκρίναμεν ως κεκρυμμένον θησαυρόν, τοιαύτην οϋσαν τήν έκρίναμεν ως κειμήλιον παραβλεπόμενον, τοιαύτην οϋσαν τήν έκρίναμεν ως παραπεταμένην και παραγνωρίζομένην μεγαλοφυϊάν, και δι' αυτό τήν άνεσύραμεν άπό τά βάθη τής έσχάτης μας σελίδος και τής παρέχομεν έν πάση άφιλοκερδεία τάς τιμάς τής πρώτης. Καί μόνη ή γέννησις, ή παραγωγή, ή δημοσίεϋσις μιās τοιαύτης άγγελίας ζωγραφίζει, τό επαναλαμβάνομεν, τήν κοινωνικήν, τήν ήθικήν, τήν διανοητικήν, τήν πολιτικήν κατάστασιν ένός τόπου. Η άγγελία αύτη τά λέγει όλα έκείνα διά τά όποια τόσον κοπτόμεθα πρδ τόσων χρόνων συλλήβδην ήμεις επί ματαίω!

Άς εγκύψωμεν πάντες επ' αύτης και άς τήν μελετήσωμεν βαθέως!

Καιροσκοπος

*

ΑΣ ΓΥΡΙΣΩΜΕΝ ΤΟ ΦΥΛΛΟΝ!

Από τοῦ πεσσιμισμοῦ εἰς τὸν ὀπτιμισμόν. – Ἡ πόλις τὴν νύκτα. – Σκοτάδι ἀφώτιστο, ἀνατριχίλα... – Ἡ ἡμερότης τῶν ἡθῶν μας. – Τί ἤμποροῦσε νὰ γίνεταί καὶ τί γίνεταί.

Ἄς γυρίσωμεν ὀλίγον καὶ τὸ φύλλον! Ἄς ἀφήσωμεν διὰ μίαν ἡμέραν τὴν μουρμουραν, τὴν φαγοῦραν, τὴν μεμφιμοιρίαν, τὴν κακομοιρίαν, τὴν γρύνιαν, τὸν πεσσιμισμόν, τὸν σοπεγχαουερισμόν, καὶ ἄς τὸ ρίψωμεν εἰς τὴν εὐθυμίαν, εἰς τὴν φαιδρότητα, εἰς τὸ ξεκάρδισμα, εἰς τὸ «ὄλα καλὰ καὶ τὸ μέλι γλυκό», εἰς τὸν ὀπτιμισμόν ἐν ἐνὶ λόγῳ. Μακρὰν μας ὁ Ἡράκλειτος, πρὸς ἡμᾶς, Δημόκριτε! Μὲ ὅσα καὶ ἂν λέγωμεν, μὲ ὅσα καὶ ἂν γράφωμεν, μὲ ὅσα καὶ ἂν φάλλωμεν, μὲ ὅσα καὶ ἂν διεκτραγωδοῦμεν, ἄς θαυμάσωμεν τὴν ἡμερότητα τῶν ἡθῶν μας, ἄς εὐφρανθῶμεν πρὸ τῆς εἰρηνικότητος τῶν συμπολιτῶν μας, ἄς ἐντρυφήσωμεν εἰς τὴν ἐπικρατούσαν ἀσφάλειαν καὶ τάξιν, ἄς ἀπολαύσωμεν τὴν ἄρρητον ἡσυχίαν καὶ γαλήνην, εἰς ἣν ὡς «γαλανοὶ αἰγιαλοὶ γελῶντες γάλα ὄλου»⁹⁷ κατὰ τὸν γελοιδέστατον καὶ νερούλογαλακτερώτατον στίχον ἐνὸς τῶν ποιητῶν μας, κυλίσονται αἱ πόλεις μας! Διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν ἂν ὄχι ἄλλο τοῦλάχιστον ὀλίγον τελοσπάντων καὶ τὸν γράψαντα ἐν τῇ *Ἐφημερίδι* πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὸ πανασιόδοξον καὶ ροδεπρόδιον ἀρθρίδιον *Οἱ ὀλοφροῦμενοι* ἐναντίον τῶν παρ' ἡμῖν πεσσιμιστῶν φίλων συνάδελφον.⁹⁸ Διατί δὲ πάντα ταῦτα ἄρα γε; Ἀπλούστατα χάρις εἰς τὸν δι' ὀλίγας ἔτι ἐβδομάδας δήμαρχον ἡμῶν, τὸν ἐνδοξον κ. Τιμολέοντα Φιλήμονα, ὅστις τόσα περιφανῆ τῆς διαβάσεώς του ἐκ τῆς δημαρχίας καταλιπὼν ἴχνη ἔμελλε κατὰ θεῖαν παραχώρησιν περὶ τὸ τέλος αὐτῆς καὶ τοῦτο τὸ μέγα νὰ κατορθώσῃ τιτανούργημα, νὰ μᾶς κάμῃ δηλαδὴ νὰ βλέπωμεν τὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος μας μὲ τὰ λευκότερα τῶν χρωμάτων! Καὶ πῶς κατάρθρωσεν ὁ κ. Φιλήμων νὰ βλέπωμεν τὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος μας μὲ τὰ λευκότερα τῶν χρωμάτων; Ἀπλούστατα καὶ πάλιν, βυθίζω τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς εἰς τὸ μελανώτερον σκοτάδι. Ἀλλὰ γίνεται ἀδελφέ, ὅταν εἶσαι εἰς σκοτάδι μαῦρον νὰ βλέπῃς τὰ πράγματα λευκά; Γίνεται, αὐτάδελφε, ἐὰν σκεφθῆς κάπως λογικῶς, ὅτε τὸ *ὀξύμωρον* κατὰ τὸ φαινόμενον αὐτὸ χάνει πᾶσαν τὴν ὀξεῖαν του μωρίαν καὶ προσλαμβάνει ἰδιότητα *ὀξυτάτης* εὐφύιας. Ὁ κύριος δήμαρχος καθ' ὅλας αὐτὰς τὰς νύκτας ἄς διατρέχομεν δὲν ἀνάπτει τοὺς φανούς. Παραλείπει δὲ τὸ καθήκον τοῦτο ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶνε φεγγάρι. Ἀλλὰ τὸ φεγγάρι δύνει τώρα ἐνωρίτερα. Τακτικὰ λοιπὸν κάθε βράδῳ ἐπὶ δύο-τρεις-τέσσαρας ὥρας μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἡ πόλις διατελεῖ βεβυθισμένη εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, εἰς κελαινὸν ἔρεβος, εἰς πισσοειδῆ ζόφον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου διέρχονται ὡς φαντάσματα ὑποχθονίου τινὸς κόσμου οἱ τυχόντες ἐκτὸς τοῦ οἴκου των περιπατηταί, οἱ ζητοῦντες δρόσον ἐν τῇ καμίνῳ τῶν ἡμερῶν τούτων διαβάται, οἱ ἀγαθοὶ ἄστοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐνθυμίζοντες ἐντὸς τῆς φοβερᾶς αὐτῆς μαυρίλας τοὺς περιφήμους στίχους τοῦ Ἐξωτικοῦ τοῦ Γκαίτε, τοὺς τόσον θαυμασιῶς μεταφρασμένους ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Παπαδιαμαντόπουλον, τὸν ἤδη *Γιάννην Μωρηᾶν* ἐν Παρισίοις, περὶ οὗ ἀρκετὰ ἐμωρεολογήσαμεν ἐν προηγουμένῳ τινὶ φύλλῳ ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ Μωρράς ἐκδόσει τῆς βιογραφίας του:

Σκοτάδι ἀφώτιστο, ἀνατριχίλα!

Περνοῦν σὰ σύγνεφα μαῦρες σκιές.

Ποῦ πάμε, γέρο μου;... Ἄ τί μαυρίλα!

*Σφυρίζει ὁ ἄνεμος μέσ' στές ἰτιές.*⁹⁹

Καὶ δὲν γνωρίζω μὲν ἂν ὑπάρχουν καὶ ἐν Ἀθήναις πουθενὰ ἰτιές διὰ νὰ σφυρίζῃ μέσα εἰς αὐτὰς ὁ ἄνεμος καὶ νὰ εἶνε ἡ εἰκὼν πλήρης, γνωρίζω ὅμως ὅτι δεινὸς τούρτουρας σφυρίζει εἰς τ' αὐτιά καὶ τὰς καρδίας τῶν εἰς τὸ ἀφώτιστο αὐτὸ σκοτάδι περιπλανωμένων φιλησύχων διαβατῶν μήπως θρασύς τις λωποδύτης ἀνακύπτων αἰφνιδίως ἀπὸ τῆς σκοτίας ταύτης ὅπως οἱ ἀράπηδες ἀπ' τῆς ταμπακέραις τοὺς ἀρπάσῃ διαμῖας τὸ ὠρολόγιον ἢ τοὺς ἐμπήξῃ καμμίαν μαχαιρίαν ἐποφθαλμιῶν τὸ πορτοφόλιον. Οὐ μόνον τοῦτο δέ, ἀλλὰ κ' ἐχθρὸς σου καιροφυλακτῆσας καταλλήλως καὶ βολιδσκοπήσας ἀφ' ἐσπέρας τὰ διαβήματά σου θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ σοῦ διαρρήξῃ τὸ κρανίον, καὶ ἀπα-

γωγαί τολμηρόταται νά γείνουν, καί κλοπαί παντοῖαι νά συμβοῦν, καί καταστημάτων ἀνοιγοκλεισίματα ὑπό ἐπιδρομέων νά διαπραχθοῦν, καί μυρία ἄλλα εὐκολώτατα νοούμενα ἐγκλήματα καί αἰσχροουργήματα νά κατορθοῦνται, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄλλως τε, ὡς ἤξεύρετε καί ἤξεύρομεν, καί ἀστυνομίαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καί τὴν πόλιν ἐντελῶς ἀφύλακτον διατελεῖν. Ἐν τούτοις, ὅσον καί ἂν εἴμεθα ἐκ φύσεως ἢ θέλωμεν καί νά κάμωμεν τὸν ἀπαισιόδοξον, ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν γίνονται καί πάρα πολλὰ τοιαῦτα ἀναλόγως τῶν ἀπέριων εὐκολῶν ἂς θὰ εἶχαν οἱ κ.κ. λωποδῦται καί οἱ ἄλλοι τοιοῦτοι κακοποιοὶ ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐντίμου ἐπαγγέλματός των. Ἐξ οὗ τί δέον κατ' ἀναπόδραστον λογικὴν σειρὰν νά συναγάγωμεν; Ὅτι μ' ὅλα ὅσα καί ἂν λέγωμεν τὰ ἤθη ἡμῶν εἶνε ἐν συνόλῳ λίαν ἡμερα, ὅτι τὰ ἔθιμα ἡμῶν εἶνε ἀγνά, ὅτι ὁ χαρακτήρ τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης εἶνε προβατοειδής, ὅτι λωποδύται καί κακοῦργοι δὲν ὑπάρχουν, ὅτι πόλις κατοικουμένη πλεόν ὑπὸ 120 σχεδὸν χιλιάδων κατοίκων, ἔχουσα εὐρυτάτας διαστάσεις, γεμάτη ἀπὸ ποικίλου φυράματος ἀνθρώπους, ὁμοία κατὰ τὰ πλείστα πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλοπόλεις, στερουμένη ἐντελῶς πάσης φυλάξεως καί φροντίδος περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς καί μερίμνης περὶ τῆς ἡσυχίας τῆς καί ἐπιβλέψεως τῆς τάξεώς τῆς, βυθιζομένη δὲ εἰς ἐπίμετρον καί ἐπὶ ὀλοκλήρους νύκτας ὑπὸ τοῦ δημάρχου τῆς εἰς τὸ βαθυτέρον σκοτάδι, εἶνε πόλις τὸ ὀλιγώτερον ἀγγέλων. Ὅπερ ἔδει δεῖξαι. Ὑποθέτω ὅτι θὰ ἐπέισθητε. Ἄς γυρίσωμεν τὸ φύλλον!

Καιροσκόπος

*

ΤΑ ΗΘΗ ΜΑΣ

Ἄν θέλετε νά ἰδῆτε ἐν συνόψει ἐκ μᾶς σκηνῆς ἀληθεστάτην, ζωηροτάτην, ἐναργεστάτην, μεγαλοπρεπεστάτην τὴν εἰκόνα τῶν ἠθῶν ἡμῶν καθόλου, δὲν ἔχετε παρὰ νά διαβάσετε μίαν εἰδήσιν τὴν ὅποιαν ἀνέγραψαν αὐτὰς τὰς ἡμέρας αἰ ἐφημερίδες ἄνευ κρίσεων. Ἡ μελέτη τῶν εἰδήσεων δὲν εἶνε πράγμα τόσο εὐκαταφρόνητον, ὡς θὰ ἐπέθετέ τις, ἔστω καί διὰ τὸν μὴ θεωροῦντα τὴν ἐφημερίδα ἀπλοῦν ὄργανον νεολογίας καί μὴ ζητοῦντα ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς κενῆς μόνον καί ματαίας στιγμιαίας περιεργείας τὴν ἱκανοποίησιν. Διὰ τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, τὰς διαβάζω τὰς εἰδήσεις τῶν ἐφημερίδων, μετὰ προσοχῆς, καί διέρχομαι ἐν τῇ ἐνασχολήσει ταύτῃ ὥρας πολλάκις μίαν εὐχαρίστους, ἐξίσου τερψιθύμους καί ἐξίσου διδακτικὰς. Καιρὸν ὅμως εἶχα νά ἀισθανθῶ τὴν ἐξ εἰδήσεως ἀπόλαυσιν καί σπανίως τόσας ἅμα σκέψεις καί τὴν ἀκράτητον ἀφ' ἐτέρου εὐθυμίαν, ἂν καί ὀλίγον macabre ὡς θὰ ἰδῆτε, διήγειρε παρ' ἐμοὶ τοιαύτη, ὅσον ἡ πρότινων ἡμερῶν ἀναγραφείσα περὶ τῆς ἐν Τριπόλει συμπλοκῆς. Δὲν εἰξεύρω ἂν τὴν ἀνεγνώσατε καί σεῖς, ἢ καί ἂν τὴν ἀνεγνώσατε ἂν τὴν ἐπροσέξατε δεόντως· διὰ τοῦτο δὲν ἔχω παρὰ νά σᾶς τὴν ξαναγράψω ἐδωδὰ, καί νά τὴν ἀφήσω νά ὁμιλήσῃ μοναχῇ τῆς.

Ὡς γνωρίζετε, μέχρι τῆς Τριπόλεως ἐστρώθη πρό τινος ἀπὸ τῆς πρωτευούσης σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Τὸ γεγονός ἐωρτάσθη μετ' ἐπισημότητος, τοῦ ἔργου ἢ παραδόσεις εἰς τὸ κοινὸν ἐγκαινιάσθη πανηγυρικῶς, παρέστησαν εἰς τὴν πανήγυριν ἀρχαί καί ἐξουσίαι, συμπόσια ἐδόθησαν, περιγραφαί ἐγράφησαν, λόγοι ἐξεφωνήθησαν, ὦν ἰδίως μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν ὁ μακρὸς ἐκείνος ἂν τὸν ἐνθυμήσθε τοῦ δημάρχου Τριπόλεως κ. Χατζησαράντου, λυρικῶς καί διθυραμβικῶς ὑμνήσαντος τῆς συγκοινωνίας τ' ἀγαθὰ. Εἰς τὴν πελοποννησιακὴν πόλιν ὡς ἦτο ἐπόμενον ἰδρύθη καί σταθμὸς σπουδαῖος τοῦ σιδηροδρομοῦ τούτου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σιδηρόδρομος ὅπου ἂν φανῇ συνεπιφέρει κίνησιν καί ζωὴν περὶ αὐτόν, εἰς τὸν σταθμὸν κοντὰ ἰδρύθη κ' ἓνα καφενεῖον. Εἰς τὸ καινούργιον τοῦτο καφενεῖον φαίνεται διὰ νά θαυμάσουν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πολιτισμοῦ καί ν' ἀπλαύσουν τὴν θέαν τῶν ἔργων τῆς προσόδου καί διὰ νά ἐορτάσουν τὸ εὐτυχὲς γεγονός τῆς ἐξόδου τῆς πατρίδος των ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς βαρβαρότητος καί τῆς εἰς τὸν ἀνθρωπισμὸν εἰσόδου τῆς ἐπῆγαν καί ἐκάθισαν τρεῖς Τριπολίται, ὅπως θὰ πηγαίνουν καί θὰ κάθηνται ἀπὸ τινος βεβαίως καί οἱ ἄλλοι συμπολιταὶ των. Τρεῖς φίλοι. Ὁ Λεονταρίτης, ὁ Βλαχιάς, ὁ

Γιανναράκος. Μαζή ἐκίνησαν, μαζή ἐπῆγαν καὶ μαζή ἐκάθισαν. Ἐκάθισαν κ' ἐπῆραν βέβαια εὐθὺς τὸ κέρασμά των, ἤπιαν τὴν μαστιχοῦλάν των ἢ τὸν καφέ των ἢ τὴν λεμονάδαν των, ἀλληλετραταρίσθησαν, διέταξαν τὸν ναργιλέν των, ἴσως νὰ ἐζήτησαν καὶ παγωτών, διὰ νὰ δοκιμάσουν καὶ αὐτὸ τὸ νέον ὡς τὸν σιδηρόδρομον ξένον διὰ τὸν τόπον φροῦτο, ἐξαπλώθησαν καλὰ-καλὰ εἰς τῆς καρέγλαις των καὶ ἤρχισαν νὰ κουβεντιάζουν φιλικῶς κ' εἰρηνικώτατα. Ἀλλὰ τρεῖς ἄνθρωποι, τρεῖς Ἑλληνες, τρεῖς Ἀρχάδες, τρεῖς Τριπολιτσώταις, εὐρισκόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, διὰ τί ἄλλο ἤμποροῦν νὰ ὀμιλήσουν ἢ διὰ πολιτικὰ καὶ διὰ ἐγκλήματα; Τὸ τελευταῖον φυσικὰ λοιπὸν ἐξέλεξαν οἱ φίλοι. Εἶχαν ἄλλως τε καὶ πρόχειρον τὸ θέμα. Πρὸ δεκαπέντε μόλις ἡμερῶν εἶχεν ἀπέλθῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον φονεuthεις ἕνας τῶν γνωρίμων των. Τὸ ἔστρωσαν λοιπὸν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ φόνου γιὰ καλὰ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν σύμφωνοι ὡς πρὸς τὰς κρίσεις καὶ τὰς θεωρίας ἐπ' αὐτοῦ. Δὲν εἶχε λοιπὸν ἐτι περάσῃ μισῆ ὥρα, ὅτε ὁ κ. Γιανναράκος ἀγριεῖ, ἐξαντλήσας δ' ὅπως φαίνεται τὰ ὑπὲρ τῆς ιδέας του ἐπιχειρήματα ματαιίως, βγάξει καὶ τὸ ρεβόλβερ καὶ πυροβολεῖ ἀδελφικώτατα τὸν κ. Λεονταρίτην, κατορθώνει δὲ ὥστε ἡ σφαῖρα νὰ διαπεράσῃ τὴν κοιλίαν του. Ὁ δυστυχῆς Λεονταρίτης πίπτει χαμαὶ ἄπνους. Μὴ λησμονεῖται ὅμως ὅτι εἰς τὴν συνδιάλεξιν ἦτον παρὼν καὶ ὁ Βλαχιάς. Οὗτος φαίνεται ὅτι συνεφώνει πρὸς τὸν ἀπελθόντα ἤδη εἰς ἀντάμωσιν τοῦ πρὸ δεκαπενθημερίας φονεuthέντος φίλου των Λεονταρίτην ὡς πρὸς τὰς ιδέας. Δὲν χάνει καιρὸν λοιπὸν, ἐξάγει τεραστιὰν κάμαν, ἣν ἐμπήγει αὐθωρεῖ ἐντὸς τῶν στηθῶν τοῦ Γιανναράκου. Ὁ Γιανναράκος πίπτει καὶ αὐτὸς ἀναίσθητος, ἀλλὰ, ἐκπνέων, δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ πιστοῦ φίλου του, πυροβολεῖ λοιπὸν καὶ πάλιν καὶ πληγώνει θανασίμως τὸν Βλαχιᾶν. Οὕτω δὲ καὶ οἱ τρεῖς ἀπέρχονται περιπλέγδην καὶ ἀλαμπρατσέτα εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, ὅπου θὰ κατορθώσουν βέβαια, πιστευόμεν, ἀπὸ κοινοῦ καὶ μετὰ τοῦ προηγουμένως φονεuthέντος καὶ κυρίως ἐνδιαφερομένου, νὰ λύσουν τελοσπάντων τὸ ὑπὸ συζήτησιν πρόβλημα.

Τώρα, ἂν θέλετε καὶ σχόλια, ἀναπτύξεις, ἐρμηνείας, σκέψεις, στοχασμούς, φιλοσοφίες, εἴσθε ἀνόητοι! Ἄν δὲν σᾶς λέγῃ τίποτε ἢ εἰκὼν αὐτῆ, οὕτως ἀπλῶς καὶ ξηρῶς αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν ἐκτιθεμένη, ἂν δὲν σᾶς παρέχῃ τὴν ἀρίστην τῶν ἡθῶν ἡμῶν ἐντύπωσιν ἐν γένει, ἂν δὲν σᾶς ζωγραφίζῃ ἐν συνόλῳ τὸν ἐθνικὸν μας χαρακτῆρα καὶ τὸ θέαμα τοῦ τόπου μας, τοῦτο θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν βεβαίως ὅ,τι καὶ ἂν σᾶς εἰποῦμεν νὰ σᾶς δώσωμεν νὰ τὰ καταλάβετε ἡμεῖς! Διαβάστε τὴν λοιπὸν καὶ πάλιν μόνον, καὶ ξαναδιαβάστε τὴν, καὶ ξαναδιαβάστε τὴν, καὶ... ἀρκεῖ, ὅπως λέγει καὶ ὁ φίλος ὁ Φαλέξ.¹⁰⁰

Παρατηρητής

*

«ΑΘΗΝΑ» - «ΜΙΝΕΡΒΑ»

Οἱ Παρίσιοι ἐν Ἀθήναις. - Ἡ πρόοδος τῆς πρωτευούσης μας. - Νέον ξενοδοχεῖον Ἡ «Ἀθηνᾶ»
 «Μινέρβα». - Ὁ κ. Γ. Ζαμίχας καὶ τὸ ἀναμορφωτικὸν ξενοδοχεῖον του.
 - Χθὲς εἰς τὰς 5 ½, σήμερον εἰς τὰς 7 ½.

Γνωρίζετε βεβαίως τὸ περίφημον βιβλίον τοῦ μακαρίτου διασήμευ συγγραφέως Λαβουλαί, τοῦ πατρὸς τοῦ νῦν ἐν Πετροῦπόλει πρέσβευς τῆς Γαλλίας εἰς ὃν ἀποδίδεται ἢ βαρὺγδουπος συμμαχία τοῦ γαλατικοῦ κόκκορα πρὸς τὴν ρούσικην ἀρκοῦδαν, τὸ ἐπιγραφόμενον «Οἱ Παρίσιοι ἐν Ἀμερικῇ».¹⁰¹ Τοῦ βιβλίου τούτου, εἶδους φανταστικοῦ πολιτικοκοινωνικοῦ μυθιστορήματος λίαν οὐμοριστικοῦ καὶ βαθέος καὶ περιέργου καὶ ἰδιορρυθμοῦ καὶ ἀξίαναγνωστοῦ, ὅπερ πολλοὶ βεβαίως θ' ἀπηλαύσατε κατὰ τὴν παιδικὴν σας ἡλικίαν κυκλοφοροῦντος ἀνά τὴν Ἑλλάδα ἐν μεταφράσει, ὑπόθεσις εἶνε ἡ κατὰ διάνοιαν μεταφορὰ εὐρωπαϊοῦ τινὸς ἐκ Παρισίων εἰς τὴν ὑπερωκεάνειον χώραν καὶ τὰ ὅσα βλέπει ὁ κουτόφραγκος αὐτὸς παραδοξώτατα καὶ ἐκπληκτικώτατα καὶ μεγαλοπρεπῆ καὶ θαυμάσια καὶ ἀήθη ἐν τῷ τόσῳ ἀλλοίῳ ὄσῳ ἐγνωρίζε τόπῳ ἐκεῖνῳ.

Το<ι>αὐτῆν¹⁰² τινὰ ἀκριβῶς αἰσθησιν, εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἠσθάνθησαν χθὲς εἰς τὰς 5 ½ μ.μ., ὅτε ἐτελοῦντο τὰ ἐγκαίνιά του, καλουμένου παντὸς βουλομένου εἰς αὐτὰ ὑπὸ

τῆς διεθύνσεως, <οἱ εἰσερχόμενοι>¹⁰³ εἰς τὸ νεοσύστατον καὶ νεοῖδρον καὶ νεότευκτον καὶ νεοκατάρτιστον Μέγα Ξενοδοχεῖον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ διὰ τοὺς ξένους τῆς Μινέρβας ἐν τῇ οἰκίᾳ Καλλιγᾶ κουρδισθὲν ὡς διὰ μαγείας ὑπὸ τοῦ τέως συνδιευθυντοῦ τοῦ «Καφφῆ-Ρεστωρᾶν» κ. Γ. Ζαμίχα. Οὗτος ὁ Ζαμίχας εἶνε ἀνὴρ πολύπλαγκτος καὶ πολυῖδμων, πολυπέριος καὶ πολύμητις, νοήμων καὶ κοσμογυρισμένος. Ἔζησεν ἔτη πολλὰ ἄλλοτε εἰς τὸ μορφωτικὸν πνευμάτων, ψυχῶν, ἀνθρώπων ἀπειρομέγεθες Παρίσι, ἔκαμεν εἰς τὸ Γκράντ-Οτέλ, ἐσπούδασε τὴν ξενοδοχειακὴν ὡς τέχνην ὅπως ἄλλοι πηγαῖνον νὰ σπουδάσουν τὴν πολιτικὴν, ἀφοῦ δὲ εἶδεν, ἤκουσεν, ἐφωτίσθη, ἐθησαύρισε πάντα τὰ ὠφέλιμα, ἐκίνησε καὶ ἤλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ εἶπεν «Ἄς ἀνοιξώμεν Καφφῆ-Ρεστωρᾶν», πρᾶγμα τουτέστι ἀνύπαρκτον διὰ τὴν ἐλληνικὴν πρωτεύουσαν, ξενοδοχεῖον δηλαδὴ δι' ἀνθρώπους πολιτισμένους, ἀνεπτυγμένους, παστρικοὺς, ἀληθινούς ἀνθρώπους καὶ ὄχι λυκοειδῆ καὶ κυμπανζοειδῆ ὁμοιώματα τοιούτων. Καὶ ἐγένετο τὸ Καφφῆ Ρεστωρᾶν, πρωτότυπον εἰς τὸ εἶδος του διὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἔγινε, σημειώσαν σταθμὸν ἐπαναστατικὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ τέχνῃ παρ' ἡμῖν.

Ἐκτοτε παρήλθε πλεόν τῆς δεκαετίας καὶ αἱ Ἀθηναὶ μεγεθύνονται, ἐξωραϊζονται, ἐξανθρωπίζονται, πληθύνονται, εὐρύνονται, καλπάζουν δὲ σχεδὸν ἐπὶ τὰ πρόσω. Καὶ εἶπε λοιπὸν πάλιν ὁ προνοητικὸς ἀνὴρ Ζαμίχας «Ἀφώμεν τὸ Καφφῆ-Ρεστωρᾶν τῷ συντρόφῳ ἡμῶν Σωτήρῳ καὶ δημιουργήσωμεν τοιοῦτο νέον, ἀντάξιον τῆς προσεχοῦς δεκαετίας, τὴν Μινέρβαν». Καὶ ἐγένετο Μινέρβα.

Πρὸ πολλοῦ αὐταὶ αἱ ἐργασίαι αἱ ἀδιάκοποι τῆς παλαιᾶς οἰκίας Καλλιγᾶ μᾶς εἶχαν γίνῃ φόρτωμα τῶν περιπατητῶν τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Μῆνας ὅλους εἶχε σχηματισθῆ ἐκεῖ ἓνα ὁδόφραγμα, ὁ γηραιὸς μας τραπεζίτης ἐδιόρθωνε λέγει τὸ σπῆτι του, δὲν ἤμποροῦσε νὰ περάσῃς, ξύλα καὶ δοκαὶ καὶ κέραμοι ἀτάκτως ἐρριμμένα, λάσπη ἐδῶ χώματα ἐκεῖ, σ' ἔσπρωχναν καὶ οἱ ἐργάται, σταθῆτε νὰ περάσωμ' ἓνας-ἓνας, μέγαλο βᾶσανον ἐπιτέλους! Ἄξιος ὁ μισθὸς τῶν μὰ τὴν ἀλήθειαν ὅμως καὶ τοῦ Καλλιγᾶ καὶ τοῦ Ζαμίχα καὶ τοῦ ἐνοικιᾶ-τορος καὶ τοῦ οἰκοκύρη. Μᾶς ἐσταύρωσαν ὡς ὅτου νὰ λευτερωθῆ ὁ δρόμος, ἀλλὰ ὀπίσω τῶν ὁδοφραγμάτων ἀνέκυψεν οἰκοδόμημα λαμπρόν, μέγαρον εὐμαρείας, παλατάκι ἀπολαύσεως, σχεδὸν πρωτοφανὲς διὰ τὴν πρωτεύουσαν.

Εἰσερχεσθε διὰ πύλης εὐρυτάτης, ὑψηλόφρονος, ἡγεμονικῆς, θαυμάζοντες διάδρομον καὶ εἴσοδον ἀπλῆν καλλιτεχνικωτάτην. Σᾶς ὑποδέχονται ἀνακείμενοι ἔνθεν κ' ἔνθεν αὐτῆς οἱ δύο πρωτοτυπότεροι ἐλληνικοὶ θεοί, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἑρμῆς. Διευθύνεσθε δὲ εὐθὺς εἰς μεγίστην αἶθουσαν ἀπαστρέπτουσαν, ἀναλάμπουσαν, φαιδρᾶν, ἀν<οι>κτόκαρδον, συννεοῦσαν τὴν πολυτέλειαν τὴν θαμβοῦσαν μετὰ τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς καλαισθησίας – μέγα ὄντως πρόβλημα καὶ οὐ παρὰ παντὸς κατορθωτὸν. Καθρέπται πανύψηλοι καὶ κολοσσιαῖοι περιθέουσι τοὺς τοίχους τῆς, ἀπεικάσματα ἀρχαίων σκηνῶν, θεῶν, συμβόλων κλπ. κοσμοῦσιν αὐτοὺς ἄνωθεν, πλαγίως, γύρωθεν, ἢ γλαύξ, τὸ ἔμβλημα τῆς Ἀθηνᾶς, εἶνε ἐνθρονισμένη ἐφ' ὄλων, φῶτα ὑπερκείμενα ρίπτουσιν ἐπὶ τῶν ὑέλων τῶν φανταστικῶς λάμπεις, πολυέλαιοι ἠλεκτρικοῦ καὶ ἀερίοφωτος συγχρόνως ἀνήρτηνται ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, πλατυτάτη τράπεζα ἀναμένει δαιτυμόνας εἰς τὸ μέσον, κατὰ μῆκος δὲ καὶ πλάτος πλήθος μικρῶν καὶ μικρομεγάλων τραπεζῶν δορυφοροῦντων αὐτήν. Παραπετάσματα μακρότατα σκεπάζουν τοὺς βλέποντας πρὸς τὴν ὁδὸν ὑελοπίνακας, ἐφ' ὧν καθορᾶται ἡ ὁδὸς Σταδίου ὡς εἶδος βουλευβάρτου, λίαν εὐπρόσωπος μὰ τὴν ἀλήθειαν ὡς νὰ τὴν ἐξωραΐσει καὶ αὐτὴν τὸ κατάστημα. Ἐκ τῆς αἰθούσης ταύτης εἰσερχεσθε εἰς ἄλλην μικροτέραν, πολυθῆλγητρον, ἀνοιγομένην γύρω ἄνωθεν οὕτως ὥστε φῶς καὶ δρόσος οὐρανία νὰ καταπέμπεται ἐπὶ τοὺς τρώγοντας ἐν αὐτῇ βροτούς. Γειτονικὴ δὲ ἄλλη ἔτι μικροτέρα, ἀνοίγεται ἐντελῶς ὑψοθεν, καλοκαρινὴ πλεόν, ἀναφυκτικὴ, κομφοτάτη καὶ αὐτὴ ὡς καὶ ἢ προτέρα τῶν διασκευῶν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ δωμάτια δύο, δι' εὐθύμους συντροφίας, δι' ἡσύχους ὁμιλητάς, διὰ γλέντι μοναχικὸν καὶ ἐκλεκτόν, ὡς εἴθισται τὰ τοιαῦτα παρὰ τοῖς προηγούμενοις ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ λαοῖς. Ἀναγνωστήριον ἐξαιρετικὸν ὄλως συμπληρόναι τὴν διακόσμησιν, ὑπὸ <δὲ> τὸν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν οἶκον τοῦτον τῆς τρυφῆς, τῆς πόσιος καὶ τῆς ἐδητύος, κείναι τὰ καταχθόνια αὐτοῦ, ἐν οἷς [δὲ]¹⁰⁴ παρασκευάζονται αὐταί, κατὰ <τὰ> τελειότατα σύγχρονα εὐρωπαϊκὰ συστήματα πάντα, μαγειρεῖα,

φοῦρνοι, ἀποθήκαι, κάβαι κρασιῶν, κλπ. κλπ. Ὅλων δ' αὐτῶν ὑπεράνω, ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ, κείται ὁ Ὑλύμπος, τὸ κατοικήσιμον μέρος τοῦ μεγάρου, δωμάτια πλείστα καὶ κάλλιστα, μὲ ὄλον τὸ ἀγγλικὸν κομπορτάμπλ καὶ τὴν γαλλικὴν χλιδὴν διεσκευασμένα, περιγκηπικά, βανδερβιλτικά,¹⁰⁵ ναβαβικά.¹⁰⁶

Τοιαύτην οὖσαν τὴν Ἀθηνᾶν ἡ Μινέρβαν ταύτην, ἰδρυθεῖσαν ἐν πάσῃ τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ παλαιοῦ ρητοῦ «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει», ἰδιόρρυθμον διὰ τὴν πόλιν, εὐρωπαϊκὸν ἅμα τελείως κ' ἑλληνικὸν ἅμα ἴδρυμα, ἀφιερωμένην εἰς τὴν γλαυκώπιδα τῶν Ἀθηνῶν θεᾶν τόσῳ προσφυῶς, ἐκρίναμεν ἀξίαν τῆς χρονικῆς ταύτης, παρισιανίζοντες ὀλίγον κατὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς. Διότι τὰ τοιαῦτα νέας ἐποχῆς σημεῖα μυρίζουν, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι! Εἰς δὲ τοιοῦτος ξενοδόχος κ' ἐν τοιοῦτο κατασκευάσμα ἐπιφέρουν ἴσως τόσῃ ὠφέλειαν εἰς τὸν τόπον ὅσην βλάβην εἰς αὐτὸν δέκα βουλευταί.

Καιροσκοπός

*

ΒΑΕΜΜΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

Ἄς προσέξωμεν ὀλίγον καὶ εἰς τὴν πόλιν. – Αἱ ἄλλοτε ἰδέαι καὶ τὰ σήμερον συμβαίνοντα. – Αἱ ἀλλοιώσεις, αἱ μεταβολαί, αἱ μεγεθύνσεις, οἱ καλλωπισμοί, οἱ ἀμερικανισμοὶ τῆς πρωτεύουσας. – Κτιζῶ, κτιζεις, κτιζει, κτιζόμεν, κτιζετε, κτιζοῦσι. – Ξενοδοχεῖα, καφφενεῖα, μαγαζεῖα, κλούβ, θέατρα, κονσέρτα, κλπ. – Furor..... – Καὶ ὁ Σουρῆς!

Τὰ εἶπαμεν καὶ τὰ ἐξανάπαμεν. Ἡ πρωτεύουσα εὐρύνεται, μεγεθύνεται, ἐκτείνεται, ἐξαπλώνεται, τεντώνεται, καλλωπίζεται, συγυρίζεται, ἀλλάσσει ὄψιν, ἀποβάλλει τὰ ἀνατολίτικα κουρέλια τῆς καὶ φιλοδοξεῖ νὰ φορέσῃ παρισιάνικην ἐσθῆτα τοῦ Οὐόρθ.¹⁰⁷ Οἱ ἐπιζῶντες ἐκ τῆς παρελθούσης γενεᾶς, τῆς μακαρίτικης ἐκείνης, ξεύρετε, ἡ ὅποια ὅταν ἐκτιζεν ὁ γερο-Κορομηλᾶς τὸ σπίτι του τὸν ἐκορόιδευε καὶ τὸν ἐλεεινολογοῦσε ὡς τρελλὸν λέγουσα ὅτι θὰ λαλήσουν κουκουβάγιας, διότι οἱ ἀποτελούντες τὴν θὰ ἐπήγγαιναν ἐξάπαντος ἐντὸς ὀλίγου τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Πόλιν, τρώγοντες γλυκὰ εἰς τὰ ζαχαροπλαστέα φαίνεται καὶ καταβροχθίζοντες τὰς μεταφράσεις τοῦ «Ἰππότου δ' Ἀρμαντάλ» ἀπὸ τὸν αἰδιμὸν Δραγούμην,¹⁰⁸ θὰ τρίβουν βέβαια τὰ μάτια των βλέποντες ὅτι εἰς τὴν πόλιν (μὲ μικρὸ τὸ π) ἀκριβῶς ἐκείνην εἰς ἣν ἔψαλλαν πρὶν ἀκόμη γεννηθῆ τὸν ἐπιτάφιον ἀντὶ νὰ λαλήσουν τὰ νυκτόβια καὶ δυσσοῖωνα πτηνὰ ποῦ ἐπροφήτευσαν λαλεῖ ἀπεναντίας τῆς ζωῆς ἢ χελιδῶν καὶ ἐφίπταται ἢ περιστέρα τῆς ἐλπίδος. Δὲν θὰ ἦτον ἴσως ὑπερβολικὸν ἂν ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἡ πρωτεύουσά μας παριστᾷ ἀπὸ τινος ἀντίγραφον, εἰς 16^{ον} ἂν θέλετε, πόλεως ἀμερικανικῆς, δημιουργουμένης ὅπως γίνετ' ἐκεῖ κάτω μὲ ἠλεκτρικὴν ταχύτητα ἐκ τοῦ μηδενός. Τόσαι εἶνε αἱ μεταβολαί, αἱ ἀλλοιώσεις, αἱ ἐξωραΐσεις, αἱ ἐπεκτάσεις, αἱ μεταμορφώσεις ὅσας ὑφίσταται καθημέραν. Ἡ Ἀθῆνα, ἡ παλῆα Ἀθῆνα, ἡ φτωχὴ Ἀθῆνα, ἡ ἀνατολίτικη Ἀθῆνα, ἡ Ἀθῆνα ἢ τουρκοειδῆς καὶ τουρκομαθημένη, βρωμερὰ καὶ ὑπναροῦ, κακομοῖρα καὶ ἀσχημομοῖρα, φαίνεται ὡς νὰ ἐξαφανίζεται μυστηριωδῶς ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς ἄλλην, ἐπὶ τῆς θέσεώς της δ' ἀνακύπτουν αἱ Ἀθῆναι, αἱ νεώτεραι Ἀθῆναι, αἱ καλαὶ Ἀθῆναι, αἱ κομφαὶ Ἀθῆναι, αἱ εὐρωπαϊζούσαι Ἀθῆναι, αἱ Ἀθῆναι τῆς κινήσεως, τῆς ἀκμῆς, τοῦ φωτός, τοῦ μέλλοντος. Καὶ αὐτὸς ὁ διερχόμενος συνήθως τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἀπορεῖ παρατηρῶν τὴν καθ' ἑκάστην συντελουμένην διαφορὰν τῶν μερῶν ὅπου ἐγνώριζεν. Ὡς μανιτάρια ξεφυτρώνουν ἀνὰ πᾶν λεπτὸν σπίτια, μέγαρα, μαγαζεῖα, καταστήματα παντοῖα, κέντρα διασκέδασεω, ἰδρύματα ποικίλα. Βρὲ ἀδελφέ, τί ἔγεινε αὐτὴ ἡ μάνδρα ποῦ ἦτον ἐδῶ; Τί ἔγεινε, παλατάκι, δὲν τὸ βλέπεις; Μά, βρὲ ἀδελφέ, ἐδῶ δὲν ἦταν ἓνας σταῦλος; Αἱ καὶ τί, τώρα εἶνε σπίτι! Δὲν μοῦ λέτε, κύριε, σὰς παρακαλῶ, ἐδῶ δὲν κάθεται ὁ Κωστής ὁ καθηγητής; Τί Κωστής καὶ Ξεκωστής, ἐδῶ εἶνε θέατρον. Μὰ καλά, αὐτὰ τὰ ἐμπορικὰ πάλι ποῦ βρέθηκαν; Νὰ ποῦ βρέθηκαν! Καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ πρωτεύουσα θὰ πλημμυρήσῃ ἀπὸ παντὸς εἶδους νέας οἰκοδομᾶς, ἀνεγερθείσας κατὰ τὸ ἐφρετινὸν θέρος ἰδίως. Ἡ χειμερινὴ περίοδός μας προαγγέλλεται ἐξαμρετικῶς ζωηρά. Πάρετε παραδείγμα τὴν ὁδὸν Σταδίου.¹⁰⁹ Τὴν ἀναγνωρίζετε; Σὰς βεβαιούμεν ὅτι

καταντᾶ νὰ δυσκολευόμεθα κ' ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ καθημερινοὶ περιπατηταὶ τῆς. Ἡ παλαιὰ οἰκία Καλλιγᾶ ἔγεινε μέγαρον κομψότατον μὲ τὸ νέον καφεστιατόριόν του μὲ τὸ ἄνωθεν ξενοδοχείον του, μ' ἐμπορικά, κουρέια, χαρτοπωλεῖα κλπ. ὅλα καθαρά, κομψά, ἠλεκτροφωτιστά, λάμποντα καὶ στίλβοντ' ἀποκάτω. Ὀλίγον κατωτέρω τὸ καινοφανὲς Βαριετὲ θ' ἀνοίξῃ προσεχῶς τὰς πύλας του, ἀπολυθέντος τέλους ἐκ τῶν φυλακῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ Λετρίνου κήσωρος φυλακισθέντος διευθυντοῦ του.¹¹⁰ Ἀκόμη παρακάτω ἡ οἰκία ἐν ἣ ἦτον ὁ θνησιγενὴς Ὑμέναιος ὑφοῦται, μετασχηματίζεται, μαγαζοποιεῖται καὶ αὐτὴ. Ὁ ἰατρὸς Κατερινόπουλος *exegit monumentum*¹¹¹ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κοντά. Ἄλλα καταστήματα στὸ πλάγι, εἰς τὰς οἰκίας Νοταρᾶ, παπετερι ροαγιάλ, ἀνθῶνες, ρεστωρὰν καὶ τὰ τοιαῦτα. Δίπλα τὸ ἀρχαῖον ξενοδοχείον τῆς Αἰγύπτου, – *Ci-git, Hôtel d'Egypte*, εἶπε κάποιος–, κρημισθέν, νεκρανίσταται φοινικοειδῶς ἀπὸ τῆς σκόνῃς του εἰς νέον μεγαλοπρεπῆ ξενῶνα τοῦ παλαιῦ ἐκείνου τοῦ Κουρβέλη τῶν Ἀθηνῶν,¹¹² καθ' ὅλας τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις. Ἀπέναντι τοῦ Ἀρσακείου ἔχουεν σχεδὸν πλέον ἔτοιμον καὶ ἄλλον μέγαν οἶκον, τοῦ κ. Βίκτωρος Μελά, ἐστὶν πλείστων προοδευτικῶν ἐγκαταστάσεων προαγγελλόμενον καὶ τοῦτον. Κάτω, εἰς τὴν γωνίαν, πυρετωδῶς, καὶ νύκτα ἔτι, ὑπὸ τὸ φῶς τεσσάρων ἠλεκτρικῶν, προβαίνουν οἱ ἐργάται εἰς οἰκοδομὴν θεατριδίου, ὅπου τέως τὸ Ἐδεν-Κλούβ, τοῦ κ. Μπαλάνου, ὅπερ ὅμως καλὸν νὰ ἐπιτηρηθῇ καὶ κάπως, διότι πολλοὶ φρονοῦν ὅτι κατασκευάζεται ὀλίγον βιαστικὰ καὶ πρόκειται νὰ μῆ κόσμος μέσα. Ἀντικρὺ αὐτοῦ ὁ γωνιαῖος οἶκος τῆς κυρίας Καυταντζόγλου ἀνορθοῦται, γαῦρος, ὑπεροπτικός, πυργοειδῆς, πολύθυρος, πολυπαραθύρος, γιγάντειος. Ἄν τραβήξωμεν περαιτέρω, πρὸς τὴν πλατεῖαν, θὰ εὐρωμεν τὸν ἀνδρούμενον πλέον καὶ αὐτὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν τοῦ Μπαγκείου μεγάρου, ἐν ᾧ ὁ «Μέγας Ἀλέξανδρος» ζῆ καὶ βασιλεύει, οἶκον νέον καὶ ὑπέρογκον τοῦ πλουσίου Μακεδόνα.¹¹³ Πέραν, πρὸς τὴν ὁδὸν Πατησίων, ἄλλα πάλιν. Ὁ κοινορτώδης δρόμος, ὁ τέως ὡς περίπατος ἐξοχικὸς μόνον θεωρούμενος, μεταβάλλεται εἰς Μπουλεβάρ οἰκοδομῶν σπουδαίων. Ἐν τῇ τοῦ Πανεπιστημίου λεωφόρῳ, ὅπου πρῶν ἦτον τοῦ Τοσίτσα, οἱ κληρονόμοι Σλημαν ἀνεγείρουσιν τὴν *Μεῖζονα Οἰκίαν*, ὡς τὴν ὠνόμαζεν ὁ μακαρίτης ἐξερευνητῆς τῆς Τροίας ὅταν ἤρχιζε νὰ τὴν κατασκευάζῃ, φοβερὰν τὴν θέαν. Ἄν προσβῆτε πρὸς τὴν λεωφόρον Ἀμαλίας θὰ εὐρῆτε ἄλλον δεινὸν οἶκον, τοῦ κυρίου Μαύρου, ἀνυψούμενον, καὶ ἐπιτέλους, κύριοι, δὲ θὰ σᾶς δώσωμεν ἡμεῖς κατάλογον ἐδωπέρα! Φθάνει μόνον νὰ σᾶς εἰποῦμεν εἰς τὸ κάτω τῆς γραφῆς ὅτι αὐτὸ τοῦ γίνεται εἰς τοὺς κεντρικοὺς δρόμους γίνεται παντοῦ.

Οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ὅλοι κατελήφθησαν ἀπὸ παράδοξον ἐπιθυμίαν νὰ κλίνουν τὸ ρῆμα κτίζω εἰς πάντας τοὺς χρόνους καὶ εἰς πάσας τὰς ἐγκλίσεις, διότι ὅλοι ἢ ἔκτισαν ἤδη ἢ κτίζουσι ἢ θὰ κτίσουσιν ἢ σκέπτονται νὰ κτίσουσιν ἢ θὰ ἠϋχοντο νὰ ἔκτισαν, κτλ. κλπ. Ἄν βαστάξῃ ἔτσι τὸ πράγμα αἱ Ἀθῆναι γίνονται βεβαίως ἐντὸς τῆς προσεχοῦς πενταετίας κατὰ γράμμα Μεγαλόπολις (κοινῶς Λεοντάριον). Εἰς τὰς *Ψυχώσεις* τοῦ Ἀποστολίδη¹¹⁴ δὲν εὐρίσκω αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς οἰκοδομικῆς μανίας (*furo...*) καὶ ἐντούτοις θὰ ἤξιζε νὰ περιληφθῇ. Διὰ νὰ καταλάβετε δὲ ἂν εἶνε μανία καὶ ποῦ ἔφθασε, ἀρκεῖ νὰ μάθετε ὅτι καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Σουρῆς, ὁ ἀνέστιος Περικλέτος, ὁ ἀκτῆμων Φασουλῆς, ὁ κυνικὸς Ρωμηός, μὴ ἀρκοῦμενος νὰ ἐγείρῃ ἀδιακόπως μέγαρα ὁμοιοκαταληξιῶν καὶ ἀνάκτορα δεκαπεντασυλλάβων, οἰκοδομεῖ τὴν ὥραν ταύτην καθ' ἣν σᾶς κάμνομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ὀμιλοῦμεν δύο (ἀριθμὸς 2) σπίτια, ἀληθινὰ σπίτια, μὲ ἀσβέστην καὶ μὲ ξύλα καὶ μὲ κεραμίδια, τὸ ἓνα εἰς τὸ Φάληρον καὶ τὸ ἄλλο στὰς Ἀθήνας. *C'est tout dire!*...

Καιροσκόπος

*

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΛΑΝΟΙΚΤΑ

Πρὸς τὸν Βαλμασέδαν¹¹⁵ / *Εἰς Χιλί.*

Ἔτσι λοιπόν, εἶνε ἀλήθεια, ἠντοκτόνησες, ἀγαπητέ. Ἀφοῦ κατετράνταξες, ἀφοῦ ἀνεστάτως, ἀφοῦ συνετάραξες, ἀφοῦ αἱματοκύλισες, ἀφοῦ κατεσπάραξες, ἀφοῦ κατέ-

στησες θέατρον σφαγῶν, δηώσεων, ἐρημώσεων, ἀγώνων θηριωδῶν καὶ ἀνηκούστων, ἀφοῦ μετέβαλες εἰς κίρκον λυσσαλέας πάλης, ἀγριότητος καὶ μανίας τὸν δυστυχή τόπον σου, παραδοθεὶς κ' ἐγκαταλειφθεὶς, ἡττηθεὶς καὶ ἀποτυχῶν, μεμονωμένος καὶ συντετριμμένος, δὲν εὖρες ἄλλην ὀρθοτέραν λύσιν εἰς τὸ πᾶγμα ἢ νὰ βάλῃς τὸ πιστόλι εἰς τὸ στόμα σου καὶ νὰ μᾶς εἴπῃς: Καληνύκτα! Καληνύκτα, φίλτατε! Εἶσαι ἀπαίσιος κατὰ γράμμα!

Εἶσαι ἀπαίσιος, ἀλλὰ εἶσαι ἐνδιαφέρων. Καὶ δι' αὐτὸ σοῦ γράφω τὸ σύντομον τοῦτο γράμμα σήμερον. Δι' ἐμέ, ἦσο τοιούτος προπολλοῦ, καὶ εἰς βαθμὸν ὄχι συνήθη. Ἀλλὰ, τὸ τέλος σου αὐτό, τὸ τόσον ἀπότομον καὶ βίαιον καὶ ἀνδρικὸν καὶ στωϊκόν, σὲ καθιστᾷ πολὺ περισσότερον ἀκόμη. Διότι δὲν εἶνε βέβαια πάρα πολλοὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου οἱ χαρτοπαῖκται τῆς ζωῆς καὶ τῆς δυνάμεως, οἱ τόσον τολμηροί, τόσον θρασεῖς, τόσον ὀρμητικοί, τόσον ἀποφασισμένοι, ὅπως ἐσὺ, ὦ Βαλμασέδα. Δὲν εἶνε πολλοὶ οἱ ὑψηλῆς πτήσεως τυχοδιώκται, οἱ ἔχοντες τόσον ἐναργῆ, τόσον ἐκφραστικὴν, τόσον τραχεῖαν τὴν κατατομὴν ὡς ἡ ἰδική σου. Δὲν εἶνε πολλαὶ αἱ ψυχαὶ καὶ αἱ καρδίαι, ἃς καταφλέγουν τόσον ἰσχυρά, τόσον ἀκάθεκτα, τόσον ἀχαλίνωτα τὰ πάθη. Διατοῦτο, ὅταν ἀναφαίνωνται τυχόν, ἐπόμενον εἶνε νὰ ἐλκύνουν τὸ βλέμμα ἐκείνων εἰς οὐς ἡ μητρυῖα φύσις ἐπέκλωσε τὴν σκληρὰν μοῖραν νὰ θεῶνται ἀπλῶς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ.

Δὲν σοῦ εἶχε κάμη τίποτε ἀπολύτως ὁ τόπος οὗτος, ἐφ' οὗ ἔσπειρες τὰς φλόγας ἐμφυλίου πολέμου ἐκ τῶν δεινότερων ὅσους εἶδε ποτὲ ἡ ἱστορία, ὃν ἔσυρες εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ἐφ' οὗ ἔφερες τὸν σίδηρον καὶ τὸ πῦρ, ὃν ἐβύθισες εἰς τὸν τρόμον καὶ εἰς τὴν ὀδύνην καὶ εἰς τὸ πένθος. Σὲ ἐτίμα ὁ τόπος αὐτός, σὲ ἡγάπα καὶ σὲ ἐσέβeto. Ἦσο ἐκ τῶν μᾶλλον διακρινόμενων πολιτῶν του, ἦσο ἐκ τῶν μᾶλλον ἀκουσμένων ρητόρων του, ἦσο ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιφανῶν πολιτικῶν του, ἦσο ἐκ τῶν μᾶλλον ἰσχυρότων δημαγωγῶν του. Δὲν ἐφειδωλεύετο πρὸς σὲ ὁ τόπος αὐτὸς οὔτε τὴν ὑπόληψιν οὔτε τὴν ὑποστήριξιν οὔτε τὴν εὐνοίαν. Πᾶν ὅ,τι θὰ ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ὡς δυνάμενον νὰ διαθρῦψῃ τὴν φιλαυτίαν, νὰ ικανοποιήσῃ τοὺς πόθους δημοσίου ἀνδρὸς σοῦ τὸ εἶχεν ἀπονεύειμῃ. Δὲν σοῦ ὕστερῆσε διόλου οὔτε τὴν φήμην οὔτε τὸ χρῆμα οὔτε τὴν λαμπρότητα οὔτε τὴν ἐξουσίαν. Σὲ εἶχεν ἀναδείξῃ βουλευτήν, σὲ εἶχεν ἀναδείξῃ ὑπουργόν, σὲ εἶχεν ἀναδείξῃ πρωθυπουργόν. Σὲ εἶχεν ἀναδείξῃ πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας του ἀκόμη! Καὶ ὄχι μόνον ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις! Καὶ θὰ ἐπίστευεν εὐλογώτατα κανεὶς ὅτι δὲν θὰ εἶχες παρὰ νὰ εὐγνωμονῆς διαρκῶς αὐτῷ. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, ὡσὰν νὰ ἦτον ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς σου, μὲ αἶμα, μὲ χολήν, μὲ δάκρυ ἠθέλησες νὰ ποτίσῃς τὸν κακόμοιρον αὐτὸν τόπον σου, τὸν ταλαίπωρον αὐτὸν λαόν σου, ὦ Βαλμασέδα. Καὶ ἀπεδύθης εἰς παράδοξον, εἰς φοβεράν, εἰς θανάσιμον πρὸς αὐτὸν μονομαχίαν, ἧς τέρμα δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε παρὰ σοῦ ἢ αὐτοῦ ἢ καταστροφῆ. Διατί λοιπόν, ἐκπτωτε; Διατί τάχα, ἡττημένε; Διατί ἄραγε, αὐτόχειρ;...

Διατί; Διότι τί εἶνε τὰ συνήθη, τί εἶνε τὰ ἐφήμερα, τί εἶνε τὰ μερικά, τί εἶνε τὰ σχετικὰ, διὰ τὰ ἀνήσυχτα πνεύματα ἐφ' ὧν ἐπέβαλε τὸν γαμφόν του ὄνυχα ὁ ἔρωσ τοῦ ἀπολύτου; Τί εἶνε τοῦ προέδρου ἢ ράβδος δι' ἐκεῖνον ὅστις εἶδε καθ' ὕπνου τοῦ μονάρχου τὸ στέμμα; Τί εἶνε αἱ δάφναι τοῦ Σύλλα δι' ἐκεῖνον ὅστις ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Αὐγούστου; Τί εἶνε τὰ ἔθνη, τί εἶνε οἱ λαοί, τί εἶνε αἱ ἀνθρώπινοι ὑπάρξεις, τί εἶνε τὸ σήμερον, τί εἶνε τὸ αὔριον, τί εἶνε ἡ ἀπόλαυσις, τί εἶνε ἡ πραγματικότης, τί εἶνε ἡ ζωῆ, τί εἶνε αἱ μετρημέναι μὲ τὸν πῆχυν τιμαὶ καὶ αἱ ζυγισμέναι μὲ τὴν ὀκᾶν φιλοδοξία πρὸς ἃς ἀποβλέπει ὁ συρφετὸς τῶν θνητῶν, δι' ἐκεῖνον ὅστις αἰσθάνεται νὰ τὸν πυρπολῆ τὸν ἐγκέφαλον τὸ ὄνειρον, τὴν ρώμην νὰ τοῦ πλημμυρῆ τὰς φλέβας, τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ βρυχᾶται μέσα εἰς τὰ σπλάχνα του, τὴν θέλησιν νὰ ὑπερεκχειλίξῃ εἰς τὰ στήθη του; Ἦ τὸ πᾶν ἢ τίποτε! Ἦ τὴν αἰωνιότητα ἢ τὴν ἀνωπαρξίαν! A<u>t</u>¹¹⁶ Cesar, aut nihil!¹¹⁷ Ἦ Βαλμασέδας βασιλεὺς ἢ Βαλμασέδας αὐτοκτόνος! Εὐγε!

Δὲν ἤξεύρω ποῖα νὰ ἦσαν τὰ σχέδιά σου, δὲν ἤξεύρω ποῖα νὰ ἦσαν αἱ ἰδέαι σου, δὲν ἤξεύρω ποῖα νὰ ἦτον ἡ συμμετοχὴ σου εἰς τὰ τρομερὰ ἐγκλήματα τοῦ φρικώδους σπαραγμοῦ, ἅτινα μᾶς διεβίβαζε κάθε τόσον ὁ τηλέγραφος. Δι' ὅλ' αὐτὰ, κατὰ τὰς τελευταίας σου στιγμάς, ἐζήτησες νὰ ἐξηγηθῆς μὲ ὀλίγας λέξεις -λεπτομέρεια δυναμένη νὰ συγκινήσῃ τοὺς εὐαίσθητους,- πρὸς τὴν μητέρα σου. Δι' ἡμᾶς, ἴσως ἦτο περιττόν. Μᾶς εἶνε ἀδιάφορον. Ὅ,τι καὶ ἂν ὑπῆρξες, ὅ,τι καὶ ἂν ἔκαμες, τὸ τέλος σου καὶ μόνον σ'

έξαγνίζει. "Όστις περιφρονεί τόσον τὴν ἰδίαν τοῦ ζῶν ἡμπορεῖ ν' ἀδιαφορῇ διὰ τὴν ὕπαρξιν τῶν ἄλλων. Ἄν τὴν ζῶν σου δὲν θὰ ἡρνεῖτο ὁ Κατλίνας, ὁ θάνατός σου δὲν εἶνε ἀνάξιος τοῦ Κάτωνος. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ παλαιοὶ αὐτοὶ Ρωμαῖοι, οἵτινες τὴν ζῶν ἐννοοῦν δούλην τοῦ ἀνδρός, εὐμάλακτον κηρὸν εἰς ὃν νὰ ἐπιβάλης τὸν τύπον τῆς βουλήσεώς σου, τὴν εἰκόνα τοῦ ἰδανικοῦ σου, φλοῦδα λεμονιοῦ ἀξίαν μόνον διὰ πέταμα ὅταν δὲν σοῦ παρέχῃ τὸν χυμὸν ποῦ τῆς ζητεῖς. Καὶ ἡ παρθένος τῆς Ἀμερικῆς γῆ, ἡ τόσον μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀκαμμία καὶ ἰσχυρὰ κ' ἐκπληκτικῆ, φυσικὸν εἶνε νὰ βλαστάνῃ τόρα φωτὰ τοσοῦτον ἄγρια καὶ τοσοῦτον πρωτογενῆ, ὅσον ἄλλοτε ἡ γηραιὰ γῆ τοῦ Τιβέρεως. Καὶ φυσικὸν νομίζω εἶνε νὰ θαυμάζωμεν αὐτά, ἀπὸ τὴν ἀφανῆ γωνίαν μας, ἡμεῖς, μαλάκια τῆς πτωχῆς αὐτῆς καὶ ταπεινῆς χώρας, ἐν ἧ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ταύτην καθ' ἣν ὁ κόσμος φαίνεται καταληφθεὶς ὑπὸ ἐκτάκτου πυρετοῦ ζωῆς καὶ δράσεως μόνῃ ἡ μικρότης κατοικεῖ, μόνῃ ἡ μετριότης φέυται καὶ μόνῃ ἡ πεζότης θάλλει.

Κατεῦδδιον!

Ὁ κύριος δὲ Σεβινιέ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για τον «Κοινωνικό Σύνδεσμο», που ιδρύεται στις αρχές του 1891 με γραμματέα τον Β. Δουδούμη και με συμμετοχή του Σταύρου Καλλέργη, μιας από τις ηγετικές φροσιγνομίες του σοσιαλισμού τα χρόνια αυτά στην Αθήνα, καθώς και για άλλες παρόμοιες κινήσεις που δημιουργήθηκαν γύρω από τον «Κεντρικό Σοσιαλιστικό Σύλλογο» του Στ. Καλλέργη βλ. Π. Νούτσος, *Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα από το 1875 ως το 1974*, τ. Α', Αθήνα, Γνώση, 1990, σσ. 72 κ.ε.
2. Ferdinand Johann Gottlieb Lassalle (1825-1864), Γερμανός νομικός, φιλόσοφος και σοσιαλιστής.
3. Πρόκειται για τον πρίγκιπα Κροποτκιν (1842-1921), ο οποίος εκούσια παρατίθηκε από τους αριστοκρατικούς του τίτλους.
4. Ο Ιανός.
5. Πολυχρόνιος Κωνσταντάς (1829-1899), Κερκυραίος πολιτευτής με το κόμμα του Θ. Δηλιγιάννη και επανειλημμένα βουλευτής Κερκύρας. Αγώνιστηκε κυρίως για τη λύση του αγροτικού ζητήματος του νησιού, προτείνοντας απαλλοτρίωση των μεγάλων ιδιοκτησιών και απόδοσή τους στους καλλιεργητές τους. Για περισσότερα βλ. Όλγα Παχτή, *Ο Πολυχρόνιος Β. Κωνσταντάς και η πολιτική ζωή της Κέρκυρας τον 19ο αιώνα*, Κέρκυρα, Απόστροφος, 2009. Για τον Π. Κωνσταντά βλ. και το άρθρο «Ο μικρός Πάρνελ», που δεν ανθολογείται εδώ, στο οποίο ο Μ. επιτίθεται στον Κωνσταντά για τον αντισημιτισμό του.
6. Charles Stewart Parnell (1846-1891), Ιρλανδός πολιτικός και ηγέτης του αγώνα για την αυτονομία της Ιρλανδίας. Αν και μεγαλοκτηματίας ο ίδιος, ίδρυσε τον «Σύνδεσμο της Γης» (Conradh na Talún) και αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των καλλιεργητών προτείνοντας αγροτική μεταρρύθμιση.
7. Η συμπλήρωση μάλλον απαραίτητη, γιατί το «διέροχοι» συντάσσεται κανονικά με αιτιατική ή εμπρόθετο.
8. Ενωσίε μάλλον τον George Shaw-Lefebvre (1831-1928), άγγλο πολιτικό και μέλος του αγρλικού κοινοβουλίου. Η παρατήρησή του που μεταφέρει εδώ ο Μ. ίσως προέρχεται από κάποια αγόρευσή του.
9. Πρόκειται για τον Κ. Παπαρηγόπουλο από την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* του οποίου αντλεί ο Μ. τα στοιχεία για τον Ιωάννη Ουνιάδη (János Hunyadi, ~1406-1456) και τον Γεώργιο Καστριώτη ή Σκεντέρμπεη (1404/5-1468), και συγκεκριμένα από το κεφάλαιο με τίτλο «Οι τελευταίοι πρόμαχοι της χριστιανικής Ανατολής - Άλωσις της Κωνσταντινούπολεως» (τ. Ε', μέρ. Α', Αθήνα, Ελευθερουδάκης, χ.χ., σσ. 278 κ.ε., κυρίως σσ. 283, 293-296), όπου παρουσιάζονται παράλληλα οι αγώνες του Ουνιάδη, του Σκεντέρμπεη και του Παλαιολόγου εναντίον των Τούρκων. Στον Παπαρηγόπουλο ανήκει και η αξιολόγηση του Σκεντέρμπεη ως ανώτερου σε σχέση με τους άλλους δύο (σ. 293).
10. Η σημερινή αλβανική πόλη Κρούγια (Krujë), όπου και το μουσείο του Σκεντέρμπεη.
11. Η κεντρική πλατεία της Κέρκυρας.
12. Αποκράτικο δρώμενο που συνίστατο στην κωμική αναπαράσταση καμήλας.
13. «Τα Ρόπαλα» ήταν όμιλο πλανόδιων ακροβατών που έδιναν παραστάσεις στους δρόμους κατά τις ημέρες της Αποκριάς.
14. Ο Ιούλιος Καίσαρας, στον οποίο ανήκει η φράση *veni, vidi, vici*.
15. Η Αυτοκράτειρα Ελισάβετ της Αυστρίας (1837-1898). Επισκεφτηκε αφανδιστικά και incognito την Αθήνα στις 11-12.3.1891.
16. Ο Αργιδούκας της Αυστρίας Ροδόλφος (1858-1889), διάδοχος του αυτοκρατορικού θρόνου, που αυτοκτόνησε μαζί με την ερωμένη του Μαρία Βετσέρα στο δάσος του Μάγεργλντ.
17. Alphonse Daudet, *Les rois en exil*, Παρίσι 1879.
18. Λουδοβίκος Β' (1845-1886) βασιλιάς της Βαυαρίας από το 1864, θαυμαστής και υποστηρικτής του Βάγκνερ· τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του σημάδεύτηκαν από την ψυχική ασθένειά του.
19. Ο μετέπειτα (από το 1901) βασιλιάς Εδουάρδος Ζ' της Αγγλίας (1841-1910), γιος της βασίλισσας Βικτωρίας. Πριν την άνοδό του στον θρόνο είχε τη φήμη playboy.
20. Αλέξανδρος Γ' (1845-1894) τσάρος της Ρωσίας από το 1881, γνωστός για τον αυταρχισμό του. Το παλάτι της Γατσίνας (πόλης κοντά στην Αγία Πετρούπολη) ήταν ο βασικός τόπος διαμονής του.
21. Γουλιέλμος Β' (1859-1941), αυτοκράτορας της

Γερμανίας και βασιλιάς της Πρωσίας από το 1888.
22. Πρόκειται για τον προαναφερθέντα Λουδοβίκο Β΄ της Βαυαρίας, που ο περίεργος θάνατός του αποδόθηκε επίσημα σε αυτοκτονία (η αναφορά στο Μπαϊρόιτ (Bayreuth) δεν υποδηλώνει τον τόπο θανάτου του, αλλά την αγάπη του βασιλιά για τα έργα του Βάγκνερ, για την αποκλειστική παράσταση των οποίων κατασκεύασε το θέατρο στο Μπαϊρόιτ). Τον διαδέχτηκε ο Otto (1848-1916), που επίσης έπασχε από ψυχική ασθένεια.
23. Πρίγκηπας Όσκαρ Bernadotte της Σουηδίας (1859-1953), δευτερότοκος γιος του βασιλιά Όσκαρ Β΄. Το 1888 παντρεύτηκε χωρίς τη συγκατάθεση του πατέρα του την Ebba Munck af Fulkila και γι' αυτό έχασε το δικαίωμα διαδοχής στον θρόνο.
24. Αλέξανδρος Battenberg (1857-1893), πρώτος πρίγκηπας της αυτόνομης Βουλγαρίας (1879-1886), ο οποίος όμως παραιτήθηκε το 1886 από τον θρόνο του λόγω φιλορωσικής συνωμοσίας εναντίον του και όχι λόγω του γάμου του με την ηθοποιό Johanna Loisinger, ο οποίος έγινε τρία χρόνια μετά την παραίτησή του.
25. Αρχιδούκας Johann Salvator της Αυστρίας (1852-1890), εξαφανίστηκε το 1890, καθώς έπλεε με το πλοίο του από την Ουρουγουάη προς τη Χιλή.
26. Μάλλον αναφέρεται στις απιστίες του βασιλιά Μιλάνου της Σερβίας (1854-1901), οι οποίες κατέληξαν σε σκάνδαλο το 1887 με τη βασίλισσα Ναταλία να εγκαταλείπει την Σερβία. Το βασιλικό ζευγάρι πήρε διαζύγιο το 1888, ενώ το 1889 ο Μιλάνος εξαναγκάστηκε σε παραίτηση υπέρ του δωδεκάχρονου γιου του Αλέξανδρου. Οσπόσο, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους δύο συζύγους συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια.
27. Comte Paul Vassili, ψευδώνυμο με το οποίο υπογράφονταν σειρές χρονογραφημάτων για διάφορες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και βασιλικές αυλές στο περιοδικό *Nowelle Revue*, οι οποίες στη συνέχεια δημοσιεύονταν και αυτοτελώς, π.χ. *La société des Londres* (1885), *La société de Saint-Petersbourg* (1886), *La Société de Berlin* (1885) κ.ά. Το ψευδώνυμο έχει αποδοθεί συχνά στην Juliette Lambert-Adam, μάλλον όμως ήταν συλλογικό και δεν της ανήκει αποκλειστικά.
28. Diane de Poitiers (1499-1566), ερωμένη του βασιλιά Ερρίκου Β΄ της Γαλλίας (1519-1559), περίφημη για την ομορφιά της.
29. Η αυτοκράτειρα αποβιβάστηκε από τη θαλαμηγό της «Μιραμάρ» στην Κόρινθο και από εκεί έφτασε στην Αθήνα σιδηροδρομικά. Ποιος είναι όμως ο Πελοπίδας που αποκάλυψε το incognito ταξίδι της αυτοκράτειρας; Ο Μ. μάλλον υπονοεί μετωνυμικά το καλύτερο ξενοδοχείο της Κορίνθου που βρισκόταν πλάι στον σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης. Το 1901 αυτό ανήκε στους αδελφούς Πελοπίδα και έφερε την επωνυμία «Μεγάλη Βρετανία», στα 1891 όμως ίσως ανήκε ακόμη στον πατέρα τους, τον Πελοπίδα. Βλ. Τρύφων Ευαγγελίδης & Γ. Σ. Μαυρογένης, *Ελλάς, ήτοι ιστορική, γεωγραφική και τοπογραφική περιγραφή της Ελλάδος και οδηγός των ταξιδιωτών και περιηγητών* (Κατά τον Μπέντεκερ), Αθήνα, Ελευθεροδραφής, 1901, σ. 348.
30. Ο Αχασβήρος αποτέλεσε στα νεώτερα χρόνια την

προσωποποίηση του περιπλανώμενου Ιουδαίου, καθώς σύμφωνα με μια παράδοση που διαμορφώθηκε στον ύστερο Μεσαίωνα, ο Ιησούς τον καταδίωξε σε αιώνα περιπλάνηση, επειδή τον χλεύασε στον δρόμο προς τον Γολγοθά, προτρέποντάς τον να προχωρήσει γρηγορότερα.

31. Ο Μ. μάλλον γράφει από μνήμης και δεν θυμάται ότι τα δύο σημείωματα δεν προέρχονταν από δύο διαφορετικούς Περιέργους, αλλά από έναν. Το πρώτο σημείωμα με το σχόλιο για τον στύλο της Ακροπόλεως δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα* της 22.2.1891. Στο δεύτερο σημείωμα της 27.2.1891, ο ίδιος Περιέργος αναφέρει ότι «άντιπεριέργος τις» του παρατήρησε πως για τον ίδιο σκοπό θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι τρεις στύλοι του Συντάγματος. Κατά συνέπεια, διάλογος όντως υπήρξε, δεν αποτιπώθηκε όμως άμεσα στις στήλες της εφημερίδας, αλλά μεταφέρθηκε έμμεσα από τον Περιέργο.

32. Πρόκειται για το διήγημα του Πόε «The Pit and the Pendulum» (1842), με θέμα τα βασανιστήρια που υφίσταται ένας φυλακισμένος από την ισπανική Ιερά Εξέταση.

33. Για τις αντισημιτικές ταραχές που ξέσπασαν στην Κέρκυρα με αφορμή την εύρεση, στις 2 Απριλίου 1891, κοντά στην εβραϊκή Συναγωγή, των πτώματος της εβραιοπούλας Ρουμπίνιας Ζάρδη, για την οποία διαδόθηκε η ψευδής φήμη ότι στην πραγματικότητα ήταν χριστιανή που είχε απαχθεί σε βρεφική ηλικία για να χρησιμεύσει ως θύμα ανθρωποθυσίας βλ. Ευτυχία Δ. Διάτα, *Η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος στον κυκλώνα του αντισημιτισμού. Η «σκοφαντία για το αίμα» του 1891*, Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2006. Βλ. και τις πρώτες ανταποκρίσεις της *Εφημερίδος* στις 7, 9, 10 και 11.4.1891. Για τη νηφάλια στάση της *Εφημερίδος* απέναντι στα γεγονότα, βλ., πέρα από τα άρθρα του Μ., και τα άρθρα «Διά τα Κερκυραϊκά» της 29.4.1891 και «Οι Ισραηλίται και τα χρεώγραφα» της 2.5.1891.

34. Ο Θ. Δόμιμος (μάλλον ψευδώνυμο), συγγραφέας άρθρων και βιβλίων για τον πνευματισμό και τον αποκρυφισμό, εξέδωσε το 1891 το μηνιαίο περιοδικό *Νέος Πυθαγόρας*.

35. Πρόκειται για τον πολωνό αποκρυφιστή, υπνωτιστή και μάντη Czeslaw Czyński (ψευδώνυμο του Punar Bhawa, 1858-1932), ο οποίος στα τέλη Φεβρουαρίου και τον Μάρτιο του 1891 βρισκόταν στην Αθήνα και έκανε, με μεγάλη επιτυχία, αρκετές επιδείξεις των υπνωτιστικών ικανοτήτων του. Η *Εφημερίς* υποστήριξε για μεγάλο διάστημα τον Czyński, διαφημίζοντας συχνά τις παραστάσεις του και παρουσιάζοντας τις ιδέες του (22, 27, 28.2.1891, 3, 4, 6, 15, 21, 22, 25.3.1891). Στα τέλη Μαρτίου όμως ο γιατρός Σίμων Αποστολίδης με επιστολές του στην *Εφημερίδα* (26, 28, 29.3.1891) επιτέθηκε στον Czyński κατηγορώντας τον ότι είναι θαυματοποιός και αγόρτης και όχι γιατρός, όπως ισχυρίζεται. Ο Μ. είναι προφανές ότι θεωρεί κι αυτός τον Czyński αγόρτη, γι' αυτό άλλωστε τον παραλληλίζει με τον Alessandro Cagliostro (1743-1795), τον διάσημο τυχοδιώκτη του τέλους του 18^{ου} αι., που είχε επίσης ασχοληθεί με τον τεκτονισμό, τον αποκρυφισμό, την αλχημεία, τη μαγεία, τον μαγνητισμό, κ.ά.

36. Μυθιστοριογράφος και θεατρική συγγραφέας (β' μισό του 19^{ου} αι.), που σε αρκετά έργα της [Ο ψευδοδούερεις Ιουδαίος (1886), Η ανθρωποθυσία παρά τους Ιουδαίους (1891), Η εβραϊκή σύμψυξη (1893)] είναι έντονο το αντισημιτικό στοιχείο. Για την Μ. Μηχανίδου βλ. Σοφία Ντενίση, «Οι λόγιες Ελληνίδες στα χρόνια του ελληνικού Ρομαντισμού (1830-1880)», Διαβάζω 339 (Ιούλιος 1994) 13-15, της ίδιας «Μαρία Π. Μηχανίδου» στο Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, τ. Ε' 1830-1880, Αθήνα, Σοκόλης, 1996, σσ. 240-251, της ίδιας Ανιχνεύοντας την «αόρατη» γραφή. Γυναίκες και γραφή στα χρόνια του ελληνικού διαφωτισμού-ρομαντισμού, Αθήνα, Νεφέλη, 2014, σσ. 283-289, και Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, «“Διά τον φόβον των Ιουδαίων”: παιδοκτονία, καννιβλισμός και έμφυλος λόγος. Ένα σενάριο για τη Μαρία Π. Μηχανίδου» στο Ο λόγος της παρουσίας. Τιμητικός τόμος για τον Παν. Μουλλά, Αθήνα, Σοκόλης, 2005, σσ. 25-43.

37. Édouard Drumont (1844-1917), γάλλος δημοσιογράφος και συγγραφέας, ίδρυσε στα 1889 το «Ligue antisémite de France». Στο βιβλίο του *La France Juive* (1886) επέκρινε τον ρόλο των Εβραίων στην Γαλλία και πρότεινε τον κοινωνικό αποκλεισμό τους, ενώ από το 1892 εξέδιδε την εφημερίδα *La Libre Parole*, βασικό όργανο του αντισημιτισμού.

38. Αρνητική κριτική για το βιβλίο της Μ. Μηχανίδου *Η ανθρωποθυσία παρά τους Ιουδαίους*, δράμα πρωτότυπου, απολήγον εις κωμωδία. *Ελληνοεβραϊκόν συμπόσιον εις πράξεις πέντε*, που μόλις είχε κυκλοφορήσει, δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα* της 25.1.1891 με τον τίτλο «Ο αντισημιτισμός εν Ελλάδι» στην στήλη «Πινακίδες», κι από αυτήν ο Μ. αντλεί αρκετά στοιχεία. Τη συγκεκριμένη κριτική, όπως και όλα τα κείμενα των «Πινακίδων» αυτής της εποχής, ο Λ. Βαρελάς την αποδίδει στον Παλαμά σε υπό δημοσίευση άρθρο του στα *Πρακτικά* του Γ' Διεθνούς Συνεδρίου για τον Παλαμά που διοργανώθηκε το 2013.

39. Adolph Stoecker (1835-1909), γερμανός ιερωμένος, θεολόγος και πολιτικός με ιδεολογία αντιφιλελεύθερη, αντικαπιταλιστική και εθνικιστική. Βασικός πρωτεργάτης του αντισημιτισμού στην Γερμανία, που με τη δράση του κόμματός του και κυρίως με την ομιλία του «Unsere Forderungen an das moderne Judentum» τον Σεπτέμβριο του 1879 συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της αντισημιτικής κίνησης στη Γερμανία κατά τη δεκαετία του 1880.

40. Ο χαρακτηρισμός «εθιμότατα τραγωδία» παραπέμπει στον υπότιτλο με τον οποίο η ίδια η Μ. Μηχανίδου προσδιορίζει το έργο της *Η ανθρωποθυσία παρά τους Ιουδαίους* ως «δράμα πρωτότυπου απολήγον εις κωμωδία».

41. Ενωεί τον ναυτικό αποκλεισμό του Πειραιά από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις τον Απρίλιο του 1886, επί κυβερνήσεως Θ. Δηλιγιάννη.

42. Βέρης, «Ο Έφορος των αρχαιοτήτων και αι αρχαιότητες του Εφόρου», *Εφημερίς* 27.4.1891.

43. Αντιβέρης, «Όπου δεν αρκεί η συνειδήσις του προς τύψιν του κ. Καββαδία», *Εφημερίς* 28.4.1891.

44. Στην *Εφημερίδα* της 28.4.1891 δημοσιεύτηκαν τρεις επιστολές, των Γ. Θεοχάρη, φοιτητή, Π. Κ., υπαλλήλου, και Δημητρίου Ανδρεάδη, οι οποίοι επικροτούν την πρόταση του Βέρη για καθαρισμό του

πεσμένου στύλου με ιδιωτική πρωτοβουλία και καταθέτουν γι' αυτό τη συνεισφορά τους. Άλλες δύο παρόμοιες επιστολές δημοσιεύονται στο φύλο της 29.4.1891.

45. Δυστυχώς, δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί το συγκεκριμένο άρθρο.

46. Πρόκειται για το άρθρο του Μ. «Εντυπώσεις. Αρχαία Μνημεία», που δημοσιεύτηκε στην *Εστία* τ. 29, τχ. 16 (22.4.1890) 252-253.

47. Τελικά ωστόσο οι διαμαρτυρίες είχαν κάποιο αποτέλεσμα, όπως φαίνεται από το ανυπόγραφο σημείωμα «Μεγάλη αρχαιολογική είδησις και ο θρίαμβος του Βέρη», *Εφημερίς* 9.6.1891.

48. Ο Παναγιώτης Καββαδίας (1850-1928) διενήργησε ανασκαφές στην Ακρόπολη και αναστήλωσε αρκετά μνημεία της κατά το διάστημα 1885-1890 σε συνεργασία με τον γερμανό αρχιτέκτονα Georg Kawerau (1856-1909). Παρά το σημαντικό έργο του στον τομέα των ανασκαφών και της οργάνωσης της αρχαιολογικής υπηρεσίας, ο Π. Καββαδίας ως Γενικός Έφορος Αρχαιοτήτων υπήρξε αρκετά αυταρχικός και απόλυτος στις απόψεις του, με αποτέλεσμα να είναι συχνές στον τύπο της εποχής οι επιθέσεις εναντίον του και οι αντιδράσεις για το έργο του.

49. Τα έργα εκχωμάτωσης και εξωραϊσμού της Καπνικαρέας έγιναν τον Σεπτέμβριο του 1889 υπό την διεύθυνση του γάλλου μηχανικού Ε. Κελλενέκ. Ο Καββαδίας είναι υπεύθυνος γι' αυτά ως Γενικός Έφορος Αρχαιοτήτων και ο Στ. Δραγούμης ως Υπουργός Εσωτερικών. Δεν μπόρεσα να διαπιστώσω την εμπλοκή κάποιου γερμανού αρχαιολόγου κι ίσως ο Μ. συγγείη την Καπνικαρέα με την Ακρόπολη όπου ο Καββαδίας συνεργάστηκε με τον Kawerau.

50. Η παρεμπόδιση, με εντολή του Καββαδία, του καθαρισμού του στύλου από ιδιώτες περιγράφεται από τον Αντιβέρη στο άρθρο του.

51. Ο Μ. αναφέρεται ειρωνικά στο σημείωμα «Δύο διηγηματογράφοι» της *Νέας Εστίας* 24.4.1891, όπου επαινείται το έργο των Αλ. Μωραϊτίδη και Αλ. Παπαδιαμάντη και ο δεύτερος συγκρίνεται με τους Ροε και Dickens. Τη σύγκριση αυτή θα ειρωνευτεί ξανά ο Μ. στο σημείωμα «Φιλολογικά» στην *Εφημερίδα* της 24.8.1891, το οποίο υπογράφει ως «Ζ...», προκαλώντας την αντίδραση του Παπαδιαμάντη. Για το θέμα αυτό βλ. Λ. Βαρελάς, «Ο Ζ.../ Ζήτα και ο Παπαδιαμάντης: Άλλη μια πρόταση για την ταύτιση του ψευδωνύμου», *Νέα Εστία* 1835 (Ιούλι-Αύγ. 2010) 63-93. Ο «ιρλανδός Μάκ-Κάρτυ» μάλλον είναι ο ιρλανδός μυθιστοριογράφος και πολιτικός Justin McCarthy (1830-1912).

52. Η εφημερίδα *Ωρα*, ανεπίσημο όργανο του τρικομματικού κόμματος, εκδιδόταν από το 1875 έως το 1890.

53. Η *Εθνική Βιβλιοθήκη*, οικογενειακό και φιλολογικό περιοδικό, εκδιδόταν στην Αθήνα από το 1865 έως το 1873. Ίδρυτής και πρώτος εκδότης του ήταν ο Αριστείδης Βαμπάς.

54. Τα «Ολύμπια» ήταν θεσμός που χρηματοδοτήθηκε από κληροδότημα του Ευάγγελου Ζάππα και επιχείρησε την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων. Πέρα από τους αθλητικούς αγώνες, περιλάμβανε εκθέσεις, με διαγωνιστικό χαρακτήρα, ελληνικών προϊό-

ντων και καλλιτεχνικών έργων, ποιητικούς, μουσικούς και δραματικούς διαγωνισμούς, ενώ και ο Φιλαδέλφειος ποιητικός αγών διοργανώθηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο των Ολυμπίων του 1888-9. Διοργανώθηκαν τέσσερα Ολύμπια: Α' 1859, Β' 1870, Γ' 1875, Δ' 1888-9 με λαμπρότερα τα τελευταία, καθώς συνέπεσαν με τα εγκαίνια του Ζαπτείου και τους εορτασμούς για τα 25χρονα της βασιλείας του Γεωργίου Α'. 55. Σύμφωνα με την *Εφημερίδα* της 15.12.1888, για τα Δ' Ολύμπια «Έλληνοδίκαι του καλλιτεχνικού τμήματος διωρίσθησαν οι κ.κ. Μιχ. Μελάς, Στέφ. Σκουλούδης, Λάμπρος Κορομηλάς, Γουλ. Δαίρπφελδ, Τρούμπ, Κελλενέκ και παρεπίδημος Γερμανός, ού ό πατήρ κατέχει έν Γερμανία πλουσίαν πινακοθήκην». Κανένα από τα μέλη δεν έχει επαγγελματική σχέση με την καλλιτεχνία, αφού πρόκειται για νομικούς, γαιτρούς, αρχιτέκτονες κλπ., ωστόσο η ειρωνεία του Μ. στοχεύει κυρίως τον γάλλο μηχανικό με ειδικευση στα υδραυλικά έργα Κελλενέκ.

56. Ο Ασσανέιους δραματικός αγών ιδρύθηκε το 1889 και συνεχίστηκε έως το 1910.

57. Διόρθωση αντί για «κληροδοτήσας» που υπάρχει στην πρώτη δημοσίευση.

58. Εννοεί τον Ν. Γ. Πολίτη, που ήταν κριτής και στους δύο προηγούμενους Φιλαδέλφειους του 1889 και του 1890.

59. Για πιθανή συμμετοχή του Μ. στον συγκεκριμένο διαγωνισμό βλ. «Εισαγωγή», σμη. 16.

60. Για το προσωπικό ενδιαφέρον του Μ. για την αποξήρανση του έλους του Τρινάσου βλ. «Εισαγωγή».

61. Κωνσταντίνος Καραπάνος (1840-1914), πολιτικός και αρχαιολόγος, εκλέχτηκε επανειλημμένα βουλευτής Άρτας. Υπήρξε ο πρώτος ανασκαφέας της Δωδώνης κατά το διάστημα 1875-1877. Ο Μ. αναφέρεται στην φροντίδα του για τη διαμόρφωση του λιμανιού της Κόπρανας και για τη δημιουργία δρόμου που θα το συνδέει με την Άρτα.

62. Διόρθωση αντί για «τμήματα» στην πρώτη δημοσίευση.

63. Λείπει κάποιο ουσιαστικό στο οποίο αντιστοιχεί το προηγούμενο άρθρο «του».

64. Ο Γ. Α. Βακαλόπουλος υπήρξε συγγραφέας αρκετών σχολικών εγχειριδίων γεωγραφίας.

65. Ίσως λείπει κάποιο ουσιαστικό: έν μεγάλη <κύκλω>.

66. Διόρθωση αντί για «μάθημά» στην πρώτη δημοσίευση.

67. Ίσως έχει εκπέσει μια ολόκληρη περίοδος με το «τέταρτον» καθήκον της κυβέρνησης ή ο Μ. εκ παραδρομής έγραψε στη συνέχεια «πέμπτον» αντί «τέταρτον».

68. Για το περιστατικό βλ. *Εφημερίς*, 26.6.1891.

69. Διόρθωση αντί για «ετύχησαντα», που υπάρχει στην πρώτη δημοσίευση.

70. Οι δημοτικές εκλογές έγιναν την Κυριακή 7 Ιουλίου 1891.

71. Διόρθωση αντί για «παραλήγουσα» που υπάρχει στην πρώτη δημοσίευση.

72. «*Γράχλος Έλλην είς ζυγόν τινάσσεται*» στίχος από την πρώτη πράξη της τραγωδίας *Τιολέων* του Ιωάννου Ζαμπέλιου (1787-1856). Βλ. *Τραγωδία Ιωάννου Ζαμπέλιου Λευκαδίου*, τ. Α', Εν Ζακύνθω,

Τυπογρ. Ο Παρνασσός Σεργίου Χ. Ραφτάνη, 1860, σ. 27.

73. Η λέξη δυσανάγνωστη στο αντίτυπο της Βιβλιοθήκης της Βουλής.

74. *Massacres de Septembre* (3-7.9.1792): σφαγές μεγάλου αριθμού φυλακισμένων αντιφρονούντων στο Παρίσι και άλλες πόλεις, που προκλήθηκαν από τον φόβο ότι ξένες στρατιωτικές δυνάμεις θα έκαναν επίθεση στη Γαλλία και οι φυλακισμένοι θα επαναστατούσαν.

75. Μιχαήλ Μελάς (1833-1897) και Νικόλαος Καλλιφρονάς (1851-1896), υποψήφιοι δήμαρχοι Αθηνών. Ο πρώτος πρόκειται στο κόμμα του Τρικούπη και κέρδισε τις εκλογές, ενώ ο δεύτερος στο «Τρίτον κόμμα» του Δημ. Ράλλη και έχει την υποστήριξη της *Εφημερίδας*.

76. Πολιορκία της Σεβαστούπολης (25.9.1854-8.9.1855) κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού Πολέμου.

77. Θεόδωρος Ρετσίνας (1836-1930) και Τρύφων Μουτσόπουλος (1818-1906), υποψήφιοι δήμαρχοι Πειραιά.

78. Κατά τη σφαγή των Ουγενότων, των γάλλων προτεσταντών, από τους καθολικούς, τη νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου (24 Αυγούστου 1572). Κύριοι υπαίτιοι για τη σφαγή θεωρήθηκαν ο βασιλιάς Κάρολος ο Θ' και η μητέρα του Αικατερίνη των Μεδίκων.

79. Ελαφρά παραλλαγμένο στίχος («*Φομάζουν τα Καλάβρυτα... καπνίζει το Ζητούνι...*») από το ποίημα του Αρ. Βαλαωρίτη «Ο ανδριάς του αοιδίμου Γρηγορίου του Ε' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως». Από το ίδιο ποίημα και ο στίχος «*Η Μάνη η ανυπόταχτη τεντώνει το ρουθούνι*» που παρατίθεται στη συνέχεια.

80. Για το περιστατικό βλ. *Εφημερίς* 21.6.1891. Ο Ψύλλος, μάγισσας του Ανυσίου, οπισθητική του υποψήφιοι δήμαρχοι Τσιροπινά, οργάνωσε ομάδα διαδηλωτών και αφού επιβιβάστηκαν σε λέμβους αποδοκίμασαν τον βουλευτή Κ. Αργυρόπουλο, που αναχωρούσε από τη Σύρο με το ατμόπλοιο.

81. Μάλλον εννοεί τον αιγύπτιο στρατηγό Αχιλλά, που ήταν ένας από τους δολοφόνους του Πομπήιου. Ο Μ. μάλλον εκ παραδρομής αναφέρει τον Μάρκο Αντώνιο αντί για τον Πομπήιο.

82. Υπονοεί το ποίημα του Α. Βλάχου «*Αι σφαγαί της Συρίας*» και τον καλεί παρόμοια να ψάξει τις εκλογικές ταραχές στην Αρσαενία, δήμο της Αχαΐας, για τις οποίες βλ. *Εφημερίς* 9.7.1891.

83. Για τις συμπλοκές με αρκετούς νεκρούς και τραυματίες στα Λεύκτρα, την Αβία, τη Μελετινή και την Κεφαλονιά βλ. *Εφημερίς*, 9 και 10.7.1891.

84. Φράση που ακούστηκε στη γαλλική Συντακτική Συνέλευση τον Μάιο του 1791, όταν τέθηκε το ζήτημα της δουλείας στις αποικίες. Το νόημα είναι: ας χαθούν οι αποικίες, παρά με τη διατήρησή τους να χαθεί η αρχή της ισότητας των ανθρώπων. Ο Μ. τη χρησιμοποιεί ως πρότυπο για τη δημιουργία των επόμενων φράσεων.

85. Οι στίχοι παρωδούν το ποίημα του Αρ. Βαλαωρίτη «Ο ανδριάς του αοιδίμου Γρηγορίου του Ε' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως». Παρωδία του συγκεκριμένου ποιήματος, όπου παραλληλίζεται ο εκλογικός αγώνας με τον αγώνα του 1821, είχε γράψει ο Γ. Σουρής για τις βουλευτικές εκλογές του 1890 (*Ο Ρωμής*,

6.10.1890), οι στίχοι όμως που παραθέτει ο Μ. δεν προέρχονται από αυτή την παρωδιά.

86. *Σιγυουργική της συγχρόνου ποιήσεως* υπό Τυρταίου [=Θ. Ν. Αποστολόπουλος], Εν Αθήναις, Τύποις Πάσσαρη και Βεργιανίτου, 1891. Ο Αποστολόπουλος υπογράφει την έμμετρο αφιέρωση και τον έμμετρο πρόλογο του βιβλίου του με το δίστιχο «Άλφα Θήτα τ' αρκτικά μου, τρέχα ζήτα τ' όνομά μου» κι είναι πιθανόν ότι ενέπνευσε στον Μ. το ψευδώνυμο Ζ... /Ζήτα με το οποίο υπογράφει τα δύο σημειώματά του για τον Παπαδιαμαντή λίγες μέρες αργότερα.

87. Η λέξη δυσανάγνωστη στο αντίτυπο της Βιβλιοθήκης της Βουλής.

88. Η λέξη δυσανάγνωστη στο αντίτυπο της Βιβλιοθήκης της Βουλής

89. Πρόκειται για πολιτευόμενους και βουλευτές.

90. Η *Χώρα και η Επιθεώρησις* ήταν αθηναϊκές εφημερίδες.

91. Jean Moréas, *Le Pèlerin Passionné*, Παρίσι, Léon Venier, 1891.

92. Η χρήση του επιθέτου εδώ είναι περιεργή, ίσως όμως χρησιμοποιείται με παθητική σημασία: «που έχει φορεθεί πολύ» και μεταφορικά «καθιερωμένος».

93. *Jean Moréas*, par Charles Maurras, Παρίσι, Librairie Plon, 1891. Ο Charles Maurras (1868-1952) ήταν γάλλος συγγραφέας, ποιητής, κριτικός και πολιτικός. Το 1891 μαζί με τον Jean Moréas και άλλους θα αποτελέσουν μια ομάδα νέων ποιητών, την *École Romane*, που στόχευε στη στροφή της ποιήσεως προς τον κλασικισμό, με εγκατάλειψη του ελεύθερου στίχου και υιοθέτηση πιο κλασικών στιχογραφικών μορφών, μεγαλύτερης σαφήνειας και κλασικών πηγών έμπνευσης. Αυτή την κλασικιστική στροφή του Moréas σηματοδοτεί η συλλογή του *Le Pèlerin Passionné*.

94. Ο Μ. έμενε στο Κολωναίκι, αρχικά στην οδό Αλωπεκής και μετά στην Πλουτάρχου.

95. Η Ανθούλα Παλάσκα-Ροζού, γραφική φιγούρα της δεκαετίας του 1880, ήταν τακτική θαμνώνας των θεωρέων της Βουλής, απ' όπου συνήθιζε να παρεμβαίνει με φωνές στις συζητήσεις, υποστηρίζοντας ενθουσιωδώς την πολιτική του Δηλιγιάννη και αντιπολιτευόμενη τον Τρικούπη. Την σατίρισε αρκετές φορές ο Γ. Σουρής στον *Ρομψό*.

96. Διόρθωση αντί για «δορυφόρον» που υπάρχει στην πρώτη δημοσίευση.

97. «τόν σιγαλόν αιγιαλόν, γελώντα γάλα όλον» στίχοι του Π. Σούτσου, που τον ειρωνεύονται επίσης ο Κ. Ασώπιος στα *Σούτσεια* και ο Ε. Ροϊδής στο γ' μέρος της *Πάπισσας Ιωάννας*.

98. *Εφημερίς* 27.7.1891.

99. Ο Μ. μάλλον παραθέτει από μνήμης και κάνει λάθος, γιατί οι συγκεκριμένοι στίχοι δεν προέρχονται από την μετάφραση του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου του «Εξωτικού» («Der Erlkönig») του Γκαίτε (βλ. *Τρυγόνες και Έχιδνα*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογρ. των Συζητήσεων, 1878, σσ. 43-45), αλλά από μια άλλη μετάφρασή του, «Το τραγούδι του απελπισμένου» («La Ballade du Désespéré») του Henry Murger (βλ. *Τρυγόνες και Έχιδνα*, ό.π., σ. 56).

100. Ψευδώνυμο του στρατιωτικού και πολιτικού Θεόδωρου Κολοκοτρώνη (1829-1894), με το οποίο δημοσίευε σε εφημερίδες λογοτεχνικά και δημοσιογραφικά κείμενα.

101. René Lefebvre [= Édouard de Laboulaye], *Paris en Amérique*, Παρίσι, Charpentier, 1863. Στα ελληνικά μεταφράστηκε με τον τίτλο *Οι Παρίσιοι εν Αμερική*,

συγγραφή Εδουάρδου Λαβουλαίη (ή Ρενέ Λεφέβρ ιατρού), μεταφρασθείσα εκ του γαλλικού υπό Ν.Β. Κοπαδαίνη και Ν.Κ. Κυριακού, Εν Κωνσταντινουπόλει, Εκ του Κεντρικού Τυπογραφείου, 1868.

102. Διόρθωση αντί για «τοσαύτην» στην πρώτη δημοσίευση.

103. Διόρθωση αντί «είσερχόμενον» στην πρώτη δημοσίευση.

104. Το «δὲ» μάλλον στην πρώτη δημοσίευση έχει τοποθετηθεί σε λάθος θέση και πρέπει να μεταφερθεί μετά το «ὕπό».

105. Το επίθετο παραπέμπει στην οικογένεια Vanderbilt, μια από τις πλουσιότερες της Αμερικής. Γενάρχης της ο μεγιστάνας Cornelius Vanderbilt (1794-1877).

106. Από το ουσιαστικό «ναβάβης», που ήταν τίτλος ινδών ηγεμόνων και συνεχδοχικά κατέληξε να δηλώνει το πλούσιο.

107. Charles Frederick Worth (1825-1895), άγγλος σχεδιαστής μόδας που δραστηριοποιήθηκε στο Παρίσι. Θεωρείται ο πατέρας της υψηλής ραπτικής.

108. Αλέξανδρος Δουμάς, Ο *Ιππότης Αρμαντάλ*, μτφρ. Ν. Δραγούμης, Αθήνα, παράρτημα του περ. *Πανδώρα*, 1852-1854. Η μετάφραση του Δραγούμη ξανακυκλοφόρησε το 1890.

109. Η πορεία που ακολουθεί ο Μ. κατά την περιγραφή του είναι η εξής: ξεκινώντας από το Σύνταγμα διατρέχει την οδό Σταδίου μέχρι την Ομόνοια, συνεχίζει στην οδό Πατησίων και μέσω της Πανεπιστημίου επιστρέφει στο Σύνταγμα και στη λεωφόρο Αμαλίας.

110. Ενωσίοι το «Βαριετέ» ή «Θέατρον των Ποικιλιών» του Ιω. Ασλάνη, που λειτουργούσε στην οδό Σταδίου. Ο Λετρίνος (από τον δήμο Λετρίνων της Ηλείας) κήνωσρ είναι ο εισαγγελέας Αθανασιάδης, που άσκησε δίωξη κατά των αδελφών Ασλάνη με την κατηγορία ότι έκλεβαν τους πελάτες τους στις χαρτοπαικτικές τους λέσχες.

111. Από τον στίχο του Ορατίου exegi monumentum aere perennius (Ωδές 3.30.1).

112. Ο Β. Κουρβέλης ήταν ιδιοκτήτης του «Ξενοδοχείου των Αθηνών».

113. Το «Μπάγκκιον μέγαρον» και ο «Μέγας Αλέξανδρος» βρίσκονται στη συμβολή της πλατείας Ομονοίας με την οδό Αθηνάς. Κτίστηκαν από τον εθνικό ευεργέτη Ιωάννη Πάγκα (ή Μπάγκα) από την Κορυτσά σε σχέδια του Ερν. Τσίλλερ, το πρώτο ως ξενοδοχείο και το δεύτερο ως κατοικία του ίδιου του Πάγκα, στη συνέχεια όμως έγινε κι αυτό ξενοδοχείο. Και τα δύο δωρήθηκαν από τον ιδιοκτήτη τους στο ελληνικό κράτος.

114. Σίμων Αποστολίδης, *Αι Ψυχώσεις. Μελέται ιατρικαί, κοινωνιολογικαί και φιλοσοφικαί περί φρονοπαθειών*, Εν Αθήναις, Εκ της Τυπογρ. της Β. Αυλής Νικολάου Γ. Ιγγλέση, 1889.

115. José Manuel Balmaceda (1840-1891), ενδέκατος πρόεδρος της Χιλής από το 1886. Η διαφωνία του με το Κοινοβούλιο το 1891 οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο, στον οποίο ηττήθηκε και αυτοκτόνησε.

116. Διόρθωση αντί για «Alt» που υπάρχει στην πρώτη δημοσίευση.

117. «Η Καίσαρας ή τίποτε». Λατινική φράση που δηλώνει ότι κάποιος θεωρεί ως μόνη αποδεκτή θέση για τον εαυτό του αυτή του αυτοκράτορα. Η φράση υιοθετήθηκε ως έμβλημα από έναν άλλο μεγάλο τυχοδιώκτη, τον Καίσαρα Βοργία.